

Statistikaamet
Statistical Office of Estonia

**LINNAD JA VALLAD
ARVUDES
2005**

**CITIES AND RURAL MUNICIPALITIES
IN FIGURES**

Tallinn 2005

Kogumik käsitleb Viimsi valla probleeme seoses Tallinna valglinnastumisega. Uuritakse lapsesõbralikkuse muutumist kohalikes omavalitsustes. Vaadeldakse rahvastiku paiknemist Eestis. Antakse ülevaade surmapõhjustest maakondades ja omavalitsusüksustes. Esitatakse kokkuvõtte omavalitsusüksuste arenguindeksi arvutamise tulemusest. Arendatakse edasi omavalitsusüksuste elujõulisuse indeksi arvutamise metoodikat — esitatud metoodika võimaldab jälgida omavalitsusüksuse elujõulisuse muutumist. Omavalitsusüksusi on võrreldud paljude näitajate alusel.

Koostanud Mihkel Servinski (tel 433 0580), Marika Kivilaid ja Kristi Lehto.

The present yearbook discusses the problems of Viimsi rural municipality in connection with urban sprawl of Tallinn. The change in child-friendliness in local governments has been analysed. The distribution of population in Estonia has been observed. The publication gives an overview about causes of death in counties and local government units; provides a summary of the results of calculating the development index for local government units. The methodology of calculating the viability index has been developed — the presented methodology enables to monitor the change of the viability index of a local government unit. The local government units have been compared by different indicators.

Compiled by Mihkel Servinski (tel +372 4330 580), Marika Kivilaid and Kristi Lehto.

MÄRKIDE SELETUS **EXPLANATION OF SYMBOLS**

- .. mõiste pole rakendatav
category not applicable
- nähtust ei esinenud
magnitude nil
- 0 näitaja väärtus väiksem kui pool kasutatud mõõtühikust
0.0 *magnitude less than half of the unit employed*

Kirjastanud Statistikaamet, Endla 15, 15174 Tallinn,
analüüsi ja väljaannete talitus, telefon 625 9247
Toimetanud Maie Koorep ja Elina Härsing (inglise keel)
Küljendus: Oliver Lillma
Kaane kujundus: Kaja Pöder
Kaardid: Inge Nael ja Ivari Rannama
Tõlge inglise keelde: OÜ Tõlkekunstnikud

*Published by the Statistical Office of Estonia, 15 Endla Str, 15174 Tallinn,
Analysis and Publications Service, tel +372 6259 247
Edited by Maie Koorep and Elina Härsing (English)
Layout by Oliver Lillma
Cover design by Kaja Pöder
Maps by Inge Nael and Ivari Rannama
Translation into English by Ltd Tõlkekunstnikud*

Trükkitud Ofset OÜ, Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn
November 2005
*Printed by Ofset Ltd, 25 Paldiski Rd, 10612 Tallinn
November 2005*

ISSN 1406-8214
ISBN 9985-74-341-5

- © Statistikaamet, 2005
- © Kaanefoto: Viimsi vald. Endel Grensmann, 2005
- © Cover photo: Viimsi rural municipality. Endel Grensmann, 2005

Käesoleva väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale
When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source

SISUKORD

Saateks.....	6
1. Tallinna valgumisest Viimsi valda: äärelinnastumise väljakutsed pealinnalähedasele kohalikule omavalitsusele. Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp	8
2. Lapsesõbralikkuse muutus kohalikes omavalitsustes 2001–2003. Mare Ainsaar, Kadri Soo.....	34
3. Rahvastiku paiknemine Eestis. Mihkel Servinski, Anne Karjus, Andres Rõigas.....	44
4. Suremuskordajad maakondades ja surmapõhjuste struktuurierinevused omavalitsusüksustes. Mihkel Servinski, Kristi Lehto, Gleb Denissov	59
5. Arenguindeks. Marika Kivilaid	72
6. Elujõulisuse indeks — muutused ajas. Kristi Lehto	75
Lisa 1. Omavalitsusüksuste võrdlus.....	85
Kaart 1. Eesti haldusjaotus, 01.01.2005.....	86
Kaart 2. Kohaliku omavalitsuse lapsesõbralikkus omavalitsusüksustes, 2001–2003.....	87
Kaart 3. Kohaliku omavalitsuse lapsesõbralikkuse muutus omavalitsusüksustes, 2001–2003.....	87
Kaart 4. Rahvaarvu prognoositav muutus loomuliku iibe tagajärjel tööjõuareaalides aastaks 2015.....	88
Kaart 5. Rahvaarvu prognoositav muutus siserände tagajärjel tööjõuareaalides aastaks 2015	88
Kaart 6. Alalise rahvastiku rahvaarvu muutus omavalitsusüksustes 1989. ja 2000. aasta rahvaloenduse andmetel	89
Kaart 7. Rahvastiku asustustihedus (elanikku km ² kohta), 31.03.2000.....	89
Kaart 8. Rahvastiku asustustihedus Laheda ja Toila vallas (elanikku km ² kohta), 31.03.2000.....	90
Kaart 9. Rahvastiku paiknemine haldusüksustes, 31.03.2000.....	91
Kaart 10. Viljandi maakonna I tasandi tõmbekeskused ja nende mõjupiirkonnad, 2005.....	92
Kaart 11. Viljandi maakonna II ja III tasandi tõmbekeskused ja nende mõjupiirkonnad, 2005.....	93
Kaart 12. Vereringeelundite haiguste osatähtsus elanike surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003.....	94
Kaart 13. Vereringeelundite haiguste osatähtsus meeste surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003	94
Kaart 14. Vereringeelundite haiguste osatähtsus naiste surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003	95
Kaart 15. Traumade ja mürgistuste osatähtsus elanike surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003	95
Kaart 16. Pahaloomuliste kasvajate osatähtsus elanike surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003	96
Kaart 17. Arenguindeks omavalitsusüksustes, 2003	96
Kaart 18. Äriühingute realiseerimise netokäive elaniku kohta omavalitsusüksustes, 2003.....	97
Kaart 19. Kasutusse võetud mittelehoonete kasulik pind omavalitsusüksustes, 2002–2004.....	97
Kaart 20. Kasutusse võetud eluruumide pind elaniku kohta omavalitsusüksustes, 2002–2004	98
Kaart 21. Asustatud eluruumide koguarv, 31.03.2000.....	98
Kaart 22. 1945. aastal ja varem ehitatud hoonetes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000.....	99
Kaart 23. Aastatel 1946–1990 ehitatud hoonetes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000.....	99
Kaart 24. Aastatel 1991–2000 ehitatud hoonetes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000.....	100
Kaart 25. Pereelamutes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000	100
Kaart 26. Kahe- ja väiksemate kui kahetoaliste asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000	101
Kaart 27. Asustatud, saunaga eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000.....	101
Kaart 28. Haldus- ja asustusjaotuse muudatused, 1. jaanuar – 1. november 2005	102
Joonis 1. Rahvaarvu muutus, 2003–2004	103
Joonis 2. Sündimuse üldkordaja, 2003.....	104
Joonis 3. Suremuse üldkordaja, 2003.....	105
Joonis 4. Loomuliku iibe üldkordaja, 2003.....	106
Joonis 5. Ülalpeetavate määr, 1. jaanuar 2004.....	107
Joonis 6. Demograafiline tööturusurveindeks, 1. jaanuar 2004	108
Joonis 7. Omavalitsusüksused territooriumi osatähtsuse järgi, kus ei ela ühtegi inimest, 31. märts 2000	109
Joonis 8. Kohalike eelarvete kogutulu elaniku kohta, 2004	110
Joonis 9. Üksikisiku tulumaksu osatähtsus kohalike omavalitsuste kogutuludes, 2004	111
Joonis 10. Üksikisiku tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse elaniku kohta, 2004.....	112
Joonis 11. Riigieelarvest saadud toetused üksikisiku tulumaksu 100 krooni kohta, 2004	113
Joonis 12. Kohalike eelarvete sotsiaalse kaitse kulude osatähtsus kogukuludes, 2004.....	114
Joonis 13. Kohalike eelarvete hariduskulude osatähtsus kogukuludes, 2004.....	115
Joonis 14. Kohalike eelarvete üldiste valitsemissektori teenuste kulude osatähtsus kogukuludes, 2004	116

Joonis 15. Kohalike eelarvete majanduskulude osatähtsus kogukuludes, 2004	117
Joonis 16. Kohalike omavalitsuste võlakooormus, 31. detsember 2004	118
Joonis 17. Toimetulekutoetus elaniku kohta, 2004	119
Joonis 18. Toetus toimetulekupiiri tagamiseks rahuldatud taotluse kohta, 2004	120
Joonis 19. Registreeritud töötute osatähtsus 16–62/58-aastaste hulgas, 2004.....	121
Joonis 20. Katastris registreeritud maa osatähtsus kogu maas, 31. detsember 2004	122
Joonis 21. Aastaruande esitanud äriühingud 1000 tööealise elaniku kohta, 2003	123
Joonis 22. Aastaruande esitanud primaarsektori äriühingud, 2003	124
Joonis 23. Aastaruande esitanud sekundaarsektori äriühingud, 2003.....	125
Joonis 24. Aastaruande esitanud tertsiaarsektori äriühingud, 2003.....	126
Joonis 25. Üldharidus päevaõppes: õpilasi kooli kohta, 2004/2005, õppeaasta alguses	127
Joonis 26. Üldkasutatavate rahvaraamatukogude fondi suurus 100 elaniku kohta, 2004.....	128
Joonis 27. Üldkasutatavate rahvaraamatukogude lugejaid 100 elaniku kohta, 2004	129
Joonis 28. Üldkasutatavates rahvaraamatukogudes laenutatud üksusi keskmiselt lugeja kohta, 2004.....	130
Joonis 29. Vereringeelundite haiguste osatähtsus surmapõhjustes, 1998–2003.....	131
Joonis 30. Traumade ja mürgistuste osatähtsus surmapõhjustes, 1998–2003	132
Joonis 31. Pahaloomuliste kasvajate osatähtsus surmapõhjustes, 1998–2003	133
Lisa 2. Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta.....	135
Selgitusi esitatud andmete kohta.....	168

CONTENTS

<i>Foreword</i>	7
<i>1. On the sprawl of Tallinn into Viimsi rural municipality: challenges of suburbanisation to a local government in the neighbourhood of the capital city. Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp</i>	23
<i>2. Change in child-friendliness in local governments in 2001–2003. Mare Ainsaar, Kadri Soo</i>	40
<i>3. Distribution of population in Estonia. Mihkel Servinski, Anne Karjus, Andres Rõigas</i>	54
<i>4. Mortality rates in counties and the structural differences of the causes of death in local government units. Mihkel Servinski, Kristi Lehto, Gleb Denissov</i>	70
<i>5. Development index. Marika Kivilaid</i>	73
<i>6. Viability index — changes over time. Kristi Lehto</i>	81
<i>Annex 1. Comparison of local government units</i>	85
<i>Map 1. Administrative division of Estonia, 01.01.2005</i>	86
<i>Map 2. Local government child-friendliness in local government units, 2001–2003</i>	87
<i>Map 3. Change in local government child-friendliness in local government units, 2001–2003</i>	87
<i>Map 4. Prognosis of the change in population number as a result of natural increase in labour force residential areas for the year 2015</i>	88
<i>Map 5. Prognosis of the change in population number as a result of internal migration in labour force residential areas for the year 2015</i>	88
<i>Map 6. Change in the number of usual resident population in local government units according to the data of the 1989 and 2000 Population Census</i>	89
<i>Map 7. Population density (inhabitants per km²), 31.03.2000</i>	89
<i>Map 8. Population density in Laheda and Toila rural municipality (inhabitants per km²), 31.03.2000</i>	90
<i>Map 9. Distribution of population by administrative units, 31.03.2000</i>	91
<i>Map 10. 1st level attraction centres in Viljandi county and their areas of influence, 2005</i>	92
<i>Map 11. 2nd and 3rd level attraction centres in Viljandi county and their areas of influence, 2005</i>	93
<i>Map 12. The proportion of diseases of circulatory system as the cause of death of population in local government units, 1998–2003</i>	94
<i>Map 13. The proportion of diseases of circulatory system as the cause of death of males in local government units, 1998–2003</i>	94
<i>Map 14. The proportion of diseases of circulatory system as the cause of death of females in local government units, 1998–2003</i>	95
<i>Map 15. The proportion of injuries and poisonings as the cause of death of population in local government units, 1998–2003</i>	95

<i>Map 16. The proportion of malignant neoplasms as the cause of death of population in local government units, 1998–2003</i>	96
<i>Map 17. Development index in local government units, 2003</i>	96
<i>Map 18. Net sales of companies per capita in local government units, 2003</i>	97
<i>Map 19. Useful floor area of non-residential building completions in local government units, 2002–2004</i>	97
<i>Map 20. Floor area of dwelling completions per capita in local government units, 2002–2004</i>	98
<i>Map 21. Total number of occupied dwellings, 31.03.2000</i>	98
<i>Map 22. The proportion of occupied dwellings located in buildings built in 1945 and before in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000</i>	99
<i>Map 23. The proportion of occupied dwellings located in buildings built in 1946–1990 in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000</i>	99
<i>Map 24. The proportion of occupied dwellings located in buildings built in 1991–2000 in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000</i>	100
<i>Map 25. The proportion of occupied dwellings located in family dwellings in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000</i>	100
<i>Map 26. The proportion of occupied dwellings with two rooms and smaller in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000</i>	101
<i>Map 27. The proportion of occupied dwellings with sauna in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000</i> ...	101
<i>Map 28. The changes of administrative and settlement division, 1 January – 1 November 2005</i>	102
<i>Figure 1. Change in population, 2003–2004</i>	103
<i>Figure 2. Crude birth rate, 2003</i>	104
<i>Figure 3. Crude death rate, 2003</i>	105
<i>Figure 4. Crude rate of natural increase, 2003</i>	106
<i>Figure 5. Dependency ratio, 1 January 2004</i>	107
<i>Figure 6. Demographic labour pressure index, 1 January 2004</i>	108
<i>Figure 7. Local government units by share of the territory with no inhabitants, 31 March 2000</i>	109
<i>Figure 8. Total revenue of local budget per inhabitant, 2004</i>	110
<i>Figure 9. Share of personal income tax in the total revenue of local governments, 2004</i>	111
<i>Figure 10. Personal income tax received into local budget per inhabitant, 2004</i>	112
<i>Figure 11. Subsidies from state budget per 100 kroons of personal income tax, 2004</i>	113
<i>Figure 12. Share of social protection expenses of local budget in total expenditure, 2004</i>	114
<i>Figure 13. Share of education expenses of local budget in total expenditure, 2004</i>	115
<i>Figure 14. Share of administration expenses of local budget in total expenditure, 2004</i>	116
<i>Figure 15. Share of economy expenses of local budget in total expenditure, 2004</i>	117
<i>Figure 16. Debt burden of local governments, 31 December 2004</i>	118
<i>Figure 17. Subsistence benefits per inhabitant, 2004</i>	119
<i>Figure 18. Subsistence benefit to guarantee subsistence level per application satisfied, 2004</i>	120
<i>Figure 19. Registered unemployed as percentage of the population aged 16–62/58, 2004</i>	121
<i>Figure 20. Share of land registered in the cadastre in the total land, 31 December 2004</i>	122
<i>Figure 21. Companies having presented annual bookkeeping reports per 1,000 working age inhabitants, 2003</i>	123
<i>Figure 22. Primary sector companies having presented annual bookkeeping reports, 2003</i>	124
<i>Figure 23. Secondary sector companies having presented annual bookkeeping reports, 2003</i>	125
<i>Figure 24. Tertiary sector companies having presented annual bookkeeping reports, 2003</i>	126
<i>Figure 25. Full-time general education: pupils per school, 2004/2005, at the beginning of the academic year</i>	127
<i>Figure 26. Stock of public library units per 100 inhabitants, 2004</i>	128
<i>Figure 27. Registered users of public libraries per 100 inhabitants, 2004</i>	129
<i>Figure 28. Average number of library units lent per user in public libraries, 2004</i>	130
<i>Figure 29. Proportion of the diseases of circulatory system, 1998–2003</i>	131
<i>Figure 30. Proportion of injuries and poisonings in the causes of death, 1998–2003</i>	132
<i>Figure 31. Proportion of malignant neoplasms in the causes of death, 1998–2003</i>	133
<i>Annex 2. Selection of data on local government units</i>	135
<i>Comments on presented data</i>	170

SAATEKS

Alustades tööd uue linnade ja valdade kogumikuga, on hinges sageli kõhklus — kas seda ikka vaja on. Praeguse puhul suurt kõhklust ei olnud. Eelmise kogumiku tiraaž müüdi nädalaga ning väljaanne leidis laialdast vastukaja, ja mis eriti oluline, kasutamist. Väga meeldiv on leida ajalehest ja nõupidamiste ettekannetest ainet, mis pärineb meie kogumikust. Eriti meeldiv on aga see, kui avaldatu ärgitab mõtlema. Üsna sageli oli olukordi, kus konverentsi või nõupidamise vaheajal mõnel kogumiku koostajal või artikli autoril nõobist kinni võeti ja avaldatud teemadel arutlema asuti. Loodetavasti suudab ka see kogumik pakkuda vajalikku, uut ja huvitavat teavet.

Väljaande eesmärk ja ülesehitus on võrreldes eelmiste sama pealkirja all ilmunutega jäänud muutumatuks. Soovime statistilist andmestikku analüüsides juhtida tähelepanu Eesti piirkondliku arengu probleemidele. Sihiks ei ole seatud pakkuda lõplikke lahendusi. Üsume, et probleemide olemasolu tunnistamine ja nende tähelepanu juhtimine on esimene samm teel lahenduste poole.

Enamik artiklitest vaeb rahvastikuprobleeme. Tallinna valgumisest Viimsi valda ja asjakohaseid probleeme käsitletakse piirkondliku arengu ekspertide Rivo Noorkõivu ja Veiko Sepa artiklis. Tartu Ülikooli teadlased Mare Ainsaar ja Kadri Soo jätkavad eelmises kogumikus alustatud kohalike omavalitsuste lapsesõbralikkuse teemat. Eesti rahvastiku paiknemise aspekte vaatlevad Statistikaameti peaanalüütik Mihkel Servinski, Viljandi Maavalitsuse peaspetsialist Anne Karjus ja Halliste vallavanem Andres Rõigas. Ammu pole meie väljaannetes käsitletud surmapõhjusi piirkondlikul tasandil. Siin teevad seda Statistikaameti töötajad Mihkel Servinski, Kristi Lehto ja Gleb Denissov. Vanemstatistik Marika Kivilaidi artikkel annab linnade-valdade olukorrast kokkuvõtliku ülevaate arenguindeksi kaudu. Statistikaameti analüütik Kristi Lehto arendab elujõulisuse indeksi arvutamise meetodikat. Kindlasti pakuvad huvi geoinfosüsteemispetsialistide Inge Naela ja Ivari Rannama koostatud teemakaardid (sh 2000. aasta rahva ja eluruumide loenduse 5 km x 5 km ruudustiku andmetel põhinevad).

Lisa 1 joonistel on kujutatud kolmkümmend suurema ja kolmkümmend väiksema näitaja väärtusega omavalitsusüksust võrdluses Eesti keskmisega. Lisa 2 tabelis iseloomustatakse iga omavalitsusüksust 40 statistilise näitajaga. Selgitused joonistel ja tabelis kasutatud andmete kohta on esitatud väljaande lõpus. (Et vältida andmete väärtõlgendust, peaks iga kasutaja selgitustega tutvuma.)

Kavandamisel on juba järgmine, 2006. aasta kogumik. Oleme tänulikud kõikide mõtete eest, mis aitavad seda paremaks muuta. Vaid väljaande kasutajatega koostööd tehes saame pakkuda sisukat ainet. Ettepanekud palume saata e-posti aadressil mihkel.servinski@stat.ee. Eriti oodatud on artiklid, mis püüavad Eesti piirkondlikku arengut lahti mõtestada. Mida laiem on autorite ring, seda suuremad on võimalused, et kogumik tuleb huvitav.

Koostajad

Foreword

Before starting the work with a new publication of cities and rural municipalities, we often have doubts whether this is really necessary. In case of the present publication there was no doubt. The copies of the previous publication were sold within a week. The publication gave rise to extensive feedback and, which is most important, it was popular with the readers. It is very nice to find material of our publication in newspapers or reports. But most pleasant is the fact when the published material makes people to think. Frequent were the situations where during the break of a conference the authors of the publication were asked to discuss about the topics studied in the book. We hope that the present publication will also provide necessary, fresh and interesting information.

The aim and structure of the publication have remained unchanged as compared to the previous ones of the same title. While analysing the statistical data, the authors have tried to draw the readers' attention to the problems of regional development of Estonia. The aim is not to offer final solutions. We believe that realizing the problems and drawing attention to them is the first step towards their solution.

Most of the articles discuss the problems of population. The experts of regional development Rivo Noorkõiv and Veiko Sepp analyse the problems related to the sprawl of Tallinn into Viimsi rural municipality. Scientists of the University of Tartu Mare Ainsaar and Kadri Soo continue the topic of child-friendliness started in the previous publication. Principal Analyst of the Statistical Office Mihkel Servinski, Chief Specialist of Viljandi County Government Anne Karjus and Mayor of Halliste Rural Municipality Andres Rõigas analyse the aspects of population distribution in Estonia. The specialists of the Statistical Office Mihkel Servinski, Kristi Lehto and Gleb Denissov discuss the causes of death on regional level. The article by Marika Kivilaid, Senior Statistician of the Statistical Office, gives an overview of the situation in cities and rural municipalities through the development index. Analyst of the Statistical Office Kristi Lehto develops the methodology of calculating the viability index. Thematic maps by specialists of geographical information systems Inge Nael and Ivari Rannama are undoubtedly of great interest.

Figures of Annex 1 present local government units with thirty bigger and thirty smaller indicators' values in comparison with the average of Estonia. In Table of Annex 2, each local government unit is described by 40 statistical indicators. Comments on the data presented in diagrams and in the table are given at the end of the publication (to avoid misinterpretation of data, the readers are advised to have a look at these comments).

We are already planning the next publication which will be published in 2006. We are grateful for the ideas to improve the contents of the publication. Suggestions and opinions can be sent to e-mail address mihkel.servinski@stat.ee.

Authors

1. TALLINNA VALGUMISEST VIIMSI VALDA: ÄÄRELINNASTUMISE VÄLJAKUTSED PEALINNA- LÄHEDASELE KOHALIKULE OMAVALITSUSELE

Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp
www.geomedia.ee

Teoreetiline tagapõhi

Eesti uuema aja sotsiaal-majandusliku arengu üks suundi on olnud suuremate linnade — eelkõige Tallinna — elanike ränne linnalähedastesse piirkondadesse. Selline äärelinnastumise protsess (*suburbanisation*) on leidnud aset enamikus riikides, kuid eri ajal, eri kestuse, intensiivsuse ja ulatusega. Erinevad ka äärelinnastumise tingimused ja põhjused.

Eestis on äärelinnastumist käsitletud eelkõige rahvastikugeograafilisest vaatepunktist (Tammaru 2000; Sjöberg ja Tammaru 2000; Leetmaa 2003; Ainsaar 2003; Tammaru *et al* 2004). Nagu teisteski endistes sotsialismileeri maades on peamine teoreetiline küsimus sotsialismijärgse (ääre-)linnastumise sarnasus (või erinevus) Lääne-Euroopas ja Põhja-Ameerikas toimunud protsessidega (või protsessidest) (vt ka Szelenyi 1996; Pichler-Milanovich 1997; Tosics 1997, 2004; Enyedi 1998; Timar ja Varadi 2001; Stenning 2004; Nuissl ja Rink 2005; Musil 2005). Viimastel aastatel on uurimise alla võetud äärelinnastumisega seotud ränne ja rändes osalevate elanike sotsiaal-majanduslike tunnuste omavahelised seosed (Kulu ja Billari 2004; Tammaru 2005).

Äärelinnastumist on üldjuhul nii Eestis kui ka mujal käsitletud linnastu, asustussüsteemi või keskuslinna perspektiivist. Erinevalt tavapärasest on selles artiklis rõhk asetatud äärelinnastumisele linnalähedase kohaliku omavalitsuse vaatepunktist. Täpsemalt, vaatluse all on Viimsi vald Tallinna linnastus, kus äärelinnastumise protsess on Eestis seni olnud kõige intensiivsem ja ilmekam. Keskendutakse äärelinnastumise sotsiaal-majanduslike mõjude selgitamisele valla arengus ning sellest kohalikule omavalitsusele tulenevatele kohustustele. Hinnatakse kiiresti kasvava omavalitsusüksuse vajadust ja võimalusi suunata äärelinnastumist oma territooriumil.

Arhitektuuri- ja planeerimisspetsialistid on Tallinna linnastu viimaste aastate arenguid iseloomustanud ka terminiga valglinnastumine (*urban sprawl*) (Raagmaa 2004; Piirimäe 2005; vrd ka Vahter 2000). Kuigi sageli kasutatakse valglinnastumist äärelinnastumise sünonüümina, on eelkõige planeerimisteoreetikud (Goetz 2003) viidanud analüütilisele vajadusele teha nende kahe protsessi vahel vahet. Kui äärelinnastumine viitab lihtsalt linnalise asustuse laienemisele linnalähedasel alal — rahvastikugeograafias eeldatakse ka, et see kasv leiab aset peamiselt tuumiklinna arvelt ja et tuumiklinna kasv jääb äärelinnastumise perioodil eeslinnade kasvust aeglasemaks (Tammaru 2000: 80) —, siis valglinnastumist tuleks käsitada kui planeerimata, kontrollimata ja koordineerimata üheotstarbelise maakasutusega arengut, kus maakasutus ei ole funktsionaalselt seotud ümbritseva maakasutusega ning mis väljendub madala tihedusega, ribakujulise, hajutatud või isoleeritud asustuse levikus (Carruthers 2003: 477). Seega on valglinnastumise mõiste otseselt seotud territoriaalse ehk ruumiplaneerimisega (*spatial planning*), osutades selle vähesele mõjule asustuse arengus ning sellega kaasnevatele negatiivsetele tagajärgedele. Nii nähtus ise kui ka sellele vastav mõiste on USA päritolu ning seotud sealse haldus- ja planeerimissüsteemiga. Eeldatakse, et maakasutuse regulatsioon väljaspool linnalist asustust on nõrgem või puudub hoopis ning peamist lahendust nähakse tavaliselt regulatsiooni territoriaalses laiendamises.

USA domineeritud üleilmastavas maailmas on viimasel ajal mõiste järjest enam akadeemilist kasutust leidnud ka mujal, sh Ida-Euroopas, äärelinnastumise kirjeldamisel (nt Razin 1998; Munoz 2003; Olvera *et al* 2003; Nuissl ja Rink 2005). Selle mõistelise rände taustal on siinse töö keskseks teoreetilis-kontseptuaalseks küsimuseks, kuid võrd põhjendatud on Tallinna linnastu ja Viimsi valla protsesse nimetada valglinnastumiseks. Ehk teiste sõnadega, kas Viimsi vallas leiab aset lihtsalt äärelinnastumine või siis kinnisvaraarendajate meelevallas toimuv reguleerimata linnalise madala asustuse lauslevik maapiirkondadesse?

Kirjeldatud uurimiseesmärkide saavutamiseks esitatakse esmalt lühiülevaade nüüdisaegse äärelinnastumise ajaloolis-territoriaalsetest eeldustest uurimisalal. Iseloomustatakse asustust ja elamupoliitikat Tallinna linnastus ja Viimsi poolsaarel Nõukogude perioodi lõpul, tuuakse äärelinnastumise protsessi peamised tegurid nn üleminekuperioodil Tallinna linnastus üldiselt ning konkreetselt Viimsi vallas, samuti äärelinnastumise tagajärjel toimunud muutused vallas. Asustuse laienemisest ja elanike arvu kiirest kasvust tulenevaid

probleeme käsitletakse artikli neljandas osas. Viendas osas vaadeldakse kohaliku omavalitsuse senist tegevust asustuse ja elanikkonna kasvu reguleerimisel ning selle vastavust senise ning prognoositava arenguga, hinnatakse mujal kasutatud regulatsiooni-mehhanismide rakendatavust Viimsi vallas.

Viimsi poolsaar ja Tallinna linnastu Nõukogude perioodi lõpul

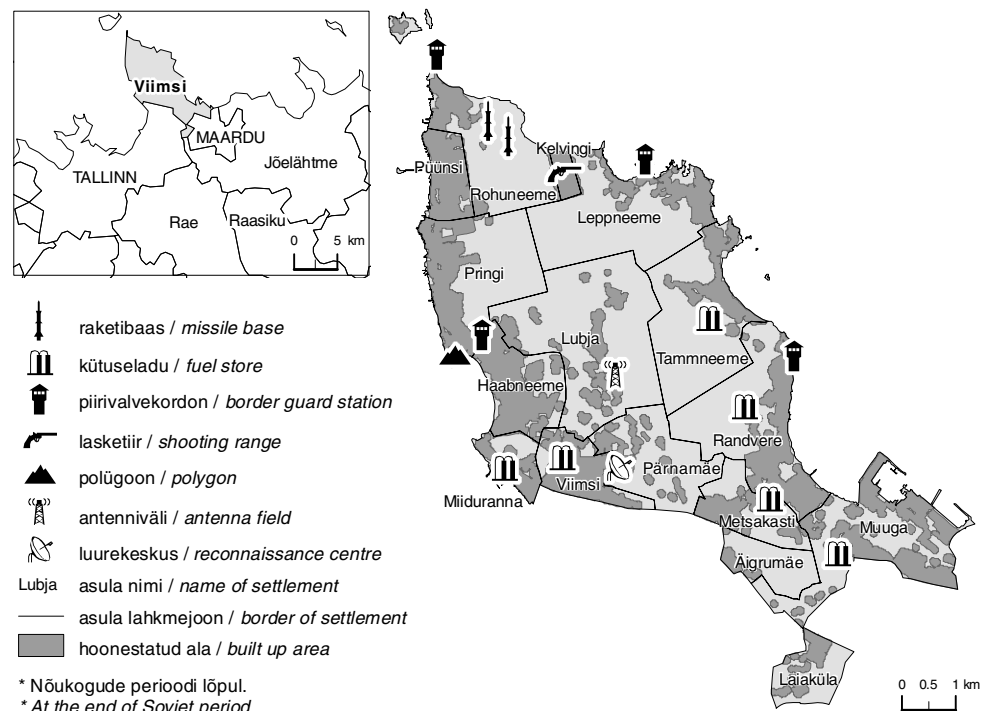
Viimsi poolsaare asustus on ajalooliselt paiknenud põhiliselt mereäärsetel aladel. Poolsaare siseosa on olnud valdavalt inimtühi metsamaa. Nõukogude perioodil lisandusid ja hakkasid poolsaare asustuses domineerima peamiselt kaht tüüpi elamualad — alates 1970. aastatest ehitatud mitmekorruselised kortermajad poolsaare edelaosas Haabneeme ja Viimsi alevikus ning eelkõige rannikualadele rajatud suvila- ja aianduskooperatiivide piirkonnad.

Kirovi-nimeline Näidiskalurikolhoos ehtas kortermaju, et värvata ja kinnistada töötajaid: see oli osa töötajatele pakutud hüvedest. Suvila- ja aianduskooperatiivide kasv tugines valdavalt ettevõtete töötajate initsiatiivile ja elanike eneste vahenditele. See pakkus võimalusi tööst vaba aja sisukamaks veetmiseks, isikliku abimajapidamisega riikliku toiduainetega varustamise puuduste korvamiseks ja ka rahale rakenduse leidmiseks. Teisest küljest oli suvila- ja aianduskooperatiivide piirkondade hoonestuse laad — sh Viimsi poolsaarel — reguleeritud riiklike tehniliste normatiividega, st hooned ei saanud kasutada alalise elukohana. Nõukogude ajale oli iseloomulik, et praeguses mõistes kohalikku omavalitsust ei olnud. Kogu ehitustegevust reguleeriti ja järelevalvet korraldati Harju rajooni võimuorganite kontrolli all ning kohalikul võimul külanõukogu näol asustuspoliitikas kaasaráärmisvõimalust ei olnud. Sellise elamupoliitika tõttu ei kasvanud valla elanike arv 1989. aastaks üle 5300, kuigi sealne elukeskkond oli kõrgelt hinnatud juba Nõukogude perioodil. 2002. aasta alguse andmetel (Leetmaa 2002) oli 15 781 Tallinna lähitagamaal asuvast suvilakrundist Viimsi vallas 2326 (15%). Suured suvilapiirkonnad on iseloomulikud ka teistele Tallinna mereäärsetele lähialadele (nt Vääna-Jõesuu, Klooga).

Sarnaselt mitme teise mereäärse piirkonnaga mõjutas Viimsi valla asustussüsteemi arengut oluliselt piirirežiim. Nõukogude perioodil oli osa valla territooriumist piiratud ligipääsuga ala, märkimisväärne osa maast oli militaarkasutuses ja elanikele rangelt suletud. Nõukogude sõjaväeobjektid paiknesid üle kogu territooriumi (joonis 1.1).

Joonis 1.1
 Figure 1.1

Nõukogude Liidu sõjaväeobjektid Viimsi poolsaarel* Military objects of the Soviet Union on Viimsi peninsula*

Seega võib kokkuvõttes öelda, et maakasutuse territoriaalne areng Viimsi poolsaarel oli Nõukogude perioodil Kirovi-nimelise Näidiskalurikolhoosi, Nõukogude armee ja riigiasutuste poliitikate tulemuseks.

Erinevalt Viimsi poolsaare asulatest oli Tallinnas, kuigi ka siin ehitati (eriti Nõukogude perioodi lõpul) palju elamispiindu ettevõtete omavahenditega, elanike peamiseks eluasemega varustajaks riik. Riikliku elamuehitusprogrammi alusel said linnastu rahvastiku juurdekasvu peamiseks võimaldajaks linna territooriumile jäävad kortermajade mikrorajoonid. Riigipoolse eluaseme pakkumise tulemusena oli Tallinnas Nõukogude aja lõpuks üle 500 000 elaniku.

Viimsi poolsaar taasiseseisvuse ja turumajanduse muutuste tuultes

Äärelinnastumise peamiseks subjektiivseks motiiviks peetakse elanike soovi parandada oma elukeskkonda (Razin 1998, Timar ja Varadi 2001, Krass 2003). Protsessi sotsiaal-majanduslike tingimustena on esile toodud keskklassi teket, transpordivõimaluste arengut (Tammaru 2000), veelgi üldisemalt — kapitalistlike majandussuhete arengut (Timar ja Varadi 2001). Eestis kui sotsialismijärgses ühiskonnas saab eraldi nimetada järgmisi äärelinnastumise eeldusi:

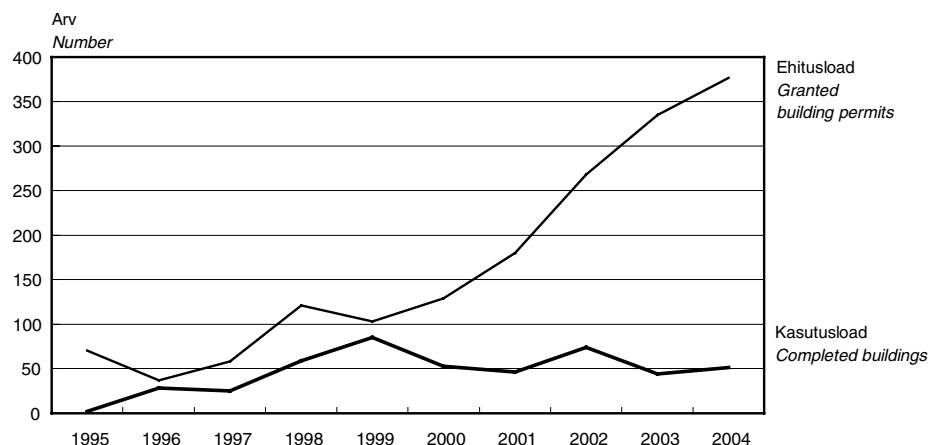
- linnakeskkonna oluline halvenemine majandussüsteemi muutumise tõttu;
- elanikkonna varaline kihistumine;
- hüppeline autode arvu kasv;
- riigi elamufondi erastamine, millega paljud linnaleibkonnad said vahendeid elamulaenu omafinantseerimise tagamiseks;
- linnalähedase maa tagastamine/erastamine;
- majanduse koondumine pealinna regiooni, tööjõu sisseränne ja sellega seotud kinnisvara hindade tõus;
- tühiseks kahanenud riiklike ja munitsipaalaluesemete pakkumine keskuslinnas Tallinnas, mis toetab elamupiirkondade arenduse rentaablust;
- valitsev vabaturu-ideoloogia ja sellega seotud maakasutuse vähene reguleeritus;
- kohalike omavalitsuste kogenematus maakasutuse planeerimises.

Äärelinnastumise spetsiifilised eeldused Viimsi vallas on järgmised:

- Nõukogude militaarse piirirežiimi kokkuvarisemine ja maade tsiviilkäibesse võtmine, millega saab võimalikuks elamuehitus rannikul, vabaneb palju sõjaväe kasutuses olnud maad, nt 1993. aastal asutatud Kelvingi küla paikneb Nõukogude sõjaväe lasketiiru alal;
- soodne territoriaalne asukoht, mis seondub eelkõige valla asendiga Tallinna linnastus. Tallinna lähedus tagab valla mandriosa territooriumilt kiire ja odava juurdepääsu pealinna koondunud riigi sotsiaal-majanduslikele ressurssidele;
- elamuarendust ja rahvaarvu kasvu toetav valla väga tugev positiivne imago Tallinna linnastus kui hinnatud mereäärne miljööväärtuslik elukeskkond. Selline maine toetab ka elamuarendust uutes sisemaa piirkondades, kus rannalähedust tavalises mõistes ei ole;
- kohaliku omavalitsuse parem haldussuutlikkus planeeringute ja ehitusprojektide menetlemisel kui Tallinnas ja konkureerivates linnalähedastes valdades.

Nendest eeldustest lähtuvalt on Viimsi vald liidrirollis Tallinna lähiümbruse väike-elamupiirkondade laienemisel. Aastatel 1995–2004 on Viimsi vallas antud kokku ligi 500 ehitiste (valdavalt ühepereelamud) kasutusluba (Viimsi vallavalitsuse ehitusameti andmed). Aastatel 1995–2004 antud ehituslubade arv on üle 1600, kusjuures väljastatud lubade arv on viimastel aastatel (2000–2004) järjepidevalt suurenenud.

Joonis 1.2 **Ehitus- ja kasutusload, 1995–2004**
 Figure 1.2 **Granted building permits and completed buildings, 1995–2004**

Allikas: Viimsi vallavalitsuse ehitusamet.
 Source: Construction Issues Department of Viimsi Municipality Government.

Kasutusse lubatud eluruumide arvu ja pinna poolest edestas Viimsi vald aastatel 2000–2004 teisi Harju maakonna omavalitsusüksusi (v.a Tallinn, mille elamuehituse maht ületab Viimsi valla elamuehitusmahtu umbes 10 korda) rohkem kui pool (Riikliku Ehitisregistri andmed).

Tabel **Kasutusse lubatud eluruumid, 2000–2004**
 Table **Dwelling completions in Harju county, 2000–2004**

	Eluruumide arv <i>Number of dwellings</i>	Osatähtsus Harju maakonnas, % <i>Share in Harju county, %</i>	Eluruumide pind, m ² <i>Floor area of dwellings, m²</i>	Osatähtsus Harju maakonnas, % <i>Share in Harju county, %</i>
Eesti kokku	8 014		756 346	<i>Estonia total</i>
Harju maakond	5 154	100.0	478 209	100.0 <i>Harju county</i>
Tallinn	4 120	79.9	362 176	75.7 <i>Tallinn</i>
Viimsi vald	336	6.5	37 759	7.9 <i>Viimsi rural municipality</i>
Harku vald	153	3.0	13 852	2.9 <i>Harku rural municipality</i>
Saue vald	115	2.2	13 185	2.8 <i>Saue rural municipality</i>
Rae vald	90	1.7	11 209	2.3 <i>Rae rural municipality</i>
Maardu linn	91	1.8	7 278	1.5 <i>Maardu city</i>
Teised Harju maakonna omavalitsusüksused	249	4.8	32 751	6.9 <i>Other local government units in Harju county</i>

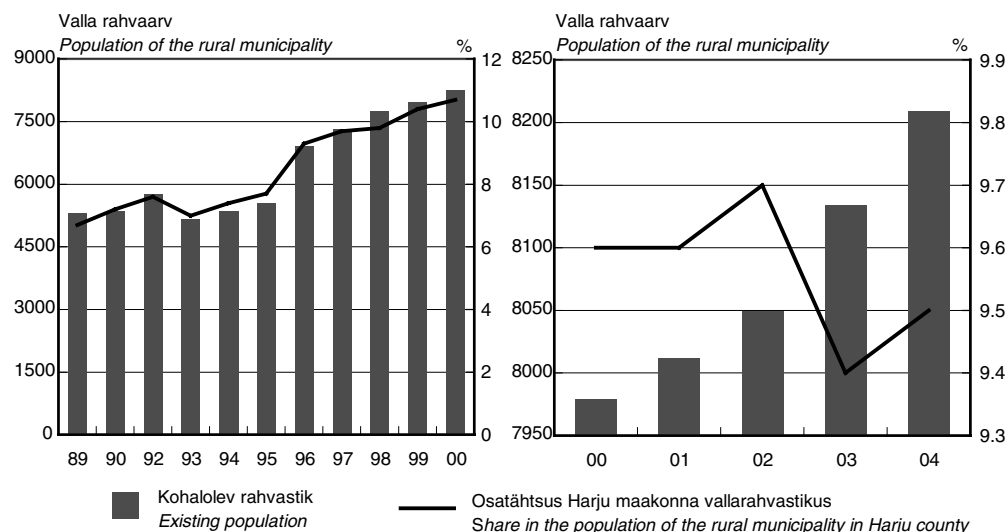
Allikas: Ehitisregister.
 Source: Register of Construction Works.

Ehitisregistri andmetel on Viimsi vallas ajavahemikul 01.01.1995 – 01.11.2004 antud välja kokku 1262 eluhoonele 2613 eluaseme ehitusload. Võttes arvesse ehituslubade jaotumist elamu liigi alusel, eluasemete arvu erinevates elamutüüpides ning oletuslikku perekonna suurust (3 inimest), selgub, et ehituslubadele vastavalt on valminud või ehitamisel ligi 8000 inimese eluasemed (Entec 2005). Ehitatud eluruumide arv on kasvutendentsis: nii anti aastatel 2002–2004 välja sama palju ehituslube kui 7 varasema aasta jooksul.

Elamuarenduse tulemusel on valla elanike arv kiirelt kasvanud. Rahvastikuregistri andmetel on ajavahemikul 01.01.2001 – 14.06.2005 Viimsi valla elanike arv kasvanud 5758-st 11 327-ni (juurdekasv 5569 inimest ehk 1,97 korda). Statistikaameti rahvastikuandmetele tuginevad joonised näitavad, et valla rahvaarv on juba 1980. aastate lõpust pidevalt kasvanud.

Joonis 1.3 **Elanike arvu muutus aastatel 1989–2000 ja 2000–2004 ning osatähtsus Harju maakonna vallarahvastikus**

Figure 1.3 *Change in the number of inhabitants in 1989–2000 and in 2000–2004 and the share in rural municipality population of Harju county*

Allikas: Valla majapidamisarvestused.
Source: Household record-keepings of the rural municipality.

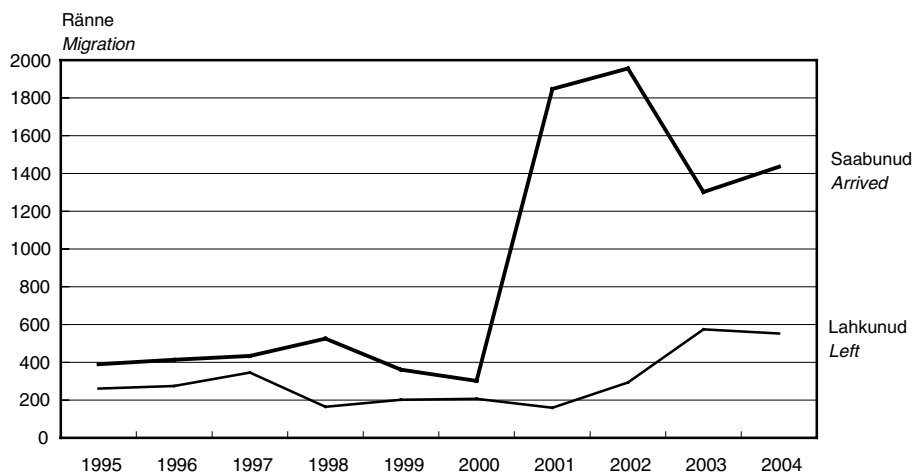
Allikas: Statistikaamet, 1. jaanuar.
Source: Statistical Office of Estonia, 1 January.

Perioodil 1989–2004 on Viimsi vald edestanud elanike arvu kasvu poolest (154,6% võrreldes 1989. aastaga, Statistikaamet) kõiki teisi Harju maakonna omavalitsusüksusi ja seetõttu kiiresti muutunud maakonna suurima rahvaarvuga vallaks. 1989. aasta rahvaloenduse ajal oli Viimsi vald elanike arvult alles 7. kohal.

Rahvaarvu kasvu analüüs näitab, et selle peamiseks allikaks viimasel kümnendil on tõepoolest olnud sisse- ja väljaränne. Ajavahemikul 1995–2004 oli summaarne loomulik iive vallas +371, summaarne rändesaldo samas aga +5834. Seega hõlmab ränne rahvastiku juurdekasvust üle 90%.

Joonis 1.4 **Viimsi valla sisse- ja väljaränne, 1995–2004**

Figure 1.4 *Immigration and emigration in Viimsi rural municipality, 1995–2004*

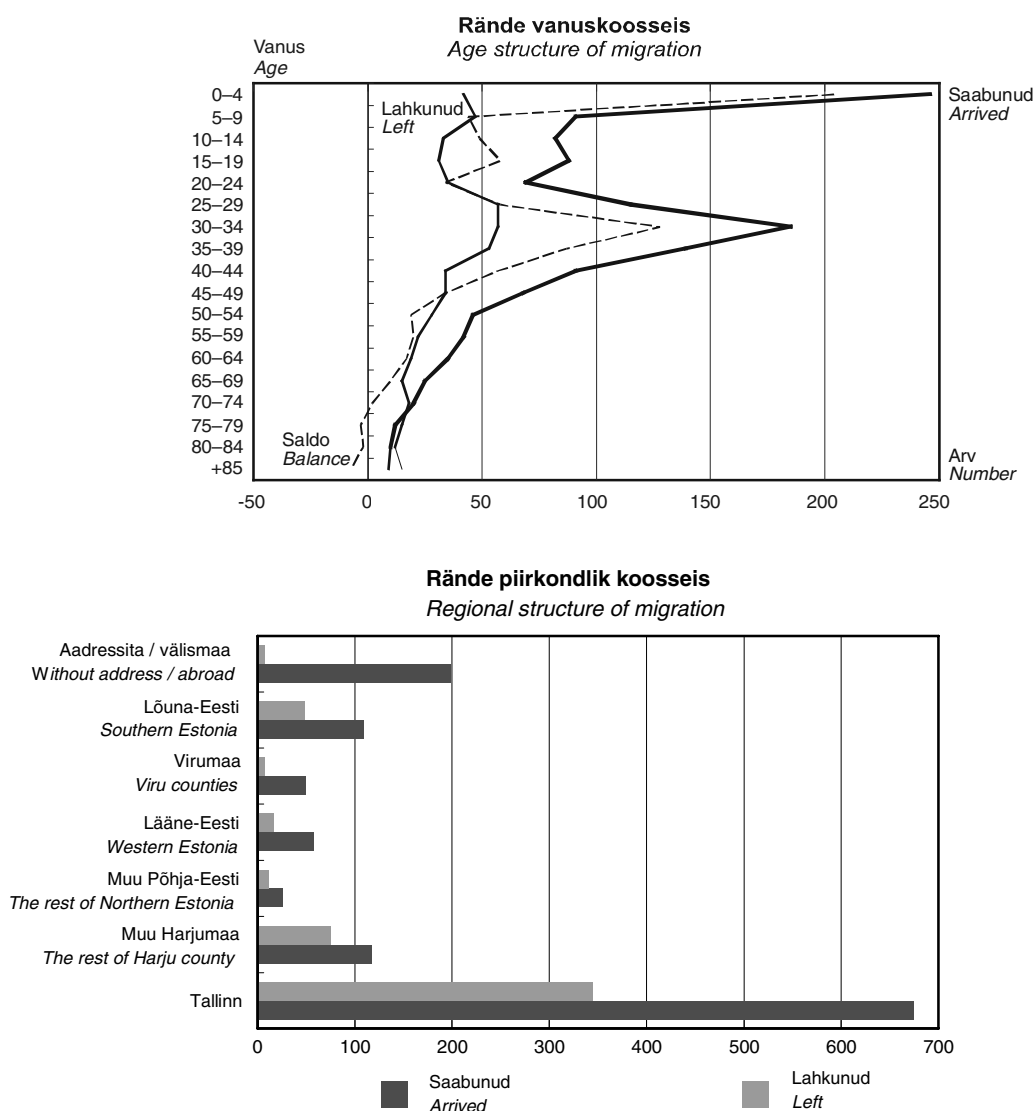

Allikas: Viimsi valla rahvastikuregister.
Source: Population register of Viimsi rural municipality.

Rahvastikuregistri 2003. ja 2004. aasta andmetel põhinev rände vanuskoosseisu analüüs näitab, et nii sisse- kui ka väljarändes domineerivad noored pered — valdavalt 30–40-

aastased vanemad koos väikeste lastega. Piirkondlikult on suurem osa rändest seotud Tallinnaga, kusjuures valda saabujate arv ületas vallast Tallinnasse lahkujate arvu ligi kaks korda. 2005. aasta ankeetküsitluse tulemused kinnitavad Tallinna domineerimist rändes. Uuringu järgi on ligi 2/3 elanikest oma praegusesse elukohta elama asunud Tallinnast (Geomedia 2005). Täheldada võib ka seda, et valda saabujate arv ületab lahkunute arvu kõigi piirkondade puhul, kuid samuti, et vallast lahkunute osatähtsus on võrreldes saabujatega kõige suurem muu Harju maakonna ja Põhja-Eesti rändes. Kaugemate piirkondade puhul on sisserände maht mitu korda suurem kui sinna väljaränne. Seega toimub leibkonna mikrotasandil nii äärelinnastumine kui ka taaslinnastumine, mis protsessides osalejate erineva arvu tõttu realiseerub makrotasandil äärelinnastumisena. Samuti ei ole osa elamuarenduse taga äärelinnastumine rahvastikugeograafia mõistes (keskuslinna elanike siirdumine äärelinna), vaid hoopis sisseränne teistest piirkondadest, sh teistest Tallinna linnastu perifeersetest asulatest.

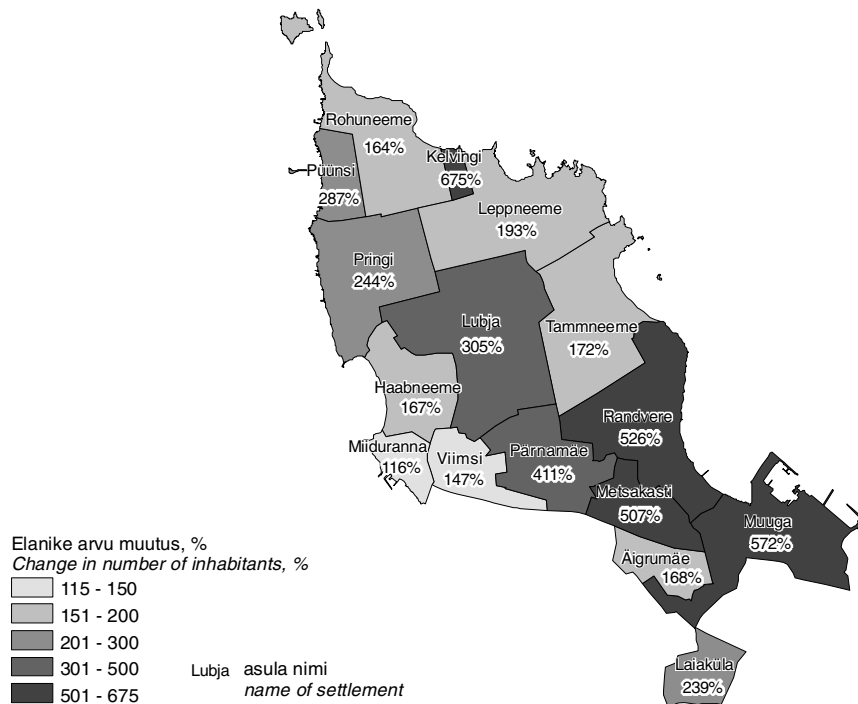
Joonis 1.5 Rände vanus- ja piirkondlik koosseis, 2003–2004
 Figure 1.5 Age and regional structure of migration, 2003–2004

Allikas: Viimsi valla rahvastikuregister, 2003–2004 aastakeskmised.
 Source: Population register of Viimsi rural municipality, annual average 2003–2004.

Tugeva sisserände surve tulemusel on traditsiooniliselt rannikul paiknenud asustus viimasel aastatel hakanud nende alade täitumisel laienema ka valla sisemaale. Võrreldes 2000. aasta algusega on praeguseks elanike arv vähemalt kolmekordistunud Kelvingi, Lubja, Muuga, Metsakasti, Pärnamäe ja Randvere külas (joonis 1.6).

Joonis 1.6 **Elanike arvu muutus Viimsi valla mandriosa külades, 2000–2005**
Figure 1.6 *Change in the number of inhabitants in the villages of the continental part of Viimsi rural municipality, 2000–2005*

Allikas: Viimsi valla rahvastikuregister, 14.06.2005.
Source: Population register of Viimsi rural municipality, 14 June, 2005.

Viimsi valla elamuarenduse ja rahvaarvu kasvu tulemusena on Tallinnas Pirita linnaosa teedel liiklusintensiivsus pidevalt tõusnud. Liiklusloenduse järgi oli aastatel 2000–2003 aastakeskmise sõiduautoliikluse kasv valla ja Tallinna piiril 13% aastas hommikul ja 7% õhtusel tiptunnil. 2003. aastal liikus hommikul tiptunnil Merivälja kaudu Tallinna umbes 1500 inimest, Viimsisse aga umbes 900 inimest. Õhtusel tiptunnil oli tunnikoormus mõlemas suunas 1000 inimest tunnis (Stratum 2003). Liiklusintensiivsuse kasvu toetab elanike töö ning õpingutega seotud territoriaalne mobiilsus Tallinna linnastu piires ning suur autostumine. 2005. aastal korraldatud elanike ankeetküsitluse andmetel asus üle kolmveerandi 16–74-aastase töötava või õppiva vallaelaniku töö- või õpikoht väljaspool valla territooriumi, valdavalt Tallinnas (Geomedia 2005). Autostumise kõrget taset näitab see, et üle 75% töö- või koolis käijatest kasutab liikumiseks sõiduautot (Geomedia 2005; Stratum 2003), kusjuures 67% valla 16–74-aastastest elanikest sõitis tööle iseenda juhitud autoga (Geomedia 2005). Elanike arvu kasvu ja tööalase mobiilsuse suurenemise tagajärjeks on hommikul ja õhtul tiptunni ajal liiklusummikud, mis muudavad Tallinnas tööl ja koolis käimise aeganõudvamaks ning vähendavad Viimsi valla väärtust elukeskkonnana.

Rahvastiku kiire kasv, elamupiirkondade laienemine ja suvilate kasutuselevõtt aastaringse elamise paigana on oluliselt suurendanud asustusest tulenevat keskkonnakoormust. Elamualade laienemise tõttu on vähenenud metsa- ja haritava maa osatähtsus, looduslikud alad fragmenteeruvad. Vee- ja kanalisatsioonisüsteeme arendatakse liiga aeglaselt tagamaks kasvava elanikkonna vajaduste rahuldamist nüüdistasemel. Pikemas perspektiivis võib sattuda ohtu põhjavee kvaliteet. Nii hoiatab teemaplaneering “Viimsi valla üldiste ehitustingimuste määramine. Elamuehituse põhimõtted” (Entec 2005), et kinnitatud põhjaveevarust lähtuvalt on võimalik valla mandriosale elama asuda kuni 28 000 alalisel elanikul, millele võib lisanduda kuni 2000 hooajalist elanikku. Suurema tarbimise korral ähvardab põhjaveevaru tagasipöördumatu protsess — sooldumine.

Rahvastiku ja eriti noorte perede lisandumise tõttu on oluliselt kasvanud nõudlus haridusteenuse järele, mida kohalik omavalitsus ei suuda praegu rahuldada. Lasteaiakoha järjekorras on üle 500 lapse, seda hoolimata lasteaedade ja lasteaiakohtade arvu suurenemisest vallas viimasel kümnendil. Lähiaastatele on prognoositud lasteaiakohtade puudujäägi jätkuvat suurenemist. Üle poole väikelastega vallaelanikest leiab, et

lasteaiakohtade puudus tekitab tema perele suuri raskusi (Geomedia 2005). Valla kooliealistest lastest õpib kolmandik väljaspool valla territooriumi asuvates koolides, valdavalt Tallinnas.

Koos turbulentsse arenguga on esile kerkinud elukeskkonna kiirest muutumisest tulenevad vastuolud. Uued elurajoonid vähendavad varem ehitatud elamupiirkondade looduslikkust ja privaatsust, mis on olnud üks väga oluline põhjus linnast väljarändeks. Tulemus on vastupidine valda elama asunud inimeste algeesmärgile — mitte inimesed ei kולי maale, vaid linn kolib maale. Kultuuriliselt avaldub privaatsustaotlus tegelikult intensiivistuva äärelinnastumise oludes tõrjuvas hoiakus uute elanike, üldse võõraste suhtes. Kiire rahvastikukasv rände tulemusena tähendab ka seda, et valla elanikkonda iseloomustab väga lühiajaline seos oma elukohaga. Ankeetküsitluse tulemuste alusel on kolmandik elanikest elanud oma praeguses elukohas alla nelja aasta ja ligi 60% alla kaheksa aasta. Vaid veerand elanikest on elanud samas elukohas rohkem kui 15 aastat (Geomedia 2005). Niisiis on tingimused paigaga seotud kogukondade väljakujunemiseks seni olnud ebasoodsad.

Elamupiirkondade ja valla territooriumil asuvate suurte sadamatega (Muuga ja Miiduranna) seotud tööstus- ja logistikaalade paralleelne kiire areng on toonud kaasa keskkonnanriskide olulise suurenemise. Peamised riskid tulevad sadamate kaudu veetavate ohtlike veoste suurest mahust ja ohtlike ainete käitlemisest tootmisprotsessis. Viimsi valla territooriumil paikneb seitse A-kategooria ja viis B-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtet, mille potentsiaalne mõjutsoon haarab mitut valla küla ja asumit. Keskkonnanriskide maandamata jätmise korral seatakse kahtluse alla piirkonna turvalisus ja elukeskkonna hea kvaliteet laiemas mõttes, mis võib kergesti viia selleni, et elanikud lahkuvad, kinnisvarahinnad langevad ja piirkonnad degradeeruvad. Selline stsenaarium võib õnnetuse korral rakenduda ootamatult kiiresti.

Suurenevad kohustused kohalikule omavalitsusele

Tallinna äärelinnastumisega kaasnenud riigi ja linnastu keskmisest oluliselt suurema sissetulekuga elanikkonna elamaasumine Viimsi poolsaarele on muutnud Viimsi valla Eesti kõige jõukamaks ja elujõulisemaks (Sõstra 2004). Elanike ankeetküsitluse andmetel oli 2005. aasta suvel umbes 3/5 perekondade netosissetulek leibkonnaliikme kohta üle 4000 krooni ning ligi veerandil üle 8000 krooni. Perekondi, kelle netosissetulek leibkonnaliikme kohta jääb alla 2000 krooni, on vallas alla 10% (Geomedia 2005). Elanike jõukust näitab ka makstava tulumaksu suurus. 2004. aastal laekus vallaelarvesse üksikisiku tulumaksu elaniku kohta 10 694 krooni. Selle näitaja poolest edestab vald kõiki teisi Harju maakonna kohalikke omavalitsusi üle 2000 krooni võrra ning üle kahe korra Tallinna (5305 krooni) ja Eesti keskmist (4104 krooni) vastavat näitajat (Rahandusministeeriumi andmed). Kiiresti on kasvanud ka kohaliku eelarve maht. Võrreldes aastaga 2002 on puhastulud kasvanud 1,76 korda ja kulud 1,61 korda. 2005. aasta vallaelarve puhastulud on 155,5 miljonit krooni ja kulud 159,5 miljonit krooni.

Hoolimata jõukuse suhtelisest ja absoluutsest kasvust on elanike arvu kasvuga kaasnenud ka probleemid nii valla põlis- kui ka uutele elanikele. Uued elamualad ja elanikud suurendavad koormust valla sotsiaalsele ja tehnilisele infrastruktuurile. Valla elamuarendust on sageli korraldatud kinnisvaraarendaja kitsastest huvidest lähtuvate detailplaneeringute alusel ja mööda vaadatud pikaajalisematest avalikest huvidest. Suvilate ümberehitamine aastaringseks elamiseks (hinnanguliselt on suvilatesse alaliselt elama asunud ligi 50% valda elama asunutest) on võimendanud infrastruktuuri mitteajakohasust veelgi. Probleeme süvendab valla poolsaareline asend ja üsna väike territoorium.

Avalikest huvidest lähtuva regulatsiooni mahajäämus uusehitusalade intensiivsest kasutuselevõtust on kaasa toonud selliseid kitsaskohti nagu haridusasutuste vähesus, ühisveevärgi- ja kanalisatsioonivõrkude väike ulatus ja töötlusvõime, takistatud juurdepääs rannaaladele ja piirangud metsaalade avalikuks kasutamiseks, isikuteenuste mitmekesisuse ja kvaliteedi mahajäämus, liiklusturvalisuse ja sõidukiiruse vähenemine. Koos jõukamate elanike sisserändega on suurenenud ka elanikkonna nõudmised ning just eelnimetatud valdkondadel on üha määravam osa vallaelanike elukvaliteedis ja rahuloluhinnangutes. Niisiis tähendab valla asustuse ja elanikkonna kiire kasv ka kohaliku omavalitsuse kohustuste täitmiseks vajalike ressursside mahu olulist suurendamist.

Liikluskoormuse kasvu tõttu tuleb ehitada teid, arendada ühistransporti, välja ehitada ristmikke ja tagada liiklusohutus. Peale teede ja ühistranspordi arendamise võib

probleemidele leevendust tuua ka toetada tööturul konkurentsivõimeliste töökohtade loomist kohapeal, kuid ka see nõuab ressursse. Suuri investeeringuid tuleb teha keskkonnanõuetele vastava kvaliteetse vee- ja kanalisatsioonisüsteemi väljaarendamiseks kogu valla territooriumil. Juba on vald Euroopa Liidu fondide toel alustanud üle 200 miljoni kroonist projekti, kuid kogu süsteemi viimiseks nüüdistasemele kuluks hinnanguliselt üle 1,2 miljardi krooni ehk ligi 8 praeguse vallaelarve aastamahtu.

Laste arvu kasv nõuab lähiaastatel 4–5 kuue rühmaga lasteaia ehitamist (kokku üle 100 miljoni krooni). Peale Viimsi Keskkoolis õppekohtade arvu suurendamise (uue koolihoone ehitus 200 miljonit krooni) tuleb rajada algkool (kokku 200 miljonit krooni), lähtudes laste territoriaalsest paiknemisest. Alternatiiviks on veelgi suurenevad maksed teistele kohalikele omavalitsustele, kui valda registreeritud lapsed käivad mujal lasteaia ja koolis, ning elanike suurenev rahulolematuse. Peale haridusasutuste ning muu sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri ehitamisele kuluvate summade peab kohalik omavalitsus arvestama ka nende ülalpidamise ja hooldamise püsikulude suurenemisega.

Elamualade ja sadamatega seotud keskkonnanõuetliku transiidi ja tootmise paralleelne areng nõuab, et kohalik omavalitsus peaks pöörama suurt tähelepanu keskkonnanõuetlike maandumisele, mis eeldab samuti märkimisväärseid kulusid. Kuigi otsesed keskkonnanõuetlike tagavad kulutused tuleb teha ettevõtetal endil, on valla ülesandeks aidata kaasa valmisolekuks reageerida võimalikule õnnetusele õigel ajal ja tõhusalt. Üks lahendusi oleks välja ehitada alternatiivne liikluskoridor Merivälja teelt Narva maanteele ning tagada ligipääs Miiduranna sadamasse viivale raudteeharule.

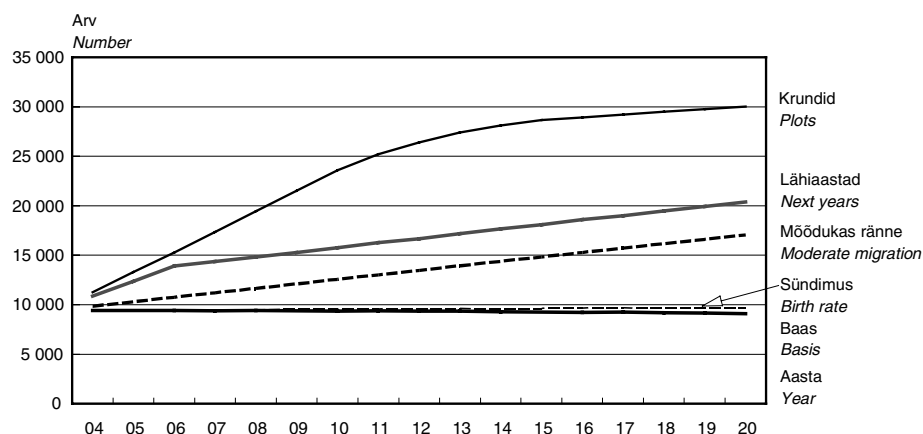
Sisseränne toob mitmes valdkonnas kaasa pikaajalisi kohustusi. Sisserände iseloomust (sisserändajate vanus ja rände ajaline kontsentreeritus) olenevalt on rahvastikus kõige arvukam 30–40-aastaste vanematega ja alla 10-aastaste lastega perede rühm. Seega on praegu kõige suurem vajadus lasteaiakohtade järele, 10 aasta perspektiivis aga koolikohtade järele. Selle kohordi vananedes vajadus mõlemate järele aga väheneb märgatavalt. 30 aasta perspektiivis tõuseb esile aga veelgi teravam probleem. Praegune parimas tööeas sisserändav vanuskohort (praegu 30–40-aastased) jõuab umbes 30 aasta pärast pensioniikka. Juhul kui sisserännanud elanikud põlistuvad ja jäävad pensionile, suureneb järsult vajadus sotsiaalteenuste järele, sissetulekute vähenemisel väheneb tulude laekumine kohaliku eelarvesse. Teiseks alternatiiviks on vananedes elukoha vahetamine, mis tekitab tugeva müügisurve ühetüübilistele ja -vanustele elamispindadele. Seega tekitab kiire äärelinnastumine lühikesel ajaperioodil ebasoodsa lainelise arengu. Rände jätkudes samas mahus rahvastiku vanuskoosseis küll ühtlustuks, kuid siis aga seistaks silmitsi veelgi suuremast rahvaarvust tulenevate probleemidega.

Kuulmine kiiresti arenevasse linnastusse tähendab ka, et paljude küsimuste lahendused ületavad kohaliku omavalitsuse piire. Valla haridus- ja kultuuriasutused, teenusepakkujad konkureerivad Tallinna linnastu vastavate asutustega. Viimsi elanike liiklusprobleemid ilmnevad tegelikult valdavalt Tallinna linna territooriumil. See kõik eeldab kõrget haldussuutlikkust, tegusat koostööd ja koordineerimist ning paneb valla arengu oluliselt sõltuvusse linnastu üldisest arengust.

Kohaliku omavalitsuse vajadus ja võimalused reguleerida valglinnastumist

Nagu eelkäsitletust näha, on juba praegune rahvastikukasv süvendanud seda, et sotsiaalne ja tehniline infrastruktuur ei ole vastavuses asustuse arenguga, kvaliteetse elukeskkonna nõuetega. Hoolimata vallaelanike jõukusest ja kohaliku eelarve tulude suurusest on infrastruktuuri mahajäämus pigem suurenenud. Analüüsitud probleemidel on võime kiire rahvastikukasvu jätkudes veelgi süveneda. Viimsi valla rahvastikuprognosis (Geomedia 2003) kohaselt võib elanike arv tulevikus praegusega võrreldes teatud tingimustel pea kolmekordistuda. Tegemist on eri stsenaariumide põhjal rahvaarvu võimalike muutuste prognoosiga, kus on arvesse võetud rahvastikuprotsessid ja elamuehituse võimalik maht. Sõltuvalt sisserände suurusest ennustatakse 2010. aastaks valla elanike arvuks kuni 23 000 ja 2020. aastaks kuni 30 000. Suurimat rahvastikukasvu prognoosiva stsenaariumi korral oleks kasv kiire just 6–7 lähema aasta jooksul (joonis 1.7).

Joonis 1.7 **Viimsi valla rahvastikuprognosis, 2004–2020**
 Figure 1.7 *Population prognosis of Viimsi rural municipality, 2004–2020*

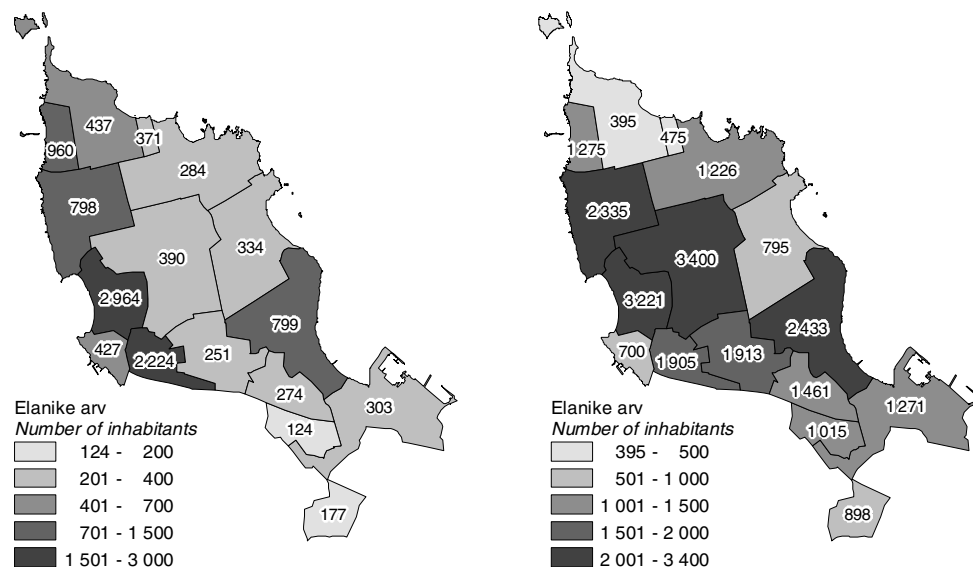

Allikas: Geomedia, 2003.
 Source: Geomedia, 2003.

Vallaelanike ruumilise jaotuse muutuse hindamiseks asulate kaupa pakub ligikaudse võimaluse Viimsi valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arendamise kavas (Entec 2002) kinnisvaraarenduse seisukohalt tehtud prognoos. Eeldusel, et kõik tol ajal, st 2002. aastal kehtestatud ja algatatud detailplaneeringud realiseeruvad elamualadena, peaks elanike arv kasvama vähemalt viis korda viies valla kesk- ja lõunaosas asuvas külas. Üle 1000 elaniku oleks kokku valla 11 asulas. Valla asustussüsteem muutuks seniselt keskasuladesse ja rannaalale koondunud asustusest kogu poolsaart hõlmavalt lausasustuseks (joonis 1.8). Kehtestatud ja algatatud detailplaneeringutele tuginev rahvastikukasvu prognoos on kaheldamatult ligikaudne — seda näitab ka tõsiasi, et Viimsi aleviku ja Rohuneeme küla rahvaarv on nüüd juba ületanud 2002. aastal prognoositud taseme. Siiski annab see üldise pildi valla asustussüsteemi võimalikust arengust.

Joonis 1.8 **Elanike arv Viimsi poolsaare asulates ja planeeringutes sätestatud elamuala täisehitamisel**

Figure 1.8 *Number of inhabitants in settlements of Viimsi peninsula and in congested residential land as regulated in planning*

Allikas: Viimsi valla rahvastikuregister, 14.06.2005.
 Source: Population register of Viimsi rural municipality, 14 June, 2005.

Allikas: Entec, 2002.
 Source: Entec, 2002.

Eelõeldu valguses tekib kohaliku omavalitsuse ees paratamatult dilemma: kas reguleerida ja suunata rahvaarvu ja asustuse kasvu või keskenduda elanike järjest suurenevate nõudmiste rahuldamisele. On selge, et rahvastiku kasvustsenaariumide realiseerumine sõltub muude tegurite kõrval ka kohaliku omavalitsuse rahvastiku-, asustus- ja sotsiaalpoliitilistest otsustest. Kohalikul omavalitsusel on valida, kas reageerida aktiivselt, ennetades elukeskkonna halvenemist, või jälgida arengut ja oodata negatiivse iseregulatsiooni-mehhanismi käivitumist. Reguleeriva rahvastikupoliitika puudumisel võib halvimal juhul sisserännet piirama ja väljarännet soosima hakata ka sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri süvenev mittevastavus elanike ja ettevõtete nõudmistele ning sellest lähtuv Viimsi valla elukeskkonna maine langus.

Akadeemilises kirjanduses räägitakse vajadusest reguleerida ja suunata asustuse kasvu eelkõige valglinnastumise mõiste kontekstis. Sellist lähenemist toetab teoreetiline eeldus, et valgavas äärelinnas on avalike teenuste osutamine vähem kulu-efektiivsem kui reguleeritud, hallatud kasvu puhul (Carruthers ja Ulfarsson 2002). Peamiste kasvu reguleerivate vahenditena nähakse

- maakasutuse territoriaalset planeerimist (Evers *et al* 2000; Krass 2003; Bontje 2003);
- piirimuutusi, millega tagatakse kesklinna ja äärelinnade ühtsed maakasutuse, elamuarenduse reeglid, võimalused kesklinna omavalitsusel mõjutada protsesse kogu linnastus (Carruthers 2003);
- elamu- ja arendustegevuse mängureeglite muutmist — tulude ümberjaotamist kulude järgi (otsesed, kaudsed, varem tehtud) kas kohalike omavalitsuste vahel (Razin 1998), avaliku ja erasektori vahel ('*pay-as-you-grow*' Floridas (Evers *et al* 2000)) või riigi ning kohaliku omavalitsuse vahel.

Lähtudes kohaliku omavalitsuse viimastest sammudest, võib väita, et Viimsi vallas on mõistetud vajadust reguleerida kasvu. Ehitustegevuse täpsemaks suunamiseks on koostatud ja vallavolikogus 2005. aastal kehtestatud üldplaneeringu teemaplaneering "Viimsi valla üldiste ehitustingimuste määramine. Elamuehituse põhimõtted" (Entec 2005). Teemaplaneeringus soovitatakse vältida kortermajade kavandamist ning eelistada ridamajade ja korterelamute rajamisele üksikelamute ehitamist. Korterelamuid lubatakse ehitada ainult Viimsi ja Haabneeme alevikus. Sätestatakse elamukruntide minimaalne suurus ja täisehituse protsent.

Dokumendis rõhutatud üksikelamute kortermajadele eelistamine, mis vastab ka valla elanike hoiakutele (Geomedia 2005), viitab sellele, et kasvu reguleerimisel on peamiseks eesmärgiks seatud elanike arvu suurenemise piirang, mitte niivõrd asustuse sotsiaalmajanduslik suunamine. Valglinnastumise kriitilise käsitluse kontekstis on selline lähenemine mõnevõrra küsitav. Üksnes eramuulade väljaarendamisel lausaliste ühetaoliste eramajadest koosnevate asumitena ilma arhitektuursete aktsentideta külade keskustes võib kaduda asustuse struktuursus paikkondlikul külatasandil, mis raskendab kohaliku identiteedi ja kodutunde väljakujunemist. Sotsiaalsetele ja kultuurilistele argumentidele lisanduvad valglinnastumise veelgi ilmsemad nõrkused, võrreldes multitsentraalse äärelinnastumisega, nagu suurem surve looduslikele ja puhkealadele ning suuremad kulud infrastruktuurile. Seega võiks valla tasakaalustatud arengu huvides kinnisvaraarenduse suunamisel esiplaanil olla pigem eesmärk vältida monofunktsionaalsust elamuehituses ka väljaspool keskusalaid ning piirata asustusalasid endid. Sammuna selles suunas ongi vald 2005. aastal loonud Eesti esimese munitsipaallooduskaitseala ja seda praktikast soovitakse jätkata. Üldisemal valla tasandil oleks valglinnastumise väljakutsele vastamise üks tõhusamaid teid komplekselt välja arendada valla keskusal, et tagada kohapeal nüüdisaegne kaubandus, teenindus, tervishoid, spordi-, kultuuri- ja noorsootööga tegelemise võimalused ning parandada vallasisest teedevõrku, võimaldamaks paremaid liiklemistingimusi ja ühendust valla keskusega.

Seega on Viimsi vallas kasvu reguleerimisel Eesti senise arenduspraktikaga kooskõlas keskendutud peamiselt territoriaalse planeerimise kasinatele võimalustele (vrd Razin 1998). Siiski, viidatud teemaplaneering sisaldab muuhulgas ka Eesti oludes sellise teedrajava meetme võimalust, millega nähakse ette sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri kulude ülekandmist kohalikul omavalitsuselt arendajale, juhul kui ta soovib elamuarenduseks muuta üldplaneeringut ning sellega kaasnevaid erakorralisi kulusid (Entec 2005).

Hoolimata eelkirjeldatud kohaliku omavalitsuse initsiatiividest piirata kasvu, on juba kehtestatud planeeringutega vallas antud ehitusõiguse määramise kaudu alus umbes 15 000–20 000 uue elaniku sisserrändeks Viimsi valda. See tähendab, et seaduslikud tingimused kiire kasvu jätkumiseks ja valglinnastumiseks vallas (joonis 1.8) on juba loodud ning kohalikul omavalitsusel ei ole praegu mõjusaid hoobi nende protsesside peatamiseks. Veelgi enam, Eesti kinnisvaraarenduse nüüdistraditsioon, kus eraomanike õigus tulule oma maalt on hinnatud primaarseks võrreldes avalike huvidega, ei paku kohalikele omavalitsustele toimivaid seaduslikke võimalusi avalike kulutuste ja hüvede kompenseerimise nõudmiseks kinnisvaraarendajate poolt (vrd Evers *et al* 2000). Pigem seisavad kohalikud omavalitsused vastamisi eraomanike võimalike nõuetega oma “saamata jäänud tulude” katmiseks, juhul kui avalikud regulatsioonid hakkavad takistama nende ärilisi eesmärke. Selleks on aga kohalikel omavalitsustel vahendeid vähe. Seega puuduvad Viimsi vallal praegu head eeldused nii elanikkonna kasvu kui ka elamumaa pindala suurenemise piiramiseks.

Niisiis seisab Viimsi vallas kohaliku omavalitsuse ees lähematel kümnenditel ikkagi peamise väljakutsena vajadus viia kvaliteetse elukeskkonna tarvis vajaminevate investeeringute maht kooskõlla elanike arvu juurdekasvu ja kasvavate nõudmistega. Ainuüksi vallaeelarve finantseeringutest ei piisa tehnilise ja sotsiaalse infrastruktuuri väljaehitamiseks ning kvaliteetsete elamuhaldusteenuste pakkumiseks. Paljudes valdkondades sõltub kohalik omavalitsus edasise arengu kindlustamisel riigi toetusest, projektipõhisest partnerlusest avaliku ja erasektori vahel ning kaasfinantseeringute läbimõeldud süsteemi olemasolust. Kohaliku omavalitsuse ja selle asutuste eelarve kvaliteet, finantsjuhtimine ja jätkusuutlikkus on muutunud (seoses võimalusega taotleda kaasfinantseeringuid EL struktuurifondidest) valla arengu seisukohalt võtmeküsimuseks.

Probleemide kohaliku omavalitsuse piire ületav iseloom nõuab koostööd naaberomavalitsustega. Selle vajaduse äratundmisest lähtuvalt on Viimsi vald olnud initsiaatoriks ühtse ühistranspordisüsteemi loomiseks Tallinnaga ning ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemi loomiseks Maarduga. Otstarbekas on ka koos pealinnaga arendada ühist teedevõrku, eriti ehitada transpordikoridore.

Kokkuvõte

Tallinna rahvastiku dekontsentratsiooni surve all on Viimsi valla asustus viimastel aastatel liikunud urbaniseerumise suunas. Maa kasutusfunktsioonide muutmise ja kaasnenud uute elamurajoonide teke. Kinnisvaraarenduse territoriaalselt ebaühtlase jaotuse tõttu on vallas võimalik eristada linnalisi piirkondi ja piirkondi, mis on veel maalise elulaadi ja miljööga. Ka sotsiaalne areng on olnud piirkondlikult erinev, jäädes valla ida- ja eriti kaguosas märkimisväärselt alla läänerranniku asulatele.

Peale piirkondliku ebavõrdsuse suurenemise ja sidususe vähenemise on kiire äärelinnastumisega kaasnenud üldisemaid probleeme, mida võib kokku võtta kui sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri mahajäämust elamuarendusest. Veelgi olulisem on mõista, et sisserränne on pikaajalise mõjuga, kujundades oluliselt Viimsi valla rahvastiku iseloomu 50 lähema aasta jooksul. Kõik see nõuab kohalikul omavalitsusel suuri ressursse, et tagada nii praegustele kui ka tulevastele vallaelanikele kvaliteetne elukeskkond. Planeeringutega on juba loodud tingimused asustuse kiire kasvu jätkumiseks ning kohaliku omavalitsuse võimalused kasvu reguleerida on piiratud. Niisiis demonstreerib Viimsi valla näide, et rahvastikukasvu reguleerimise vajaduse põhimõttelise tunnetamise kõrval on samavõrra oluline see, millal ja kuidas seda regulatsiooni hakatakse avaliku poliitika kaudu realiseerima. Kasvus iseeneses ei ole midagi negatiivset, pigem pakub see tugevale kohalikele omavalitsusele võimalusi. Oluline on kasvu õigete meetmetega ja õigel ajal hallata. Mida kauem on protsessidel lastud isevoolu areneda ja probleemidel (või nende teket tulevikus soodustavatel tingimustel) süveneda, seda kulukam on kiirest kasvust tulenevate tagajärgede likvideerimine või leevendamine. Alternatiiviks on elukeskkonna halvenemisest tulenev negatiivne iseregulatsioon — probleemid igapäevaelus, halvenev maine, mobiilsemate elanike väljaränne —, mida on hoopis raskem ja kulukam suunata kui kasvufaasis olevat piirkonda. Igal juhul on kohaliku omavalitsuse arendustegevuse ülesandeks kõiki neid asjaolusid oma töös arvesse võtta. Pikaajalistest arenguperspektiividest lähtumine ja kaalutletud otsused võimaldavad vältida vigu territoriaalses planeerimises ning tagada valla tasakaalustatud ja jätkusuutliku arengu.

Kontseptuaalses plaanis saab uuringu tulemusena järeldada, et Viimsi valla rahvastiku ja asustuse kasvu iseloomustamisel tuleb kriitiline olla protsessi tähistamisel valglinnastumise terminiga, kuivõrd

- Viimsi vallas aastatel 1995–2004 rajatud uutest eluasemetest on pooled korterelamutes ning pooled üksik- ja paariselamutes. Valglinnastumise üheks keskseks tunnuseks on aga ühetaoline madalhajus asustus;
- kuni viimase ajani on elamuarendus järginud senist asustussüsteemi, tihendades ja laiendades poolsaare rannikuala asustust. Niisiis võib käsitleda Tallinna kui üle oma territoriaalse piiri valguvat nähtust, mis aga Viimsi vallas kohtab vana asustusmustrit, mida uuselamurajoonid ei ole suutnud kaotada ning mis kujundab oluliselt ka lisanduvat asustust.

Hoopis enam on põhjust rääkida valglinnastumisest seoses sellega, et avalik võim on suunanud elamualade arengut nõrgalt. Kuni viimase ajani on Viimsi vallas elamumajandust arendatud valdavalt kinnisvaraarendajate huvidest lähtudes ning kohaliku omavalitsuse eesmärgid on piirdunud sooviga suurendada valla eelarvet elamuarendusega kaasneva jõukama elanikkonna kasvu arvelt. Selge asustuspoliitika ja piirangute puudumine varasematel aastatel ning eelkõige rahvastikukasvu piiramisele keskenduv ja sellest lähtuvalt eramajasid soosiv uuem ehituspoliitika võib tõepoolest mõne aja jooksul viia ka Viimsi poolsaare valglinnastumisele asustuse morfoloogilise iseloomu mõttes — ühetüübiliste eramajade suurepindalaliste rajoonidega kaetud piirkonnaks. Esialgu saab Viimsi vallas rääkida üksnes virtuaalsest valglinnastumisest, millele on detailplaneeringute näol küll eeldused loodud, kuid mis ei pruugi sellisena tegelikkuses realiseeruda. Edasist sisserännet võib peale valla enese arengu ja arenduspoliitika piirata järjest suurem konkurents Tallinna linnastus jõuka elanikkonna üle ning keskmise elatustaseme jätkuvalt tagasihoidlik tase Eestis ning sealhulgas Tallinnas, mis isegi parima tahtmise juures ei võimalda lähitulevikus suurtele rahvahulkadele elu oma majas äärelinnas.

Lõpetuseks on oluline meelde tuletada, et artiklis käsitleti äärelinnastumise protsessi ja selle mõjusid üksnes linnaäärese kohaliku omavalitsuse perspektiivist. Sellest vaatepunktist on keskuslinna dekontsentratsioon hoolimata suurtest väljakutsetest kohaliku omavalitsuse haldus- ja planeerimissuutlikkusele üldiselt ja vähemalt esialgu soodne asjaolu. Nagu öeldud, on võtmeküsimuseks kasvu vallasine õige haldamine. Linnaäärese valla huvidest lähtuvalt on igati loomulik tee, et Viimsi vald keskendub kasvu reguleerimisele territoriaalsele planeerimisele ning avalike ja erahuvide kulude õiglasele jaotamisele. Iseasi on, kui tõhusalt neid poliitikaid tänapäevases arendus- ja planeerimiskeskonnas rakendatakse ning milline on linnalähedaste kohaliku omavalitsuse üksuste omavahelise konkurentsi mõju planeerimisele.

Hoopis teised probleemid tõusevad esile linnastu ja selle keskuslinna perspektiivis. Siin saab Tallinna äärelinnastumise puhul rääkida üldisest avalike teenuste kulu-efektiivsuse nõrgenemisest (nt haridusvõrgu koormuse langus linnas seoses väljarände ja laste arvu vähenemisega ning uute koolide ja lasteaedade vajadusega äärelinnades), linnalise keskkonna degradeerimisest, segregatsiooni süvenemisest (jõukamate elanike lahkumisel tekib oht kortermajade piirkondade slummistumiseks), kasvavast transpordikoormusest ja sellega seotud teedeehituse kulude kasvust, üldisemalt ebaausast konkurentsist keskuslinna ja äärelinnade vahel. Erinevad on ka kasvu haldamisel seatavad eesmärgid ja probleemide lahendamiseks sobivad meetodid. Näiteks võiks keskuslinn äärelinnastumise piiramise eesmärgil püüda ellu viia poliitikaid, mis näeksid ette piirimuutusi linnalise asustuse laienedes keskuslinna kasuks või siis arendusest tekkivate tulude ümberjaotamist kohalike omavalitsuste vahel elanikele pakutavate avalike hüvede järgi. Üksikisiku perspektiivist on, nagu artikli alguses juba viidatud, äärelinnastumise puhul tegemist subjektiivset heaolu suurendava protsessiga, kus maaline elukeskkond ühendatakse linnale iseloomuliku teenuste tasemega (Krass 2003) (vähemalt elanike ideaalkujutlustes).

Erinevate ja sageli vastandlike huvide olemasolu tekitab õigustatult küsimuse, kui mõistlik on jätta linnastu areng koordineerimata konkurentsi otsustada, nagu see seni on Tallinna linnastus olnud, ning kui otstarbekas oleks jõuda üldisemate, kogu linnastut hõlmavate kokkulepeteni. On ju selge, et keskuslinna olukorra halvenemine hakkab mingil hetkel negatiivselt mõjuma ka äärelinnade elanike heaolule. Linnaäärsete valdade omavaheline kontrollimatu konkurents jätab aga vähe ruumi pikaajalisele territoriaalsele ja sotsiaal-majanduslikule planeerimisele. Valides eespool toodud teedest teise, tõstatub omakorda küsimus Eesti oludele kõige sobivamast institutsionaalsest raamistikust arengu ja

maakasutuse planeerimise koordineerimisel. Linnastupõhine, kohalike omavalitsuste koostöös toimuv planeerimine on senini olnud minimaalne. See viitab kohalike omavalitsuste ülese struktuuri vajadusele.

Artikkel on kirjutatud Tallinna ja Viimsi valla näitel. Analoogete ilminguid võib täheldada ka teiste Eesti linnade ümbruses, seda loomulikult väiksemas mastaabis ja sellest tulenevalt ka vähem teravate probleemidega. Linnadel ja neid ümbritsevatel valdadel tasub tutvuda Tallinna ja Viimsi valla kogemustega, mis võimaldab mõningaid raskusi vältida.

Kirjandus Bibliography

Ainsaar, M. 2003. *Selected rural growth in Estonia — sub- or counterurbanization? Different analysis — different results. Trames 7: 4, pp 295–310.*

Bontje, M. 2003. *A ‘Planner’s paradise’ lost? Past, present and future of Dutch national urbanization policy. European Urban and Regional Studies 10: 2, pp 135–151.*

Carruthers, J. I. 2003. *Growth at the fringe: The influence of political fragmentation in United States metropolitan areas. Papers in Regional Science 82, pp 475–499.*

Carruthers, J. I. and Ulfarsson, G. F. 2002. *Fragmentation and sprawl: Evidence from interregional analysis. Growth and Change 33, pp 312–340.*

Entec 2002. Viimsi valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arendamise kava.

Entec 2005. Viimsi valla üldiste ehitustingimuste määramine. Elamuehituse põhimõtted. Teemaplaneering.

Enyedi, G. 1998. *Transformation in Central European Post-Socialist Cities’. Social Change and Urban Restructuring in Central Europe (Ed. by G. Enyedi). Budapest: Akademia Kiado, pp 9–34.*

Evers, D., Ben-Zadok, E. and Faludi, A. 2000. *The Netherlands and Florida: Two Growth Management Strategies. International Planning Studies 5: 1, pp 7–23*

Geomedia. 2003. Viimsi valla rahvastikuprognosis 2020. Tartu.

Geomedia. 2005. Viimsi valla elukeskkonna uuring. Tartu.

Goetz, E. G. 2003. Raamatülevaade teosele “*Urban Sprawl: Causes, Consequences, and Policy Responses*” (Ed by G. D. Squires).

Krass, B. 2003. *Combating urban sprawl in Massachusetts: reforming the Zoning Act through legal challenges. Environmental Affairs 30, pp 605–639.*

Kulu, H. and Billari, F. 2004. *Multilevel analysis of internal migration in transitional country: The case of Estonia. Regional Studies 38: 6, pp 679–696.*

Leetmaa, K. 2002. Suvilapiirkonnad Tallinna regioonis. Harju Maavalitsus.

Leetmaa, K. 2003. Tallinna linnaregiooni ränne. Teoses “Ränne üleminekuaja Eestis” (toim T. Tammaru ja H. Kulu). Tallinn: Statistikaamet, lk 104–120.

Munoz, F. 2003. *Lock living: Urban sprawl in Mediterranean cities. Cities 20: 6, pp 381–385.*

Musil, J. 2005. *Why socialist and post-socialist cities are important for forward looking urban studies. Ettekanne konverentsil “Forward Look on Urban Science” (26.–28. mail 2005, Helsingis).*

Nuissl, H. and Rink, D. 2005. *The ‘production’ of urban sprawl in eastern Germany as a phenomenon of post-socialist transformation. Cities 22: 2, pp 123–134.*

Olvera, L. D., Plat, D. and Pochet, P. 2003. *Transportation conditions and access to services in a context of urban sprawl and deregulation. The case of Dar es Salaam. Transport Policy 10: 4, pp 287–298.*

Pichler-Milanovich, N. 1997. *The Role of Baltic Cities in the European Urban System: Forgotten Cities or Important Regional Actors? Baltic Cities: Perspectives on Urban and Regional Change in the Baltic Sea Area (Ed by P. Aberg and M. Peterson). Lund: Nordic Academic Press, pp 16–42.*

Piirimäe, K. 2005. Tallinn on laiali valgunud. Eesti Päevaleht, 29.08.2005.

- Raagmaa, G. 2004. Tallinn valgub laiali... Postimees, 17.07.2004.
- Razin, E. 1998. *Policies to Control Urban Sprawl: Planning Regulations or Changes in the 'Rules of the Game'*. *Urban Studies* 35: 2, pp 321–340.
- Sjöberg, Ö. ja Tammaru, T. 2000. Rahvastiku ruumiline ümberpaiknemine ülemineku- perioodi Eestis. *Akadeemia* 12: 8, lk 1730–1752.
- Szelenyi, I. 1996. *Cities under Socialism and after. Cities after Socialism (Ed by G. Andrusz; M. Harloe, M. and I. Szelenyi. Oxford, Cambridge: Blackwell Publishers, pp 286–317.*
- Stenning, A. 2004. *Urban change and the localities. East Central Europe and the Former Soviet Union: The Post-Socialist States (Ed by M. Bradshaw and A. Stenning). Harlow: Pearson Education, pp 87–108.*
- Stratum. 2003. Viimsi valla ühistranspordiuuring. Tallinn.
- Sõstra, K. 2004. Elujõulisuse indeks ja kohalike omavalitsusüksuste elujõulisus. Linnad ja vallad arvudes. 2004. *Cities and rural municipalities in figures*. Tallinn: Statistikaamet, 2004, lk 8–29.
- Tammaru, T. 2000. Suburbanisatsioon Eesti linnastumises. Teoses “Inimesed, ühiskonnad, ruumid. Inimgeograafia Eestis” (toim Jussi S. Jauhiainen ja H. Kulu). Tartu: TÜ Geograafia Instituut, lk 77–88.
- Tammaru, T. 2005. *Education and suburbanization in Estonia in the 1990*. Ettekanne 25. IUSSP Rahvastikukonverentsil (18.–25. juuli 2005, Tours, Prantsusmaa)
- Tammaru, T., Kulu H. and Kask, I. 2004. *Urbanization, suburbanization and counterurbanization in Estonia. Eurasian Geography and Economics* 45: 3, pp 159–176.
- Timar, J. and Varadi, M. M. 2001. *The uneven development of suburbanization during transition in Hungary. European Urban and Regional Studies* 8: 4, pp 349–360.
- Tosics, I. 1997. *Post-Socialist City Development in a Comparative Perspective. Housing in Transition (Ed by B. ermi -Mali, K. Dimitrovska-Andrews and B. Turner) Ljubljana: Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia, pp 753–762.*
- Tosics, I. 2004. *Determinants and Consequences of Spatial Restructuring in Post-Socialist Cities*. Ettekanne konverentsil “Winds of Societal Change: Remaking Post-Communist Cities” (18.–19. juunil 2004, Illinois' Ülikool, USA).
- Vahter, T. 2000. Vaese mehe Tiskre. Eesti Ekspress, 17.02.2000.

On the sprawl of Tallinn into Viimsi rural municipality: challenges of suburbanisation to a local government in the neighbourhood of the capital city

Rivo Noorkõiv, Veiko Sepp
www.geomedia.ee

Theoretical background

The recent trend within Estonia's modern socio-economic development has been the migration of the inhabitants of the bigger cities — Tallinn in particular — to the nearby areas. Such suburbanisation has taken place in most of the countries in the world, but at different times, with different length, intensity and scope. The conditions and causes of suburbanisation also differ.

In Estonia, suburbanisation has been addressed first and foremost from the demographic geography's point of view (Tammaru, 2000; Sjöberg and Tammaru 2000; Leetmaa 2003; Ainsaar 2003; Tammaru et al 2004). As in other post-socialist countries, the main theoretical question is the similarity of post-socialist suburbanisation to the processes of Western Europe and North-America (or its difference from them) (see also Szelenyi 1996; Pichler-Milanovich 1997; Tosics 1997; 2004; Enyedi 1998; Timar and Varadi 2001; Stenning 2004; Nuissl and Rink 2005; Musil 2005). In the past few years, the focus has been set on migration related to suburbanisation, and on the mutual links between the socio-economic characteristics of the migrants (Kulu and Billari 2004; Tammaru 2005).

Suburbanisation has, both in Estonia and elsewhere, generally been addressed from the perspective of a conurbation, settlement system or central city. Unlike those approaches, this article views suburbanisation from the perspective of a local government near the city — more precisely, from the perspective of Viimsi rural municipality in the conurbation of the capital city Tallinn, where suburbanisation has so far been the most intense and expressive in Estonia. The focus is set on explaining the socio-economic influences of suburbanisation on the development of the rural municipality, and the obligations of the local government arising from that. The necessity and possibilities of the fast-growing local government unit to direct suburbanisation within its area are also evaluated.

Within the critical discourse of architecture and planning the developments of the conurbation of Tallinn in the last years have also been described as an urban sprawl (Raagmaa 2004; Piirimäe 2005; cf. also Vahter 2000). Although urban sprawl and suburbanisation are often used as synonyms, planning theoreticians (Goetz 2003) in particular have referred to an analytical need to differentiate between these two processes. If suburbanisation refers to the mere expansion of settlement in a near-city area — demographic geography expects this expansion to happen on the account of the central city and during the process of suburbanisation the growth of the central city is expected to be slower than that of the suburbs (Tammaru 2000: 80) — then urban sprawl should be regarded as an unplanned, uncontrolled and uncoordinated development with single-purpose land use, where the use of land is functionally not related to the surrounding land use, and which is expressed in low density, strip-shaped, scattered or isolated distribution of settlement (Carruthers 2003: 477). Thus, the definition of urban sprawl is directly connected to territorial or spatial planning, pointing to the meagre impact of it in the development of a settlement and to the accompanying negative consequences. Both the process itself and its definition originate from the USA and are connected with its administrative and planning system. It is assumed that the regulation of land use outside urban settlement is weaker or entirely absent, and the main solution is generally seen in the territorial expansion of the regulation.

In the world of globalisation dominated by the USA, that definition has lately been taken into an academic use elsewhere as well, incl. Eastern Europe, to describe suburbanisation (e.g. Razin 1998; Munoz 2003; Olvera et al 2003; Nuissl and Rink 2005). In the light of this conceptual migration, the central theoretical-conceptual question of this work is how reasonable is it to refer to the processes of the conurbation of Tallinn and Viimsi rural municipality as an urban sprawl. Or, in other words, is it just the suburbanisation that is

taking place in Viimsi rural municipality, or is it an unregulated spread of low urban settlement to rural areas controlled by real estate developers?

To achieve the described objectives of the paper, at first a short summary of the historic-territorial preconditions of modern suburbanisation in the area of examination will be given. A characterisation of the settlement and housing policy in the conurbation of Tallinn and Viimsi peninsula at the end of the Soviet period will be given, as well as the list of the main factors of suburbanisation in the so-called transition period in the conurbation of Tallinn in general and in Viimsi rural municipality in particular, and the changes in Viimsi rural municipality caused by suburbanisation. Problems arising from the expansion of settlement and the rapid growth of population are dealt with in section 4 of this article. Section 5 views the activities that the local government has been implementing to regulate the settlement and population growth and their compliance with the current and predicted development. In addition, the possibility of the implementation of regulation mechanisms that have been used elsewhere are evaluated in the context of Viimsi rural municipality.

Viimsi peninsula and Tallinn conurbation at the end of the Soviet period

Historically, the population of Viimsi peninsula was mainly concentrated in the coastal area. Internal part of the peninsula has existed predominantly as uninhabited woodland. The significant changes have come only in the recent periods. Two types of residential areas were designed and these started to dominate the peninsula during the Soviet period — apartment blocks, constructed at the beginning of 1970s in the small boroughs of Haabneeme and Viimsi, located in south-western part of the peninsula, and areas of summer-houses and gardening associations established primarily in the coastal areas.

The construction of apartment blocks by the collective fishery was with the specific task of recruiting and retaining employees: it was one of the benefits provided for employees. Increase in the number of summer houses and gardening associations was mainly based on the initiative of workers' collectives and the financial means of the inhabitants. One could spend the time after the work more purposefully, compensate shortage of foodstuffs' supply on national level with the production of private auxiliary household and make use of money. On the other hand, the housing conditions in the areas of summer houses and gardening associations — including Viimsi peninsula — was regulated with national technical norms. The buildings could not be used as a permanent place of residence. It was typical of the Soviet time that there was no local government in its present time meaning. The authorities of Harju district regulated the whole construction activity and organized supervision. The village council who represented the local authority was left without any powers to intervene in settlement policy. Due to such a housing policy, the number of population in the rural municipality did not exceed 5,300 persons by 1989, although the living environment in the region was highly valued also in the Soviet period. According to the data from the beginning of 2002 (Leetma 2002), 2,326 (15%) summer house plots from 15,781 located in Tallinn suburbs, were in Viimsi rural municipality. Large areas of summer houses are also typical of other suburbs of Tallinn (e.g. Vääna-Jõesuu, Klooga).

The border regime in Viimsi rural municipality as well as in other regions near the coastal areas substantially influenced the development of the population system. During the Soviet period, a part of the territory of the rural municipality was an area with a limited access, a significant part of the land was used for military purposes and strictly closed for inhabitants. The soviet military objects were located across the whole territory (Figure 1.1).

To sum up, planning of land use and steering of territorial development of Viimsi peninsula during the Soviet era was the result of the policies of the model collective fishery, the Soviet army and government agencies.

Although many housing areas in Tallinn were built (particularly at the end of the Soviet time) using the net assets of undertakings, the state was still — unlike in Viimsi rural municipality — the main supplier of inhabitants with places of residence in the central city of conurbation. On the basis of national housing development programmes, districts of apartment blocks established on the territory of the city created the conditions for further

growth of the population of the city. By the end of the Soviet period more than 500,000 citizens lived in Tallinn as a result of the public supply of places of residence.

Viimsi peninsula during the period of regaining independence and in transition into market economy

It has been argued that the main subjective motive for suburbanisation is the desire of the inhabitants to improve their living environment (Razin 1998; Timar and Varadi 2001; Krass 2003). The arise of the middle class, the development of transport opportunities (Tammaru, 2000), more generally — the development of capitalistic economic relations (Timar and Varadi 2001) can be pointed out among socio-economic conditions of the process.

In Estonia, as a post-socialist society, the following separate preconditions for suburbanisation can be pointed out:

- *substantial deterioration of city environment due to the changes in economic system;*
- *stratification of the population;*
- *sharp increase in the number of cars;*
- *privatisation of national housing stock which provided several households with financial means in order to secure self financing of dwelling loan;*
- *return/ privatisation of suburban land;*
- *concentration of the economy in the region of the capital, immigration of labour force and its result, increased prices of real estate;*
- *substantial decrease in places of residence provided by the state and municipality in Tallinn as a central city that contributes to the economic efficiency of the development of residential areas;*
- *prevailing open market ideology and its result, modest regulation of land use;*
- *inexperience of local governments in planning land use.*

Specific preconditions for suburbanisation in Viimsi rural municipality comprise the following aspects:

- *collapse of the military border regime of the Soviet Union and taking the lands into civil usage — dwelling construction in coastal areas becomes a reality, vacant lots, earlier in military use, become available, e.g. Kelvingi village that was established in 1993 is located in the area of shooting range of the Soviet army;*
- *favourable territorial position, primarily regarding the location of the rural municipality in relation to conurbation of Tallinn. Proximity to Tallinn ensures a fast and cheap access from the internal part of the territory of the rural municipality to public socio-economic resources, concentrated in the capital;*
- *a very positive image in conurbation of Tallinn as a valuable coastal living environment which favours dwelling development and increase in population. Such reputation brings about dwelling development even in new internal parts where there is no proximity to coastal areas in its ordinary meaning;*
- *a better administrative capacity of the local government in proceeding planning and construction projects than in Tallinn and other competitive suburban rural municipalities.*

Based on the above mentioned preconditions, Viimsi rural municipality assumes the leading role in developing small residential areas among the suburbs of Tallinn. Real estate development has caused the emergence of large construction areas of new houses throughout the whole municipality. In 1995–2004, Viimsi rural municipality has issued approximately 500 authorisations (according to the data of the Construction Issues Department of Viimsi Municipality Government) for the use of buildings (mainly detached houses). In 1995–2004, the number of issued building permits was over 1,600, and this number has been consistently increasing in the last years (2000–2004) (Figure 1.2).

As to the number and floor area of dwelling completions in 2000–2004, Viimsi rural municipality outstripped other rural municipalities in Harju county (except Tallinn whose

capacity of dwelling construction exceeds the capacity of dwelling construction in Viimsi rural municipality ten times) more than 50% (the data of the Register of Construction Works) (Table).

According to the data of the Register of Construction Works, granted building permits for 2,613 places of residence in 1,262 dwelling houses have been issued during the period from 01.01.1995 to 01.11.2004 in Viimsi rural municipality. Taking into account the division of building permits on the basis of the types of dwellings, the number of places of residence in different types of dwellings and the average size of a household (three members), it has become apparent that, according to the granted building permits, places of residence for almost 8,000 people have been finished or are under construction (Entec, 2005).

One can notice the tendency of growth of the quantity of places of residence: the number of granted building permits issued in 2002–2004 is equal to the number issued during the previous seven years.

The number of inhabitants of the rural municipality has grown fast as a result of housing development. Pursuant to the data of the Population Register, the number of inhabitants of Viimsi rural municipality has grown from 5,758 to 11,327 (increase is 5,569 persons or 1.97 times) from 1 January 2001 to 14 June 2005. The figures based on population data of the Statistical Office show that the number of the inhabitants of the rural municipality has constantly grown as from the end of 1980s (Figure 1.3).

In 1989–2004, Viimsi rural municipality has surpassed all other local governments in Harju county in growth of population (154.6% compared to 1989, Statistical Office of Estonia) and thus has quickly become a rural municipality with the highest population in Harju county. According to the 1989 Population Census, Viimsi rural municipality, occupied only the seventh place by the number of inhabitants.

The analysis of the growth of population indicates that its main source in the last ten years has been immigration. In 1995–2004 the total natural increase in the rural municipality was +371, but the total net migration at the same time was +5,834. Thus, migration accounts for 90 % of the population growth (Figure 1.4).

The analysis of age structure of migration, based on the data of the Population Register from 2003 and 2004 indicates that young families — mainly 30–40-year-old parents with small children dominate both in immigration and emigration. Regionally, the greatest part of migration is connected with Tallinn, whereat the number of arrived persons in the rural municipality exceeded twice the number of persons who left from the rural municipality for Tallinn. The results of the questionnaire from 2005 confirm the fact that Tallinn dominates in migration. According to the survey, approximately 2/3 of the population has settled down in the present place of residence from Tallinn (Geomedia 2005). It can also be noticed that the number of arrivals in the rural municipality exceeds the number of leavers in all administrative units of Viimsi, and also that the share of leavers from the rural municipality compared to the arrivals is the biggest in migration related to other regions of Harju county and Northern Estonia. The capacity of immigration is many times larger than that of emigration to more distant Estonian regions. Thus, both suburbanization and re-urbanization take place on micro level of households, which on macro level will be realized as suburbanization because of different number of participants in the processes.

It should be also mentioned that housing development in the municipality has not always been caused by suburbanization in its meaning in population geography, which describes it as a process where inhabitants of the centre of city are moving to suburbs. Instead, it is often caused by immigration from other regions, including other peripheral settlements of conurbation of Tallinn (Figure 1.5).

As a result of the pressure of strong immigration, settlements that have traditionally been located in the coastal areas have started to widen to the internal part of the rural municipality in the last years. Compared to the beginning of 2000, the number of inhabitants in Kelvingi, Lubja, Muuga, Metsakasti, Pärnamäe and Randvere villages has increased at least three times (Figure 1.6).

As a result of dwelling development and increase in the number of population in Viimsi rural municipality, traffic load on the roads of Pirita district in Tallinn has continuously risen. According to the traffic count in 2000–2003, the average growth in car traffic was 13% in the morning rush hour and 7% in the evening rush hour on the border of the rural municipality and Tallinn. In 2003 approximately 1,500 persons commuted to Tallinn in the

morning rush hour through Merivälja, and there were approximately 900 persons commuting to Viimsi. In the evening rush hour, the traffic load per hour in both directions was 1,000 persons (Stratum 2003). The growth of traffic intensity is caused by territorial mobility within the conurbation of Tallinn connected to work and studies of the inhabitants and sharp increase in the number of cars. According to the results of the questionnaire of the inhabitants in 2005, more than three quarters of work and study places of 16–74-year-old inhabitants of the rural municipality were outside the territory of the rural municipality, mainly in Tallinn (Geomedia 2005). A sharp increase in the number of cars can be proved by the fact that more than 75% of the people who go to work or to school use a car for commuting (ibid.; Stratum 2003), whereby 67% of 16–74-year-old inhabitants of the rural municipality drove their car themselves to get to work (Geomedia 2005). As a result of the growth in the number of inhabitants and the increase of working mobility, there are traffic jams in the morning and evening rush hours that make travelling to work and school in Tallinn more time-consuming and decrease the value of Viimsi rural municipality as a living environment.

The fast growth of population, widening of residential areas and taking summer-houses into use for year-round living have substantially increased the environmental load deriving from settlement. Due to the widening of dwelling areas, the importance of woodland and cultivated land has decreased, natural areas have become fragmented. Water and sewage systems are developed too slowly in order to satisfy the requirements of the growing population. In a longer-term perspective, the quality of ground water is jeopardized. Theme plan “Specifying the general construction conditions in Viimsi rural municipality” (Entec 2005) states that up to 28,000 inhabitants may settle down in the internal part of the rural municipality, whereto 2,000 seasonal persons may be added, based on the approved ground water supplies. In case of more intensive consumption, there is a risk of salination, an irreversible process in ground water supply.

Due to the increase in the number of population and particularly of young families, the demand for educational service, which the local government is not able to meet at the moment, has increased substantially. More than 500 children stand in queue for a place in kindergarten, despite the increase in the number of kindergartens and places in kindergartens in the rural municipality during the last ten years. There will even be a greater shortage of places in kindergartens in the next years. More than a half of the inhabitants of the rural municipality with small children are of the opinion that the shortage of places in kindergartens gives rise to big troubles in their families (Geomedia 2005). One third of the children of school age in the rural municipality study in schools outside the territory of the rural municipality, mainly in Tallinn.

As a result of turbulent development, conflicts have emerged due to fast changes in living environment. New residential areas reduce the conditions of natural environment and the privacy of earlier constructed residential areas which, have been substantial reasons for emigration from the city. The result is reversal to the initial aim of the people who settled down in the rural municipality — it is now not the people who are moving into the countryside, but it is the city that is moving into the countryside. In cultural aspect, people’s aim for privacy in intensifying suburbanization conditions is expressed in hostile attitude towards new inhabitants, and towards strangers generally. The fast growth in the number of population as a result of migration means that a very short-term connection with the place of residence is prevailing among the inhabitants of the rural municipality. According to the questionnaire, one third of the inhabitants have lived in their present place of residence less than four years and approximately 60% less than eight years. Only one fourth of the inhabitants have lived at the same place more than fifteen years (Geomedia 2005). Thus the conditions for developing a community connected to the place have been unfavourable until now.

A parallel rapid development of the industrial and logistical areas in connection with big ports (such as Muuga and Miiduranna) located in the territory of residential areas of the rural municipality has brought along substantial increase in environmental risks. The main risks arise from the great capacity of dangerous freights shipped through the ports and the treatment of dangerous substances in production process. Seven enterprises with A-class catastrophe risk and five enterprises with B-class catastrophe risk are located in the territory of Viimsi rural municipality, and their potential zone of influence comprises several villages and settlements of the rural municipality. The ability to work off the environmental risks and ensure the security and good quality of living conditions of the

region will be put to the test that may easily result in the leave of inhabitants, fall of real estate prices and degradation of the region. That kind of scenario could realize unexpectedly quick, in the case of serious accident.

Increasing responsibilities of the local government

As a result of conurbation in the process of Tallinn and suburban immigration of the population with substantially higher income than the average of Estonia to Viimsi peninsula, Viimsi rural municipality has become one of the richest and most viable in Estonia (Sõstra 2004). According to the results of the questionnaire of the inhabitants in summer 2005, net income of approximately more than three fifths of the households was over 4,000 kroons per household member and of almost one fourth over 8,000 kroons per member. Households whose net income per household member remains under 2,000 kroons account for less than 10% (Geomedia 2005). The relative wealth of the inhabitants may also be proved by the amount of income tax. In 2004 10,694 kroons of personal income tax per capita was paid to the budget of Viimsi rural municipality. With this figure Viimsi rural municipality surpasses all other local governments in Harju county by more than 2,000 kroons; it also surpasses Tallinn (5,305 kroons) more than two times and the respective figure of the Estonian average (4,104 kroons) (data of the Ministry of Finance). The volume of the local budget has increased rapidly. Compared to 2002, the total revenue has increased 1.76 times and expenditure 1.61 times. In 2005, the total revenue of the rural municipality budget is 155.5 million kroons and the expenditure is 159.5 million kroons.

Despite the increasing accumulation of wealth in Viimsi rural municipality, the growth of population has caused problems to both the native and new inhabitants of the rural municipality. New residential areas, as well as new inhabitants, increase the load of social and technical infrastructure of the rural municipality. Housing sector of the rural municipality has been developed on the basis of the detailed plans where mainly the limited interests of real-estate brokers have been considered and long-term public interests have been ignored. Rebuilding of summer-houses for year-round living (presumably 50% of the people who have moved to the rural municipality have settled down in previous summer-houses) have amplified the problems with infrastructure even more. The problems are even worse as the rural municipality is situated on a peninsula and the territory is quite small.

Arrearage of the regulation based on public interests in connection with intensive introduction of new building areas has brought about bottlenecks such as insufficiency of educational institutions, inadequate range and processing capacity of common water and sewage systems, limited access to coastal areas and to uninhabited woodland for public use, lagging behind in providing various and higher level personal services, decrease in traffic safety and driving speed. The needs and requirements of inhabitants have grown together with the immigration of well-off inhabitants, and the above mentioned areas are of crucial importance in living quality and satisfaction assessments of the inhabitants of the rural municipality. Thus the rapid increase in the institutions and population of the rural municipality means significant increase in the capacity of resources that are necessary for the discharge of obligations of the local government.

As a result of the increase in traffic load, roads have to be constructed, public transport has to be developed, crossroads have to be constructed and traffic safety ensured. In addition to the development of roads and public transport, helping to create new competitive jobs on the spot may bring relief to the problems, but this needs resources too. Construction of high-quality water and sewage systems that will meet the environmental requirements in the whole territory of the rural municipality demands big investments. The rural municipality, subsidised by the EU Funds, has already started a project with the cost of 200 million kroons, but the estimated cost for modernisation of the whole system is 1.2 billion kroons or eight annual budgets of the rural municipality.

The increase in the number of children requires construction of six kindergartens in the next years (an investment of over 100 million kroons). In addition to increasing the number of study places in Viimsi Secondary School (investment in the construction of a new school building is 200 million kroons), it is necessary to build primary schools (an investment of 200 million kroons in total), based on the location of children in the territory. As an alternative, one can make bigger payments to other local governments if children who are registered in the rural municipality go to kindergartens and schools elsewhere, and to run

a risk of increase in dissatisfaction among inhabitants. In addition to the sums planned for the construction of educational institutions and other social and technical infrastructure, the local government has to take into account the increase of fixed costs for their upkeep and maintenance.

A parallel development of residential areas and environmentally dangerous transit traffic and factories related to ports requires more attention from the side of local government in order to decrease the environmental risks, presupposing considerable costs likewise. Although the expenses that will provide environmental safety have to be covered by enterprises themselves, the rural municipality is responsible for the contribution to preparedness to react to possible accidents timely and efficiently. One of the solutions could be an alternative traffic corridor, constructed from Merivälja road to Narva road, in order to secure access to the branch line going towards Miiduranna port.

Immigration will bring along long-term responsibilities in several spheres. Based on the nature of immigration (age of immigrants and temporal concentration of migration) the most numerous group of population are families with 30–40-year-old-parents and under 10-year-old children. Thus at present, the greatest need is for places in kindergartens, and in 10 years for places in schools. When this cohort becomes older, the need for both services will lessen considerably. In 30 years a problem that is even more definite will arise. The current cohort of immigrants of best working age (presently at the age of 30–40) will reach retirement in 30 years. In case the inhabitants will stay there after retirement, the need for social services will increase sharply, payments in local budget will decrease as a result of decreased incomes. As the second alternative, one can change his/her residence after getting old, which will create a sales pressure on one type and of the same age habitation areas. Thus, a fast suburbanization in short period of time will create an unfavourable fluctuating development. In case immigration will continue in the same capacity, the age specific structure will be homogenised, but then one will have to combat problems arising from even higher population number.

Belonging to a rapidly developing conurbation means that solutions to many problems will cross the borders of the local government. The educational and cultural institutions, service providers of the rural municipality compete with the respective institutions in the conurbation of Tallinn. The traffic problems of Viimsi inhabitants take actually place mainly in the territory of Tallinn city. All this requires a high administrative capacity, operative co-operation and co-ordination and makes the development of the rural municipality significantly interdependent upon the general development of the conurbation.

Need and opportunities of the local government to regulate urban sprawl

The previous sections demonstrated that the present increase in the number of population has deepened the inadequacy between the social and technical infrastructure and the development of the settlement. Despite the prosperity of the inhabitants of the rural municipality and the revenues of the local budget, the backlog of infrastructure has rather increased. The analysed problems have a tendency to deepen in case the population will continue to grow. According to the population prognosis for Viimsi rural municipality (Geomedia 2003), the number of inhabitants, compared to the present, may soon increase, on certain conditions for three times. This encompasses the prognosis of possible changes in the number of population on the basis of different scenarios where demographic processes and possible capacity of dwelling construction have been taken into account. According to the prognosis, depending on the volume of immigration the number of the inhabitants of the rural municipality may increase up to 23,000 by 2010 and up to 30,000 by 2020. Based on the scenario that forecasts the largest increase, the most rapid growth will take place in the next 6–7 years (Figure 1.7).

The prognosis that is made in the framework of the development plan of the common water and sewage system of Viimsi rural municipality (Entec 2002) and is based on the plans of real-estate development, provides a rough basis for the assessment of changes in the spatial division of the inhabitants of the rural municipality by settlements. Provided that all approved and initiated local plans of that time, i.e. in 2002, will be implemented in residential areas, the number of inhabitants in five villages located in central and southern part of the rural municipality should grow at least five times. Eleven settlements of the

rural municipality will have more than 1,000 inhabitants. The settlement system of the rural municipality which was earlier concentrated in central settlements and in the coastal areas will become densely populated (Figure 1.8), covering the whole peninsula. Population growth prognosis based on the approved and initiated local plans is undeniably approximate — it is proved by the fact that the population in Viimsi settlement and Rohuneeme village has already today exceeded the level fixed in the prognosis of 2002. Nevertheless, it gives a general picture of possible developments in the settlement system of the rural municipality.

Based on the above said, the local government is on the horns of a dilemma: to regulate and steer the growth of population and settlement or to focus on the fulfilment of continuously growing requirements of the inhabitants. It is clear that the actualisation of the scenarios concerning the increase of population number depends, among other factors, on political decisions of the local government about population, settlement and social welfare. The local government can choose whether to react actively, avoiding the deterioration of the living environment, or to observe the development and wait for the start of a negative self-regulation mechanism. In the absence of a regulative population policy, immigration decreases and emigration tendencies would be caused, in the worst case, by a deepened inadequacy between the social and technical infrastructure and the requirements of the inhabitants and enterprises, added to the resulting decrease in the image of the living environment of Viimsi rural municipality.

In the academic literature, theorists have spoken about the need to regulate and steer the population growth mainly in the context of urban sprawl. Such an approach is supported by a theoretical precondition that the provision of public services in a sprawling suburb is less cost-effective than in case of regulated, administered growth (Carruthers and Ulfarsson 2002). The following main measures can be identified for regulating the growth:

- territorial planning of land use (Evers et al 2000; Krass 2003; Bontje 2003);
- border changes that will ensure common rules for the use of land and housing development for the central city and suburbs, the opportunities for the central city government to influence the processes in the whole conurbation (Carruthers 2003);
- changing the rules of housing and development activities — reallocation of the revenues in accordance with costs (direct, indirect, earlier made) whether between local governments (Razin 1998), public and private sector ('pay-as-you-grow' in Florida (Evers et al 2000)) or between the state and the local government.

Based on the latest steps taken by the local government, it may be stated that Viimsi rural municipality has understood the need to regulate the growth. Theme plan of the comprehensive plan "Specifying the general construction conditions in Viimsi rural municipality" has been drafted and approved in 2005 in municipality council in order to steer construction activities more strictly (Entec 2005). The theme plan recommends to avoid the planning of supplementary apartment blocks and to prefer construction of one-family houses instead of terraced houses and apartment blocks. Apartment blocks are allowed only in Viimsi and Haabneeme settlements. Minimum size of construction sites and percentage of congestion will be regulated.

Preference of one-family houses to apartment blocks, which is emphasized in the document and which also corresponds to the attitudes of the inhabitants of the rural municipality (Geomedia 2005), points to the conclusion that the main target of the limitation policy is the growth of population rather than the steering of socio-economic policy of the settlement system and land use. Such an approach is quite questionable in the context of critical comprehension of urban sprawl. In case the private houses are only built in villages without architectural accents in village centres, the rural settlements are left without a structure that will aggravate the development of local identity and home feeling. Moreover, even more apparent weaknesses of urban sprawl compared to multi-central suburbanization, such as stronger pressure to the natural and recreational areas and bigger expenses to infrastructure, will be added to social and cultural arguments. Thus, it could rather be in the interests of the balanced development of the rural municipality, when steering real-estate development — to avoid the mono-functionality in dwelling construction and to limit the settlement areas themselves. A step towards this second line has already been made by the local council, when it established the first municipal nature reserve in Estonia in 2005 and there are clear indications that the local government would

like to continue with that kind of protective activities. On the more general level, one of the most efficient ways to combat the urban sprawl is to develop a complex central settlement for Viimsi municipality in order to offer high level stores, services, health care, sports facilities, engagement in cultural and youth activities on-the-spot, and to improve internal road-network which would provide better traffic conditions and connection of villages with the centre of the rural municipality.

Thus, in accordance with the tradition of development practices in Estonia, the local government has used only scarce repertoire of territorial planning methods (cf. Razin 1998) in order to regulate the growth in Viimsi rural municipality. Yet, the indicated theme plan includes, among other things, a possibility for a measure that could have a pioneering effect in Estonian practice. It suggests the transfer of the costs of social and technical infrastructure from the local government to the developer, in case the development project will make changes in the comprehensive plan and there will be extraordinary costs connected with it (Entec 2005).

Despite the described initiatives of the local government to limit the growth, building permits has been given for the immigration of 15,000–20,000 people in Viimsi rural municipality. This means that legal conditions for the continuous rapid growth and the deepening urban sprawl in the rural municipality have already been created and the local government does not have any efficient means to stop these processes. Moreover, according to today's practice of Estonian real-estate development where the owner's right to receive revenue from his land is considered primary compared to public interests, there are no operating legal mechanisms to compensate public costs and benefits by the real estate developers (cf. Evers et al 2000). It is more probable that local governments will face potential financial claims due to "missed revenues" from the land if local government would attempt to constrain land-use more efficiently. Thus, there are very little those preconditions which could support Viimsi local government to control the widening residential area and the continuous growth of population related to it.

Hence, in the next decades the local government of Viimsi rural municipality faces a challenge to ensure the capacity for investments, which are necessary for providing a high-quality living environment in line with the growth of population and its increasing needs and requirements. Financing only from the budget of the rural municipality is not sufficient for the construction of technical and social infrastructure and provision of high-quality housing administration service. In many spheres the local government depends on state aid contributing to development projects, on project based partnerships between the public and private sector, and on the existence of well-designed system of co-financing. The quality of the budget of the local government and its institutions, financial management and sustainability have become (especially in connection with the possibility to apply for co-financing from structural funds of the EU) crucial issues from the perspective of the development of the rural municipality.

The cross-border nature of the municipal problems will require co-operation with the neighbouring local governments. Viimsi rural municipality has initiated the establishment of a common transport system with Tallinn and a common water supply and sewage system with Maardu. It is practical to develop common road-network with the capital city, particularly to construct transport corridors.

Summary

In the past few years, under the pressure of the de-concentration of the population of Tallinn's population's de-concentration, the settlement of Viimsi rural municipality has moved in the direction of urbanisation. The change in the land use functions has brought along the formation of new residential areas. Due to the uneven territorial distribution of real estate development it is possible to identify urban districts and the districts that still possess rural lifestyle and milieu. Similarly, social development has also been different in different areas. The settlements in the eastern, in particular in the south-eastern part of the rural municipality are considerably less developed than those on the western coast.

Besides the increase in regional inequality and decrease in coherence, rapid suburbanisation has brought along more general problems, which can be summed up as a lag of social and technical infrastructure from housing development. It is even more important to realise that immigration has a long-term effect, and it will be significantly designing the nature of the population of Viimsi rural municipality in the next 50 years. All this requires significant resources from the local government in order to ensure high quality human environment to the current and future inhabitants of the rural municipality. The plans have already created the conditions for the continuation of the rapid growth of the settlement and the opportunities of the local government to regulate the growth are limited.

The example of Viimsi rural municipality demonstrates that next to the conceptual cognition of the necessity to regulate the growth of population, it is just as important to decide when and how the regulation will be realised through public politics. The growth itself is not a negative phenomenon; on the contrary, it presents multiple opportunities to local government with strong administrative capabilities. It is important to control growth with the right measures and at the right time. The longer the processes are allowed to develop without management and the problems (or the conditions that would lead to them) are enabled to deepen, the more expensive it will be to eliminate or alleviate the consequences of a rapid growth. An alternative is a negative self-regulation arising from the deterioration of the environment — problems in everyday life, weakening image, emigration of the more mobile inhabitants — which is a lot harder and more expensive to manage than a territorial community in the middle of a process of growth. In either way, the objective of the local government is to consider all these circumstances in its work. Relying on long-term development perspectives and thought-out decisions make it possible to avoid mistakes in territorial planning and ensure the balanced and sustainable development of the rural municipality.

In conceptual perspective, the results of the research indicate it is necessary to be critical about referring to the process taking place in Viimsi rural municipality as an urban sprawl, because not all its indicators are fulfilled. First, half of the new dwellings built in Viimsi rural municipality in 1995–2004 are in apartment buildings and half in detached or semi-detached houses; one of the central features of urban sprawl is a similar low distributed settlement. Second, until recently, the housing development has followed the current system of settlement, condensing and sprawling the settlement of the peninsula's coastal area. Thus, if we regard Tallinn as a phenomenon expanding over its territorial borders, then in Viimsi rural municipality we can still see the old pattern of settlement confronting the sprawl, which the new residential areas have not managed to eliminate and which significantly shapes the new settlement.

There is all the more reason to speak about urban sprawl in relation to the weak management of the development of residential areas by public policies. Up until recently, the housing in Viimsi rural municipality was mainly developed based on the interests of the real estate developers. The objectives of the local government have been limited to an idea to increase the rural municipality's budget on the account of the increase in wealthier population accompanying the housing development. At the same time, the absence of an efficient land use policy, and the focus of recent building policy concentrating on limiting the growth of population and favouring private houses, may indeed after some time lead to the urban sprawl in Viimsi peninsula in the morphological meaning of the term — it could become an area covered with large districts of similar private houses. At present we can only talk about virtual urban sprawl, for which the requirements have been established in

detailed plans, but which may not be realised as such. Besides the development of the rural municipality itself and its development policy, the further immigration might be limited by greater competition within the conurbation of Tallinn in winning over wealthy inhabitants, and the persistently modest level of the average standard of living in Estonia, including Tallinn, which means that most of the people cannot afford life in private houses of suburbs.

As a conclusion, it is relevant to point out that the article addressed suburbanisation and its effects only from the perspective of a near-city local government. From this point of view, the de-concentration of the central city is generally and at least provisionally a favourable circumstance, apart from the fact that it poses a great challenge to the administrative and planning capacity of the local government. As mentioned previously, the key question is the proper management of growth inside the rural municipality. In order to regulate the growth based on the interests of a near-city rural municipality, it is in every way logical for Viimsi rural municipality to focus on territorial planning and the fair distribution of the expenses of public and private interests. Another question is how efficiently these policies are implemented in today's development and planning environment, and how does the mutual competitiveness of the near-city local governments affect the planning.

Other problems come up from the perspective of conurbation and its central city. Here, in case of the suburbanisation of Tallinn, we can talk about the weakening ratio of the cost-effectiveness of public services (e.g. the decrease in the use of education network related to the decrease in the number of children, and the need for new schools and nursery schools in suburbs), degradation of urban environment, deepening of segregation (after the departure of wealthier inhabitants, the apartment building blocks in central city may turn into slums), increasing load of transport and the consequent increase in the expenditure for road construction, general unfair competitiveness between the central city and suburbs. The objectives set to control the growth and methods that are appropriate for solving the problems are also different. For example, to limit suburbanisation, the central city could try to implement policies, which in the expansion of the settlement would stipulate the changes in borders in favour of the central city, or implement the redistribution of the revenues of the real estate development between local governments - based on the public benefits offered to the inhabitants. From the perspective of an individual, the suburbanisation, as was already mentioned at the beginning of the article, is a process that increases subjective welfare, where rural environment is connected to the service standards characteristic to the city (Krass 2003) (at least in the ideal imagination of the inhabitants).

The existence of different and often competing interests raises a justified question of how reasonable it is to leave the decision of the development of a conurbation to uncoordinated competition as it has been in the conurbation of Tallinn so far, and how expedient would it be to reach general agreements that cover the entire conurbation. It is clear that the deterioration of the conditions of the central city will, after some time, negatively affect the welfare of the suburbs' inhabitants. The uncontrolled mutual competitiveness of the near-city rural municipalities leaves little room to the long-term territorial and socio-economic planning. By choosing the second option of the ones mentioned above — to search for more comprehensive solutions for the whole conurbation, another question is raised — a question of the most appropriate institutional framework for Estonia in coordinating the development and land use. Planning based on conurbation and in the mutual co-operation between the local governments has so far been negligible. This refers to the need for an overarching administrative structure for local governments.

The article was written on the basis of the example of Tallinn and Viimsi rural municipality. Analogous situations can also be identified near other larger Estonian cities, that of course in a smaller scale and consequently with less acute problems. The cities and the rural municipalities surrounding them should examine the experience of Tallinn and Viimsi rural municipality — this should allow them to avoid problems and difficulties in development policy.

2. LAPSESÕBRALIKKUSE MUUTUS KOHALIKES OMAVALITSUSTES 2001–2003

Mare Ainsaar, Kadri Soo

Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakond

Kohalike omavalitsuste lapsesõbralikkust on Eestis mõõdetud alates 2000. aastast rahvastikuministri büroo ja Tartu Ülikooli koostööna. Varem on selle uuringu üksikute aastate tulemusi eraldi avaldatud (Ainsaar ja Soo 2004, Ainsaar ja Aidarov 2003). Artikli eesmärk on vaadelda lapsesõbralikkuse regionaalseid muutusi ajas ja neid mõjutavaid asjaolusid. Analüüsiks kasutati uuringu tulemusi 2001., 2002. ja 2003. aasta kohta. Kuigi kolm aastat pole pikk aeg, on see ajavahemik valitud andmete usaldusväärsusest lähtudes. Selles ajavahemikus oli Eesti elu-olus tähtsaid muutusi, nt suurenes kohalike omavalitsuste tulubaas inimese kohta, lapsi ja vaesust jäi vähemaks ning aastal 2002 olid kohalike omavalitsuste valimised.

Miks on lapsesõbralikkus tähtis?

Inimene kujuneb välja, omandab kõige kiiremini oskusi ning sotsialiseerub just lapse- ja noorukieas. Niisiis on just selles vanuses tehtud investeeringud kõige tõhusamad inimese mõjutajad. Lapsesõbralikkus on kokkuvõtlikult kõik kohalikes omavalitsusüksustes tehtud investeeringud lastesse ja lastega peredesse. Kohalike omavalitsuste lapsesõbralikkuse arvestusest jäävad täielikult välja riiklikud toetused ja tsentraalne abi.

Kohalikud omavalitsused on kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse järgi kohustatud hoolitsema oma elanike heaolu eest, kuid on jäetud reguleerimata, kui suures ulatuses seda tegema peab. Seepärast võib lapsesõbralikkuse mõõtmises ja sellesse panustamises piirkonniti olla suuri erinevusi. Tähtis on rõhutada, et Eestis ei ole ühtegi kriteeriumi "piisava" lapsesõbralikkuse määratlemiseks. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada lastele ja nende vanematele laste kasvatamiseks kõige soodsamad piirkonnad. Kaudselt võib uuringut käsitleda elu stardivõimaluste erinevuste seirena. Lapsesõbralikumad piirkonnad annavad laste arenguks rohkem ressursse. Uuringus mõõdeti ainult tegelikku raha hulka lapse kohta. Piirkonna summaarset lapsesõbralikkust mõjutavad ka subjektiivsed tegurid, nagu võimaluste rohkus, kena loodus jm. Mastaabiefekti tõttu (suur hulk kasutajaid viib hinna madalamaks) ei väljenda rahas tehtud investeeringud kõikselt lapse saadud hüvesid. Ollakse aga veendunud, et lapsesõbralikkuse näitaja väljendab hästi piirkondlikku kohalike omavalitsuste ja volikogude lapsesõbralikkust, sest ka positiivse mastaabiefekti puhul saab alati kasutada vahendeid teistel lastele suunatud eesmärkidel.

Mida on teada lapsesõbralikkuse kujunemise kohta?

Senised uuringud näitavad, et kohalike omavalitsuste lapsesõbralikkus võib erineda üle kümne korra: 2002. aastal erines see 17 korda, aastal 2003 kuni 30 korda.

Teoreetiliselt eeldatakse, et lapsesõbralikkus sõltub

- võimalustest,
- nõudlusest,
- poliitilistest valikutest.

Nende mõjude kontrollimiseks kasutati ametkondlikest andmebaasidest pärit kohalike omavalitsusi iseloomustavaid tausttunnuseid. Võimalusi mõõdeti kohaliku omavalitsuse rahaliste eelarvevahenditega inimese kohta. Nõudlust ja survet omavalitsuse lapsesõbralikkusele kontrolliti laste osatähtsusega rahvastikus ja vaesuse ehk toimetulekutoetuse näitajatega. Seejuures on eeldatud, et nii laste arvukus kui ka vaeste leibkondade hulk sunnib omavalitsusi rohkem panustama lastesse. Kohalike omavalitsuste arengut mõjutavad ka otsuste tegijad. Seepärast küsiti alates 2001. aastast andmeid kohalike omavalitsuste volikogude koosseisu kohta. Selles artiklis ei süüvita poliitilistesse muutustesse, kuid huvitatakse, kas lapsesõbralikkuse muutumisega on kaasnenud ka poliitilisi muutusi. Senised uuringud on näidanud, et poliitiliste otsuste tegemist mõjutab

omavalitsusüksuse suurus. Sellepärast on analüüsitud tulemusi nii kohaliku omavalitsusüksuse suuruse (rahvaarv) kui ka maa/linn-tunnuse alusel.

Aastate 2002 ja 2003 tausttunnuste analüüs näitas, et lapsesõbralikkus linnades ei olnud ennustatav mitte ühegi kohaliku omavalitsusüksuse taustnäitajaga. Valdades oli tugev seos kohaliku omavalitsuse jõukuse ning inimeste sissetuleku taseme vahel. Mida jõukam vald ja suurem inimeste sissetulek, seda suurem oli ka lapsesõbralikkus. Seega võib eeldada, et kui linnades kujuneb lapsesõbralikkus keeruliste huvirühmade ning paljude tegurite ühismõjul, siis valdade puhul on määravaks lapsesõbralikkuse realiseerijaks võimalused (Ainsaar jt 2004, 2005).

Andmed ja meetodika

Lapsesõbralikkuse arvestamisel liideti kogu kohaliku omavalitsuse panus lastesse ja lastega peredesse, sh koolidele, laste päevahoiule, peretoetustele, transpordile jm. Kohalike omavalitsuste võrdluseks kasutati raha hulka, mis jagati kõigi 0–18-aastaste laste arvuga. Üldise lapsesõbralikkuse määramiseks arvutati koondindeks kohaliku omavalitsuse kasutatud rahast.

Lapsesõbralikkus = (päevahoiule kulutatud summad) + (kulutused koolivõrgule) + (koolitranspordi toetus) + (kulutused teistele haridusasutustele) + (mittetulundusühingutele lastega tegevusteks eraldatud summa) + (peredele mõeldud lisatoetused) / 0–18-aastaste laste arv aasta 1. jaanuaril.¹

Keskmine lapsesõbralikkus, 2001–2003

Ajavahemikul 2001–2003 investeeris Eesti kohalik omavalitsus keskmiselt 10 831 krooni lapse kohta aastas. Kohalikest omavalitsustest ülevaatlikuma pildi saamiseks rühmitati kõik kohalikud omavalitsused kolme aasta keskmise lapsesõbralikkuse järgi rühmadesse. Rühmade täpsete piiride leidmiseks liideti/lahutati kolme aasta Eesti keskmisele väärtusele pool standardhälvet. Tabel 2.1 annab ülevaate Eesti kohalike omavalitsuste jaotumisest nende rühmade vahel. Kõrgema lapsesõbralikkusega kohalike omavalitsuste seas on rohkem vallavalitsusi kui linnavalitsusi. Kokku oli valdades keskmine investeering lapsesse ligi tuhat krooni suurem kui linnades.

Tabel 2.1 **Lapsesõbralikkuse näitaja keskmine väärtus, 2001–2003**
 Table 2.1 *Average value of child-friendliness indicator, 2001–2003*

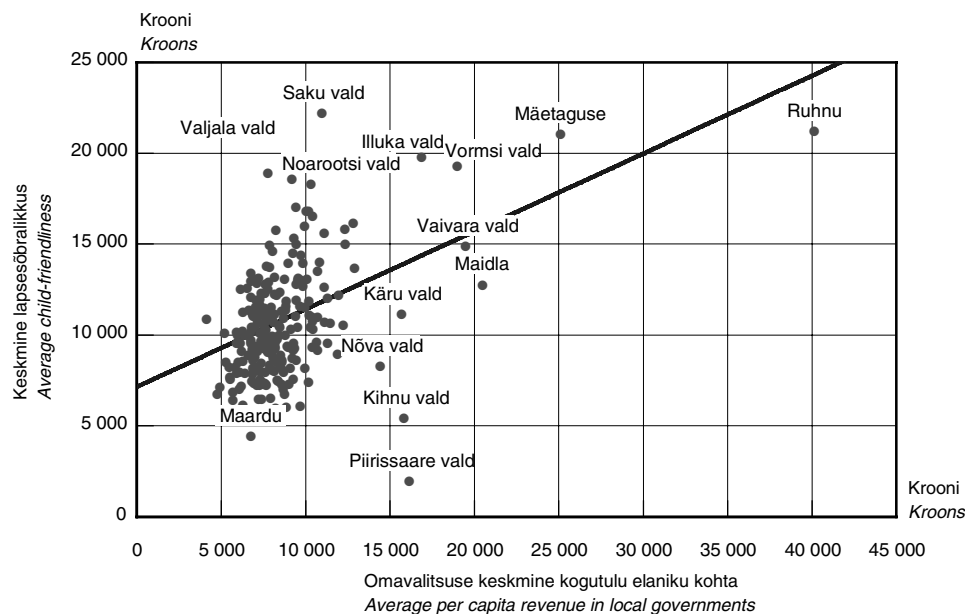
	Kogu Eesti <i>Total Estonia</i>			Linnad <i>Urban area</i>		Maa <i>Rural area</i>		
	N <i>No.</i>	%	Keskmine <i>Average</i>	%	Keskmine <i>Average</i>	%	Keskmine <i>Average</i>	
Kõrge (>12 357 krooni)	60	24.9	14 915	17.9	14 102	26.2	15 022	<i>High (> EEK 12 357)</i>
Keskmine	103	42.7	10 703	48.7	10 580	41.6	10 731	<i>Average</i>
Madal (<9305 krooni)	78	32.4	7 859	33.3	7 579	32.2	7 915	<i>Low (< EEK 9305)</i>

Ainsaar ja Soo 2005.
Ainsaar and Soo 2005.

Kõige lapsesõbralikumad on kolme aasta jooksul kokku olnud Loode- ja Kagu-Eesti kohalikud omavalitsused (lisa 1 kaart 2). Aastatel 2002–2003 olid väga kõrged ka Ida-Viru maakonna valdade lapsesõbralikkuse näitajad.

¹ Seoses mõnede omavalitsuste ühinemisega (Kehra linn ja Anija vald, Kohila vald ja alev, Loodna vald, Märjamaa vald ja alev; Rapla linn ja vald; Räpina linna ja vald) ajavahemikul 2001–2003, kasutati analüüsides nende omavalitsuste jaoks 2001. aasta arvutuslikke keskmisi.

Joonis 2.1 **Keskmine kogutulu elaniku kohta ja lapsesõbralikkus, 2001–2003**
Figure 2.1 *Average total revenue per capita and child-friendliness, 2001–2003*

Ainsaar ja Soo 2005.
Ainsaar and Soo 2005.

Jooniselt 2.1 on näha seos kohaliku omavalitsuse kolme aasta keskmise tulu ja keskmise lapsesõbralikkuse vahel ($r = 0,46$). Mida suurem on omavalitsuse tulubaas, seda rohkem on kohalik omavalitsus investeerinud lastesse ja lastega peredesse. Teistest eristuvad mõned kohalikud omavalitsused (Saku ja Valjala vald), kus võrreldes tulubaasiga on tehtud proportsionaalselt rohkem investeeringuid lastesse. Mõne vähe lastesõbraliku kohaliku omavalitsuse (Piirissaare, Kihnu, Maardu) puhul mõjutab olukorda väike laste arv, mistõttu kohalikul omavalitsusel ei ole nõudlust teenuseid pakkuda.

Lapsesõbralikkuse muutus, 2001–2003

Analüüsiti lapsesõbralikkuse muutust ajavahemikul 2001–2003. Tulemused näitavad, et kohaliku omavalitsuse investeeringud on suurenenud keskmiselt 2100 krooni lapse kohta aastas. Linnades on kohalike omavalitsuste kulutused ühele lapsele kasvanud aastas keskmiselt 2700 krooni ja valdades 2000 krooni. Samas oli ka neid kohalikke omavalitsusi, kus lapse kohta kulutati 2003. aastal vähem kui 2002. või 2001. aastal. Selline tulemus võib olla tingitud suurtest ühekordsetest investeeringutest (näiteks koolimaja remont vms), kuid põhjus võib peituda ka põhimõttelistes valikutes.

Järgnevalt on esitatud täpsem ülevaade kohalike omavalitsuste lapsesõbralikkuse muutustest ja neid mõjutavatest asjaoludest. Muutuste analüüsiks kasutati astakuid. Iga kohalik omavalitsus sai oma lapsesõbralikkuse väärtuse alusel koha kohalike omavalitsuste pingereas 2001. ja 2003. aastal. Seejärel lahutati 2003. aasta positsioonist 2001. aasta positsioon. Saadud tulemus näitab, kuidas on mingi kohaliku omavalitsuse koht muutunud Eesti lapsesõbralikkuse pingereas. Analüüsides kasutati selle muutuse rühmitatud varianti. (tabel 2.2). Esimesse rühma kuuluvad kohalikud omavalitsused, kes on tõusnud lapsesõbralikkuse pingereas rohkem kui 79 kohta (standardhälbe jagu üle keskmise). Teises rühmas on kohalikud omavalitsused, kelle lapsesõbralikkus on jäänud enam-vähem endisele tasemele, ning kolmandasse jäävad need kohalikud omavalitsused, kelle lapsesõbralikkuse tase on langenud rohkem kui 79 kohta allapoole.

Kuigi maaomavalitsused olid keskmiselt lapsesõbralikumad kui linnaomavalitsused, muutusid linnad uuritava kolme aasta jooksul oluliselt lapsesõbralikumaks. Keskmine linn oli parandanud oma kohta lapsesõbralikkuse pingereas 36 koha võrra, seevastu keskmine vald langenud 7 koha võrra.

Tabel 2.2 **Lapsesõbralikkuse muutus kohaliku omavalitsuse tüübi järgi, 2001–2003**
 Table 2.2 *Change in child-friendliness by type of local government, 2001–2003*

	Linn <i>Urban area</i>		Maa <i>Rural area</i>		Eesti kokku <i>Total Estonia</i>	
	N	%	N	%	%	
Suur lapsesõbralikkuse tõus	11	28.2	38	18.8	20.3	<i>Great rise in child-friendliness</i>
Stabiilne lapsesõbralikkuse tase	25	64.1	118	58.4	50.4	<i>Stable level of child-friendliness</i>
Suur lapsesõbralikkuse langus	3	7.7	46	22.8	20.3	<i>Severe decline in child-friendliness</i>

Ainsaar ja Soo 2005.
Ainsaar and Soo 2005.

Piirkonniti muutusid keskmiselt kiiremini lapsesõbralikumaks Põhja-Eesti ja Järva maakonna kohalikud omavalitsused ning lapsesõbralikkus langes Lääne-Eestis (lisa 1 kaart 3).

Edasi analüüsiti tegureid, mis võisid põhjustada muutusi lapsesõbralikkuse tasemes. Lineaarse regressioonimudeli sõltuva tunnuseks kasutati kohaliku omavalitsuse lapsesõbralikkuse muutust 2001–2003 ja argumentidena kohalike tulude vahet elaniku kohta, toimetulekutoetuste vahet elaniku kohta, laste osatähtsust ning rahvaarvu muutust kolme aasta jooksul.

Regressioonimudelitest selgub, et lapsesõbralikkuse kasvu ennustas kohaliku omavalitsuse tulubaasi tõus (tabel 2.3): mida enam kasvasid kohaliku eelarve tulud, seda enam kasvas ka lapsesõbralikkus. Ükski teine tegur ei mõjutanud lapsesõbralikkuse muutust statistiliselt nii oluliselt.

Tabel 2.3 **Lapsesõbralikkuse muutus ja tausttunnused (lineaarne regressioon)**
 Table 2.3 *Change in child-friendliness and the background variables (linear regression)*

	β	
Kohalike omavalitsuste tulude vahe kroonides (2003 – 2001)	0.14*	<i>Difference in municipal revenues, kroons (2003 – 2001)</i>
Toimetulekutoetuste vahe elaniku kohta kroonides (2003 – 2001)	-0.03	<i>Difference in subsistence benefits per capita, kroons (2003 – 2001)</i>
Laste osatähtsuse muutus rahvastikus (2003 – 2001)	-0.01	<i>Change in the percentage of children in population (2003 – 2001)</i>
Kohalike omavalitsusüksuste rahvaarvu muutus (2003 – 2001)	-0.1	<i>Change in local population (2003 – 2001)</i>

Ainsaar ja Soo 2005.
Ainsaar and Soo 2005.

$R^2 = 0,05$; $F = 3,4$;
 * $p < 0,05$

Tabelis 2.4 võrreldakse eraldi linnade ja valdade lapsesõbralikkuse muutuse rühmi tausttunnuste muutustega. Linnades ja valdades võib märgata erinevaid tendentse eelarvetulude ja lapsesõbralikkuse muutuse vahel: valdades, kus lapsesõbralikkus kõige enam tõusis, oli täheldatav kõige suurem kogutulude tõus inimese kohta, linnadest olid kõige suurema lapsesõbralikkuse kasvuga piirkonnad keskmiselt kõige aeglasemalt kasvava tulubaasiga elaniku kohta. Nii linnade kui valdade puhul oli ühine, et lapsesõbralikkus kasvas vaesuse (toimetulekutoetused elaniku kohta) vähenemisega. Laste osatähtsuses ja elanike arvu muutuses puudusid nii selged tendentsid, kuigi linnades näib lapsesõbralikkuse kasv seostuvat rohkem rahvaarvu vähenemisega ja maal keskmisest väiksema rahvaarvu vähenemisega. Ka volikogu koosseisu muutumise kohta ei suutnud analüüs tuua välja ühiseid tendentse.

Tabel 2.4 **Lapsesõbralikkuse muutuse rühmad ja tausttunnuste muutuse keskmised, 2001–2003**

Table 2.4 *Groupings based on change in child-friendliness and the change averages for background variables, 2001–2003*

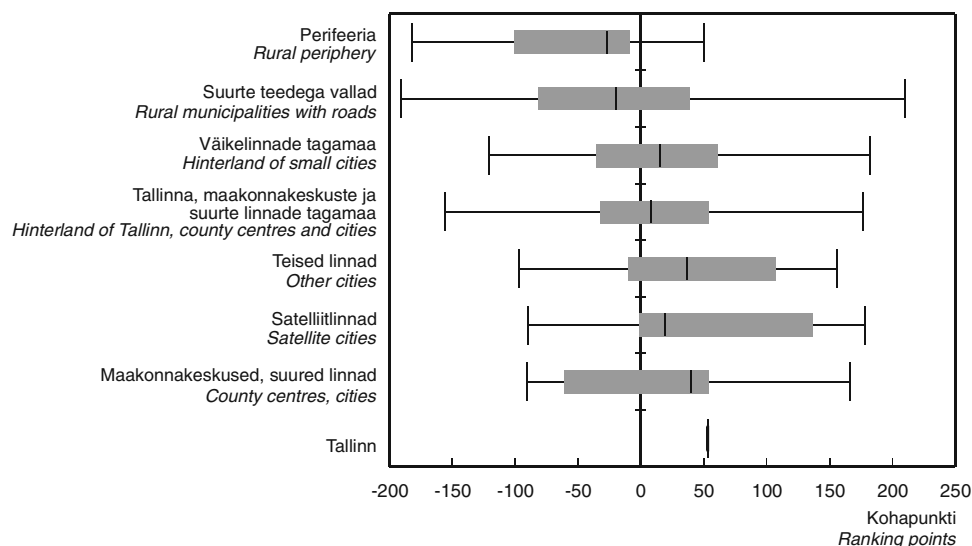
	Lapsesõbralikkuse muutus / <i>Change in child-friendliness</i>						
	Linn/ <i>Urban area</i>			Maa/ <i>Rural area</i>			
	Tõusnud <i>Rise</i>	Stabiilne <i>Stable</i>	Langenud <i>Decline</i>	Tõusnud <i>Rise</i>	Stabiilne <i>Stable</i>	Langenud <i>Decline</i>	
KOVi tulu, krooni	1 569,1	2 524.6	2 847	2 076.4	1 450.4	852.6	<i>Municipal revenues, kroons</i>
Toimetulekutoetus elaniku kohta, krooni	-45,8	40.7	-4.3	-8.5	-36.6	4	<i>Subsistence benefits per capita, kroons</i>
Laste osatähtsus rahvastikus, %	-1,3	-1.2	-1.3	-0.9	-0.8	-0.8	<i>Percentage of children in population</i>
Rahvaarv	-156	-194	0	-18	-21	-245	<i>Population</i>

Ainsaar ja Soo 2005.
Ainsaar and Soo 2005.

Veelgi täpsema ülevaate lapsesõbralikkuse muutuse kohta kohalikes omavalitsustes annab joonis 2.2, kus on toodud miinimum, maksimum, kvartiilide ja mediaani väärtus omavalitsusüksuse tüübi järgi. (Omavalitsusüksuse tüüp — täpsemalt vaata kogumik “Linnad ja vallad arvudes.2004. *Cities and Rural Municipalities in Figures*”, lk 39.) Kolme aasta jooksul tegid kõige suurema muutuse lapsesõbralikkuse poole läbi satelliitlinnad ja teised linnad. Linnade lähiümbruse vallad püsisid suhteliselt stabiilsel lapsesõbralikkuse tasemel ning perifeersed vallad kaotasid lapsesõbralikkust kõige enam.

Joonis 2.2 **Keskmine lapsesõbralikkuse muutus omavalitsusüksuse tüübi järgi, 2001–2003**

Figure 2.2 *Average change in child-friendliness by type of local government unit, 2001–2003*

Ainsaar ja Soo 2005.
Ainsaar and Soo 2005.

Kokkuvõte

Artiklis analüüsiti kohalike omavalitsuste investeeringute muutusi lastesse ja lastega peredesse aastail 2001–2003.

Kohaliku omavalitsuse kolme aasta keskmised investeeringud lapse kohta olid 10 831 krooni aastas, valdades keskmiselt 1000 krooni rohkem kui linnades. Igal aastal suurenes lastele ja peredele suunatavate ressursside maht keskmiselt 2100 krooni lapse kohta. Eesti linnad parandasid ajavahemikul 2001–2003 lapsesõbralikkust rohkem kui vallad. Eriti kasvas satelliitlinnade ja väikelinnade lapsesõbralikkuse tase. Samal ajal kahanes oluliselt perifeersemate valdade lapsesõbralikkus teiste kohalike omavalitsustega võrreldes.

Oluline lapsesõbralikkuse muutust mõjutav tegur oli omavalitsuse eelarvetulude juurdekasvu määr, kuid siin ilmsid teatud erinevused linnade ja valdade vahel. Nimelt kehtib tulude juurdekasvu ning lapsesõbralikkuse seos eelkõige maavaldade kohta. Muutused omavalitsuse rahvaarvus, laste osatähtsuses rahvastikus ja kohalike volikogude koosseisus lapsesõbralikkusele ühesugust mõju ei avaldanud. Seega võib teha järelduse, et Eesti kohalike omavalitsusüksuste lapsesõbralikkust mõjutavad eelkõige võimalused, kuid linnad ja maavallad käituvad erinevalt.

Uuringu alusel olid Eesti kõige lapsesõbralikumad omavalitsused Valjala (2001), Saku (2002) ja Illuka vald (2003).

Kirjandus **Bibliography**

Ainsaar, M., Soo, K., Aidarov, A. 2005. Omavalitsuste toetus lastega peredele 2003–2004. Raport Rahvastikuministri büroo, Tartu Ülikool.

Ainsaar, M., Soo K., Aidarov, A. 2004. Omavalitsuste toetus lastega peredele 2002–2003. Raport. Rahvastikuministri büroo, Tartu Ülikool.

Ainsaar, M. ja Soo, K. 2004. Lapsed ja lapsesõbralikkus kohalikes omavalitsustes 2000–2003. Linnad ja vallad arvudes. 2004. *Cities and rural municipalities in figures*. Statistikaamet, lk 30–39.

Ainsaar, M., Aidarov, A. 2003. Omavalitsuste osa lastega perede toetamisel. Sotsiaaltöö 1, lk 19–21. (*Role of local governments in supporting families with children*)

Ainsaar, M., Aidarov, A. 2003. Lastepäevahoid Eesti kohalikes omavalitsustes aastal 2002. Sotsiaaltöö 2, lk 39–41.

Ainsaar, M., Aidarov, A. 2003. Kohalikud toetused lastele Eestis aastal 2001. Sotsiaaltöö 3, lk 20–21.

2. Change in child-friendliness in local governments in 2001–2003

Mare Ainsaar, Kadri Soo
Department of Sociology and Social Policy
University of Tartu

The child-friendliness of municipalities has been measured in Estonia since 2000 in cooperation between the Office of the Minister of Population and the University of Tartu. The one-year results from this research project have been earlier dealt with in separate articles (Ainsaar and Soo, 2004, Ainsaar and Aidarov, 2003). The purpose of this article is to explore changes in child-friendliness across time and regions and the circumstances affecting those changes. The results of the survey from the years 2001, 2002 and 2003 have been used in the analysis. Although three years is not a long period of time, this particular time span was chosen for data reliability. In the above-named years important developments took place in the life of Estonia, e.g. expansion of the revenue base per capita of local government, decline in the number of children and in the poverty level, and the local elections in 2002.

Why is child-friendliness important?

It is during the years of childhood and adolescence that an individual is shaped, skills and experiences are acquired quickly and much socialization occurs. Thus inputs at this age have most effect on human development. Child-friendliness is, in brief, all investments in children and families with children made by local authorities. Government subsidies or national aid are totally excluded from the calculation of child-friendliness of municipalities.

Pursuant to the Local Government Organisation Act, local authorities are required to improve and maintain the well-being of local residents, but the law does not define the extent to which that requirement is to be executed. Therefore one may come across major regional differences in the assessment and promotion of child-friendliness. It is important to stress that there are no criteria in Estonia for determining “adequate” child-friendliness. The goal of the study was to find out regions which are most favourable to children and parents in raising their children. In a way, the research project may be treated as the monitoring of differences in opportunities to start one’s own life. More child-friendly regions allocate more resources for the development of children. In the study, only the actual amount of money per child was measured. However, the overall child-friendliness of a region is affected by subjective factors as well, like available opportunities, pleasant surroundings, etc. Due to economies of scale (costs decline with the growing number of users), monetary investments do not constitute all benefits enjoyed by a child. However, there is a standpoint that the child-friendliness indicator reflects well the general child-friendliness of local authorities and councils in a given region, because even under increasing economies of scale it is always possible to channel resources to other child-focused programmes.

What is known about the development of child-friendliness?

The surveys conducted so far show that the child-friendliness of municipalities may differ more than tenfold — in 2002 it differed 17 times, in 2003 up to 30 times.

In theory it is assumed that child-friendliness depends on:

- opportunities,
- demand,
- political priorities.

To validate these factors, we used some background variables characteristic of municipalities, extracted from institutional databases. Opportunities were measured by municipal budgetary resources per capita. Demand and pressure on child-friendliness were assessed by the percentage of children in the population and by the minimum of subsistence

or poverty indicators. At this it was presumed that higher numbers of child residents and poor households make local authorities contribute more towards children. But the development outlooks of a municipality are influenced by decision-makers. Hence we have requested data about the composition of municipal councils since 2001. This article does not discuss politics, but takes a general interest in whether political changes have brought about changes in child-friendliness. Previous studies have proved that political decision-making depends on the size of a local government unit (Sootla and Grau, 2003). Therefore the results have been analysed by the size (population) of a local government unit as well as by the urban/rural variable.

The analysis of the background variables from 2002 and 2003 showed that child-friendliness in cities was totally unpredictable in terms of background variables for local government units. Strong correlation between municipal wealth and the income level of the area residents was observed in communes. The wealthier the municipality, the bigger the income of its inhabitants, the more child-friendly it was. Thus it may be presumed that in towns and cities child-friendliness develops as a result of interaction between complex interest groups and multiple other factors, then in rural communities the prior determining factor of child-friendliness is the available resources (Ainsaar et al., 2004, 2005).

Data and methodology

For the calculation of child-friendliness, we added up all municipal investments in children and families with children, including allocations for schools, child day-care, family benefits, transport, etc. For comparison across municipalities, we used the amount of resources divided by the total number of children aged 0 to 18 years. To calculate the general child-friendliness, the aggregate index of the utilized municipal resources was computed.

Child-friendliness equals: (expenditure on day-care) + (expenditure on schools network) + (school transport subsidy) + (transfers to other educational establishments) + (transfers to non-profit associations for child-centred activities) + (additional subsidies to families) divided by the number of children aged 0–18 as at 1 January of the year.¹

Average child-friendliness in 2001–2003

In 2001–2003, Estonian local government invested on average for 10,831 kroons per child per year. In order to obtain a more comprehensive overview of local government, all local governments were grouped into types according to average child-friendliness across the three years. To find clear dividing lines between the groups, half a standard deviation was added to or subtracted from the three-year average value for Estonia. Table 2.1 gives an overview of the breakdown of Estonian local governments into those types. There are more rural than urban local authorities among more child-friendly local governments. Overall, the average investment per child was by nearly 1,000 kroons bigger in rural municipalities than in cities.

The most child-friendly local governments throughout the three years have been those of North-Eastern and South-Eastern Estonia. In 2002–2003, the child-friendliness indicators for Ida-Viru rural municipalities were also very high.

Figure 2.1 shows correlation between the three-year average revenue of local governments and average child-friendliness ($r = 0.46$). The wider the municipal revenue base, the more the local government has invested in children and families with children. Some local governments (Saku, Valjala, Vändra rural municipality) stand out from the rest, because they have invested proportionally more in children, compared to their revenue base. In case of some less child-friendly municipalities (Pärissaare, Kihnu, Maardu), the situation is affected by the small number of children in the area, as a result of which there is little demand for particular services.

¹ With regard to the merger of certain municipalities (Kehra city and Anija rural municipality, Kohila town and rural municipality, Loodna rural municipality, Märjamaa town and rural municipality; Rapla city and rural municipality; Rääpina city and rural municipality) in 2001–2003, the calculated averages for 2001 were applied to the above mentioned local governments in the analysis.

Change in child-friendliness in 2001–2003

We have analysed changes in child-friendliness in the period 2001–2003. The results reveal that local government investments have increased on an average by 2,100 kroons per child per year, municipal expenditures per child per year have grown, on an average, by 2,700 kroons in urban areas and by 2,000 kroons in rural areas. However, there were local governments where in 2003 expenditures per child were smaller than in 2002 or 2001. This may be due to the large one-time investments (e.g. reconstruction of a school house, etc.), but the reason may perhaps lie in principal priorities.

A more detailed overview of changes in child-friendliness of local governments and the circumstances behind those changes will be presented as follows. For the analysis of change, ranking was used. Each local government had a place in the ranking of municipalities in 2001 and 2003 according to the value of its child-friendliness. Then the 2001 position was deducted from the 2003 position. The outcome so received shows a shift in the place of a particular local government in the ranking of child-friendliness in Estonia. A grouping method for describing such a shift is used for the analysis (Table 2.2). The first group includes municipalities who have risen by more than 79 places in the ranking of child-friendliness (by standard deviation above the average). The second group includes local governments which child-friendliness has remained more or less on the previous level, and the third group includes local governments which degree of child-friendliness has dropped by more than 79 places.

Although rural municipalities were on average more child-friendly than cities, cities became significantly child-friendlier during the studied three years. An average city improved its position in the child-friendliness ranking by 36 places, whereas an average rural municipality fell by 7 places.

As a next step, factors were analysed that might have caused changes in the degree of child-friendliness. Change in child-friendliness of local governments in 2001–2003 was used as the dependent variable, and the differences in municipal revenues per resident, in subsistence benefit per resident, in the percentage of children in local population and changes in population over the three years were used as explanatory variables in a linear regression model.

It appears from the regression model that a rise in child-friendliness was predicted by the growth of the municipal revenue base (Table 2.3): the more the local budget revenues increased, the more child-friendliness grew. No other factor had such significant influence, statistically, on the change in child-friendliness.

Table 2.4 compares the grouping of local governments on the basis of change in child-friendliness against changes in the background variables across cities and rural municipalities. Different tendencies can be observed between the budgetary revenues and the change in child-friendliness of local government: in rural municipalities where child-friendliness improved the most, we could also observe the biggest increase in total revenues per capita; whereas in case of cities, the regions with the biggest rise in child-friendliness were those with the slowest-growing revenue base per capita, on an average. It applies to both cities and rural municipalities that child-friendliness grows along with the decrease of poverty (subsistence benefits per capita). The proportion of children and changes in local population did not show such clear-cut relationship, although improvement in child-friendliness in urban areas seems to correlate better with population decrease in the region, and the same in rural areas correlates with a lower than average decrease in population. The analysis did not reveal any common trends in terms of changes in the composition of municipal councils.

A more detailed overview of change in child friendliness of local governments is presented in Figure 2.2 where minimum, maximum, quartiles and median value are represented by type of local government unit. (Type of local government unit — for details see the publication “Linnad ja vallad arvudes. 2004. Cities and Rural Municipalities in Figures”, p 39.) During the three years, the biggest change towards child-friendliness occurred in satellite cities and other cities. Rural municipalities in the vicinity of cities retained a relatively stable degree of child-friendliness, and more peripheral rural municipalities performed the worst in terms of child-friendliness.

Conclusion

The article reviewed changes in local government investments in children and families with children over the period 2001–2003.

The three-year average investments per child of local governments amounted to 10,831 kroons per year, whereas in rural municipalities it was, on average, by 1,000 kroons bigger than in cities. Each year the amount of resources allocated to children and families grew by an average of 2,100 kroons per child. In 2001–2003, child-friendliness in cities grew more than in rural municipalities. Especially the degree of child-friendliness of satellite cities and small cities improved. However, child-friendliness of peripheral rural municipalities fell significantly in comparison with other local government units.

A major factor influencing changes in child-friendliness was the growth rate of budgetary revenues of local governments, however, differences between cities and rural municipalities could be observed here. Namely, the correlation between the growth of revenues and the rise in child-friendliness applies mainly to rural municipalities. Changes in local population, percentage of children in the population and the composition of municipal councils did not have uniform effect on child-friendliness. Thus it may be concluded that child-friendliness of Estonian municipalities depends first and foremost on resources and opportunities, but cities and rural municipalities take different course of action.

According to the study, the most child-friendly municipalities in Estonia have been Valjala in 2001, Saku in 2002 and Illuka in 2003.

3. RAHVASTIKU PAIKNEMINE EESTIS

Mihkel Servinski — Statistikaamet
Anne Karjus — Viljandi Maavalitsus
Andres Rõigas — Halliste vallavalitsus

Eesti on Euroopa Liidu üks hõredamini asustatud liikmesriike: siin elab ühel ruutkilomeetril keskmiselt 30 inimest, sellest vähem elab vaid Soomes ja Rootsis (joonis 3.1). Ka Island, Kanada, Venemaa ja Norra jäävad rahvastiku tiheduselt Eestile selgelt alla, kuid Iirimaa ületab Eestit selle näitaja osas pea kaks korda, Austria veidi rohkem kui kolm korda, Poola neli korda, Suurbritannia rohkem kui kaheksa korda, Holland kolmteist korda, enam-vähem võrdne on keskmine rahvastiku tihedus Ameerika Ühendriikidega.

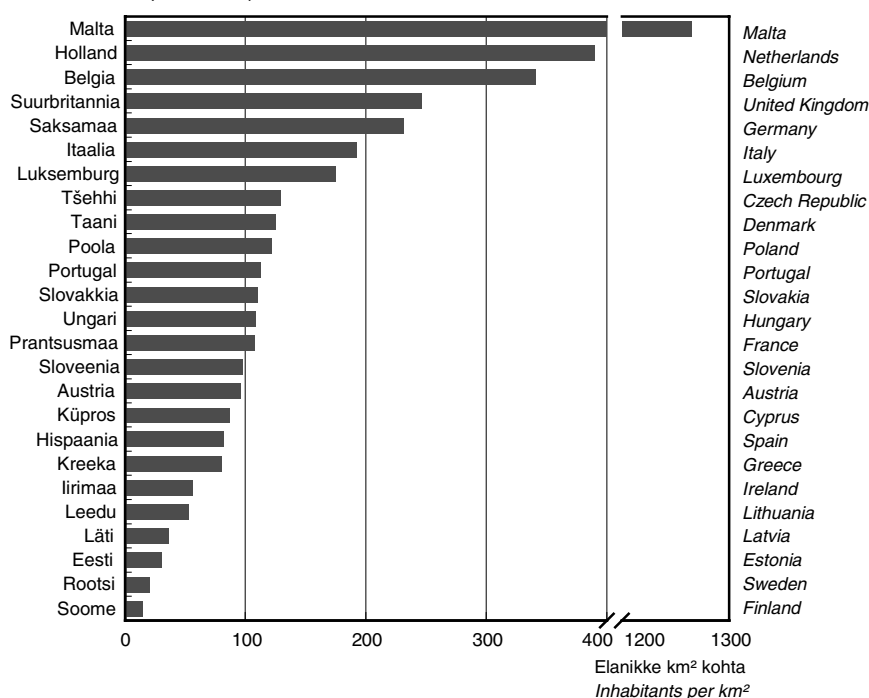
Eesti on pindalalt väike riik, mille rahvastik paikneb territoriaalselt väga ebahütlaselt. Ülevaates on valdavalt kasutatud 2000. aasta rahvaloenduse andmeid, sest alates 2000. aastast puudub Eestis usaldusväärne rändestatistika ja nii ei oleks hilisematele andmetele tuginev ülevaade rahvastiku paiknemisest õige. Lähemalt käsitletakse rahvastiku paiknemist

- teljel pealinn ja pealinna piirkond *versus* ülejäänud Eesti;
- teljel linn-maa ning paiknemise erinevusi maakonna tasandil;
- omavalitsusüksuse ehk linna-valla tasandil ja statistiliste üksuste ehk 1 km x 1 km ruutude tasandil.

Paiknemise erinevusi analüüsitakse rahvastiku osatähtsuse, elukoha asula tüübi ja rahvastiku tiheduse näitajate kaudu.

Joonis 3.1
Figure 3.1

Rahvastiku tihedus Euroopa Liidu liikmesriikides, 01.01.2004
Population density in European Union Member States, 01.01.2004

Allikas: Eurostat.
Source: Eurostat.

Tallinn, pealinna piirkond ja ülejäänud Eesti

Eestis on pealinna rahvaarvu osatähtsuse üks suuremaid Euroopa Liidu riikide seas. Tallinnas oli 2000. aasta rahvaloenduse andmetel 400 378 alalist elanikku, s.o Eesti alalisest elanikkonnast 29,2%. Harju maakonnas, mida saab üldistatult vaadelda kui

pealinna piirkonda, elas 2000. aastal 525 682 elanikku, mis hõlmas kogu Eesti alalisest elanikkonnast 38,4%. Võrreldes 1989. aasta rahvaloenduse andmetega, vähenes Tallinna ja Harju maakonna rahvastiku osatähtsus kogu Eesti rahvastikus, kuid hinnanguliselt on see hakanud viimastel aastatel tõusma. Prognoosi kohaselt väheneb rahvaarv loomuliku iibe tagajärjel ligikaudu 4–5% võrreldes 2000. aasta rahvaarvuga. Regionaalses dimensioonis on vähenemine lausaline ja valdavas osas tööjõuareaalides oluliselt kiirem, küündides kuni 15%-ni ning üksikutes äärevaldades isegi kuni kolmandikuni; Eesti keskmisest aeglasemalt väheneb rahvaarv vaid suuremate keskuste lähitagamaal. Prognoosi järgi suureneb rahvaarv siserände tagajärjel peamiselt suuremate tömbekeskustega tööjõuareaalides ning mõnes väiksemas tööjõuarealis, mille elukeskkond on atraktiivsem või majandusareng paremal järjel. Mitmest tööjõuarealist lahkub 2015. aastaks prognoosi kohaselt peaaegu iga kuues ja mitmest omavalitsusüksusest iga neljas inimene (Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015) (lisa 1 kaardid 4 ja 5).

Pealinna ja Harju maakonna rahvastiku suur osatähtsus ja selle kasv Eesti kogurahvastikus on regionaalarengu seisukohalt probleemiks. Vähenev ja vananev rahvastik on kogu Eesti probleem, kuid kuna suuremad keskused kompenseerivad raskusi tööturul ääremaade arvelt, siis tömbekeskustest eemal piirkondades väheneb oluliselt nende võime majanduses edukalt konkureerida. “Probleemsemate äärepiirkondade jaoks kujutavad tänased demograafilised protsessid tõsist sotsiaalse kriisi ilmingut, mis võib nimetatud regioonid viia olukorda, kus taandarengut tagasi pöörata on väga raske” (Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015).

Prognoositakse pealinna ja tema ümbruse rahvastiku osatähtsuse jätkuvat kasvu aastatel 2005–2015. Regionaalarengu strateegia meetmed püüavad pealinna piirkonna rahvastiku osatähtsuse kasvu pidurdada: eesmärgiks on seatud, et Harju maakonna rahvastiku osatähtsus kogu Eesti rahvastikus püsiks alla 41%.

Linna- ja maarahvastik

Linna- ja maarahvastikust rääkides tuleb kõigepealt kokku leppida selles, mida mõelda linna- ja maarahvasiku all. Kasutatud on erinevaid käsitlusi. Siinjuures mõned näited.

Statistikaamet vaatleb jooksva rahvastikustatistika raames linnarahvastikuna endise Nõukogude Liidu aegsete linnade ja alevite elanikke. Professor Jussi J. Jauhiainen (Jauhiainen 2001) jaotab linnad järgmiselt: suured linnad — elanikke 250 000 ja enam, keskmised linnad — elanikke 50 000–250 000, väikesed linnad — elanikke 10 000–50 000. Linnad, kus on vähem kui 10 000 elanikku, kuuluvad maapiirkonda.

OECD määratluse järgi kuulub omavalitsusüksus maapiirkonna hulka, kui seal elab ruutkilomeetril vähem kui 150 elanikku. Suuremad piirkonnad jagab OECD kolmeks (*Working Party... 2004*):

- valdavalt maapiirkond — rohkem kui 50% rahvastikust elab maapiirkonnas,
- tunduvalt maapiirkond — 15–50% rahvastikust elab maapiirkonnas,
- valdavalt linnapiirkond — vähem kui 15% rahvastikust elab maapiirkonnas.

Oma definitsioon on Eurostatil (*Working Party... 2004*), kus piirkonnad jaotatakse järgmiselt:

- tihedalt asustatud piirkond (tihedus üle 500 elaniku ruutkilomeetril ja piirkonna elanike arv vähemalt 50 000),
- keskmiselt asustatud piirkond (ei kuulu tihedalt asustatud piirkonna hulka, rahvastiku tihedus on üle 100 elaniku ruutkilomeetril, elanikke on vähemalt 50 000 või ala piirneb tihedalt asustatud piirkonnaga),
- hõredalt asustatud piirkond (ei kuulu tihedalt ega keskmiselt asustatud piirkonna hulka).

Leidub veel mitmeid teisi definitsioone ja käsitlusi, kus on linna- ja maapiirkonna definitsiooni aluseks võetud majandusstruktuure (Andreson, 2000: 91–109), sotsiaalmajanduslikke suhteid (Johnson&Rasker, 1995: 405–416), kultuuriloolist tausta (Katajamäki 1991: 65–78) ja isegi pendelrännet, transpordi ning teede paigutust (Båtevik&Hansen 1995: 5–17). Oluline erinevus definitsioonide vahel on see, kas need lähtuvad mingi piirkonna (omavalitsusüksuse) formaaljuriidilisest staatusest või mõnest

muust sisulisemast kriteeriumist, näiteks rahvastiku tihedusest. Olenevalt definitsioonist saadakse ka tulemused.

OECD määratluse järgi kuulub Eestis statistilise klassifikaatori NUTS III taseme piirkondadest valdavalt linnapiirkonna alla vaid Kirde-Eesti piirkond ehk Ida-Viru maakond. Analüüsides selle definitsiooni alusel Eesti majanduse olukorda, on tulemuseks, et Eestis on linnapiirkondades oluliselt kõrgem tööpuuduse tase ja madalam elanike ostuvõime. Definitsiooni ja andmete järgi on selline hinnang õige, kuid tunnetuslikult täiesti vastuvõtmatu.

Eurostati definitsiooni järgi on Eestis tihedalt asustatud piirkonnad Tallinn, Jõhvi ja Kohtla-Järve, Narva ning Tartu. Keskmiselt asustatud piirkonnad on Maardu, Viimsi ja Narva-Jõesuu. Kõik ülejäänud piirkonnad on hõredalt asustatud. 2000. aasta rahvaloenduse ajal oli tihedalt asustatud piirkondades 630 000 alalist elanikku (46% kogu elanikkonnast), keskmiselt asustatud piirkondades 27 700 alalist elanikku (2% kogu elanikkonnast) ja hõredalt asustatud piirkondades 712 300 alalist elanikku (52% alalisest elanikkonnast).

Jauhiaineni määratlust aluseks võttes oli Eestis 2000. aastal üks suur linn (Tallinn), kaks keskmist linna (Narva, Tartu) ja üksteist väikest linna (Haapsalu, Jõhvi, Kohtla-Järve, Kuressaare, Maardu, Pärnu, Rakvere, Sillamäe, Valga, Viljandi ja Võru). Kui võrrelda seda loetelu 1989. aasta rahvaloenduse seisuga, on gruppide koosseisus olulisi muudatusi — Kohtla-Järve ja Pärnu langesid väikelinnade gruppi, Kiviõli, Paide, Tapa ja Keila maapiirkonna hulka. Kõrgemasse gruppi ei tõusnud vaadeldaval perioodil ükski linn. 2000. aasta rahvaloenduse ajal elas linnades 58,7% rahvastikust, sh suurtes linnades 29,2%, keskmistes linnades 12,4% ja väikelinnades 17,0%, maapiirkonnas elas 41,3% elanikest, sh maapiirkonna linnades 8,7% ja valdades 32,6%.

2000. aasta rahvaloendus andis tavaarusaamadele vastupidise tulemuse: võrreldes 1989. aastaga suurenes maarahvastiku osatähtsus. Rahvaarvu üldise vähenemise tingimustes vähenes linnarahvastik 15,4%, samal ajal kui kogu rahvaarv vähenes vaid 12,5%. Levinud arvamuse kohaselt rännatakse maalt linna ja linnast edasi suuremasse linna. Tegelikult lisandub sellele skeemile veel üks etapp — suurest linnast tagasi maale, täpsemalt linna lähedale maale, suurlinnade tagamaale. Seda suundumust iseloomustab kaart 6 lisas 1, kus on toodud rahvaarvu muutus omavalitsusüksustes 2000. aasta rahvaloenduse ja 1989. aasta rahvaloenduse võrdluses. Selgelt on näha piirkonnad Tallinna, Tartu ja Pärnu ümbruses, kus rahvaarv on suurenenud, kuigi neis linnades ise on rahvaarv vähenenud. Prognoositakse, et selline trend jätkub ja seda ka väiksemate linnade ümbruses (Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015).

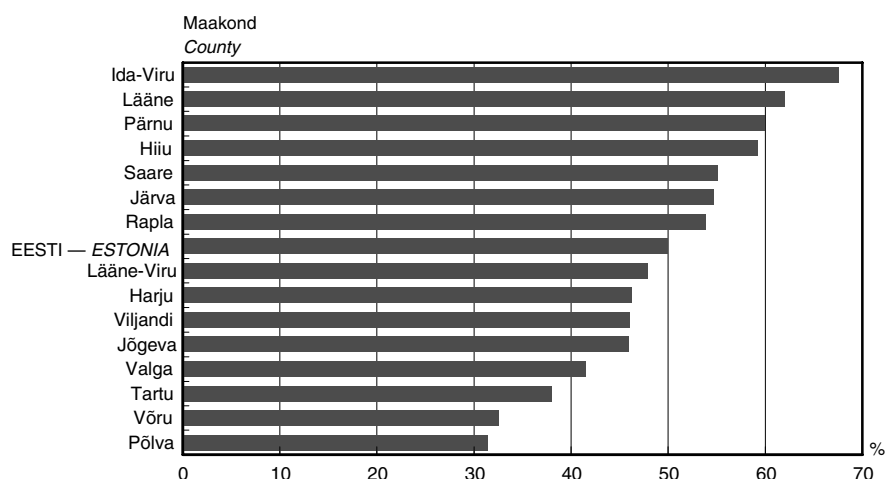
Maakonnad

Eesti kogurahvastikust elas 2000. aasta rahvaloenduse andmetel Harju maakonnas 38,4% elanikest. Üle kümne protsendi küündis maarahvastiku osatähtsus veel Ida-Viru ja Tartu maakonnas. 5–10% vahele jäi Pärnu, Lääne-Viru ja Viljandi maakonna rahvaarv. Väiksema osatähtsusega oli Hiiu maakonna rahvastik, kus elas 0,8% Eesti rahvastikust. Ülejäänud maakondade rahvastik jäi 2–3% vahele Eesti kogurahvastikust. Saare ja Hiiu maakonnas elas 3,4% elanikest.

Kõige tihedamini on asustatud Harju maakond, kus elas 2000. aasta rahvaloenduse andmetel 121,3 elanikku ruutkilomeetril. Ida-Viru ja Tartu maakonnas (seal asuvad suured linnad) on rahvastiku tihedus veidi üle 50 inimese ruutkilomeetril. Ülejäänud maakondades elab ruutkilomeetril 10–20 inimest.

Rahvastiku ühtlase paiknemise korral on rahvastiku tiheduse näitaja heaks paiknemise indikaatoriks. Eesti oludes see indikaator kõikides aspektides hästi ei tööta, sest rahvastik on territooriumil äärmiselt ebahühtlaselt paigutunud. Heites pilgu kaardile 7 lisas 1, kus asustustihedus on kujutatud statistilistes üksustes (ruutudes 1 km x 1 km), näeme, et Ida-Viru maakonnas, kus rahvastiku tihedus on suur, on palju “vaba maad”, st ruute, kus ei ela ühtegi inimest. Samas oluliselt väiksema rahvastiku tihedusega Põlva maakonnas on “vaba maad” tunduvalt vähem. “Vaba maa” osatähtsuse järgi on maakonnad reastatud joonisel 3.2. Selgelt on “vaba maad” vähem statistilise klassifikaatori NUTS III taseme piirkondadest Lõuna-Eesti piirkonnas: maakondade pingerea ühes otsas on kõik selle piirkonna maakonnad.

Joonis 3.2 **Maakonnad "vaba maa" osatähtsuse järgi, 31.03.2000**
 Figure 3.2 **Counties by the proportion of "uninhabited area", 31.03.2000**

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Omavalitsusüksused

Eesti omavalitsusüksuste rahvaarv mahub 2000. aasta rahvaloenduse andmetel vahemikku 400 378 elanikku (Tallinn) ja 67 elanikku (Ruhnu vald). Üle 10 000 elaniku oli 2000. aastal 14 omavalitsusüksuses, elanikke vahemikus 5000–10 000 oli 22 omavalitsusüksuses, alla tuhande oli elanike arv 30 omavalitsusüksuses.

Rahvastiku tihedus oli kõige suurem Tartu linnas (2607,45 elanikku ruutkilomeetril) ja kõige väiksem Illuka vallas (2,04 elanikku ruutkilomeetril).

Kui vaadata kohalikke omavalitsusüksusi "vaba maa" osatähtsuse järgi, on vahed loomulikult suuremad kui maakondade tasemel: Maidla vallas ja Illuka vallas on "vaba maa" osatähtsus suurem kui 80%, neljakümnes omavalitsusüksuses puudus "vaba maa" täiesti (lisa 1 joonis 7).

Termin "vaba maa" tähendab, et sellel alal ei ela ühtki inimest. Põhjusi, miks "vabal maal" ei elata, on palju. Enamasti on selleks asjaolu, et see maa pole elamiseks sobiv, aga kindlasti on ka sellist "vaba maad", mis on elamiseks sobiv, kuid kus ei elata mõnel muul põhjusel. Nimetatud termin on toodud selleks, et juhtida tähelepanu asjaolule, et ka Eesti maapiirkonnad on üsna erinevalt asustatud (kaart 8 lisa 1, kus kõrvuti on enam-vähem ühesuguse tihedusega Toila vald ja Laheda vald). Rahvastiku paiknemine neis valdades on erinev, sest majandamistingimused on oluliselt erinevad. On vahe, kas korraldada elu asulates ja tingimustes, kus suurel osal territooriumist ei elata, või olukorras, kus igas metsakülas elab inimene, kelleks üldjuhul on üksik vanamemm. Kaardil 9 lisa 1 on katse kaardistada eri tüüpi omavalitsusüksusi. Tsoneeringu aluseks on võetud Eesti keskmine asustustihedus ja keskmine "vaba maa" olemasolu. Omavalitsusüksus kuulub asjaomasesse gruppi selle järgi, kuidas ta paikneb nende kahe näitaja alusel Eesti keskmise suhtes. Piirkonnad joonistuvad välja küllaltki selgelt. Linnades ja Tallinna ümbruse valdades on asustustihedus Eesti keskmisest kõrgem ja "vaba maad" on Eesti keskmisest vähem. Lõuna-Eesti, Lääne-Viru maakond ja Tallinna kaugem tagamaa moodustavad piirkonnad, kus asustustihedus on alla Eesti keskmise ja "vaba maad" on samuti alla Eesti keskmise. Ülejäänud piirkondades on ülekaalus omavalitsusüksused, kus asustustihedus on alla Eesti keskmise ja "vaba maad" üle Eesti keskmise. Üks omavalitsusüksus — Paldiski linn — kuulub gruppi, kus nii keskmine asustustihedus kui ka "vaba maa" osatähtsus on üle Eesti keskmise.

Asustuse säilitamine ja selle mõõtmine

Sotsiaal-majandusliku olukorra kiire muutumise ja rahvaarvu üldise vähenemise tingimustes muutub üha olulisemaks küsimus rahvastiku paiknemisest ehk asustusest.

Küsimusele, kas soovitakse asustuse säilimist Eesti äärealadel, on vastus olnud erinev. Tundub, et elanike Tallinna ja teistesse suurematesse linnadesse koondamise idee pole väga palju pooldajaid leidnud. Mitmes piirkondlikus arengukavas on seatud ülesandeks senise asustuse säilitamine. Samas on selgunud, et sellele esimesel pilgul selgele ülesandele pole sobiva mõõdiku leidmine sugugi lihtne ülesanne.

Järgnevalt on esitatud ülevaade selle probleemi lahendamisest Viljandi maakonna maakonnaplaneeringus. Lahenduse idee tugineb Andres Rõigase uuringul "Optimaalne haldusjaotus ja selle kujunemise probleemid Viljandi maakonnas" (Rõigas, 1996). Asustuse säilitamise sidumine haldusterritoriaalse süsteemiga pole tingimata vajalik, kuigi see kindlasti mõjutab asustuse säilimist või mitesäilimist.

Viljandi maakonna maakonnaplaneering seab eesmärgiks elujõuliste keskuste võrgustiku ja maa-asustuse säilimise. Eesmärgile on seatud kolm mõõdikut:

- I, II ja III tasandi tõmbekeskuste arv ei ole vähenenud,
- Viljandi linna ja teda ümbritsevate valdade elanike osatähtsus maakonnas ei ole suurenenud,
- maarahvastiku osatähtsus ei vähene.

Kaks viimast mõõdikut lähemat selgitust ei vaja. Mida on aga mõeldud esimese mõõdiku all ning milline on selle mõõdiku tänane olukord Viljandi maakonnas?

Tõmbekeskus on linn või asula, mille esmane funktsioon on tagada ümberkaudsete alade elanike varustamine nii kommerts- kui ka avalike teenuste ja kaupadega. Tõmbekeskuse funktsioonid on määratletud olemasoleva asukoha kättesaadavusega — keskuskoht on seotud klientidega, kes asetsevad (suhtelises) hajaasustuses. Siinkohal tähendab suhteline ka väiksemaid keskusi suuremate suhtes, näiteks Viljandi maakond võib olla Tallinna hajaasustuse tagamaal. Nii tõmbekeskuste kui ka mõjupiirkondade puhul on tegemist hierarhilisusega. Eri tasandite tõmbekeskuste puhul on keskusteenuste kogum erinev. Asustussüsteemis esinevad hierarhiad ja vastavad mõjupiirkonnad on väga tihedalt omavahel seotud. Madalaima tasandi mõjupiirkond on ka kõrgema tasandi tõmbekeskustel.

Viljandi maakonna tõmbekeskuste ja nende mõjupiirkondade kindlaksmääramisel selgitati välja tõmbekeskuste funktsioonid ja kohalike omavalitsuste küsitluse alusel määrati nende mõjupiirkonnad. Viljandi maakonna maakonnaplaneeringu koostajad pidasid tõmbekeskustes vajalikuks järgmiste teenuste olemasolu või puudumist: pood, kool, lasteaed, sidejaoskond, rahvamaja/külatuba, Interneti-punkt, raamatukogu, perearst, politsei, päästeteenistus, kirik, spordisaal, pank.

Esimese tasandi tõmbekeskuse all mõeldakse mingi maa-asulate rühma keskust, mis on teatud piirkonna elanikele esmane tõmbekoht. Selles tõmbekeskuses paikneb tavaliselt vähemalt kas raamatukogu, sidejaoskond, rahvamaja/külatuba, Interneti-punkt või kauplus.

Teise tasandi ehk kohaliku tõmbekeskuse all mõeldakse suuremat asulat, mis on enamasti tõmbekeskuseks mitme esimese tasandi keskuse ja nende tagamaa elanikele. Seal paiknevad üldjuhul kool või lasteaed, pood, raamatukogu, rahvamaja, spordisaal, sidejaoskond, perearst.

Kolmanda tasandi ehk piirkondlikuks tõmbekeskuseks peetakse suuremat asulat, mis on tõmbekeskuseks omakorda mitmele teise tasandi piirkonnale. Selle tasandi tõmbekeskustes peaks pakutama kõiki eespool nimetatud teenuseid.

Neljanda tasandi tõmbekeskuseks loetakse maakonnakeskust, mis teenindab kogu maakonda. Mõningate teenuste puhul ületab teeninduspiirkond maakonna piire (kultuur, haridus, teenindus, kaubandus, rahvusvahelised suhted jt).

Viljandi maakonnas on kokku 58 esimese tasandi tõmbekeskust koos mõjupiirkondadega (lisa 1 kaart 10). Järva maakonna Kabala vallast lisandub Võhma piirkonda Kahala ja Sagevere küla. Esimese tasandi tõmbekeskused ja nende tagamaade elanike arv ning keskuses saadavate teenuste loetelu on esitatud tabelis 3.1 (elanike arv 2000. aasta rahva- ja eluruumide loenduse järgi). Viljandi maakonna maakonnaplaneeringu koostajad püüdsid anda esimese tasandi tõmbekeskusele täpse definitsiooni. Täielikult see ei õnnestunud. Mõned asulad, kus asus üks-kaks definitsioonis toodud asutust, ei osutunud enamikus vallavanematest ekspertide arvates tõmbekeskusteks. Näiteks Arussaare, kus asub vene õigeusu kirik, või Päidre, kus on külatuba, kuid kumbki asula ei ole tõmbekeskus. Raskusi oli ka mõjupiirkondade määramisega, seda eriti suuremate keskuste lähedal. Ilmselt on vaja täiendada ja täpsustada definitsiooni ja meetoodikat.

Tabel 3.1 **Viljandi maakonna esimese tasandi tõmbekeskused**
 Table 3.1 *First level centres in Viljandi county*

Jrk nr	Teenused	Tõmbe-keskus	Mõjupiirkonna asulad (sulgudes rahvaarv)	Piirkonna rahvaarv	Services in the centre
No.		Centre	Settlements forming the area of influence (population given in brackets)	Population of the area	
1	Lasteaed, gümnaasium, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, päästeteenistus, pank	Abja-Paluoja	Abjaku (76), Atika (72), Abja-Vanamõisa (116), Päigiste (82), Veskimäe (115), Abja-Paluoja (1417), Sarja (52)	2 161	Kindergarten, upper secondary school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, rescue service, bank
2	Lasteaed, põhikool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik, politsei	Halliste	Halliste (371), Pornuse (46), Raja (32), Niguli (23), Vabamatsi (25), Hõbemäe (39), Kulla (99)	635	Kindergarten, basic school, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church, police
3	Lasteaed, põhikool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood	Heimtali	Kiini (15), Kiisa (48), Turva (38), Vardi (148), Laanekuru (24), Heimtali (199)	472	Kindergarten, basic school, community centre, access to the Internet, library post office, shop
4	Põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Holstre	Luiga (44), Holstre (219), Lolu (64), Mustapalli (44), Pirmastu (70), Pulleritsu (65) Viisuküla (61)	567	Basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
5	Rahvamaja, Interneti-punkt, sidejaoskond, pood	Kaarli	Kaarli (94), Erete (58), Toosi (39), Ülemõisa (76)	267	Community centre, access to the Internet, post office, shop
6	Pood	Kaavere	Kaavere	131	Shop
7	Lasteaed, Interneti-punkt, raamatukogu, pood	Kamara	Kamara (280), Räägu (74)	354	Kindergarten, access to the Internet, library, shop
8	Lasteaed, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, pood	Karksi	Karksi (542), Morna (68), Pärsi (83), Oti (55)	748	Kindergarten, community centre, access to the Internet, library, shop
9	Lasteaed, gümnaasium, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik, päästeteenistus, pank	Karksi-Nuia	Kõvaküla (76), Ainja (59), Muri (20), Metsaküla (87), Äriküla (156), Leeli (51), Põõgle (75), Univere (59), Karksi-Nuia (1997)	2 580	Kindergarten, upper secondary school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church, rescue service, bank
10	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, pood	Karula	Karula (257)	257	Community centre, access to the Internet, library, shop
11	Põhikool, spordisaal, raamatukogu, sidejaoskond,	Kildu	Kildu (94), Paelama (18), Sandra (24), libaku (51)	187	Basic school, sports hall, library, post office,
12	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, pood	Koksvere	Koksvere (231), Maalasti (8)	239	Community centre, access to the Internet, library, shop
13	Lasteaed, põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik, politsei, pank	Kolga-Jaani	Odiste (97), Kolga-Jaani (431), Oorgu (52), Parika (35), Eesnurga (52), Järtsaare (87), Taganurga (58), Vissuvere (73)	885	Kindergarten, basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church, police, bank
14	Lasteaed, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, politsei	Kõo	Arussaare (59), Paenasti (37), Unakvere (14), Saviaugu (31), Kangrussaare (51) Kirivere (64), Kõo (326), Loopre (61), Venevere (57)	700	Kindergarten, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, police
15	Lasteaed, põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik, päästeteenistus, politsei	Kõpu	Kõpu (372), Punaküla (82), Seruküla (77), Supsi (137), Uia (48), Vanaveski (36), Tipu (33), lia (20), Laane (26)	831	Kindergarten, basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church, rescue service, police
16	Lasteaed, põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Kärstna	Kannuküla (61), Kärstna (308), Muksi (20), Pahuvere (134), Põrga (67), Tagamõisa (37), Veisjärve (66), Anikatsi (151)	844	Kindergarten, basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
17	Pood, kirik	Lalsi	Lalsi (142)	142	Shop, church
18	Lasteaed, põhikool, spordisaal, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Leie	Vaibla (42), Lätkalu (59), Leie (291)	392	Kindergarten, basic school, sports hall, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
19	Lasteaed, algkool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond	Lilli	Lilli (137)	137	Kindergarten, primary school, community centre, access to the Internet, library, post office
20	Rahvamaja, sidejaoskond, pood	Loodi	Loodi (157), Intsu (137)	294	Community centre, post office, shop
21	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood	Meleski	Meleski (137)	137	Community centre, access to the Internet, library, post office, shop

Tabel 3.1 **Viljandi maakonna esimese tasandi tõmbekeskused**
Table 3.1 *First level centres in Viljandi county*

Järg — Cont.

Jrk nr No.	Teenused	Tõmbekeskus Centre	Mõjupiirkonna asulad (sulgudes rahvaarv) Settlements forming the area of influence (population given in brackets)	Piirkonna rahvaarv Population of the area	Services in the centre
22	Lasteaed, gümnaasium, spordisaal, rahvamaja, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, päästeteenistus, politsei, pank	Mustla	Jakobimõisa (85), Kuressaare (85), Pikru (61), Unametsa (76), Mustla (950), Kalbuse (59), Koidu (91), Porsa (73), Sooviku (69), Tarvastu (91), Tinnikuru (126), Vanasse (71), Villa (161), Ülensi (117), Ämmuste (22), Metsla (55), Raassilla (49), Vilimeeste (53)	2 572	Kindergarten, upper secondary school, sports hall, community centre, library, post office, family physician, shop, rescue service, police, bank
23	Lasteaed, gümnaasium, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik, päästeteenistus, pank	Mõisa-küla	Laatre (68), Lasari (61), Raamatu (30), Umbsoo (42), Veelikse (133), Mõisaküla (1169),	1 503	Kindergarten, upper secondary school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church, rescue service, bank
24	Interneti-punkt, raamatukogu	Oiu	Oiu (92), Otiküla (26)	118	Access to the Internet, library
25	Lasteaed, põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood	Olustvere	Kurnuvere (24), Olustvere (664), Jaska (104), Kärevere (44)	836	Kindergarten, basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, shop
26	Lasteaed, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik	Paistu	Kassi (39), Tõmbi (51), Paistu (355), Aidu (118), Hendrikumõisa (74)	637	Kindergarten, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church
27	Rahvamaja, Interneti-punkt, sidejaoskond	Penuja	Penuja (91), Saate (30)	121	Community centre, access to the Internet, post office
28	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood, kirik	Pilistvere	Pilistvere (126), Arjassaare (33)	159	Community centre, access to the Internet, library, post office, shop, church
29	Lasteaed, rahvamaja, Interneti-punkt, pood	Polli	Alaste (67), Polli (275)	342	Kindergarten, community centre, access to the Internet, shop
30	Lasteaed, põhikool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood	Puiatu	Leemeti (59), Puiatu (299), Rihkama (39), Tõreküla (22), Kingu (31), Väike-Kõpu (40), Tohvri (107)	597	Kindergarten, basic school, community centre, access to the Internet, library, post office, shop
31	Lasteaed, spordisaal, Interneti-punkt, raamatukogu, pood	Päri	Marna (47), Päri (487), Raudna (19)	553	Kindergarten, sports hall, access to the Internet, library, shop
32	Lasteaed, põhikool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu	Pärsti	Kookla (69), Pärsti (175), Vanamõisa (48)	292	Kindergarten, basic school, community centre, access to the Internet, library
33	Lasteaed, algkool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood, politsei	Ramsi	Ramsi (751)	751	Kindergarten, primary school, community centre, access to the Internet, library, post office, shop, police
34	Rahvamaja, raamatukogu	Reegoldi	Reegoldi (235), Navesti (123), Taevere (22)	380	Community centre, library
35	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond	Rimmu	Kuninga (10), Naistevalla (12), Rimmu (48), Saksaküla (41), Sammaste (44)	155	Community centre, access to the Internet, library, post office
36	Lasteaed, põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood	Saarepeedi	Moori (54), Saarepeedi (339), Tõnissaare (55), Vãlgita (108)	556	Kindergarten, basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, shop
37	Rahvamaja, pood	Savikoti	Savikoti (190)	190	Community centre, shop
38	Lasteaed, algkool, pood	Soe	Soe (315), Kivilõppe (39), Unametsa (76)	430	Kindergarten, primary school, shop
39	Rahvamaja, Interneti-punkt, sidejaoskond	Sudiste	Hirmuküla (50), Sudiste (144), Mäeküla (38)	232	Community centre, access to the Internet, post office
40	Lasteaed, algkool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik	Suislepa	Järveküla (79), Maltsa (44), Marjamäe (29), Roosilla (48), Suislepa (313), Vooru (101)	614	Kindergarten, primary school, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church

Tabel 3.1 **Viljandi maakonna esimese tasandi tõmbekeskused**
 Table 3.1 *First level centres in Viljandi county*

Järg — Cont.

Jrk nr No.	Teenused	Tõmbekeskus Centre	Mõjupiirkonna asulad (sulgudes rahvaarv) Settlements forming the area of influence (population given in brackets)	Piirkonna rahvaarv Population of the area	Services in the centre
41	Põhikool, spordisaal, Interneti-punkt, pood	Sultsi	Päidre (62), Sultsi (146)	208	Basic school, sports hall, access to the Internet, shop
42	Lasteaed, gümnaasium, spordisaal, rahvamaja, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik	Suure-Jaani	Suure-Jaani (1327), Epra (82), Koidama (196), Nuutre (86), Tällevere (48), Jälevere (28), Lahmuse (76), Lõhavere (190), Päraküla (111), Põhjaka (82), Rääka (17), Ängi (97), Karjasoo (4), Kibaru (12), Võlli (58), Arjadi (48)	2 462	Kindergarten, upper secondary school, sports hall, community centre, library, post office, family physician, shop, church
43	Lasteaed, põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, pood	Sürgavere	Kerita (78), Kabila (77), Munsu (57), Sürgavere (434)	646	Kindergarten, basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, shop
44	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu	Tuhalaane	Suuga (20), Tuhalaane (136)	156	Community centre, access to the Internet, library
45	Põhikool, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik	Tänassilma	Loime (27), Tänassilma (171), Vanavälja (65), Rebaste (16), Surva (53), Jõeküla (68), Mähma (51), Tõnuküla (67)	518	Basic school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church
46	Põhikool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Tääksi	Kuhjaverre (61), Aimala (93), Ülde (242), Kuiavere (27), Mäeküla (52), Riiassaare (31), Tääksi (125), Võivaku (106), Mudiste (51),	788	Basic school, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
47	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Uue-Kariste	Mulgi (74), Tilla (46), Uue-Kariste (59)	179	Community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
48	Lasteaed, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Uusna	Kuudeküla (35), Tusti (151), Saareküla (43), Uusna (378)	607	Kindergarten, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
49	Rahvamaja, pood	Valma	Valma (154), Ridaküla (44)	198	Community centre, shop
50	Algkool, rahvamaja, Interneti-punkt, sidejaoskond, perearst	Vana-Kariste	Vana-Kariste (95), Maru (7)	102	Primary school, community centre, access to the Internet, post office, family physician
51	Lasteaed, spordisaal, Interneti-punkt, raamatukogu, perearst, pood	Vana-Võidu	Vana-Võidu (531)	531	Kindergarten, sports hall, access to the Internet, library, family physician, shop
52	Rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Vastemõisa	Kobruvere (183), Metsküla (189), Ivaski (79), Lemmakõnnu (43), Vastemõisa (464)	958	Community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
53	Rahvamaja, pood	Vihi	Vihi (72), Kootsi (54)	126	Community centre, shop
54	Lasteaed, algkool, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Viiratsi	Kibeküla (39), Mäeltküla (110), Ruudiküla (56), Vardja (181), Vasara (89), Verilaske (128), Viiratsi (1373)	1 976	Kindergarten, primary school, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop
55	Lasteaed, põhikool, gümnaasium, spordisaal, rahvamaja, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood, kirik, päästeteenistus, politsei, pank	Viljandi	Viljandi (20800), Kokaviidika (25), Auksi (76), Peetrimõisa (192), Taari (31), Tobraselja (70), Võistre (91), Aindu (49), Jämejala (302), Mustivere (246), Alustre (51), Mataperä (129), Pinska (213), Siniälliku (112)	22 387	Kindergarten, basic school, upper secondary school, sports hall, community centre, access to the Internet, library, post office, family physician, shop, church, rescue service, police, bank
56	Lasteaed, gümnaasium, spordisaal, rahvamaja, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Võhma	Sagevere (23), Kabala (186), Soomevere (19), Võhma (1599), Paaksima (37), Võhmassaare (33)	1 997	Kindergarten, upper secondary school, sports hall, community centre, library, post office, family physician, shop
57	Lasteaed, algkool, raamatukogu, sidejaoskond, pood	Väluste	Mõnnaste (127), Riuma (58), Väluste (109)	294	Kindergarten, primary school, library, post office, shop
58	Lasteaed, Interneti-punkt, raamatukogu, sidejaoskond, perearst, pood	Õisu	Kalvre (35), Mõnnaste (59), Õisu (360)	454	Kindergarten, access to the Internet, library, post office, family physician, shop

Teise tasandi tõmbekeskusi on Viljandi maakonnas 15 (tabel 3.2, lisa 1 kaart 11). Järva maakonnast lisandub Võhma teise tasandi mõjupiirkonda Kabala valla Villevere ja Ollepa küla. Praeguse haldusjaotuse järgi on selle tasandi tõmbekeskuse puhul tegemist enamasti vallakeskusega.

Tabel 3.2 **Viljandi maakonna teise tasandi tõmbekeskused**
Table 3.2 *Second level centres in Viljandi county*

Jrk nr	Teise tasandi tõmbekeskus	Mõjupiirkonna esimese tasandi tõmbekeskused	Piirkonna rahvaarv
No.	Second level centre	First level centres forming the area of influence	Population in the area
1	Abja-Paluoja	Penuja, Vana-Kariste, lemisa, Abja-Paluoja, Uue-Kariste, Rimmu	2 718
2	Halliste	Halliste, Kaarli, isu	1 356
3	Holstre	Holstre	567
4	Karksi-Nuia	Sudiste, Karksi-Nuia, Lilli, Tuhalaane	4 195
5	Kolga-Jaani	Kaavere, Leie, Meleski, Oiu, Kolga-Jaani	1 805
6	Ko	Pilistvere, Ko	800
7	Kõpu	Kõpu	831
8	Kärstna	Kärstna	844
9	Mustla	Mustla, Väluste	2 942
10	Mõisaküla	Mõisaküla	1 857
11	Paistu	Paistu, Sultsi küla	1 077
12	Suislepa	Suislepa	614
13	Suure-Jaani	Aimla, Sürgavere, Kildu, Olustvere, Suure-Jaani, Vihi	5 045
14	Viljandi	Päidre küla (Sultsi), Ramsi, Viljandi, Vastemõisa, Uusna, Saarepeedi, Tnassilma, Viiratsi, Pärsti, Heimtali, Puiatu, Raudna	30 905
15	Võhma	Reegoldi, Võhma + Villevere, Ollepa küla (Kabala vald, Järvamaa)	2 917

Kolmanda tasandi tõmbekeskusi on Viljandi maakonnas kokku 7 (tabel 3.3, lisa 1 kaart 11). Viljandi linn neljanda tasandi tmbekeskusena on tõmbekeskuseks kõigile eelmiste tasandite tmbekeskustele ja nende tagamaadele ning osale Järva maakonna Kabala vallale. Viljandi näol on tegemist tugeva maakonnakeskusega.

Tabel 3.3 **Viljandi maakonna kolmanda tasandi tõmbekeskused**
Table 3.3 *Third level centres in Viljandi county*

Jrk nr	Kolmanda tasandi tõmbekeskus	Mõjupiirkonna moodustavad teise tasandi tõmbekeskused	Piirkonna rahvaarv
No.	Third level centre	Second level centres forming the area of influence	Population in the area
1	Abja-Paluoja	Abja-Paluoja	4 074
2	Karksi-Nuia	Karksi-Nuia	4 195
3	Mustla	Suislepa, Mustla, Kärstna	4 400
4	Mõisaküla	Mõisaküla	1 857
5	Suure-Jaani	Suure-Jaani	5 045
6	Viljandi	Holstre, Viljandi, Kolga-Jaani, Kõpu, Paistu	41 260
7	Võhma	Ko, Võhma	3 717

Eri tasandite tõmbekeskuste defineerimise kaudu on Viljandi maakonna maakonnaplaneeringus saavutatud maa-asustuse säilimise eesmärgi selgelt mõõdetav mõõdik, mis on suure ldistusjuga. Muidugi võib vaielda, milliseid teenuseid ja mis tasandil elanik saama peab, kuid siin võib iguks ka ise — lähtudes konkreetsest eesmärgist — lahenduse leida.

Kokkuvõte

Eestis on Euroopa Liiduga võrreldes hõre asustustihedus, pealinna ja pealinna piirkonna rahvastiku osatähtsus on üks kõrgemaid. Toimub protsess, kus inimesed lähevad suurematest linnadest elama linna lähedale maale, mis toob kaasa eelkõige transpordi korraldamise ja sotsiaalse infrastruktuuri arendamise probleeme.

Eesti maapiirkond on väga ebahütlaselt asustatud. Esineb kaht tüüpi maapiirkondi: ühes on elanikkond koondunud väikestesse asulatesse ja piirkonnas on palju "vaba maad", teises on ühtlane hõre asustus ja "vaba maad" on üsna vähe. Riigi tasandil on maapiirkonna erinevustele seni vähe tähelepanu pööratud.

Maapiirkonna asustuse säilimise mõõdikuna saab ühe võimalusena kasutada tõmbekeskuste säilimise (miks mitte ka kasvamise) mõõtmist.

Maapiirkonna keskuste säilimiseks meetmete kavandamisel on otstarbekas analüüsida asustust täpselt ja selleks peaks kasutama ruutkaarte.

Kirjandus Bibliography

Andreson, A. R. 2000. *Paradox in the periphery: an entrepreneurial reconstruction? Entrepreneurship & Regional Development*. Vol 12, pp 91–109.

Båtevik, F. O., Hansen, J. C. 1995. *Migration and journey to work in sparsely populated areas in Norway. Norsk geogr. Tidsskr.* Vol 49, pp 5–17. Oslo.

Eesti regionaalareng 1995–2000. Statistikaamet, Siseministeerium. Tallinn, 2002.

Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015.

Jauhiainen, J. Üldised arengusuundumused ja kaasaegse ruumilise planeerimise põhimõtete omaksvõtmine ja järgimine Euroopas, Eestis ja Soomes. III Eesti-Soome sõpruslinnade ja -valdade kokkutulek Tartus 5.–7.09.2001. Kokkutuleku materjalid. Eesti Linnade Liidu büroo. Tallinn, 2001.

Johnson, J. D., Rasker R. 1995. *The Role of Economic and Quality of Life values in Rural Business Location. Journal of Rural Studies*. Vol. 11, No. 4, pp 405–416.

Katajamäki, H. 1991. *The long and winding road of rural Finland. Acta Wasaensia No 28*, pp 65–78.

Linnad ja vallad arvudes. 2004. *Cities and Rural Municipalities in Figures*. Statistikaamet. Tallinn, 2004.

Rõigas, A. Optimaalne haldusjaotus ja selle kujunemise probleemid Viljandi maakonnas. Viljandi Maavalitsus, 1996.

Viljandi maakonna maakonnaplaneering. Asustus ja haldusjaotus. 2005.

Working Party on "Regional and Urban Statistics". Meeting of 3–5 November 2004 in Luxembourg. Document E4/REG/2004/20. European Commission. Eurostat.

3. Distribution of population in Estonia

Mihkel Servinski — Statistical Office of Estonia
Anne Karjus — Viljandi County Government
Andres Rõigas — Halliste Municipality Government

Estonia is one of the most thinly populated European Union Member States: here, an average of 30 people live on one square kilometre, the number is smaller only in Finland and Sweden (Figure 3.1). Iceland, Canada, Russia and Norway are also more thinly populated than Estonia, but this indicator is two times bigger in Ireland, more than three times bigger in Austria, four times bigger in Poland, eight times bigger in Great Britain and thirteen times bigger in the Netherlands. The average population density of Estonia is more or less the same as in the United States of America.

By area, Estonia is a small country and its population is territorially very unevenly distributed. In this overview, mainly the data of the 2000 Population Census have been used because there exist no reliable statistics about migration as of 2000 and the overview of the distribution of population would not be correct based on later information. The distribution of population is more closely dealt with in

- *the axis capital and capital district versus the rest of Estonia;*
- *the axis urban–rural areas and the differences in distribution in county level;*
- *local government unit or city/rural municipality level and the statistical unit or 1 km x 1 km grid level.*

The differences in the distribution will be analysed through the indicators of the proportion of population, settlement type of the residence and population density.

Tallinn, the capital district and the rest of Estonia

In Estonia, the proportion of the population of the capital is one of the biggest among the European Union Member States. According to the 2000 Population Census the number of usual resident population in Tallinn was 400,378, which accounted for 29.2% of the usual resident population in Estonia. In 2000, 525,682 residents lived in Harju county, which can be viewed as the capital region. That was 38.4% of the usual resident population in Estonia. Compared to the data of the 1989 Population Census, the proportion of the population of the city of Tallinn and Harju county in the total population of Estonia decreased, but according to the estimates it has started to increase during the past few years. According to the prognosis, compared to 2000, the number of population will decrease by 4–5% as a result of natural increase. In regional dimension, the decrease is generic and mostly faster in labour force residential areas, reaching as far as 15% and in some peripheral rural municipalities even to one third. The number of population increases slower than Estonia's average only in the hinterland of bigger centres. According to the prognosis, the number of population will increase as a result of internal migration mainly in labour force residential areas with bigger attraction centres and in a few smaller labour force residential areas, the physical and social environment of which is more attractive or economic development is better off. According to the estimate, almost every sixth person will leave several labour force residential areas by 2015, and every fourth person from local government unit. (Estonian Regional Development Strategy 2005–2015) (Annex 1, Maps 4 and 5).

The big proportion of the population of the capital and Harju county and its growth in the total population of Estonia poses a problem for regional development. The decrease in the population number and ageing population is a problem for all Estonia, but as the bigger centres compensate for the problems in labour market at the expense of peripheries, then the ability of the regions situated away from the attraction centres to compete in economy decreases significantly. “The demographic processes of today represent an indication of a serious social crisis for the more problematic peripheral regions and this can put the said regions into a position, where it will be very hard to reverse the decline.” (Estonian Regional Development Strategy 2005–2015).

It is predicted that the proportion of the population of the capital and its vicinity will continue to increase in 2005–2015. The measures of the Regional Development Strategy try

to slow down the increase of the proportion of the population in the capital district: its aim is to keep the proportion of the population of Harju county in Estonia's total population below 41%.

Urban and rural population

When talking about urban and rural population, at first it should be agreed upon what exactly is regarded as urban and rural population. Different approaches have been used. Let us give some examples.

The Statistical Office regards the inhabitants of the cities and towns of the onetime Soviet Union as urban population. Professor Jussi J. Jauhiainen (Jauhiainen, 2001) divides the cities as follows: big cities — up to 250,000 inhabitants and more, medium cities — 50,000–250,000 inhabitants, small cities — 10,000–50,000 inhabitants. Cities with less than 10,000 inhabitants are regarded as part of rural area.

According to the definition of OECD, the local government unit is part of a rural area if it has less than 150 inhabitants living on one square kilometre. OECD divides the bigger areas into three (Working Party... 2004):

- mainly rural — more than 50% of the population lives in rural areas,
- relatively rural — 15–50% of the population lives in rural areas,
- mainly urban — less than 15% of the population lives in rural areas.

Eurostat has its own definition (Working Party... 2004), where areas are divided as follows:

- densely populated area (density over 500 inhabitants per square kilometre and population at least 50,000),
- intermediate area (not a part of densely populated area, population density over 100 per square kilometre, at least 50,000 inhabitants or the area borders a densely populated area),
- thinly populated area (not a part of densely populated or intermediate area).

There are several other definitions and approaches, where the definition of urban and rural areas is based on economic structures (Andreson, 2000: 91–109), socio-economic relations (Johnson & Rasker, 1995: 405–416), cultural historic background (Katajamäki, 1991: 65–78) and even shuttle migration, location of transport and roads (Båtevik&Hansen, 1995: 5–17). A significant difference between the definition is whether they are based on a region's (local government unit's) formal legal status or another more substantial criterion, e.g. population density. Results will be received depending on the definition.

Based on the OECD definition, only North-Eastern Estonia, or Ida-Viru county, of all the areas of statistical classification NUTS III in Estonia is regarded as mainly urban area. Using this definition to analyse the situation of economy in Estonia we find that in the urban areas of Estonia unemployment is significantly higher and purchasing power significantly lower. Such assessment is correct based on the definition and data, but cognitively totally unacceptable.

By the definition of Eurostat, Tallinn, Jõhvi and Kohtla-Järve, Narva and Tartu are densely populated regions. Medium populated regions are Maardu, Viimsi and Narva-Jõesuu. All other regions are thinly populated. During the 2000 Population Census the number of usual resident population was 630,000 in densely populated areas (46% of the total population), 27,700 in intermediate areas (2% of the total population) and 712,300 in thinly populated areas (52% of the total population).

According to the definition of Jussi J. Jauhiainen there was one big city (Tallinn), two average cities (Narva, Tartu) and eleven small cities (Haapsalu, Jõhvi, Kohtla-Järve, Kuressaare, Maardu, Pärnu, Rakvere, Sillamäe, Valga, Viljandi, Võru) in Estonia in 2000. Comparing this list to the data of the 1989 Population Census we find that there have been significant changes in the composition of groups — Kohtla-Järve and Pärnu have moved to the group of small cities, Kiviõli, Paide, Tapa and Keila to rural area. No city moved to a higher group during the observed period. During the 2000 Population Census 58.7% of the population lived in cities, 29.2% of which in big cities, 12.4% in medium cities and 17.0% in small cities. 41.3% lived in rural areas, 8.7% of which in rural cities and 32.6% in rural municipalities.

The 2000 Population Census gave an opposite result to common beliefs: the proportion of rural population increased compared to 1989. In the terms of the general decrease in the number of population, urban population decreased by 15.4%, whereas the number of total population decreased only by 12.5%. According to common belief people migrate from the country to the cities and from there to bigger cities. Actually, one more stage is added to this scheme — from big cities back to the country, to the country near cities, vicinity of big cities, to be exact. This trend has been reflected in Annex 1 Map 6, which gives the change in the size of population in the local government units of Estonia comparing the results of the 2000 and 1989 Population Censuses. There are clear regions around Tallinn, Tartu and Pärnu, where the number of population has increased, though in these cities the number of population has decreased. It is predicted that such trend will continue and that also in the surroundings of smaller cities (Estonian Regional Development Strategy 2005–2015).

Counties

38.4% of Estonia's total population lived in Harju county according to the 2000 Population Census. The proportion of rural population reached over 10% also in Ida-Viru and Tartu counties. The proportion of population in Pärnu, Lääne-Viru and Viljandi counties was 5–10%. The proportion was the smallest in Hiiu county with only 0.8% of the total population of Estonia. The population of other counties remains between 2–3% of the total population of Estonia. 3.4% of the inhabitants lived in Saare and Hiiu counties.

The most densely populated county is Harju county with 121.3 inhabitants living on one square kilometre according to the data of the 2000 Population Census. In Ida-Viru and Tartu counties (big cities are situated there) the population density is a little over 50 inhabitants per square kilometre. Other counties have 10–20 inhabitants per square kilometre.

In the case of an even distribution of the population the indicator of population density is a good indicator of distribution. In Estonia, this indicator does not function properly in all aspects because the population is distributed very unevenly. Looking at Map 7 in Annex 1, which shows the population density in statistical units (grids 1 km x 1 km), it can be seen that in Ida-Viru county were the population density is high, there is a lot of so-called “uninhabited area”, i.e. grids with no one living there. At the same time, in Põlva county, where the population density is significantly lower, there is much less “uninhabited area”. Figure 3.2 lists the counties by the proportion of “uninhabited area”. From the statistical classification NUTS III level regions, there is clearly less “uninhabited area” in Southern Estonia: all counties of this region are at one end of the ranking of counties.

Local government units

According to the 2000 Population Census the size of population in Estonian local government units is between 400,378 inhabitants (Tallinn) and 67 inhabitants (Ruhnu rural municipality). In 2000, there were more than 10,000 inhabitants in 14 local government units, 5,000–10,000 inhabitants in 22 local government units, less than 1,000 inhabitants in 30 local government units.

The population density was the highest in Tartu (2607.45 inhabitants per square kilometre) and the lowest in Illuka rural municipality (2.04 inhabitants per square kilometre).

When looking at the local government units by the proportion of “uninhabited area”, then the differences are naturally bigger than on county level: in Maidla rural municipality and Illuka rural municipality the proportion of “uninhabited area” is bigger than 80%, in 40 local government units there existed no “uninhabited area” at all (Annex 1, Figure 7).

The term “uninhabited area” means that there is no one living on this land. There are many reasons for this. Mostly the fact that “uninhabited area” is not suitable for living, but certainly there is “uninhabited area”, which is suitable for living but where people do not live for some other reason. The term “uninhabited area” is given to draw attention to the fact that Estonian rural regions are also quite unevenly inhabited (Annex 1, Map 8), which observes Toila rural municipality and Laheda rural municipality, which density is more or less the same). Distribution of population in these rural municipalities is different because

the management conditions differ significantly. There is a difference whether to manage one's life in settlements and in conditions, where most of the territory is uninhabited, or in a situation, where there is an individual living in every forest village, generally a lone old lady. Figure 9 in Annex 1 tries to map different types of local government units. Zoning is based on the average density of Estonia and the average existence of "uninhabited area" in Estonia. Local government unit is placed into a group according to where it is located based on these two indicators in terms of Estonian average. The regions are quite clear. In cities and in rural municipalities near Tallinn the population density is higher than the Estonian average and there exists less "uninhabited area" than the Estonian average. Southern Estonia, Lääne-Viru county and farther hinterland of Tallinn are regions, where population density is below the average and the amount of "uninhabited area" is also below Estonia's average. In the rest of the regions there are mainly local government units with population density below the Estonian average and "uninhabited area" more than average. One local government unit — the city of Paldiski belongs to a group, where both average density and proportion of "uninhabited area" are above the Estonian average.

Preservation of settlement and its measurement

In the conditions of the rapid change of socio-economic situation and general decrease of the size of population the question of the distribution of population or settlement becomes more and more important. Different answers have been given to the question whether the settlement should be preserved in the peripheries of Estonia. It seems that the idea of concentrating the inhabitants to Tallinn and other bigger cities has not found much support. Several regional development plans have set an objective to preserve the current settlement. At the same time it has become clear that finding an indicator for this objective that seemed so clear at the beginning is not so simple at all. Next, we will give an overview of the solution of this problem in the plan of Viljandi county. The idea of the solution is based on the research by Andres Rõigas "Optimal administrative division and the problems of its formation in Viljandi county" (Rõigas, 1996). It is not necessary to link the preservation of settlement with administrative-territorial system, though the administrative-territorial system will certainly influence the preservation or loss of settlement.

The objective of Viljandi county plan is the preservation of the network of viable centres and rural settlement. Three indicators have been set for the objective:

- *the number of I, II and III level attraction centres has not decreased,*
- *the proportion of the inhabitants of Viljandi and the surrounding rural municipalities has not increased in the county,*
- *the proportion of rural population will not decrease.*

The two latter indicators need no further explanation. But what is meant by the first indicator and what is the current situation of this indicator in Viljandi county?

An attraction centre is a city or settlement whose primary function is to provide the inhabitants of surrounding areas with both commercial and public services and goods. The centre's functions are set by the accessibility of the existing location — the centre is dependent on the clients who are settled in a relatively low-density area. Relatively means also smaller centres in relation to bigger ones, e.g. Viljandi county can be situated in the vicinity of Tallinn's low-density area. Attraction centres and areas of influence are all about hierarchy. The set of centre services is different in centres of different levels. Different hierarchies and respective areas of influence of settlement system are closely related. Even high-level attraction centres have a low-level area of influence.

To establish the attraction centres and their areas of influence of Viljandi county, the functions of the centres were determined and their areas of influence set on the basis of a local government poll. The compilers of Viljandi county plan thought it necessary for the services to provide the following services: shop, school, kindergarten, post office, community centre/village centre, access to the Internet, library, family physician, police, rescue service, church, sports hall, bank.

The first level centre is a centre of a group of rural settlements, which is a primary attraction centre for the inhabitants of a certain region. Generally at least a library, post office, community centre/village centre, access to the Internet or shop are located in this centre.

The second level or local centre is a bigger settlement, which is generally an attraction centre for the inhabitants of several first level centres and their vicinities. A school or a nursery school, shop, library, community centre, sports hall, post office and family physician are generally situated in a second level centre.

The third level or regional centre is a bigger settlement, which is an attraction centre for several second level centres. The centres of this level should provide all above-mentioned services.

The fourth level centre is a county centre that serves the entire county. With some services the service area crosses county borders (culture, education, service, commerce, international relations, etc.).

There are 58 first level centres with areas of influence in Viljandi county (Annex 1, Map 10). The villages of Kahala and Sagevere are added to Võhma region from Kabala rural municipality in Järva county. First level centres and the population of their vicinities and the list of services provided by the centres is given in Table 3.1 (size of population is based on the 2000 Population and Housing Census). The compilers of the development plan of Viljandi county tried to give an exact definition to the first level centre. They did not succeed entirely. Some settlements with one or two authorities given in the definition were not regarded as centres by experts, who were mostly rural municipality mayors. For example, Arussaare that has a Russian Orthodox church, is not a centre. Or Päädre, which has a village centre, but the settlement is not a centre. There was also some trouble with establishing the areas of influence, especially around bigger centres. Evidently it is necessary to supplement and improve the definition and methodology.

There are 15 second level centres in Viljandi county (Table 3.2, Annex 1, Map 11). The villages of Villevere and Ollepa are added to the area of influence of the second level centre of Võhma region from Järva county. According to current administrative division, the centre of this level is generally a rural municipality centre.

There are 7 third level centres in Viljandi county (Table 3.3, Annex 1, Map 11).

Viljandi as a fourth level centre is an attraction centre for all the centres of other levels and their vicinities and for part of the Kabala rural municipality in Järva county. Viljandi is a strong county centre.

Through the definition of different level centres, a clearly measured indicator with a power of generalisation of the preservation of rural settlement has been achieved in Viljandi county plan. Of course, it can be argued, which services and on which level should be provided for the inhabitants, but here it is possible for everyone to find a solution for themselves, based on a specific objective.

Conclusion

Compared to the European Union the population density of Estonia is sparse, the proportion of population in the capital and capital district is one of the highest in the European Union. People are migrating from bigger cities to the country around them and this process brings along problems concerning transport management and the development of social infrastructure.

The rural area of Estonia is very unevenly inhabited. There are two types of rural regions: in one of them the population lives in small settlements and there is a lot of "uninhabited area" in the region, in the other the settlement is evenly sparse and there is only a little of "uninhabited area". On state level not enough attention has been paid to the differences of rural regions.

It is possible to use the measurement of the preservation (why not also growth) of centres as an indicator of the preservation of settlement in rural regions.

When outlining the measures for the preservation of rural centres it is expedient to observe the settlement correctly and to do that, grid maps should be used for analysis.

4. SUREMUSKORDAJAD MAAKONDADES JA SURMAPÕHJUSTE STRUKTUURIERINEVUSED OMAVALITSUSÜKSUSTES

Mihkel Servinski, Kristi Lehto, Gleb Denissov
Statistikaamet

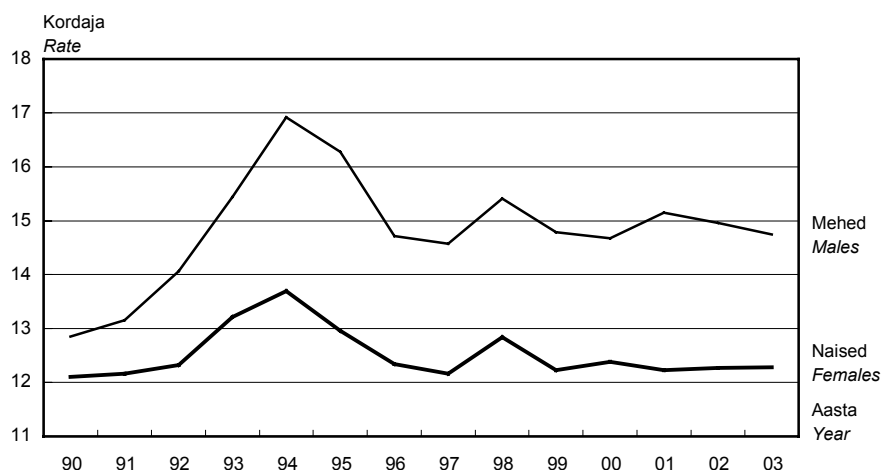
Artikli eesmärk on kirjeldada suremuskordajaid maakonniti ja surmapõhjuste struktuuri erinevusi omavalitsusüksustes.

Eestis on meeste suremuse üldkordaja — surmade arv 1000 elaniku kohta — viimastel aastatel (1996–2003) stabiliseerunud taseme 14,7 läheduses. Seda on rohkem 1990. aasta tasemest (siis algas meeste suremuskordaja kiire tõus), kuid oluliselt vähem selle näitaja tippasemest 1994. aastal. Naiste suremuse üldkordaja on meeste samast näitajast madalam: 1999. aastast muutub see taseme 12,3 lähedal, mis ei ole väga palju kõrgem 1990. aasta tasemest. Meeste ja naiste suremuse üldkordaja võrdluses saab rääkida vahe kiirest suurenemisest 1990. aastate algul, vähenemisest kümnendi keskel ja stabiliseerumisest kümnendi lõpul ning selle vahe säilimisest käesoleva kümnendi algul eelmise kümnendi algusega võrreldes kõrgemal tasemel (joonis 4.1). Ilmselt tuleb meeste kõrgemale suremusele naistega võrreldes senisest rohkem tähelepanu pöörata.

Meeste suremuse üldkordaja oli 2003. aastal madalaim Harju maakonnas ja kõrgeim Ida-Viru maakonnas. Perioodil 1990–2003 on Harju maakond pidevalt olnud Eesti üks madala meeste suremuse üldkordajaga maakondi. Ida-Viru maakond on “punase laterna” kohal stabiilselt viimased viis aastat, 1990. aastal oli aga seal meeste suremuse üldkordaja ligilähedane Eesti keskmisega (tabel 4.1).

Naiste suremuse üldkordaja oli 2003. aastal samuti madalaim Harju maakonnas ning üks madalaimaid on see olnud kogu perioodi 1990–2003 jooksul. Kõrgeim oli naiste suremuse üldkordaja 2003. aastal Jõgeva maakonnas. Aastati kõrgest naiste suremuse üldkordajast peab rääkima Valga ja Põlva maakonna puhul (tabel 4.2).

Joonis 4.1 Suremuse üldkordaja, 1990–2003
Figure 4.1 General rate of mortality, 1990–2003

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Tabel 4.1 **Suremuse üldkordaja maakondades. Mehed, 1990–2003**
Table 4.1 *General rate of mortality in counties. Males, 1990–2003*

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EESTI	12.85	13.15	14.06	15.44	16.92	16.28	14.71	14.57	15.41	14.79	14.67	15.15	14.96	14.74
Harju	11.21	11.13	12.55	13.91	15.02	14.61	12.98	13.04	13.41	12.92	12.67	12.95	13.05	12.81
Hiiu	16.03	11.40	13.08	12.27	15.27	15.37	11.11	13.11	8.81	14.69	11.14	14.78	14.45	15.93
Ida-Viru	12.87	13.66	15.50	17.43	20.34	19.14	16.74	17.45	19.26	19.33	18.77	20.56	20.06	19.57
Jõgeva	15.16	16.35	15.35	16.94	18.53	17.66	16.59	15.79	18.17	14.26	16.01	14.75	16.45	14.30
Järva	13.15	15.87	13.44	15.03	17.54	15.54	13.91	14.90	14.50	15.27	15.74	15.71	14.72	15.34
Lääne	14.17	13.15	15.54	18.30	15.79	17.04	15.21	18.12	17.70	13.34	14.26	15.23	14.71	15.86
Lääne-Viru	14.35	14.73	15.83	16.35	19.11	16.38	15.52	14.15	16.37	16.36	15.70	15.95	15.03	15.66
Põlva	16.08	13.56	17.38	15.56	20.37	17.59	16.64	14.54	17.88	17.09	14.95	15.17	17.41	15.69
Pärnu	13.28	14.71	12.94	15.54	16.85	16.45	15.57	14.06	14.73	13.74	14.30	16.06	14.50	15.79
Rapla	15.53	13.70	14.07	15.36	15.19	16.02	14.92	15.10	14.51	14.27	13.61	13.15	12.57	14.13
Saare	14.12	14.43	14.41	14.20	14.45	15.28	15.03	13.85	12.42	14.19	14.38	12.88	12.75	15.46
Tartu	13.16	13.12	13.72	14.28	14.60	15.62	13.99	13.15	13.65	12.96	13.20	14.29	13.69	13.07
Valga	14.06	15.96	16.30	19.29	19.64	18.78	18.16	17.26	19.44	16.31	15.24	17.30	16.06	15.61
Viljandi	14.58	15.64	14.29	16.83	17.18	16.62	15.36	14.32	15.93	14.52	14.57	14.12	15.00	15.83
Võru	15.25	16.01	16.81	17.06	20.25	17.91	16.18	18.23	18.25	16.89	16.98	16.02	18.13	16.36

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Tabel 4.2 **Suremuse üldkordaja maakondades. Naised, 1990–2003**
Table 4.2 *General rate of mortality in counties. Females, 1990–2003*

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EESTI	12.10	12.16	12.32	13.21	13.69	12.96	12.34	12.16	12.84	12.23	12.38	12.23	12.27	12.28
Harju	10.91	10.93	11.57	11.73	12.46	11.70	10.98	10.82	11.54	10.77	10.65	10.80	10.81	10.73
Hiiu	14.00	13.17	13.90	15.75	12.32	12.89	12.18	10.74	13.69	13.41	10.88	14.62	11.15	14.74
Ida-Viru	10.47	10.81	11.57	13.45	14.29	12.51	12.64	13.16	14.01	13.46	13.61	13.66	13.98	14.27
Jõgeva	12.81	15.10	14.38	14.67	15.68	13.05	15.64	13.48	12.92	13.82	13.47	13.48	11.53	14.79
Järva	14.79	13.77	13.04	12.98	14.50	13.43	11.64	13.03	14.55	13.08	13.55	12.00	11.94	13.24
Lääne	13.42	15.23	14.70	14.75	13.87	14.85	14.27	13.35	16.04	12.81	13.79	12.75	14.74	11.96
Lääne-Viru	13.72	13.01	14.89	14.90	15.55	13.94	12.24	12.19	14.60	12.92	14.69	11.71	13.86	13.03
Põlva	14.52	14.82	14.32	15.56	14.97	17.02	15.37	16.45	15.03	16.85	14.96	14.95	13.73	13.80
Pärnu	13.41	13.74	11.74	13.36	12.98	13.60	13.20	11.85	12.02	12.58	12.60	13.19	13.08	13.29
Rapla	13.44	13.57	12.12	14.26	14.35	15.23	13.89	13.65	12.29	12.41	13.83	14.63	10.58	12.41
Saare	13.66	12.78	13.03	13.15	15.11	13.49	13.17	13.75	11.75	12.65	11.82	11.97	13.51	14.65
Tartu	11.94	12.01	11.80	13.05	13.20	13.24	12.09	11.64	11.62	11.33	11.47	10.71	11.22	11.34
Valga	15.68	15.41	13.40	16.59	16.18	15.25	16.72	15.18	16.52	13.41	16.01	15.33	16.48	13.39
Viljandi	14.35	14.41	13.72	15.15	15.16	13.99	13.29	13.27	15.73	13.59	13.88	15.43	15.07	13.61
Võru	14.75	13.78	13.65	16.49	16.25	15.70	13.45	13.83	15.21	15.62	16.00	14.67	13.27	13.82

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

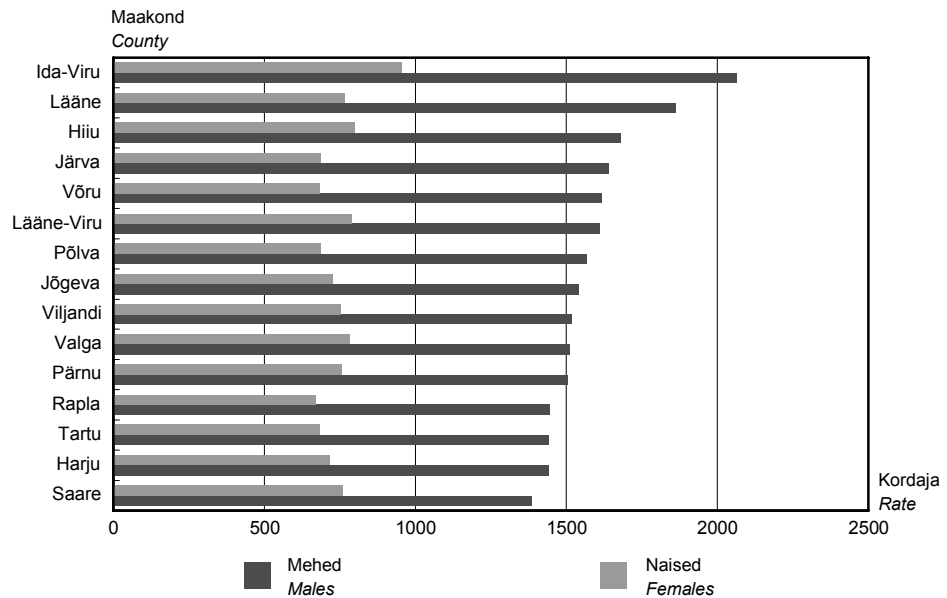
Suremuse piirkondlike erisuste võrdlemiseks kasutatakse suremuse üldkordajast sagedamini standarditud suremuskordajat. Seda tehakse piirkonna rahvastiku vanuskoosseisust tulenevate mõjude elimineerimiseks. Vanuskoosseisu mõju vältimiseks on kasutatud standardimist Euroopa standardrahvastiku järgi, teisisõnu allpool toodud arvud näitavad surmade arvu 100 000 elaniku kohta, juhul kui maakonna elanike vanuskoosseis vastaks teoreetilisele standardile. Eakate inimeste suur osatähtsus piirkonna rahvastikus tõstab suremuse üldkordajat, standarditud suremuskordajat aga mitte. Suremuse maakondlikus analüüsis on kasutatud 2002. ja 2003. aasta keskmist standarditud suremuskordajat.

Meeste standarditud suremuskordaja (edaspidi suremuskordaja) oli 2002. ja 2003. aastal kõige kõrgem Ida-Viru maakonnas, kõige madalam aga Saare maakonnas. Ka naiste suremuskordaja oli kõige kõrgem Ida-Viru maakonnas, kõige madalam Rapla maakonnas (joonis 4.2).

Eestis on kõige sagedasem surmapõhjus vereringeelundite haigused. Neist tingitud meeste suremus oli kõige kõrgem Ida-Viru maakonnas ja kõige madalam Harju ning Rapla maakonnas. Naistel oli see näitaja kõige kõrgem Hiiu maakonnas ja kõige madalam Rapla maakonnas (joonis 4.3).

Joonis 4.2 **Standarditud suremuskordajad maakonniti. Kõik surmapõhjused, 2002–2003**

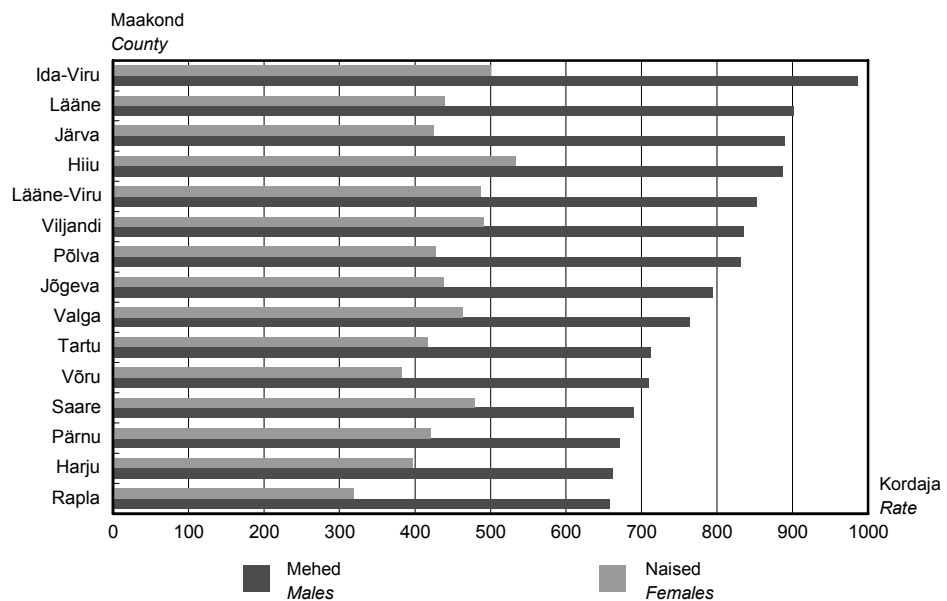
Figure 4.2 *Standardised mortality rates by counties. All causes of death, 2002–2003*

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 4.3 **Standarditud suremuskordajad maakonniti. Vereringeelundite haigused, 2002–2003**

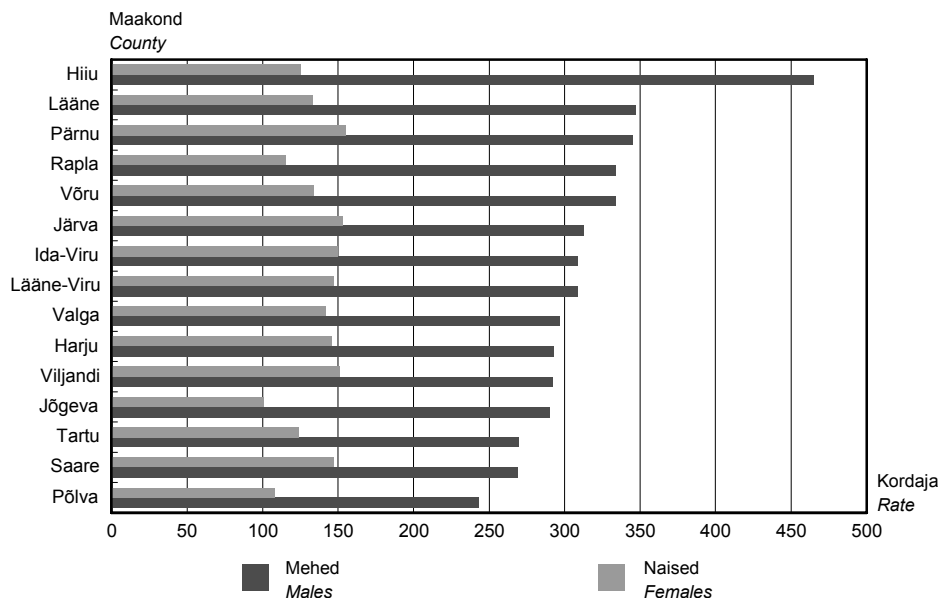
Figure 4.3 *Standardised mortality rates by counties. Diseases of circulatory system, 2002–2003*

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 4.4 **Standarditud suremuskordajad maakonniti. Pahaloomulised kasvajakad, 2002–2003**

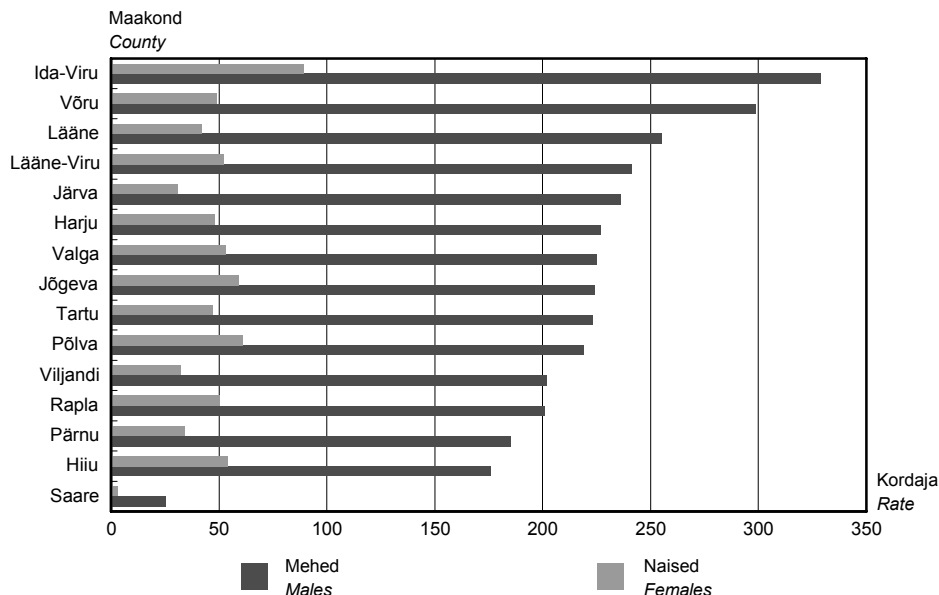
Figure 4.4 *Standardised mortality rates by counties. Malignant neoplasms, 2002–2003*

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 4.5 **Standarditud suremuskordajad maakonniti. Välispõhjustest tingitud surmad, 2002–2003**

Figure 4.5 *Standardised mortality rates by counties. Deaths caused by external reasons, 2002–2003*

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Vereringeelundite haigustest on surmapõhjusena kõige sagedamad südame isheemiatõbi ja ajuveresoonte haigused. Nii meestel kui ka naistel on isheemiatõvest tingitud suremus kõige madalam Rapla maakonnas ja kõige kõrgem Ida-Viru maakonnas. Ajuveresoonte haigused põhjustasid kõige rohkem surmasid meestel Lääne ja Jõgeva maakonnas, kõige vähem Saare maakonnas. Naistel oli see näitaja kõige kõrgem Hiiu ja Lääne-Viru maakonnas, kõige madalam Valga maakonnas.

Tähtsuset teine surmapõhjus on pahaloomulised kasvajakad (vähk), mis kõige sagedamini olid meestel surmapõhjuseks Hiiu maakonnas, kõige harvem Saare ja Põlva maakonnas. Naistel on pahaloomulised kasvajakad kõige sagedasemad Pärnu maakonnas, kõige harvemad Põlva ja Jõgeva maakonnas (joonis 4.4).

Välispõhjustest ehk traumadest ja mürgistustest tingitud suremus oli nii meestel kui ka naistel kõige kõrgem Ida-Viru maakonnas, kõige madalam meestel Saare ja Hiiu maakonnas, naistel Saare ja Järva maakonnas (joonis 4.5).

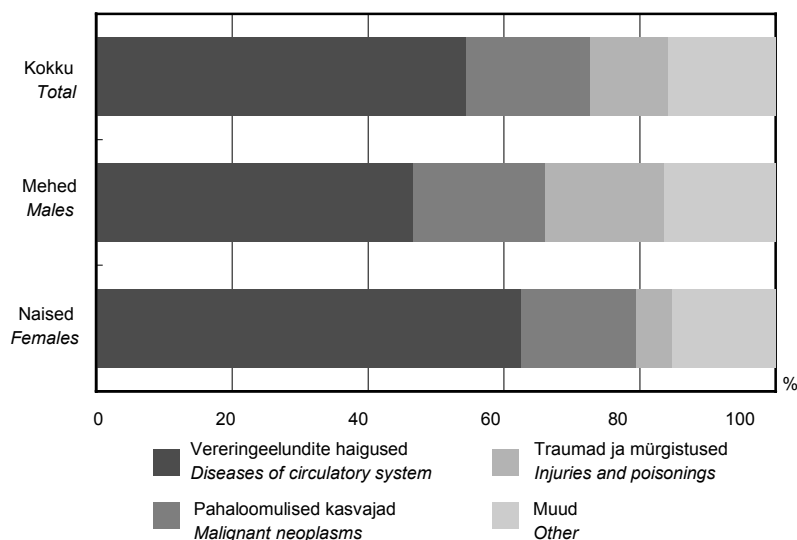
Järgnevalt on surmapõhjuste struktuurierinevusi vaadeldud omavalitsusüksuste tasandil. Et surmade arv aastas on statistiliseks analüüsiks sellel tasandil liiga väike, siis on aastate 1998–2003 surmad summeeritud. Ka selliselt summeeritult saab surmapõhjusti omavalitsusüksuste tasandil uurida vaid põhjuste suuremate rühmade kaupa. Surmapõhjuste on jaotatud nelja rühma: vereringeelundite haigused, pahaloomulised kasvajakad, traumad ja mürgistused ning muud. Mõned omavalitsusüksused (Ruhnu, Piirissaare) jäävad ka sellisel tasemel statistiliste järelduste jaoks liiga väikeseks.

Surmapõhjuste struktuur aastatel 1998–2003 on toodud joonisel 4.6. Üle poole surmadest on põhjustanud vereringeelundite haigused. Pahaloomulised kasvajakad on surmapõhjuseks peaaegu viiendikul juhtudest. Ligikaudu 12% juhtudel on surmapõhjuseks traumad ja mürgistused. Meeste ja naiste surmapõhjuste struktuur on oluliselt erinev: kui meestel on surmapõhjuseks trauma ja mürgistus 17,6% juhtudest, siis naistel vaid 5,3% juhtudest. Samas on naistel vereringeelundite haigused surmapõhjuseks märgatavamalt sagedamini kui meestel — osatähtsus kogu surmadest vastavalt 62,5% ja 46,6%. Pahaloomuliste kasvajakate osatähtsus on meestel surmapõhjusena veidi sagedasem kui naistel, aga vahe ei ole suur, vaid 2,5 protsendipunkti.

Omavalitsusüksustes on surmapõhjuste struktuur oluliselt erinev. Et surmade arv on väike, on juhusliku sündmuse mõju suur. Vereringeelundite haigused on näiteks Lüganuse vallas surmapõhjuseks 78,1% juhtudest, Tahkuranna vallas 36,0% juhtudest (lisa 1 joonis 29). Kuigi enamikus Eesti omavalitsusüksustes on vereringeelundite haigused naistel sagedasem surmapõhjus kui meestel, on kolmes omavalitsusüksuses (Kaisma vald, Tõrva linn, Kehtna vald) vastupidi. Geograafiliselt on vereringeelundite haiguste osatähtsus surmapõhjusena Eesti keskmisest väiksem Tallinna–Pärnu teljel asuvates omavalitsusüksustes ja ka Ida-Viru maakonnas ning Tartu linna ümbruses (lisa 1 kaart 12).

Joonis 4.6
 Figure 4.6

Surmapõhjuste struktuur, 1998–2003
 Structure of the causes of death, 1998–2003

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Nagu eespool öeldud, on vereringeelundite haiguste osatähtsus meeste ja naiste surmapõhjusena erinev. Omavalitsusüksuse tasandil iseloomustavad seda erinevust kaardid 13 ja 14 lisa 1. Võrreldaval skaalal on toodud vereringeelundite haiguste osatähtsus meeste ja naiste surmapõhjusena omavalitsusüksustes. Saadud kaardid on küllaltki erinevad.

Traumasid ja mürgistusi on surmapõhjusena kõige sagedamini Paldiskis (20,7%) ja kõige vähem Kõo vallas (2,1%) (lisa 1 joonis 30). Pahaloomulisi kasvajaid esineb surmapõhjusena kõige sagedamini Nõva vallas (28,9%) ja kõige harvemini Surju vallas (5,6%) (lisa 1 joonis 31). Kandes traumade ja mürgistuste osatähtsuse surmapõhjusena omavalitsusüksuste kaupa kaardile, on näha, et Eesti keskmisest suurem on see Tartu–Jõgeva piirkonnas, Ida-Viru maakonnas ja Tallinna ümbruses. Eesti keskmisest väiksem on näitaja Hiiu ja Saare maakonnas ning ka Viljandi maakonnas (lisa 1 kaart 15). Pahaloomulised kasvajakasvaja surmapõhjusena esinevad Eesti keskmisega võrreldes sagedamini teljest Ida-Viru maakond – Valga maakond lääne poole jääval alal; esile saab tuua ka Tallinna ümbrust, Saare maakonna idaosa ja piirkonda Kesk-Eestis (lisa 1 kaart 16).

Surmapõhjuste struktuuri mõjutavad paljud asjaolud. Kindlasti on üheks teguriks elanike soo- ja vanuskoosseis, samuti keskkonna seisund, sh teede ja tänavate seisund (liiklusõnnetused!), kuritegevuse tase, arstiabi kättesaadavus jm. Oluline koht on sotsiaalsetel teguritel, nagu stress, alkoholi kuritarvitamine, narkootikumid, hooletus. Artikkel ei anna täpsemat ülevaadet surmapõhjuste võimalikest seostest ühiskonna muude nähtustega, sest need seosed nõuavad põhjalikke uuringuid. Artikli autorid on veendunud, et piirkondlike arengukavade koostamisel on otstarbekas heita pilk piirkonna surmapõhjuste struktuurile, võrrelda seda Eesti keskmisega ja kõnesoleva piirkonnaga muude näitajate osas sarnaste piirkondadega ning sellest võrdlusest võivad selguda piirkonna tugevad ja nõrgad küljed, mille teadasaamine võib aidata kaasa tõhusa arengukava koostamisele.

Tabel 4.3 Surmad surmapõhjuse ja soo järgi, 1998–2003
 Table 4.3 Deaths by cause of death and sex, 1998–2003

	Kõik põhjused kokku			Vereringeelundite haigused			Pahaloomulised kasvaja			Traumad ja mürgistused		
	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised
	<i>All causes</i>			<i>Diseases of circulatory system</i>			<i>Malignant neoplasms</i>			<i>Injuries and poisonings</i>		
	Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females
Kokku — Total	111 318	56 598	54 720	60 560	26 373	34 187	20 268	10 999	9 269	12 871	9 968	2 903
elukoht — place of residence												
Eestis — in Estonia	110 476	55 888	54 588	60 437	26 270	34 167	20 257	10 989	9 268	12 420	9 589	2 831
teadmata — unknown	842	710	132	123	103	20	11	10	1	451	379	72
Harju maakond¹												
Keila linn ²	538	280	258	278	122	156	107	53	54	59	44	15
Loksa linn	225	111	114	131	55	76	35	21	14	29	20	9
Maardu linn	1 013	554	459	497	222	275	142	73	69	179	142	37
Paldiski linn	328	178	150	158	69	89	53	30	23	68	48	20
Saue linn	271	144	127	145	58	87	52	33	19	26	23	3
Tallinn linn	29 141	14 468	14 673	15 137	6 487	8 650	5 968	2 915	3 053	3 251	2 492	759
Aegviidu vald ³	103	49	54	59	26	33	15	6	9	11	9	2
Anija vald	526	282	244	288	128	160	105	59	46	76	60	16
Harku vald	306	157	149	141	56	85	66	35	31	50	40	10
Jõelähtme vald	303	159	144	159	65	94	66	40	26	41	32	9
Keila vald	298	174	124	153	78	75	60	35	25	43	35	8
Kernu vald	146	75	71	87	37	50	19	12	7	14	11	3
Kiili vald	130	75	55	73	30	43	26	19	7	21	20	1
Kose vald	512	232	280	272	98	174	94	50	44	48	41	7
Kuusalu vald	383	207	176	215	96	119	72	45	27	35	30	5
Kõue vald	209	86	123	122	44	78	31	16	15	13	9	4
Loksa vald	224	112	112	132	49	83	38	28	10	24	19	5
Nissi vald	310	163	147	167	72	95	59	35	24	37	28	9
Padise vald	148	69	79	96	29	67	26	19	7	16	12	4
Raasiku vald	327	193	134	171	91	80	67	40	27	47	35	12
Rae vald	443	228	215	199	86	113	76	41	35	67	52	15
Saku vald	349	175	174	196	87	109	74	37	37	30	21	9
Saue vald	445	234	211	216	100	116	98	51	47	63	49	14
Vasalemma vald	272	145	127	144	67	77	46	26	20	34	27	7
Viimsi vald	366	196	170	185	78	107	93	60	33	32	25	7
Hiiu maakond												
Kärdla linn	252	121	131	141	52	89	62	37	25	25	21	4
Emmaste vald	115	55	60	79	32	47	18	9	9	10	9	1
Kõrgessaare vald	119	59	60	72	26	46	28	19	9	9	8	1
Käina vald	186	94	92	117	48	69	29	17	12	25	20	5
Pühalepa vald	154	71	83	98	41	57	29	18	11	10	4	6
Ida-Viru maakond												
Jõhvi linn	1 361	734	627	765	362	403	229	122	107	152	117	35
Kiviõli linn	913	488	425	538	256	282	156	81	75	106	84	22
Kohtla-Järve linn	4 687	2 565	2 122	2 152	1 087	1 065	735	397	338	699	535	164
Narva linn	6 122	3 312	2 810	3 046	1 502	1 544	1 131	612	519	875	640	235
Narva-Jõesuu linn	432	229	203	204	106	98	75	52	23	36	28	8
Püssi linn	125	73	52	73	35	38	22	14	8	18	14	4
Sillamäe linn	1 383	733	650	756	365	391	244	124	120	191	143	48
Alajõe vald	78	44	34	34	18	16	10	5	5	15	13	2
Aseri vald	289	151	138	173	68	105	43	27	16	35	28	7
Avinurme vald	180	89	91	128	52	76	19	10	9	17	15	2
Iisaku vald	190	105	85	86	45	41	22	14	8	17	13	4
Illuka vald	183	88	95	103	42	61	24	14	10	25	19	6
Jõhvi vald	158	89	69	76	36	40	26	15	11	27	21	6
Kohtla vald	139	81	58	73	37	36	18	13	5	21	15	6
Kohtla-Nõmme alev-vald ⁴	170	90	80	104	46	58	22	13	9	22	14	8
Lohusuu vald	119	61	58	68	29	39	16	11	5	14	11	3
Lüganuse vald	310	167	143	242	117	125	24	16	8	19	15	4
Maidla vald	99	54	45	54	26	28	18	10	8	11	8	3
Mäetaguse vald	165	87	78	72	31	41	24	15	9	22	18	4
Sonda vald	137	71	66	82	40	42	23	11	12	14	9	5
Toila vald	179	90	89	98	36	62	32	22	10	19	13	6
Tudulinna vald	66	23	43	39	9	30	11	8	3	5	4	1
Vaivara vald	184	94	90	97	41	56	32	18	14	24	16	8

Tabel 4.3 **Surmad surmapõhjuse ja soo järgi, 1998–2003**
Table 4.3 *Deaths by cause of death and sex, 1998–2003*

	Järg — <i>Cont.</i>											
	Kõik põhjused kokku			Vereringeelundite haigused			Pahaloomulised kasvajad			Traumad ja mürgistused		
	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised
	<i>All causes</i>	<i>Diseases of circulatory system</i>		<i>Malignant neoplasms</i>			<i>Injuries and poisonings</i>					
<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>	<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>	<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>	<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>	
Jõgeva maakond												
Jõgeva linn	398	217	181	161	72	89	78	42	36	54	43	11
Mustvee linn	189	107	82	109	50	59	26	18	8	27	21	6
Põltsamaa linn	403	214	189	232	111	121	79	45	34	44	35	9
Jõgeva vald	429	218	211	211	97	114	59	35	24	55	43	12
Kasepää vald	202	105	97	124	53	71	24	18	6	27	19	8
Pajusi vald	137	70	67	83	39	44	27	13	14	10	8	2
Pala vald	146	73	73	96	39	57	22	14	8	14	10	4
Palamuse vald	195	97	98	112	48	64	28	17	11	25	19	6
Puurmani vald	152	81	71	72	30	42	25	15	10	21	20	1
Põltsamaa vald	472	202	270	309	108	201	61	33	28	47	35	12
Saare vald	148	90	58	83	42	41	29	21	8	21	15	6
Tabivere vald	203	94	109	91	42	49	31	14	17	25	21	4
Torma vald	243	133	110	148	60	88	32	22	10	39	36	3
Järva maakond												
Paide linn	595	313	282	349	163	186	122	66	56	60	46	14
Türi linn	568	289	279	338	144	194	130	71	59	46	38	8
Albu vald	121	67	54	76	35	41	17	11	6	14	11	3
Ambla vald	223	106	117	147	62	85	35	21	14	16	14	2
Imavere vald	82	39	43	56	25	31	8	2	6	7	6	1
Järva-Jaani vald	191	90	101	103	44	59	41	21	20	23	20	3
Kabala vald	118	55	63	62	26	36	18	10	8	14	13	1
Kareda vald	92	42	50	59	23	36	13	7	6	8	6	2
Koeru vald	346	169	177	256	104	152	36	26	10	22	20	2
Koigi vald	125	60	65	74	32	42	27	12	15	13	11	2
Lehtse vald	152	80	72	99	48	51	19	11	8	14	12	2
Oisu vald	99	56	43	58	28	30	22	14	8	14	11	3
Paide vald	164	74	90	107	36	71	25	15	10	14	10	4
Roosna-Alliku vald	112	61	51	71	34	37	22	13	9	15	12	3
Türi vald	190	107	83	102	46	56	51	37	14	18	12	6
Väätsa vald	94	43	51	55	25	30	21	11	10	7	6	1
Lääne maakond												
Haapsalu linn	877	427	450	473	211	262	171	91	80	78	54	24
Hanila vald	186	93	93	89	41	48	29	16	13	22	19	3
Kullamaa vald	185	88	97	126	57	69	20	12	8	16	11	5
Lihula vald	312	156	156	185	83	102	43	22	21	35	29	6
Martna vald	121	64	57	74	30	44	16	10	6	20	19	1
Noarootsi vald	72	40	32	46	24	22	12	9	3	5	3	2
Nõva vald	52	24	28	24	9	15	15	10	5	3	2	1
Oru vald	104	53	51	72	31	41	12	7	5	7	7	-
Ridala vald	221	110	111	98	47	51	40	23	17	24	18	6
Risti vald	127	56	71	67	28	39	19	12	7	4	3	1
Taebla vald	177	84	93	82	30	52	29	18	11	20	16	4
Vormsi vald	30	15	15	12	3	9	2	2	-	6	6	-
Lääne-Viru maakond												
Kunda linn	346	190	156	203	97	106	72	44	28	37	28	9
Rakvere linn	1 444	702	742	890	394	496	230	118	112	152	111	41
Tamsalu linn	213	115	98	128	59	69	37	21	16	26	21	5
Tapa linn	716	352	364	459	202	257	103	59	44	70	54	16
Avanduse vald	90	46	44	60	26	34	14	6	8	8	7	1
Haljala vald	204	116	88	106	47	59	45	27	18	29	27	2
Kadrina vald	406	189	217	251	91	160	70	46	24	49	39	10
Laekvere vald	188	108	80	115	51	64	38	30	8	20	19	1
Rakke vald	239	123	116	144	63	81	60	35	25	19	17	2
Rakvere vald	188	96	92	111	48	63	27	14	13	32	21	11
Rägavere vald	80	33	47	47	12	35	13	8	5	7	7	-
Saksi vald	123	60	63	77	36	41	17	8	9	11	6	5
Sõmeru vald	262	140	122	163	75	88	35	17	18	40	35	5
Tamsalu vald	186	103	83	100	43	57	34	24	10	15	11	4
Vihula vald	205	107	98	123	51	72	41	25	16	18	16	2
Vinni vald	492	252	240	287	112	175	101	62	39	56	46	10
Viru-Nigula vald	131	59	72	89	35	54	24	9	15	10	10	-
Väike-Maarja vald	411	194	217	247	98	149	79	46	33	36	31	5

Tabel 4.3 Surmad surmapõhjuse ja soo järgi, 1998–2003
Table 4.3 Deaths by cause of death and sex, 1998–2003

	Järg — Cont.											
	Kõik põhjused kokku			Vereringeelundite haigused			Pahaloomulised kasvajad			Traumad ja mürgistused		
	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised
	<i>All causes</i>			<i>Diseases of circulatory system</i>			<i>Malignant neoplasms</i>			<i>Injuries and poisonings</i>		
Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females	
Põlva maakond												
Põlva linn	278	140	138	138	63	75	63	29	34	33	23	10
Ahja vald	125	72	53	72	35	37	21	14	7	16	11	5
Kanepi vald	336	157	179	201	90	111	47	23	24	35	27	8
Kõlleste vald	122	60	62	63	29	34	12	7	5	17	12	5
Laheda vald	127	63	64	65	31	34	21	14	7	12	10	2
Mikitamäe vald	207	102	105	126	47	79	29	23	6	16	10	6
Mooste vald	166	88	78	99	41	58	27	17	10	24	19	5
Orava vald	108	60	48	71	34	37	8	6	2	13	11	2
Põlva vald	374	187	187	219	94	125	66	33	33	42	32	10
Räpina vald	553	291	262	336	150	186	83	51	32	57	43	14
Valgjärve vald	167	76	91	103	37	66	22	14	8	17	11	6
Vastse-Kuuste vald	101	54	47	63	32	31	17	7	10	13	8	5
Veriora vald	196	98	98	120	50	70	37	24	13	21	16	5
Värskä vald	191	80	111	123	38	85	30	17	13	16	14	2
Pärnu maakond												
Kilingi-Nõmme linn	166	86	80	105	50	55	31	13	18	20	16	4
Pärnu linn	3 738	1 898	1 840	1 710	817	893	777	429	348	361	273	88
Sindi linn	360	170	190	218	82	136	66	36	30	34	29	5
Are vald	106	57	49	63	31	32	17	9	8	12	9	3
Audru vald	349	174	175	198	77	121	62	39	23	36	30	6
Halinga vald	276	121	155	153	47	106	66	38	28	24	18	6
Häädemeeste vald	299	154	145	181	74	107	46	31	15	26	22	4
Kaisma vald	45	19	26	24	12	12	7	3	4	5	1	4
Kihnu vald	64	31	33	34	11	23	13	10	3	7	7	-
Koonga vald	136	72	64	75	29	46	26	14	12	17	14	3
Lavassaare alev-vald	40	21	19	24	11	13	6	4	2	4	4	-
Paikuse vald	155	76	79	83	33	50	30	13	17	24	21	3
Saarde vald	192	93	99	121	51	70	36	21	15	12	9	3
Sauga vald	156	84	72	71	29	42	27	18	9	20	17	3
Surju vald	90	45	45	46	23	23	5	3	2	9	6	3
Tahkuranna vald	147	82	65	53	28	25	27	14	13	15	11	4
Tali vald	97	57	40	54	24	30	19	15	4	16	14	2
Tootsi alev-vald	125	51	74	80	27	53	21	11	10	8	6	2
Tori vald	219	103	116	132	51	81	39	24	15	24	18	6
Tõstamaa vald	165	85	80	90	41	49	25	15	10	19	15	4
Varbla vald	135	59	76	79	20	59	26	17	9	16	13	3
Vändra vald	218	116	102	132	53	79	40	22	18	26	25	1
Vändra alev-vald	232	113	119	151	59	92	51	33	18	10	9	1
Rapla maakond												
Juuru vald	133	63	70	55	26	29	32	17	15	9	6	3
Järvakandi vald	157	74	83	68	31	37	29	20	9	10	8	2
Kaiu vald	114	47	67	65	21	44	13	7	6	14	11	3
Kehtna vald	356	192	164	151	83	68	60	36	24	36	28	8
Kohila vald	477	247	230	248	109	139	88	48	40	56	45	11
Käru vald	100	50	50	58	25	33	21	10	11	12	10	2
Märjamaa vald	634	294	340	311	131	180	107	59	48	70	56	14
Raikküla vald	177	84	93	83	37	46	31	16	15	20	15	5
Rapla vald	651	345	306	317	166	151	144	86	58	57	46	11
Vigala vald	166	75	91	70	31	39	25	15	10	17	13	4
Saare maakond												
Kuressaare linn	887	443	444	469	194	275	212	115	97	87	69	18
Kaarma vald	266	134	132	168	73	95	55	33	22	17	13	4
Kihelkonna vald	111	48	63	78	24	54	14	10	4	11	10	1
Kärļa vald	258	140	118	179	84	95	27	16	11	16	13	3
Laimjala vald	74	32	42	47	13	34	14	9	5	6	5	1
Leisi vald	202	95	107	131	53	78	37	19	18	17	11	6
Lümanda vald	85	38	47	52	16	36	16	8	8	10	10	-
Muhu vald	194	94	100	112	44	68	40	31	9	11	9	2
Mustjala vald	88	35	53	63	21	42	14	8	6	6	5	1
Orissare vald	154	83	71	91	40	51	30	21	9	10	10	-
Pihlta vald	126	69	57	63	29	34	35	26	9	10	7	3
Põide vald	98	41	57	62	22	40	20	9	11	6	5	1

Tabel 4.3 Surmad surmapõhjuse ja soo järgi, 1998–2003
Table 4.3 Deaths by cause of death and sex, 1998–2003

Järg — Cont.

	Kõik põhjused kokku			Vereringeelundite haigused			Pahaloomulised kasvajad			Traumad ja mürgistused		
	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised
	All causes	Diseases of circulatory system		Malignant neoplasms		Injuries and poisonings						
	Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females	Total	Males	Females
Ruhnu vald	7	6	1	2	1	1	2	2	-	-	-	-
Salme vald	90	39	51	55	21	34	17	7	10	5	3	2
Torgu vald	46	20	26	30	8	22	6	5	1	3	3	-
Valjala vald	151	63	88	92	26	66	28	17	11	14	10	4
Tartu maakond												
Elva linn	479	252	227	284	129	155	85	50	35	44	32	12
Kallaste linn	128	61	67	73	28	45	25	13	12	10	9	1
Tartu linn	6 851	3 379	3 472	3 889	1 589	2 300	1 276	675	601	765	566	199
Alatskivi vald	186	94	92	123	51	72	27	18	9	15	12	3
Haaslava vald	171	94	77	97	39	58	29	21	8	24	21	3
Kambja vald	269	132	137	197	84	113	36	20	16	20	17	3
Konguta vald	125	64	61	75	32	43	18	9	9	19	16	3
Laeva vald	67	36	31	42	22	20	11	8	3	9	6	3
Luunja vald	156	76	80	80	27	53	16	10	6	30	23	7
Meeksi vald	110	45	65	65	17	48	12	10	2	12	7	5
Mäksa vald	172	83	89	107	46	61	23	17	6	9	8	1
Nõo vald	312	154	158	184	72	112	54	32	22	43	33	10
Peipsiääre vald	163	93	70	122	59	63	16	14	2	16	13	3
Piirissaare vald	20	10	10	12	6	6	4	2	2	1	1	-
Puhja vald	216	103	113	138	53	85	35	23	12	23	19	4
Rannu vald	157	72	85	102	34	68	20	12	8	15	10	5
Rõngu vald	296	153	143	172	73	99	44	31	13	31	22	9
Tartu vald	352	191	161	186	82	104	62	39	23	48	43	5
Tähtvere vald	186	99	87	99	40	59	28	17	11	27	25	2
Vara vald	177	100	77	107	49	58	31	22	9	25	21	4
Võnnu vald	129	52	77	65	26	39	22	9	13	6	4	2
Ülenurme vald	275	160	115	145	68	77	53	32	21	39	36	3
Valga maakond												
Tõrva linn	276	126	150	125	61	64	36	17	19	20	17	3
Valga linn	1 379	692	687	835	365	470	224	117	107	181	130	51
Helme vald	185	90	95	118	51	67	24	14	10	17	13	4
Hummuli vald	83	41	42	48	21	27	15	7	8	9	7	2
Karula vald	113	57	56	72	31	41	23	16	7	9	6	3
Otepää vald	313	148	165	193	81	112	56	26	30	34	27	7
Palupera vald	135	59	76	92	34	58	22	12	10	9	6	3
Puka vald	205	102	103	111	53	58	35	19	16	22	17	5
Põdrala vald	112	46	66	72	28	44	16	8	8	5	4	1
Sangaste vald	144	62	82	84	32	52	24	11	13	8	7	1
Taheva vald	135	70	65	94	39	55	19	13	6	14	12	2
Tõlliste vald	261	130	131	187	77	110	33	25	8	22	19	3
Õru vald	62	35	27	41	20	21	5	4	1	6	5	1
Viljandi maakond												
Mõisaküla linn	136	69	67	80	35	45	34	19	15	11	9	2
Suure-Jaani linn	140	57	83	92	38	54	24	7	17	9	6	3
Viljandi linn	1 635	760	875	1 008	413	595	295	140	155	122	94	28
Võhma linn	154	80	74	95	42	53	31	15	16	9	8	1
Abja vald	350	168	182	257	105	152	45	29	16	29	23	6
Halliste vald	192	89	103	138	59	79	32	15	17	12	10	2
Karksi vald	380	197	183	250	110	140	58	33	25	36	29	7
Kolga-Jaani vald	182	79	103	130	43	87	27	19	8	11	7	4
Kõo vald	145	59	86	89	29	60	30	19	11	3	3	-
Kõpu vald	81	49	32	54	26	28	14	13	1	6	5	1
Olustvere vald	110	57	53	56	20	36	21	14	7	15	13	2
Paistu vald	132	71	61	92	43	49	12	10	2	13	11	2
Pärsti vald	312	154	158	182	78	104	66	35	31	30	24	6
Saarepeedi vald	125	56	69	71	24	47	20	10	10	15	11	4
Suure-Jaani vald	217	90	127	135	47	88	45	23	22	13	10	3
Tarvastu vald	467	230	237	299	125	174	85	55	30	30	26	4
Vastemõisa vald	89	48	41	57	23	34	17	12	5	8	7	1
Viiratsi vald	279	124	155	178	65	113	52	27	25	24	23	1
Võru maakond												
Võru linn	1 145	607	538	641	295	346	207	114	93	135	107	28
Antsla vald	430	215	215	253	112	141	74	36	38	56	42	14

Tabel 4.3 **Surmad surmapõhjuse ja soo järgi, 1998–2003**
 Table 4.3 *Deaths by cause of death and sex, 1998–2003*

Järg — *Cont.*

	Kõik põhjused kokku			Vereringeelundite haigused			Pahaloomulised kasvajad			Traumad ja mürgistused		
	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised
	<i>All causes</i>			<i>Diseases of circulatory system</i>			<i>Malignant neoplasms</i>			<i>Injuries and poisonings</i>		
	<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>	<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>	<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>	<i>Total</i>	<i>Males</i>	<i>Females</i>
Haanja vald	169	74	95	96	32	64	16	7	9	22	18	4
Lasva vald	179	76	103	113	43	70	29	13	16	16	11	5
Meremäe vald	205	95	110	97	41	56	30	20	10	25	18	7
Misso vald	131	59	72	74	29	45	19	12	7	11	3	8
Mõniste vald	126	76	50	77	38	39	24	18	6	9	8	1
Rõuge vald	250	127	123	162	62	100	31	22	9	25	21	4
Sõmerpalu vald	198	108	90	110	54	56	41	24	17	23	17	6
Urvaste vald	193	102	91	121	51	70	26	15	11	31	25	6
Varstu vald	134	64	70	82	31	51	32	23	9	9	6	3
Vastseliina vald	265	128	137	128	56	72	50	27	23	31	25	6
Võru vald	366	194	172	204	85	119	62	40	22	67	51	16
Teadmata — <i>Unknown</i>	8	8	-	2	2	-	-	-	-	4	4	-

¹ County.

² City.

³ Rural municipality.

⁴ Town-rural municipality.

Allikas: Statistikaamet.

Source: Statistical Office of Estonia.

4. Mortality rates in counties and the structural differences of the causes of death in local government units

Mihkel Servinski, Kristi Lehto, Gleb Denissov
Statistical Office of Estonia

The objective of the article is to describe the mortality rates by counties and the structural differences of the causes of death in local government units.

In the past few years (1996–2003), the general rate of mortality — the number of deaths per 1,000 inhabitants — among Estonian men has remained stable around 14.7. It is more than in 1990 (when the mortality rate of men started to increase quickly), but significantly less than its top level in 1994. The general rate of mortality among women is lower than among men: as of 1999, it remains around 12.3, which is not much higher than in 1990. Comparing the general rates of mortality for men and women, it can be pointed out that the gap between them quickly increased at the beginning of 1990s, decreased in the middle of the decade and remained stable at the end of the decade, and compared to the beginning of the previous decade, the gap has remained higher at the beginning of the current decade (Figure 4.1). Evidently, a lot more attention has to be paid to the higher mortality rate among men than among women.

In 2003, the general rate of mortality among men was the lowest in Harju county and the highest in Ida-Viru county. In 1990–2003, Harju county has consistently been one of the counties in Estonia, where the general rate of mortality among men is the lowest. Ida-Viru county has been the red light area for the past five years, but in 1990, the general rate of mortality among men was close to Estonia's average (Table 4.1).

In 2003, the general rate of mortality among women was the lowest in Harju county as well, and it has been one of the lowest during the whole period of 1990–2003. The general rate of mortality among women was the highest in Jõgeva county in 2003. Over the years, the highest general rate of mortality among women has been in Valga county and Põlva county (Table 4.2).

To compare the regional differences of mortality, a more standardised mortality rate is used instead of the general rate of mortality. This is done to eliminate the effects arising from the age structure of a region's population. To avoid the effect of age structure, standardisation based on Europe's standard population is used, in other words, the numbers given below show the number of deaths per 100,000 inhabitants if the age structure of the county's population met the theoretical standard. A big percentage of older people in the region's population increases the general rate of mortality, but not the standardised mortality rate. In the regional analysis of mortality, the average standardised mortality rate of 2002 and 2003 is used.

In 2002 and 2003, the standardised mortality rate for men (hereinafter referred to as mortality rate) was the highest in Ida-Viru county and the lowest in Saare county. The mortality rate for women was also the highest in Ida-Viru county, the lowest in Rapla county (Figure 4.2).

The most common cause of death in Estonia are the diseases of the circulatory system. The number of deaths of men caused by these diseases was the highest in Ida-Viru county and the lowest in Harju and Rapla county. Among women, this indicator was the highest in Hiiu county and the lowest in Rapla county (Figure 4.3).

Among the diseases of circulatory system, the most common causes of death are ischaemic heart disease and cerebrovascular diseases. Among both men and women, the number of deaths caused by ischaemic heart disease was the lowest in Rapla county and the highest in Ida-Viru county. The number of deaths caused by cerebrovascular diseases was the highest among men in Lääne and Jõgeva county and the lowest in Saare county. Among women, the indicator was the highest in Hiiu and Lääne-Viru county and the lowest in Valga county.

The second cause of death in Estonia are malignant neoplasms (cancer), which is the most common cause of death among men in Hiiu county, and the rarest in Saare and Põlva county. Among women, the malignant neoplasms are the most common in Pärnu county, the rarest in Põlva and Jõgeva county (Figure 4.4).

The number of deaths caused by external reasons, i.e. injuries and poisonings, was the highest in Ida-Viru county among both men and women, the lowest in Saare and Hiiu county among men and in Saare and Järva county among women (Figure 4.5).

Next, we will observe the structural differences of the causes of death in local government units. As the number of deaths per year is too small for a statistical analysis on this level, the deaths of 1998–2003 are toted. Even so it is only possible to examine the causes of death on local government units' level by bigger groups of causes. The causes of death are divided into four groups: diseases of circulatory system, malignant neoplasms, injuries and poisonings, and other. Even on this level, some local government units (Ruhnu, Piiressaare) are too small to make statistical conclusions.

The structure of the causes of death in 1998–2003 is shown on Figure 4.6. More than half of the deaths was caused by diseases of circulatory system. Malignant neoplasms were the cause of death in almost one fifth of the cases. Approximately 12% of deaths were caused by injuries and poisonings. The structure of the causes of death differs significantly among men and women. If trauma and intoxication are the cause of death in 17.6% of cases among men, then among women the same indicator is 5.3%. At the same time, diseases of circulatory system cause death considerably more among women than among men — the share of all deaths respectively 62.5% and 46.6%. The proportion of malignant neoplasms as a cause of death is a bit more common among men than among women, but the gap is not big, only 2.5 percentage points.

In local government units, the structure of the causes of death is quite different. As the number of deaths is small, the effect of casual events is big. For example, diseases of circulatory system are the cause of death in 78.1% of the cases in the rural municipality of Lügänu, 36.0% of the cases in the rural municipality of Tahkuranna (Annex 1 Figure 29). If in most local government units in Estonia the diseases of circulatory system are the most common cause of death among women, then in three local government units (rural municipality of Kaisma, city of Tõrva, rural municipality of Kehтна) it is the other way around. Geographically, the percentage of the diseases of circulatory system as the cause of death is lower than Estonia's average in local government units located in the Tallinn–Pärnu axis and in Ida-Viru county and around Tartu city (Annex 1 Map 12).

As already mentioned above, the percentage of the diseases of circulatory system as the cause of death is different among men and women. On the local government units' level, this difference is characterised in Maps 3 and 4 in Annex 1. The compared scale gives the percentage of the diseases of circulatory system as the cause of death among men and women by local government units. The formed maps are quite different.

Injuries and poisonings are the most common causes of death in Paldiski (20.7%) and the rarest in the rural municipality of Kõo (2.1%) (Annex 1, Figure 30). Malignant neoplasms are the most common cause of death in the rural municipality of Nõva (28.9%) and the rarest in the rural municipality of Surju (5.6%) (Annex 1, Figure 31). Putting the percentage of injuries and poisonings as the cause of death on the map by local government units, it can be seen that it is higher than Estonia's average in the region of Tartu–Jõgeva, Ida-Viru county and around Tallinn. The percentage is lower than Estonia's average in Hiiumaa and Saaremaa and in Viljandi county (Annex 1 Map 15). Malignant neoplasms as the cause of death occur more frequently than Estonia's average in the region west of the axis Ida-Viru county–Valga county; the surroundings of Tallinn, eastern part of Saaremaa and a region in Central Estonia can also be pointed out (Annex 1 Map 16).

The structure of the causes of death is influenced by many things. One factor is definitely the gender and age of the population, as well as the condition of the environment, incl. the condition of roads and streets (traffic accidents!), crime rate, access to medical care, etc. Social factors such as stress, abuse of alcohol, drugs, negligence are also important. The article does not give a specific overview of the potential connections of the causes of death with other phenomena of society, as these connections require thorough studies. The authors of the article are convinced that in the process of drawing up regional development plans, it is expedient to view the regional structure of the causes of death and compare it to Estonia's average and to other regions with similar indicators. This comparison may show the region's strong and weak points, knowing of which can contribute to the compiling of an effective development plan.

5. ARENGUINDEKS

Marika Kivilaid
Statistikaamet

Dokumendis “Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks — ühtne programmdokument 2004–2006”, mille Vabariigi Valitsus kiitis heaks 15. jaanuaril 2004, mõõdetakse maakondlikke arenguerisusi arenguindeksiga. Arenguindeks on kolme näitaja — ettevõtete realiseerimise netokäive elaniku kohta, leibkonnaliikme kuusissetulek ja töötuse määr — pingeridade kohapunktide summa. Mida väiksem on arenguindeksi väärtus, seda soodsam on maakonna sotsiaal-majanduslik olukord.

Ülevaate maakondade arenguindeksist aastatel 2000–2003 leiab Statistikaameti väljaandest “Maakonnad arvudes. 2000–2004. *Counties in Figures*”.

Käesolevas artiklis on kokkuvõtte kohalike omavalitsusüksuste arenguindeksi arvutamise tulemustest. Et omavalitsusüksuse tasandil pole võimalik kasutada samu näitajaid kui maakonna arenguindeksi leidmisel (leibkonnaliikme kuusissetulek ja töötuse määr pole enamiku omavalitsusüksuste kohta leitavad), on kaks näitajat asendatud analoogse näitajaga, mille väärtus on leitav. Omavalitsusüksuse arenguindeks on kolme näitaja — ettevõtete realiseerimise netokäive elaniku kohta, üksikisiku tulumaksu laekumine elaniku kohta ja registreeritud töötuse määr (registreeritud töötud / 16–62/58-aastaste elanikega) — pingeridade kohapunktide summa. Ettevõtete realiseerimise netokäive on saanud Justiitsministeeriumi Registrikeskusest ja arvutamise aluseks on ettevõtete raamatupidamise aastaaruanne, üksikisiku tulumaksu allikaks on Rahandusministeeriumi andmed, registreeritud töötute arv on Tööturuametist ja rahvaarv Statistikaametist.

Et ettevõtete realiseerimise netokäibe viimased andmed on 2003. aastast, on omavalitsusüksuste arenguindeks arvutatud 2003. aasta kohta. Saadud tulemus on esitatud kaardil (lisa 1 kaart 17).

Nagu omavalitsusüksuste elujõulisuse indeksi puhul (vt “Linnad ja vallad arvudes. 2004. *Cities and Rural Municipalities in Figures*”), on ka arenguindeksi alusel tipus Tallinna lähiumbruse linnad ja vallad — Rae ja Viimsi vald ning Saue linn. Need on esimese kümne hulgas iga komponendi puhul. Esikümnest leiame veel Pärnu maakonna Tootsi valla ja Vändra alevi. Et arenguindeks näitab arenguerisusi ühel kindlal aastal, sõltub selle aasta näitajatest koht pingereas. Võrreldes elujõulisuse indeksiga mõjutavad arenguindeksit ainult kolm komponenti, sellest ka indeksi suur mõjutatavus. Tootsi valla kõrgele kohale on pisut kaasa aidanud arenguindeksi kahe komponendi (üksikisiku tulumaksu laekumine ja registreeritud töötus) peaaegu maksimumtase 2003. aastal: üksikisiku tulumaksu laekus seal üle kolme korra rohkem kui eelmisel ja järgmisel aastal. Samasugune olukord tekkis ka Lavassaare vallas. Tallinn on pingereas neljanda kümne alguses. Tema tagasihoidlikum koht võrreldes elujõulisuse indeksiga tuleb sellest, et arenguindeksi puhul annavad registreeritud töötus (Tallinn keskmiste seas) ja üksikisiku tulumaks (Tallinn tipus) eraldi kohapunkte, elujõulisuse indeksi puhul on need kaks näitajat aga II osaindeksi (töö ja toimetulek) komponendid ning tasakaalustavad teineteist.

Arenguindeksit kajastaval kaardil jäävad esimesena silma Harju maakonna linnad ja vallad: 25 omavalitsusüksusest paikneb esimeses veerandis (kohapunktide summa on jagatud nelja võrdsesse ossa) 17, viimases veerandis aga mitte ühtki. Kolmandasse veerandisse jääb Vasalemma vald, kus keskmisele majanduspotentsiaalile sekundeerivad madal tulutase ja väike tööpuudus. Harju maakonna valdade tugevus laieneb edasi Rapla maakonda — Kohila ja Rapla valda.

Teisena eristuvad Tartu ja Pärnu linn nii lähiumbruse valdade kui/või ajalooliselt alev-valdadega. Viimasesse veerandisse ei jää Pärnu maakonnast ühtki linna ega valda, Tartu maakonnast jäävad kaks Tartust kaugemat Peipsi-äärset valda.

Nii Järva kui ka Lääne-Viru maakonnas asuvad esimeses veerandis kolm kohalikku omavalitsusüksust, Hiiu, Saare ja Viljandi maakonnas igas üks. Esimeses veerandis ei ole esindatud kuue maakonna linnad ega vallad.

Pingerea viimases veerandist on näha, et nelja maakonna (Harju, Hiiu, Järva ja Pärnu maakond) omavalitsusüksusi seal pole. Suhteliselt rohkem on viimases veerandis omavalitsusüksusi Jõgeva, Valga ja Viljandi maakonnast.

Nagu indeksid ikka, annab ka arenguindeks ühe võimalikest omavalitsusüksuste pingeridadest. Sellegi indeksi eesmärgiks ei ole lahterdada kohalikke omavalitsusüksusi

headeks või halbadeks, vaid anda ainet mõtiskluseks, et suudetaks oma tugevaid ja nõrku külgi paremini hinnata. Ja nagu eespool öeldud, on tegemist 2003. aasta tulemustega, mis tähendab, et praeguseks on omavalitsusüksuste arenguindeks kindlasti muutunud.

5. Development index

Marika Kivilaid
Statistical Office of Estonia

In the document “Estonian National Development Plan for the Implementation of the Structural Funds — Single Programming Document 2004–2006”, which was approved by the Government of the Republic on January 15, 2004, the differences in the counties’ development are measured with a development index. The development index is the sum of scores in the rankings of three indicators — net sales of enterprises per capita, income per household member in a month and unemployment rate. The smaller the value of the development index, the better the socio-economic situation of the county.

An overview of the counties’ development index in 2000–2003 can be found in the publication of the Statistical Office of Estonia “Maakonnad arvudes. 2000–2004. Counties in Figures”.

This article provides a summary of the result of calculating the development index for local government units. As the indicators used to find a county’s development index (income of the household member in a month and unemployment rate) can not be used on the local government units’ level, two of the indicators have been replaced with similar indicators the value of which can be found. The development index of local government units is the sum of scores in the rankings of three indicators — net sales of enterprises per capita, personal income tax per capita and registered unemployment rate (registered unemployed persons / inhabitants aged 16–62/58). The net sales of enterprises are obtained from the Ministry of Justice Centre of Registers and the calculation is based on the companies’ annual accounts. The source for the personal income tax is the Ministry of Finance; the number of registered unemployed persons is obtained from the Labour Market Board and population number from the Statistical Office.

As the latest data about net sales of enterprises is from 2003, the development index of local government units is calculated for the year 2003. The result is shown on the map (Annex 1, Map 17).

As with regard to the viability index of local government units (see the publication of the Statistical Office “Linnad ja vallad arvudes. 2004. Cities and Rural Municipalities in Figures”), the cities and rural municipalities in the vicinity of Tallinn — rural municipalities of Rae and Viimsi, and the city of Saue — are at the top of the development index. These rank among the first ten with every component. Pärnu county’s rural municipality of Tootsi and the town of Vändra can also be found in the top ten. As the development index shows the differences in the development during a specific year, the indicators of the respective year determine its place in the ranking. Compared to the viability index, the development index is influenced by only three components, and that is why the index is easily influenced. The high place of the rural municipality of Tootsi is somewhat due to the almost maximum level of two components (personal income tax and registered unemployment rate) in 2003. For example, the personal income tax was more than three times bigger than in the previous and the next year. The situation was the same in the rural municipality of Lavassaare. Tallinn ranks at the top of the fourth ten. Its more modest place compared to the viability index is due to the fact that in the case of the development index, registered unemployment (Tallinn among the average) and personal income tax (Tallinn at the top) give separate scores, in the case of viability index, these two indicators are a part of a II sub-index (employment and managing) and counterbalance each other.

When looking at the map of the development index, the first to catch your eye are the cities and rural municipalities of Harju county: of the 25 local government units, 17 can be found in the first quarter (the sum of scores is divided into four equal parts), and none in the last quarter. In the third quarter we find the rural municipality of Vasalemma, where in addition to an average economic potential, the income level is low and unemployment

small. The strength of the rural municipalities of Harju county expands into Rapla county — rural municipalities of Kohila and Rapla.

Secondly, Tartu and Pärnu city differ with both the rural municipalities in their vicinity and/or the historic rural municipalities/towns. None of the cities nor rural municipalities from Pärnu county can be found in the last quarter, from Tartu county, two of the furthestmost rural municipalities by Lake Peipsi can be found there.

Three local government units can be found in the first quarter from both Järva and Lääne-Viru county, and one from Hiiu, Saare and Viljandi county. The cities and rural municipalities of six counties have not been represented in the first quarter.

As can be seen from the last quarter of the ranking, local government units of four counties (Harju, Hiiu, Järva and Pärnu county) are not present there. In the last quarter, the local government units of Jõgeva, Valga and Viljandi counties are represented more abundantly.

As is usually the case with indices, the development index also gives one of the potential rankings of local governments. The objective of this index is not to divide the local government units into good and bad, but give them something to think about, so they could evaluate their weak and strong points better than now. And as already mentioned above, the results are from the year 2003, which means that the development index of local government units is bound to have changed by now.

6. ELUJÕULISUSE INDEKS — MUUTUSED AJAS

Kristi Lehto
 Statistikaamet

Kogumikus “Linnad ja vallad arvudes. 2004. *Cities and Rural Municipalities in Figures*” avaldatud Kaja Sõstra artikkel “Elujõulisuse indeks ja kohalike omavalitsusüksuste elujõulisus” leidis elavat vastukaja. Tekkis vajadus teemat edasi arendada.

Kõigi omavalitsusüksuste kohta arvatud elujõulisuse indeks annab igale omavalitsusüksusele võimaluse võrrelda end teistega, kuid tähtis ei ole teada mitte ainult oma positsiooni teiste omavalitsusüksuste seas, vaid ka enda elujõulisuse muutust ajas. Elujõulisuse indeks, mille komponendid on esitatud tabelis 6.1, näitab positsiooni kohalike omavalitsusüksuste hulgas fikseeritud ajahetkel. Positsiooni näitartvu puuduseks on asjaolu, et mõnikord võib indeksi väärtus olla suurenenud, kuid positsioon omavalitsusüksuste seas on madalam, sest teiste omavalitsusüksuste indeks on suurenenud veelgi rohkem. Positsiooni halvenemine annab negatiivse sõnumi, kuigi tegelikult võib reaalne olukord olla paranenud.

Tabel 6.1 **Elujõulisuse indeksi komponendid**
 Table 6.1 *Components of the viability index*

Elujõulisuse osaindeks <i>Subindex of viability</i>	Elujõulisuse indeksi komponendid <i>Components of viability index</i>
I Rahvastik <i>I Population</i>	1. Rahvaarvu muutus, % <i>1. Change in population, %</i> 2. Alla 65-aastaste osatähtsus, % <i>2. Share of persons aged under 65, %</i>
II Töö ja toimetulek <i>II Employment and managing</i>	3. Registreeritud töötute osatähtsus 16-aastaste kuni pensioniealiste hulgas, % <i>3. Share of registered unemployed persons in working age population aged 16 until pension age, %</i> 4. Kohaliku omavalitsuse eelarvesse laekunud üksikisiku tulumaks elaniku kohta, krooni <i>4. Personal income tax received into local government budget per capita, kroons</i>
III Kohaliku omavalitsuse raha <i>III Finance of local government</i>	5. Kohaliku omavalitsuse tulu elaniku kohta, krooni <i>5. Revenue of local government budget per capita, kroons</i>
IV Oskused ja innovatiivsus <i>IV Skills and innovativity</i>	6. Kõrgharidusega elanike osatähtsus, % <i>6. Share of persons with higher education, %</i> 7. Äriühinguid 1000 elaniku kohta <i>7. Companies per 1,000 inhabitants</i>
V Majandustegevuse mitmekülgsus <i>V Versatility of local economy</i>	8. Tegevusalade arv EMTAK-i 2-kohalise koodi tasemel <i>8. Number of economic activities by 2-digit code of NACE</i>

Elujõulisuse indeksi arvutamise meetodika võimaldab vaadelda positsioonilisi muutusi ajas, sest arvutuseeskirja kohaselt kodeeritakse kõik komponendid fikseeritud ajahetkel vahemikku 0–100. Maksimaalse näitaja väärtusega kohalik omavalitsusüksus saab komponendi väärtuseks 100, minimaalse näitaja väärtusega kohalik omavalitsusüksus saab väärtuseks 0. Arvutades elujõulisuse indeksit järgmise aasta kohta, kodeeritakse uued komponentide väärtused samamoodi kui eelmisel aastal vahemikku 0–100 ning ajaline näitajate väärtuse muutus uues indeksis ei kajastu.

Elujõulisuse indeksi arvutamiseks on vaja kõigi omavalitsusüksuste andmeid, sest kasutatakse kõigi komponentide miinimum- ja maksimumväärtusi. Selline tingimus lubab arvutada elujõulisuse indeksi alles siis, kui on teada uued andmed kõigi omavalitsusüksuste kohta.

Kui uusi andmeid kõigi omavalitsusüksuste kohta pole, kuid konkreetse omavalitsusüksuse uued andmed on teada, siis on baasaasta (aasta, mille puhul on teada kõigi omavalitsusüksuste elujõulisuse indeksi arvutamiseks vajalike näitajate väärtused) varieeruvust kasutades võimalik arvutada kohaliku omavalitsusüksuse elujõulisuse indeks kõige uuemate andmete põhjal. Leitud indeks annab ülevaate kohaliku omavalitsusüksuse elujõulisuse absoluutsest muutusest.

Elujõulisuse indeksi edasiarendus võimaldab anda hinnangu kohaliku omavalitsusüksuse elujõulisuse absoluutsele muutusele. See ei näita, kuidas on kohaliku omavalitsusüksuse suhteline elujõulisus muutunud valdade-linnade pingereas.

Artiklis selgitatakse, kuidas arvutada konkreetse valla-linna elujõulisuse indeksi muutust ajas, tehakse läbi arvutuskäik kahe kohaliku omavalitsusüksuse näite varal.

Lähtutakse elujõulisuse indeksi arvutusvalemitest. Esimese sammuna tehakse teisendus nii, et kõik komponendid muutuksid vahemikus 0–100. Maksimaalse näitaja väärtusega kohalik omavalitsusüksus saab komponendi väärtuseks 100, minimaalse näitaja väärtusega kohalik omavalitsusüksus saab väärtuseks 0, teiste omavalitsuste komponendi väärtus arvutatakse järgmiselt:

$$K_{ij} = \frac{k_{ij} - \min_i(k_{ij})}{\max_i(k_{ij}) - \min_i(k_{ij})} \cdot 100 \quad (1)$$

k_{ij} – näitaja j ($j = 1...8$) väärtus omavalitsuses i ($i = 1...N$)

Registreeritud töötuse komponent arvutatakse järgmiselt:

$$K_{i3} = \frac{\max_i(k_{i3}) - k_{i3}}{\max_i(k_{i3}) - \min_i(k_{i3})} \cdot 100 \quad (2)$$

Valemities on baasaasta maksimumiks ja miinimumiks valitud näitajate maksimum ja miinimum. Baasaasta maksimumi ja miinimumi kasutamisel tekib küsimus, mis saab siis, kui omavalitsusüksuse näitaja asub väljaspool baasaasta maksimumi-miinimumi. On kaks võimalust:

- asendada uus omavalitsusüksuse näitaja kas baasaasta maksimumi või miinimumi asemel valemisse — jäävad samaks piirid 0–100, kuid võib juhtuda, et kasvu/kahanemist pole indeksis näha. Näiteks omavalitsusüksuse näitaja oli baasaastal maksimumiks. Uuel aastal on omavalitsusüksuse näitaja suurem kui eelmisel aastal. Kuna see on baasaasta maksimumist suurem, võetakse see uueks maksimumiks. Komponenti väärtuseks saadakse endiselt 100. Võiks öelda, et midagi ei muutunud, kuigi tegelikult oli ju näitaja väärtus baasaasta omast suurem ja areng ühe komponendi arvestuses positiivne;
- mitte asendada — komponendi väärtus võib olla alla 0 või üle 100, st skaala pole sama, mis esialgse valemi puhul, kuid avaneb võimalus võrrelda saadavat indeksit eelmise aasta omaga.

Ajaliste muutuste jälgimiseks on parem teine variant. Miinimumi ja maksimumi väärtused muutuvad ajas ning pole õige seda indeksis arvestamata jätta.

Osaindeksid ja elujõulisuse indeks arvutatakse komponentide keskmisena. Kohaliku omavalitsusüksuse elujõulisuse indeks arvutatakse järgmiselt:

$$I_i = 1/8 \sum_{j=1}^8 K_{ij} \quad (3)$$

Esimene osaindeks arvutatakse järgmiselt:

$$I_i' = 1/2 \sum_{j=1}^2 K_{ij} \quad (4)$$

Need valemid sobivad ka uue elujõulisuse indeksi arvutamiseks.

Elujõulisuse indeksi arvutamise viimane etapp on teisendus, kus indeksi paremaks tõlgendamiseks muudetakse arvutatud osaindeksite skaalat: indeksi keskmine saab väärtuseks 100 ja kohalike omavalitsusüksuste indeksid arvutatakse suhtena keskmisesse. Muudetud skaalaga elujõulisuse indeks arvutatakse järgmiselt:

$$I_{si} = \frac{I_i}{\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N I_i} \cdot 100 \quad (5)$$

Ajalise muutuse jälgimisel saab seda teisendust rakendada ainult juhul, kui on välja arvatud kõigi omavalitsusüksuste elujõulisuse indeksid. Kui uus elujõulisuse indeks on välja arvatud ainult ühe konkreetse omavalitsusüksuse arengu jälgimiseks, siis pole see teisendus vajalik ning elujõulisuse indeksiks jääb muutmata skaalaga indeks.

Metoodikast lähtudes on võimalik arvutada uus elujõulisuse indeks ka juhul, kui on teada ainult mõne komponendi uued väärtused. Eeldame, et nende komponentide väärtus, mille muutust me ei tea, jääb samaks. Muutunud näitajate väärtuste järgi arvutatakse vastavalt valemile komponentide uued väärtused. Saadud tulemuste tõlgendamisel tuleb ära märkida, et elujõulisuse indeksi muutuse käsitlemisel eeldatakse mõne komponendi väärtuse muutumatust.

Näitajate väärtuste asemel, mida pole teada, võib kasutada ka hinnanguid. Kui mingi taustinfo põhjal on teada näitaja oletatav uus väärtus, võib selle valemisse lisada.

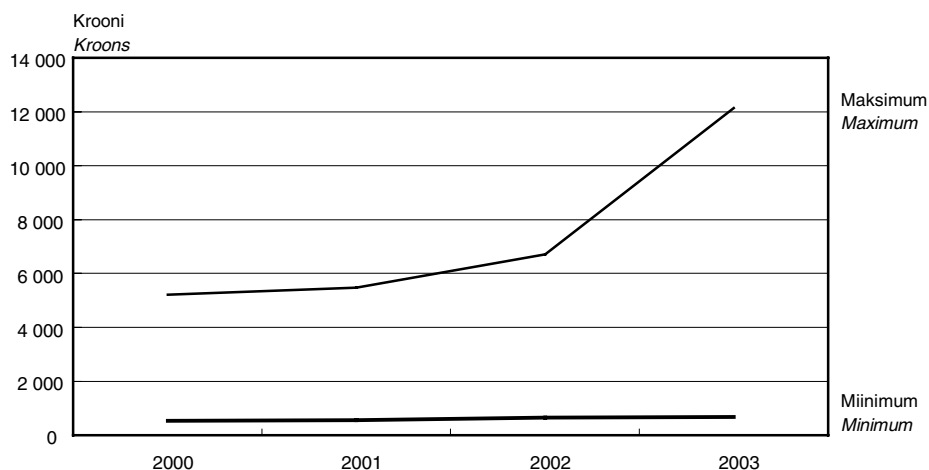
Analoogselt toimides on võimalik leida hüpoteetiline elujõulisuse indeks, milleni tahetakse teatud perioodi jooksul tulevikus jõuda. Sellisel juhul antakse kõigile komponentidele hinnangulised väärtused ja arvutatakse välja hinnanguline elujõulisuse indeks.

Ajavahemiku valikul, mille ulatuses elujõulisuse indeks ette arvutada, pole piiranguid. Arvestama peab ainult seda, et mida pikem on valitud periood, seda ebatäpsem on valitud baasaasta komponentide varieeruvus.

Minimaalne ja maksimaalne näitaja väärtus muutub ja on erinevatel aastatel erinev. Näiteks võib tuua üksikisiku tulumaksu elaniku kohta. Aastatel 2000–2003 suurenes maksimumi ja miinimumi vahe 4672 kroonist 11 457 kroonini (joonis 6.1). Vahe miinimumi ja maksimumi vahel suurenes igal aastal. Mida kaugemale jääb baasaasta indeksi arvutamise aastast, seda suurem on erinevus.

Joonis 6.1 **Kohaliku omavalitsuse eelarvesse laekunud üksikisiku tulumaks elaniku kohta, 2000–2003**

Figure 6.1 *Personal income tax received into local budget per capita, 2000–2003*

Näide

Arvutame elujõulisuse indeksi ajalise muutuse konkreetsete omavalitsusüksuste ja näitajate väärtuste puhul. Esmalt on vaja fikseerida baasaasta, mille andmeid kasutatakse. Võtame baasaastaks väljaande “Linnad ja vallad arvudes. 2004. *Cities and Rural Municipalities in Figures*” baasaasta ja kasutame vastavaid andmeid. Indeksi arvutamise valemite jaoks vajalikud miinimum- ja maksimumväärtused on esitatud tabelis 6.2.

Tabel 6.2 Näitajate k_{ij} miinimum ja maksimum
Table 6.2 Minimum and maximum of the variables k_{ij}

		Miinimum Minimum	Maksimum Maximum	
k1	Rahvaarvu muutus, % (2002–2003)	-3.03	1.06	Change in population, % (2002–2003)
k2	Alla 65-aastaste osatähtsus, % (1.01.2003)	48.4	93.8	Share of persons aged under 65, % (1.01.2003)
k3	Registreeritud töötus, % (detsember 2002)	0.0	22.9	Registered unemployment, % (December 2002)
k4	Tulumaksu laekumine elaniku kohta, krooni (2002)	654	6 708	Personal income tax per capita, kroons (2002)
k5	Kohaliku omavalitsuse tulu elaniku kohta, krooni (2002)	4 005	32 308	Revenue of local government budget per capita, kroons (2002)
k6	Kõrgharidusega elanike osatähtsus, % (31.03.2000)	1.6	22.4	Share of persons with higher education, % (31.03.2000)
k7	Äriühinguid 1000 elaniku kohta (1.01.2003)	0.0	80.6	Companies per 1000 inhabitants (1.01.2003)
k8	Tegevusalade arv EMTAK-i 2-kohalise koodi tasemel (2003)	4	55	Number of economic activities by 2-digit code of NACE (2003)

Allikad: Statistikaamet, Rahandusministeerium, Tööturuamet.

Sources: Statistical Office of Estonia, Ministry of Finance, Labour Market Board.

Teeme arvutused 2002. aastal esimesel ja viimasel kohal olnud omavalitsusüksuste — Viimsi ja Alajõe valla andmetega (tabel 6.3). Tabelis on mõned lahtrid tühjad, nende komponentide uuemad väärtused pole teada.

Tabel 6.3 Viimsi ja Alajõe valla andmed, 2002–2003
Table 6.3 Data of Viimsi and Alajõe rural municipalities, 2002–2003

		Viimsi vald Viimsi rural municipality		Alajõe vald Alajõe rural municipality		
		2002	2003	2002	2003	
k1	Rahvaarvu muutus, %	1.06	0.92	-2.32	-1.58	Change in population, %
k2	Alla 65-aastaste osatähtsus, %	88.6	87.9	63.1	60.6	Share of persons aged under 65, %
k3	Registreeritud töötus, %	1.0	1.1	22.9	16.7	Registered unemployment, %
k4	Tulumaksu laekumine elaniku kohta, krooni	6 708	9 415	1 606	1 910	Personal income tax per capita, kroons
k5	Kohaliku omavalitsuse tulu elaniku kohta, krooni	13 03	14 995	5 990	6 604	Revenue of local government budget per capita, kroons
k6	Kõrgharidusega elanike osatähtsus, %	22.4		7.3		Share of persons with higher education, %
k7	Äriühinguid 1000 elaniku kohta	75.1		20.8		Companies per 1000 inhabitants
k8	Tegevusalade arv EMTAK-i 2-kohalise koodi tasemel	41		8		Number of economic activities by 2-digit code of NACE

Allikad: Statistikaamet, Rahandusministeerium, Tööturuamet.

Sources: Statistical Office of Estonia, Ministry of Finance, Labour Market Board.

Esmalt on vaja leida kaheksa komponendi väärtused mõlema omavalitsusüksuse andmete põhjal. Selleks kasutame valemeid (1) ja (2).

Leiame komponentide väärtused nii baasaasta andmete kui ka uuemate andmete põhjal ning arvutame osaindeksid ja elujõulisuse indeksi vastavate komponentide keskmisena (valemid (3) ja (4)). Arvutused tuleb teha baasaasta andmetega sellepärast, et ajalise muutuse võrdlemiseks pole vajalik teisendus, milleks peab teadma kõigi omavalitsusüksuste andmeid, ning seega pole võimalik kasutada 2004. aasta väljaandes “Linnad ja vallad arvudes. 2004. Cities and Rural Municipalities in Figures” avaldatud tulemusi.

Arvutuste tulemused on tabelis 6.4.

Tabel 6.4 **Viimsi ja Alajõe valla elujõulisuse indeks, 2002–2003**
 Table 6.4 *Viability index of Viimsi and Alajõe rural municipalities, 2002–2003*

Komponendid	Viimsi vald Viimsi rural municipality		Alajõe vald Alajõe rural municipality		Components	
	2002	2003	2002	2003		
k1	Rahvaarvu muutus, %	100	97	17	35	Change in population, %
k2	Alla 65-aastaste osatähtsus, %	89	87	32	27	Share of persons aged under 65, %
k3	Registreeritud töötus, %	96	95	0	27	Registered unemployment, %
k4	Tulumaksu laekumine elaniku kohta, krooni	100	145	16	21	Personal income tax per capita, kroons
k5	Kohaliku omavalitsuse tulud elaniku kohta, krooni	32	39	7	9	Revenue of local government budget per capita, kroons
k6	Kõrgharidusega elanike osatähtsus, %	100	100	27	27	Share of persons with higher education, %
k7	Äriühinguid 1000 elaniku kohta	93	93	26	26	Companies per 1000 inhabitants
k8	Tegevusalade arv EMTAK-i 2-kohalise koodi tasemel	73	73	8	8	Number of economic activities by 2-digit code of NACE
Osaindeksid						Subindices
I osaindeks: rahvastik						I subindex: population
II osaindeks: töö ja toimetulek						II subindex: employment and managing
III osaindeks: kohaliku omavalitsuse majandamine						III subindex: economy of local government
IV osaindeks: oskused ja innovatiivsus						IV subindex: skills and innovativity
V osaindeks: majandustegevuse mitmekülsus						V subindex: versatility of local economy
Muutmata skaalaga elujõulisuse indeks						Viability index without rescale
		85	91	17	23	

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

2003. aasta elujõulisuse indeksi arvutamisel on eeldatud, et kolm viimast komponenti (kõrgharidusega elanike osatähtsus, äriühinguid 1000 elaniku kohta, tegevusalade arv EMTAKi 2-kohalise koodi tasemel) on jäänud eelmise aasta tasemele, sest nende uued väärtused pole teada. Komponentidest on arvatud viis osaindeksit. IV ja V osaindeks (oskused ja innovatiivsus ning majandustegevuse mitmekülsus) pole aastaga muutunud, sest nende arvutamiseks kasutatud komponendid jäid andmete puudumise tõttu samaks.

Rahvastiku osaindeksi väärtus kahanes Viimsi vallas kahe ja suurenes Alajõe vallas kuue punkti võrra.

Töö ja toimetuleku osaindeks suurenes nii Viimsi kui ka Alajõe vallas (vastavalt 22 ja 16 punkti). Viimsi valla töö ja toimetuleku osaindeksi väärtus oli 2003. aastal üle 100. Osaindeksi suur väärtus tuleneb komponendist “Tulumaksu laekumine elaniku kohta”. Kui komponendi väärtus on üle 100, tähendab see, et vastava näitaja väärtus on suurem baasaasta maksimumist. Baasaastal oli maksimaalne tulumaksu laekumine elaniku kohta 6708 krooni, Viimsi vallas 2003. aastal 9415 krooni.

Kohaliku omavalitsuse majandamise osaindeks suurenes Viimsi vallas seitsme ja Alajõe vallas kahe punkti võrra. Kohaliku omavalitsuse majandamine paranes aastaga veidi mõlemas vallas.

Kohaliku omavalitsuse majandamine oli aga Viimsi valla kõige madalam osaindeks. Hea seis oli Viimsi vallas rahvastiku, töö ja toimetuleku ning oskuste ja innovatiivsuse valdkonnas. Alajõe valla elujõulisuse indeksi kõik osaindeksid olid väiksemad kui kõige madalam Viimsi valla osaindeks. Alajõe valla tugevaimad valdkonnad olid rahvastik ning oskused ja innovatiivsus, nõrgimad kohaliku omavalitsuse majandamine ja majanduse mitmekülsus.

Kuigi muutused osaindeksites olid Viimsi ja Alajõe vallas erinevad, suurenes elujõulisuse indeks mõlemas vallas ühepalju — kuue punkti võrra. Aastaga paranes elujõulisus mõlemas vallas. Peamine elujõulisust tõstev valdkond oli töö ja toimetulek.

Kokkuvõte

Artikkel esitab meetodika, mis lubab hinnata iga omavalitsusüksuse elujõulisuse muutumist, kasutades baasaasta varieeruvust ja uusi andmeid vaadeldava omavalitsusüksuse kohta ning ootamata ära kõigi omavalitsusüksuste uute andmete laekumist. On võimalik kasutada omavalitsusüksuse enda andmeid, mitte ainult Statistikaameti andmeid.

Muudetud elujõulisuse indeksi arvutamise meetodika võimaldab prognoosida elujõulisuse indeksi väärtust tulevikuks. Selleks tuleb näitajatele anda hinnangulised väärtused (väärtused, milleni tahetakse jõuda või arvatakse jõudvat), välja arvutada vastavad komponentide väärtused ning osaindeksid ja elujõulisuse indeks. Hiljem saab prognoosi tegelike andmetega võrrelda, selgitada, kas elujõulisuse indeksi kasvu prognoos osutus liiga optimistlikuks või mitte.

6. Viability index — changes over time

Kristi Lehto
Statistical Office of Estonia

The article “Viability index and viability of local government units” by Kaja Sõstra in the publication “Linnad ja vallad arvudes. 2004. Cities and Rural Municipalities in Figures” has received a lively feedback. It was necessary to develop the theme further.

Viability index that is calculated for all local government units enables each local government unit to compare each of them with other municipalities, but it is not important to know only the position of each municipality among the other local government units but also the change of one’s own viability over time. Viability index, the components of which are given in Table 6.1, shows the position among local government units in the fixed moment of time. The shortcoming in the indicator of the position lies in the fact that sometimes the variable may have increased, but the position among local government units is lower because the index of other local government units has increased even more. Deterioration of the position gives a negative message but in reality the situation may have been improved.

The method of calculation of viability index enables to observe the changes in position over time because all components in the fixed moment of time, pursuant to the calculation instructions, shall be encoded in the interval from 0 to 100. The local government unit with the maximum variable will be given 100 as the value of the component and the local government unit with the minimum variable will be awarded 0. When calculating viability index for the next year, the new values of the components shall be encoded in the interval from 0 to 100, as in the previous year, and the change of variables connected over time is not reflected in the new index.

The data of all municipalities are needed for the calculation of viability index because the minimum and maximum values of all components shall be used. Such a condition enables to calculate viability index only after the new data about all local government units are made known.

If we do not have new data about all local government units, but new data of a certain local government unit are made known, then it is possible to calculate viability index of the local government unit on the basis of the most up-to-date data using the variability of basic year (the year when all variables necessary for the calculation of viability index of local government units are made known). The calculated index gives a picture about the absolute change in viability of local government unit.

The development of viability index enables to assess the absolute change in viability of local government unit. This does not show how the relative viability of local government unit has changed in ranking of rural municipalities/cities.

The present article will explain how to calculate change in viability index of a certain rural municipality/city over time, a process of calculation will be carried out on the basis of two local government units as examples.

Calculation will be based on calculation formulas of viability index. As a first step, a modification will be made so that all the components will alter in the interval from 0 to 100. The local government unit with the maximum variable will be given 100 as the value of the component, the local government unit with the minimum variable will receive 0, the value of the component of other local government units will be calculated as following:

$$K_{ij} = \frac{k_{ij} - \min_i(k_{ij})}{\max_i(k_{ij}) - \min_i(k_{ij})} \cdot 100 \quad (1)$$

k_{ij} – variable j ($j = 1..8$) in a local government unit i ($i = 1..N$)

The component of the registered unemployment will be calculated as following:

$$K_{i3} = \frac{\max_i(k_{i3}) - k_{i3}}{\max_i(k_{i3}) - \min_i(k_{i3})} \cdot 100 \quad (2)$$

In the formulas, maximum and minimum variables have been selected as maximum and minimum of the basic year. There will arise a question when using as maximum and minimum of the basic year — what if the variable of the local government unit will be left outside the maximum/minimum of the basic year. There are two possibilities:

- to replace the new variable of the local government unit in the formula instead of the maximum or minimum of the basic year. For example, in the basic year, the variable of the local government unit was the maximum. Next year the variable of the local government unit will be higher than in the previous year. As this is higher than the maximum of the basic year, it will be considered as a new maximum. The value of the component will be 100 as before. One could say that nothing has been changed but actually the variable was higher than of the basic year and the development in calculation of a component was positive.
- not to replace — the value of the component may be lower than 0 or higher than 100, i.e. the scale is not the same as in case of the original formula, but it will enable to compare the derived index with the one of the last year.

The second version is better in order to observe the changes connected over time. Minimum and maximum values will change over time and it is not correct to leave this outside the calculation of the index.

Subindices and viability index will be calculated as the average of the components. Viability index of the local government unit will be calculated as follows:

$$I_i = 1/8 \sum_{j=1}^8 K_{ij} \quad (3)$$

The first subindex will be calculated as follows:

$$I_i^1 = 1/2 \sum_{j=1}^2 K_{ij} \quad (4)$$

These formulas are also fitted for calculation of a new viability index.

The last stage for calculation of viability index is a modification where the scale of subindices will be changed in order to interpret the index better: the value of average of the index will be 100 and the indices of local government units will be calculated as a ratio in the average.

Viability index with the changed scale will be calculated as follows:

$$I_{si} = \frac{I_i}{\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N I_i} \cdot 100 \quad (5)$$

This modification can be applied for observation of changes over time only then when viability indices for all local government units have been calculated. When viability index has been calculated only for observation of the development of a certain local government unit then this modification is not necessary and viability index will remain an index with unchanged scale.

Based on the methods, it is possible to calculate viability index even then when new values of only some components are known. We assume that the value of the components the change of which we do not know, will be the same. Pursuant to the formula, new values of the components will be calculated according to the changed variables. When interpreting the received results, one has to note that constancy of value of some components is expected when treating the change of viability index.

It is possible to use estimations instead of variables that are not known. When a new presumed variable is known on the basis of some background information, one can add it in the formula.

Operating by analogy, it is possible to find a hypothetical viability index which one would like to reach within a certain time period in the future. In such a case all components will be given estimated values and an estimated viability index will be calculated.

There are no restrictions on choice of time period during which one can calculate viability index for the future. One has to take into consideration the fact that the longer is the selected time period, the more inaccurate is the variability of components of the chosen basic year.

Minimum and maximum values will change and are different each year. For example income tax per capita. From 2000 to 2003, the difference between maximum and minimum increased from 4,672 kroons to 11,457 kroons (Figure 6.1). The difference between maximum and minimum has increased each year. The more one will recede from the year of the calculated basic year index, the bigger the difference will be.

Example

Let us find the change of viability index of certain local government units and variables connected over time. At first we have to fix the basic year the data of which will be used. Let us take the basic year of publication "Linnad ja vallad arvudes. 2004. Cities and Rural Municipalities in Figures" as the basic year and use the data in question. The minimum and maximum values, necessary to be put into the formula for calculation of the index, are given in Table 6.2.

Let us do calculations with the data of Viimsi and Alajõe rural municipalities (Table 6.3) that were last year accordingly on the first and on the last place among local government units. Some columns in the Table are empty, as new variables of the components are not known.

At first we have to find the values of eight components on the basis of data of both local government units. For that reason we use the formulas (1) and (2).

Let us find the values of components both on the basis of basic year data as well as the latest data and calculate subindices and viability index as an average of certain components (formulas 3 and 4). Calculations have to be done with the basic year data because we do not need a modification, for which we have to know the data about all local government units, in order to compare the changes over time and, thus, it is not possible to use the last year results published in "Linnad ja vallad arvudes. 2004. Cities and Rural Municipalities in Figures".

The results of calculations are given in Table 6.4.

When calculating viability index for 2003, one has assumed that the three last components (share of persons with higher education, companies per 1000 inhabitants, number of economic activities by 2-digit code of NACE) have remained on the same level as last year as the new values are not known. Five subindices have been calculated of the components. The IV subindex and the V subindex (skill and innovativity and versatility of local economy) have not changed within the year as the components used for their calculation remained the same because of lack of data.

The variable of population subindex decreased in Viimsi rural municipality by two and increased in Alajõe rural municipality by six points.

Employment and managing subindex increased both in Viimsi and Alajõe rural municipalities (correspondingly 22 and 6 points). The variable of employment and managing subindex in Viimsi rural municipality was over 100. High value of the subindex is caused by the component "Personal income tax per capita". If the value of the component is over 100, it means that the variable in question is higher than the basic year maximum. In the basic year the maximum of personal income tax per capita was 6,708 kroons, in Viimsi rural municipality in 2003 9,415 kroons.

Economy of local government subindex increased in Viimsi rural municipality by seven and in Alajõe rural municipality by two points. Economy of local government improved within the year slightly in both rural municipalities.

Economy of local government was still the lowest subindex in Viimsi rural municipality. Population, employment and managing as well as skill and innovativity subindices were in good condition in Viimsi rural municipality. All subindices of viability index of Alajõe rural

municipality were smaller than the smallest subindex in Viimsi rural municipality. The strongest areas in Alajõe rural municipality were population, skill and innovativity, the weakest ones economy of local government and versatility of local economy.

Although the changes in subindices were different in Viimsi and Alajõe rural municipalities, viability index in both rural municipalities increased equally — by six points. Viability improved within the year in both rural municipalities. The main area that increased viability was employment and managing.

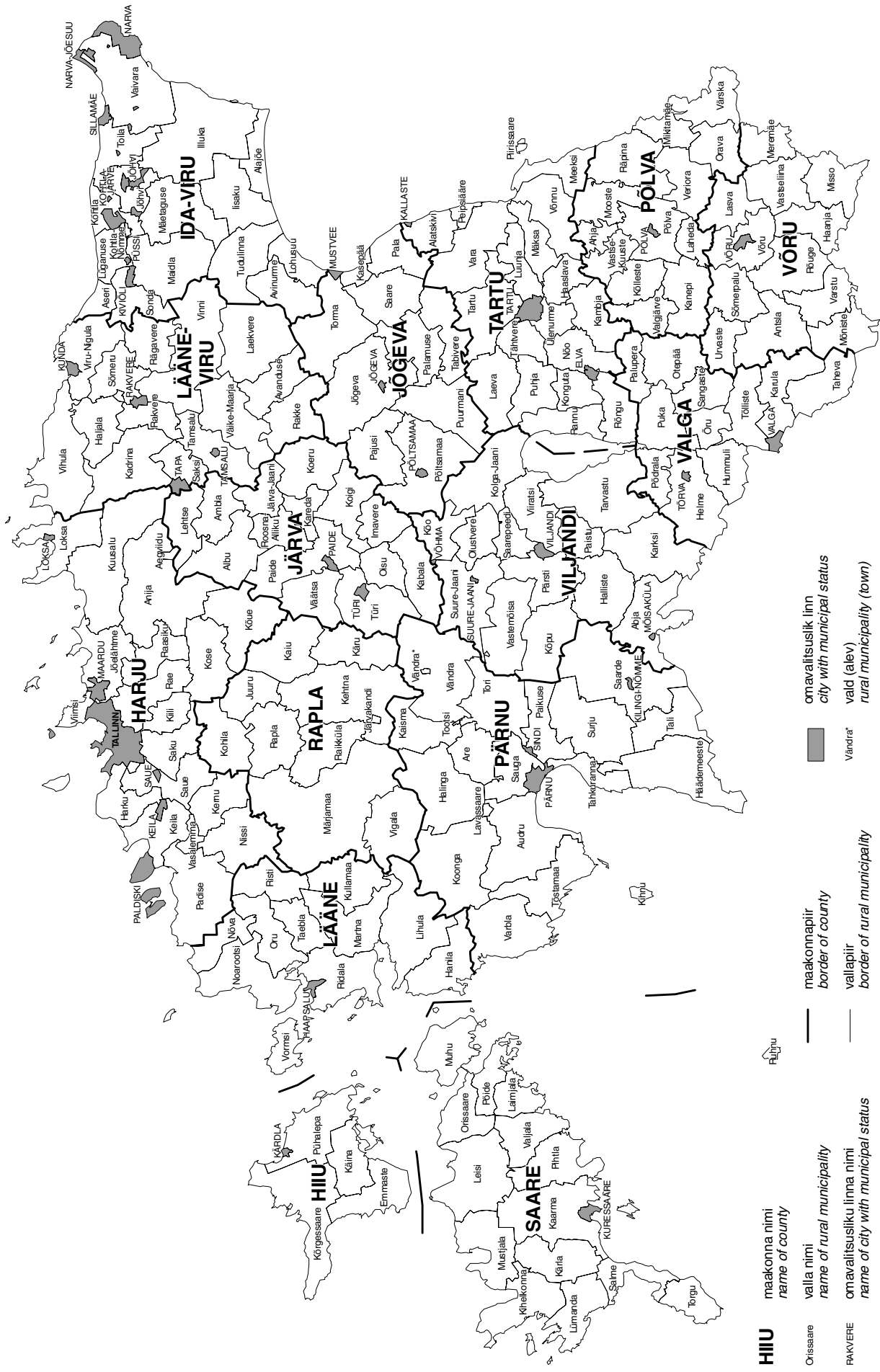
Summary

The present article provides methods that will enable to assess viability change of each local government unit, using variability of the basic year and new data about the local government unit under observation and without waiting for arrival of new data about all local government units. It is possible to use the data arriving from the local government units themselves and not only from the Statistical Office of Estonia.

The methods for calculating the changed viability index allow forecasting the future value of the viability index. For that purpose, one has to attribute estimated values (intended or anticipated target values) to the variables so as to calculate certain values of the components and subindices and viability index. Later it is possible to compare the actual data with the prognosis, to ascertain whether the prognosis about the growth of viability index turned out to be too optimistic or not.

LISA 1. OMAVALITSUSÜKSUSTE VÕRDLUK
ANNEX 1. COMPARISON OF LOCAL GOVERNMENT UNITS

Kaart 1. Eesti haldusjaotus, 01.01.2005
 Map 1. Administrative division of Estonia, 01.01.2005

HIIU maakonna nimi
 name of county

Orissaare valla nimi
 name of rural municipality

PAKVERE omavalitsusliku linna nimi
 name of city with municipal status

maakonnapiir
 border of county

vallapiir
 border of rural municipality

omavalitsuslik linn
 city with municipal status

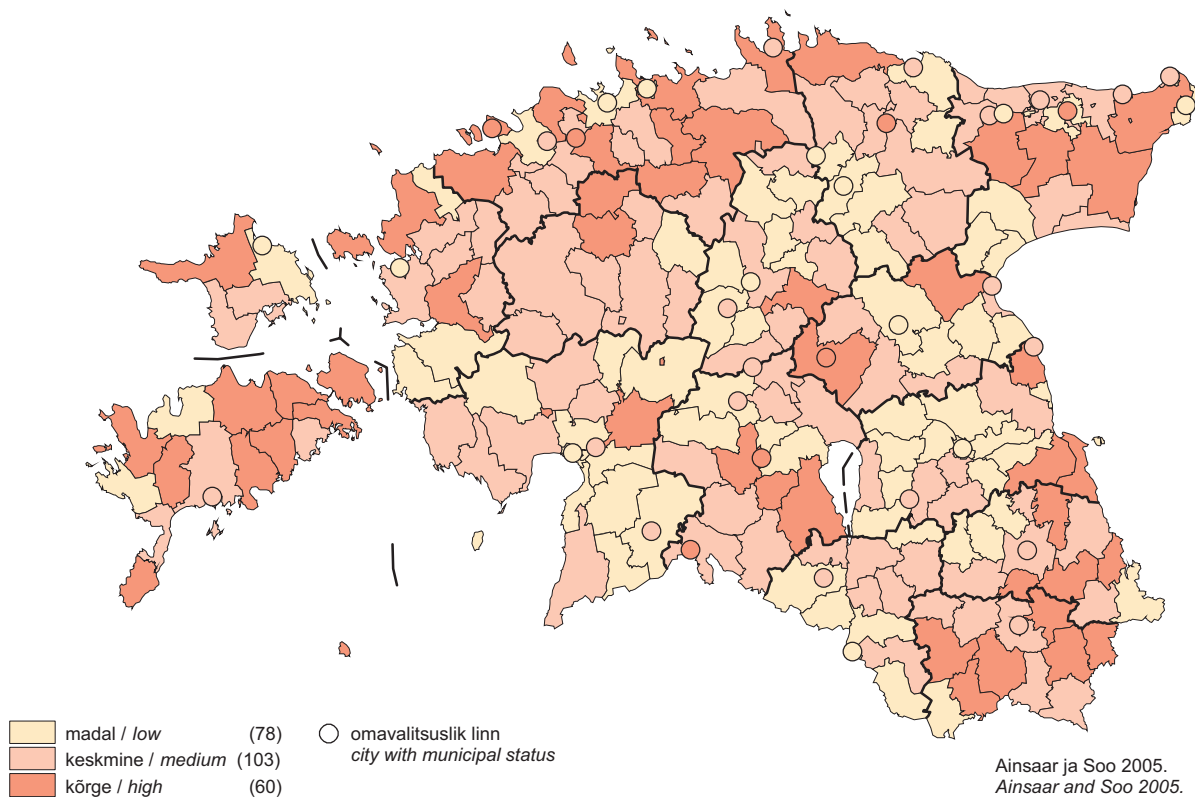
vald (alev)
 rural municipality (town)

Vändra*

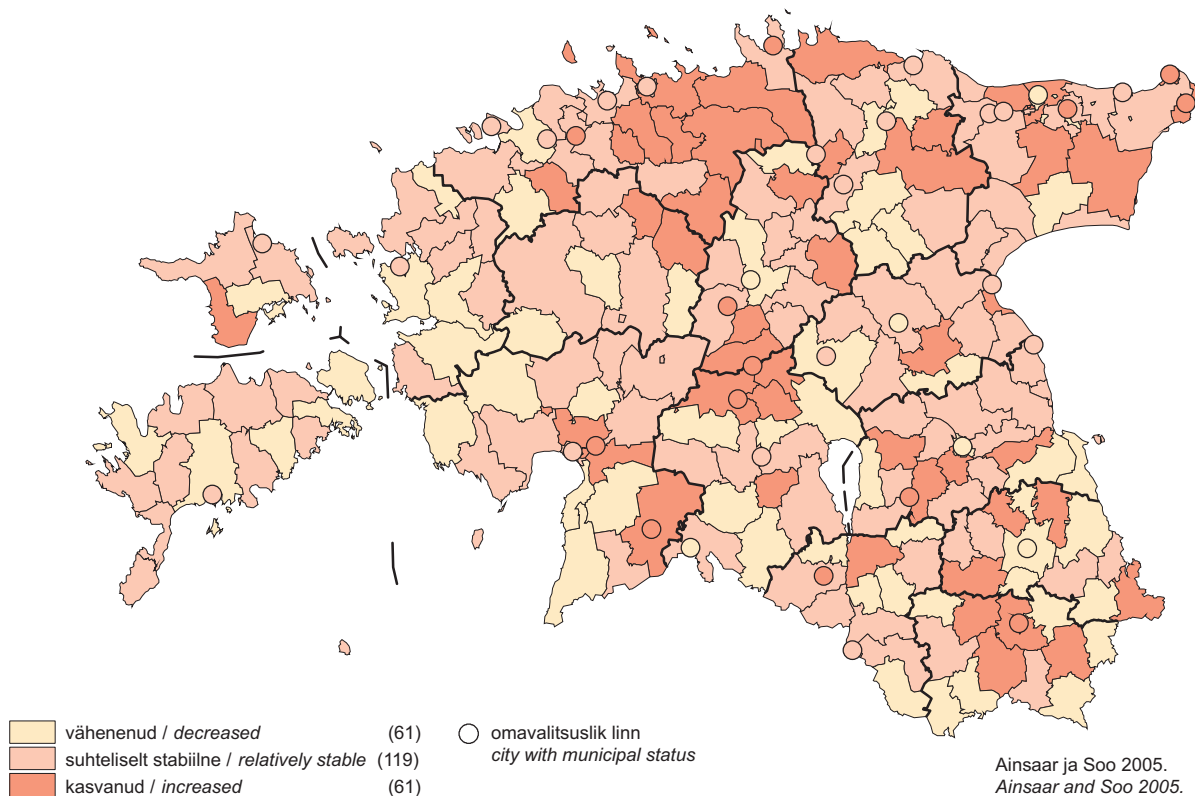
Kaart 2. Kohaliku omavalitsuse lapsesõbralikkus omavalitsusüksustes, 2001–2003

Map 2. Local government child-friendliness in local government units, 2001–2003

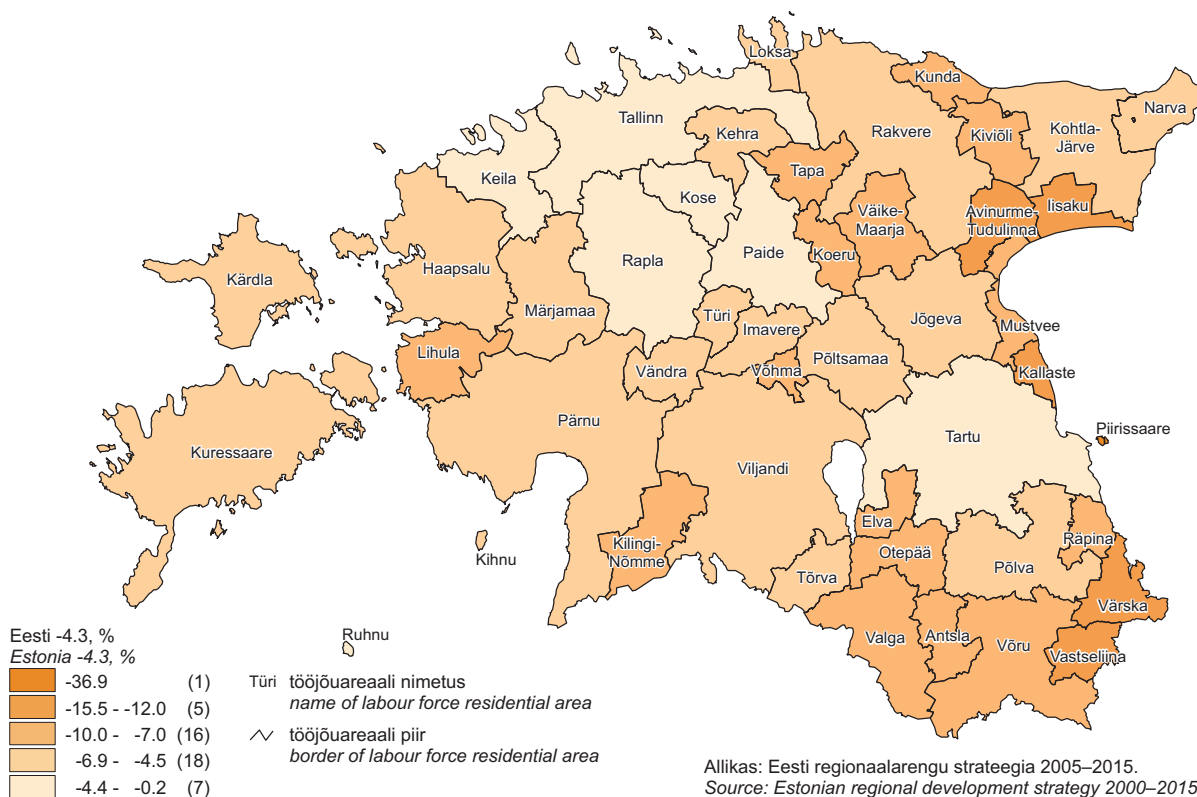
Kaart 3. Kohaliku omavalitsuse lapsesõbralikkuse muutus omavalitsusüksustes, 2001–2003

Map 3. Change in local government child-friendliness in local government units, 2001–2003

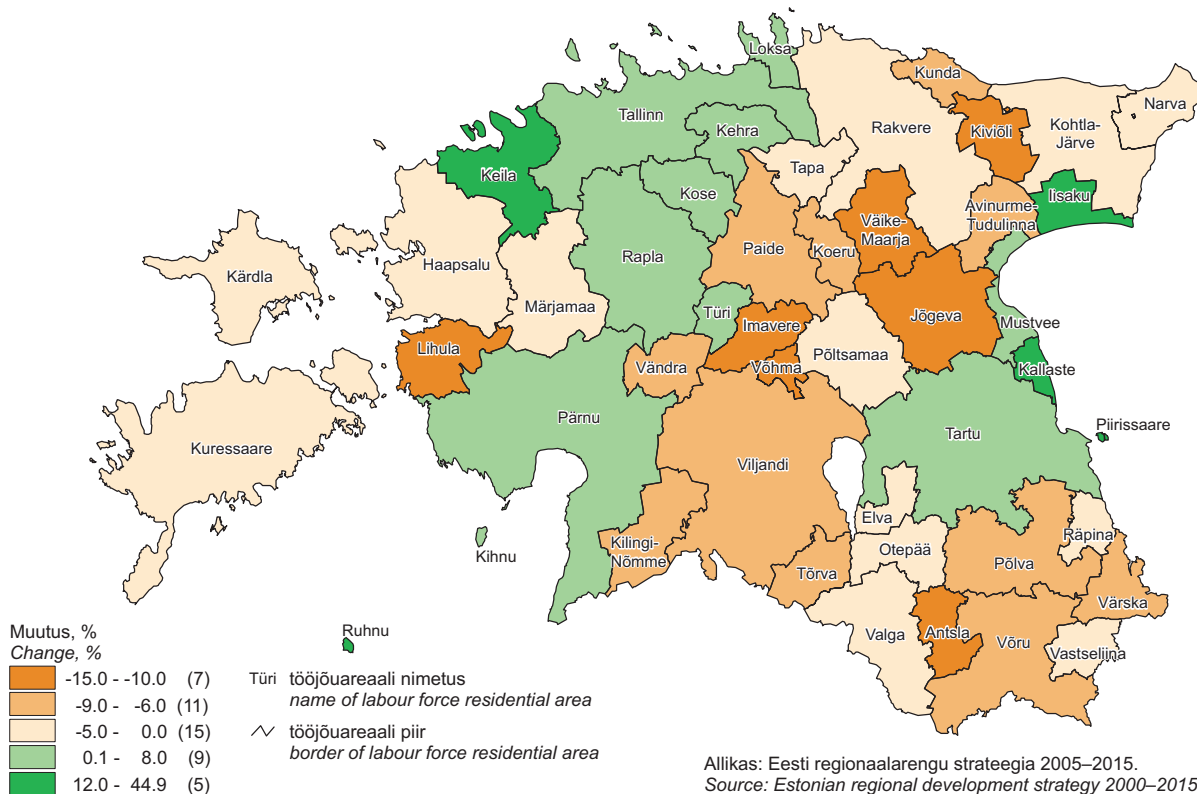
Kaart 4. Rahvaarvu prognoositav muutus loomuliku iibe tagajärjel tööjõuareaalides aastaks 2015

Map 4. Prognosis of the change in population number as a result of natural increase in labour force residential areas for the year 2015

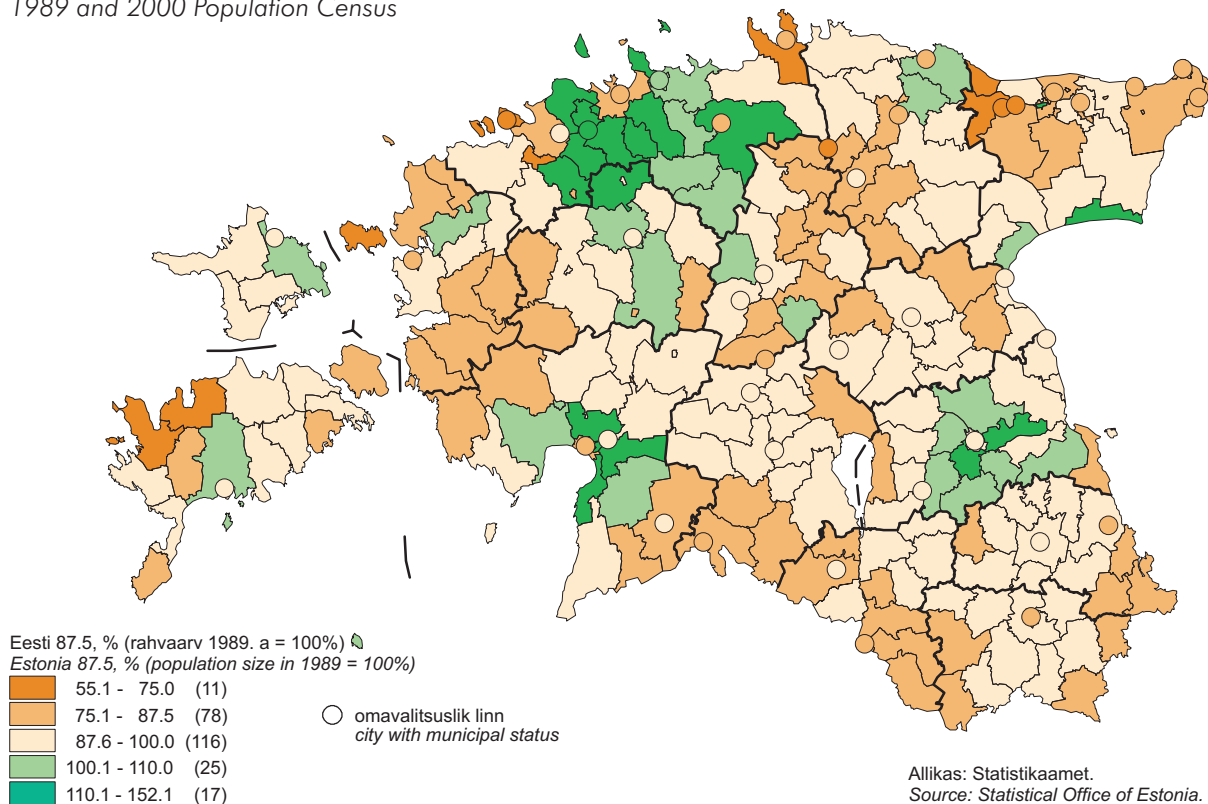
Kaart 5. Rahvaarvu prognoositav muutus siserände tagajärjel tööjõuareaalides aastaks 2015

Map 5. Prognosis of the change in population number as a result of internal migration in labour force residential areas for the year 2015

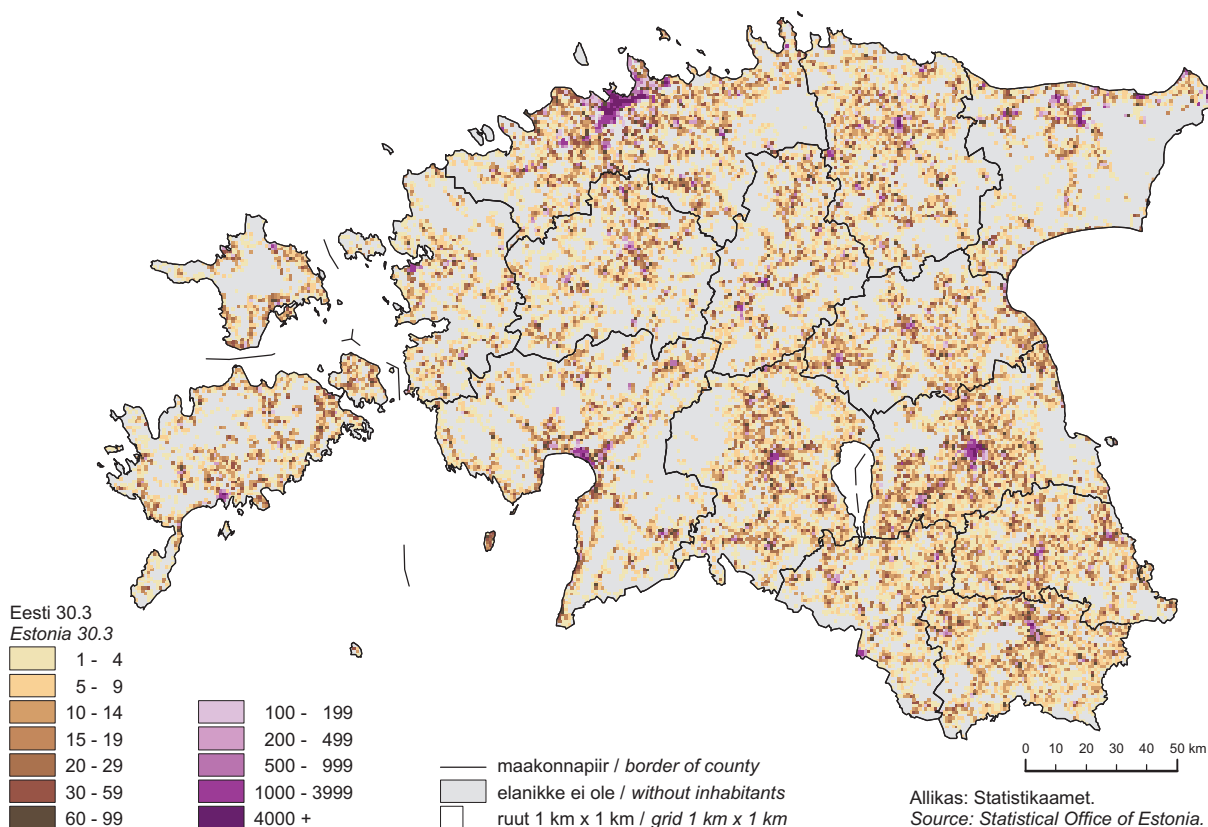
Kaart 6. Alalise rahvastiku rahvaarvu muutus omavalitsusüksustes 1989. ja 2000. aasta rahvaloenduse andmetel

Map 6. Change in the number of usual resident population in local government units according to the data of the 1989 and 2000 Population Census

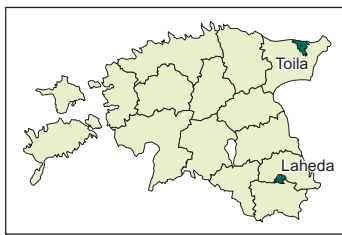

Kaart 7. Rahvastiku asustustihedus (elanikke km² kohta), 31.03.2000

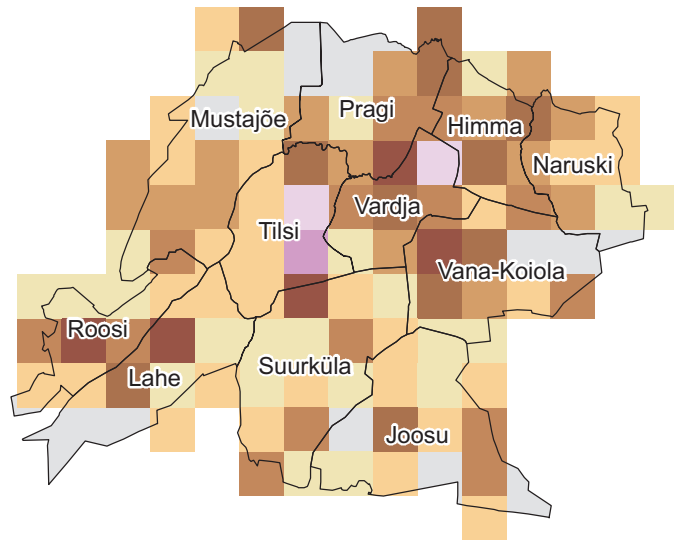
Map 7. Population density (inhabitants per km²), 31.03.2000

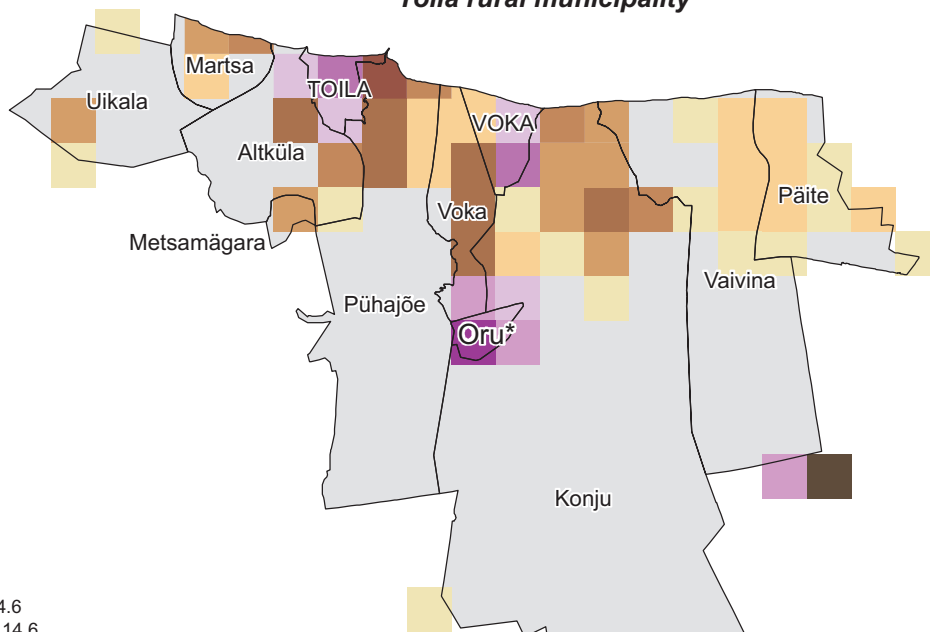
Kaart 8. Rahvastiku asustustihedus Laheda ja Toila vallas (elanikku km² kohta), 31.03.2000
Map 8. Population density in Laheda and Toila rural municipality (inhabitants per km²), 31.03.2000

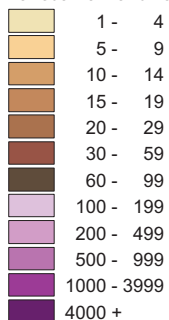
Laheda vald
Laheda rural municipality

Toila vald
Toila rural municipality

Laheda 15.4 ja Toila 14.6
Laheda 15.4 and Toila 14.6

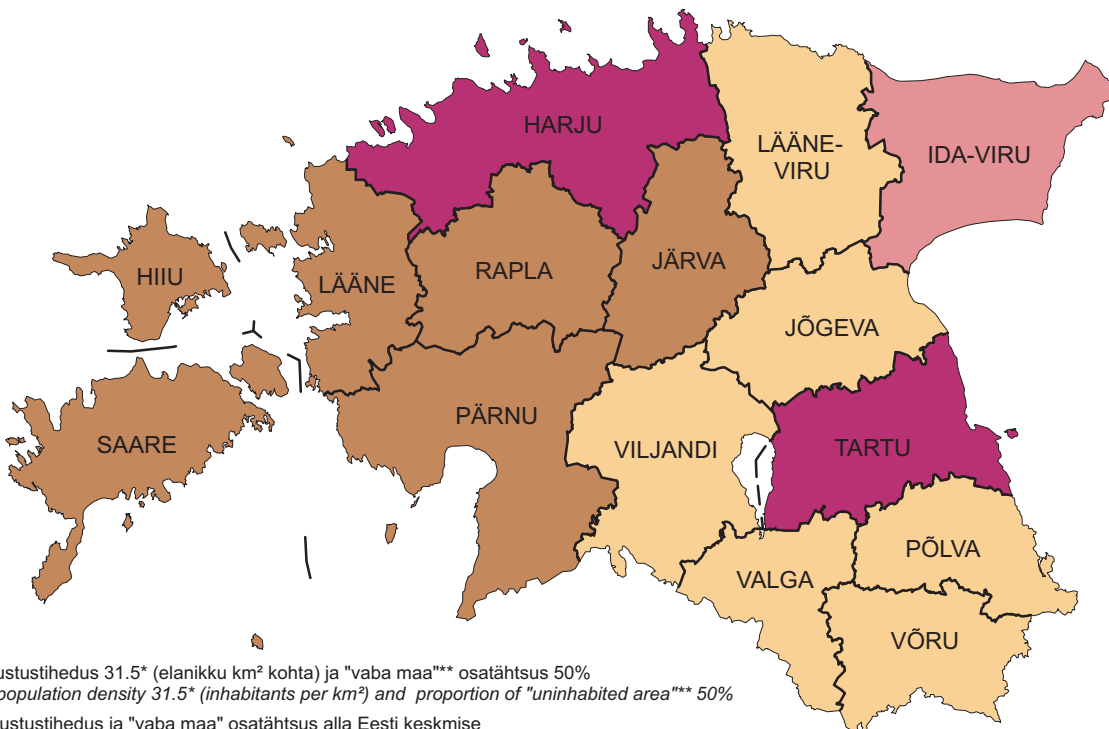
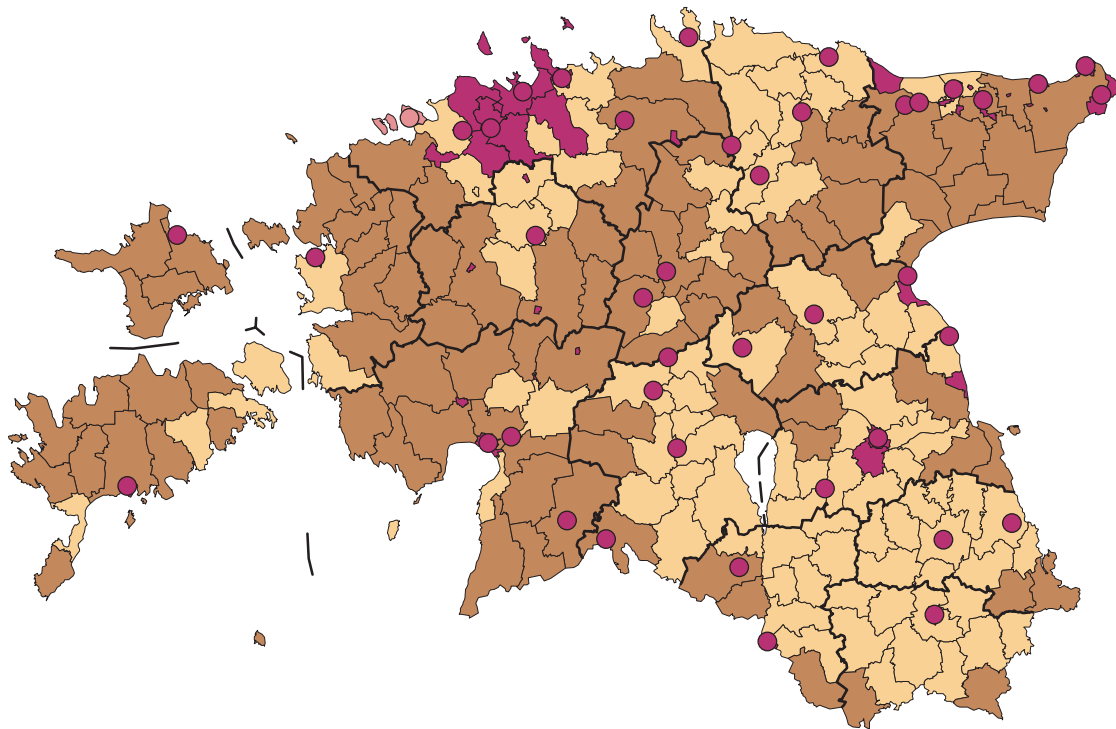
- Oru*** Kohtla-Järve linnaosa
district of Kohtla-Järve city
- Päite** küla nimi
name of village
- VOKA** aleviku nimi
name of small town
- asula lahkmeejoon
border of settlement
- elanikke ei ole
without inhabitants
- ruut 1 km x 1 km
grid 1 km x 1 km

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Kaart 9. Rahvastiku paiknemine haldusüksustes, 31.03.2000

Map 9. Distribution of population by administrative units, 31.03.2000

Eesti: asustustihedus 31,5* (elanikku km² kohta) ja "vaba maa"^{***} osatähtsus 50%
 Estonia: population density 31.5* (inhabitants per km²) and proportion of "uninhabited area"^{***} 50%

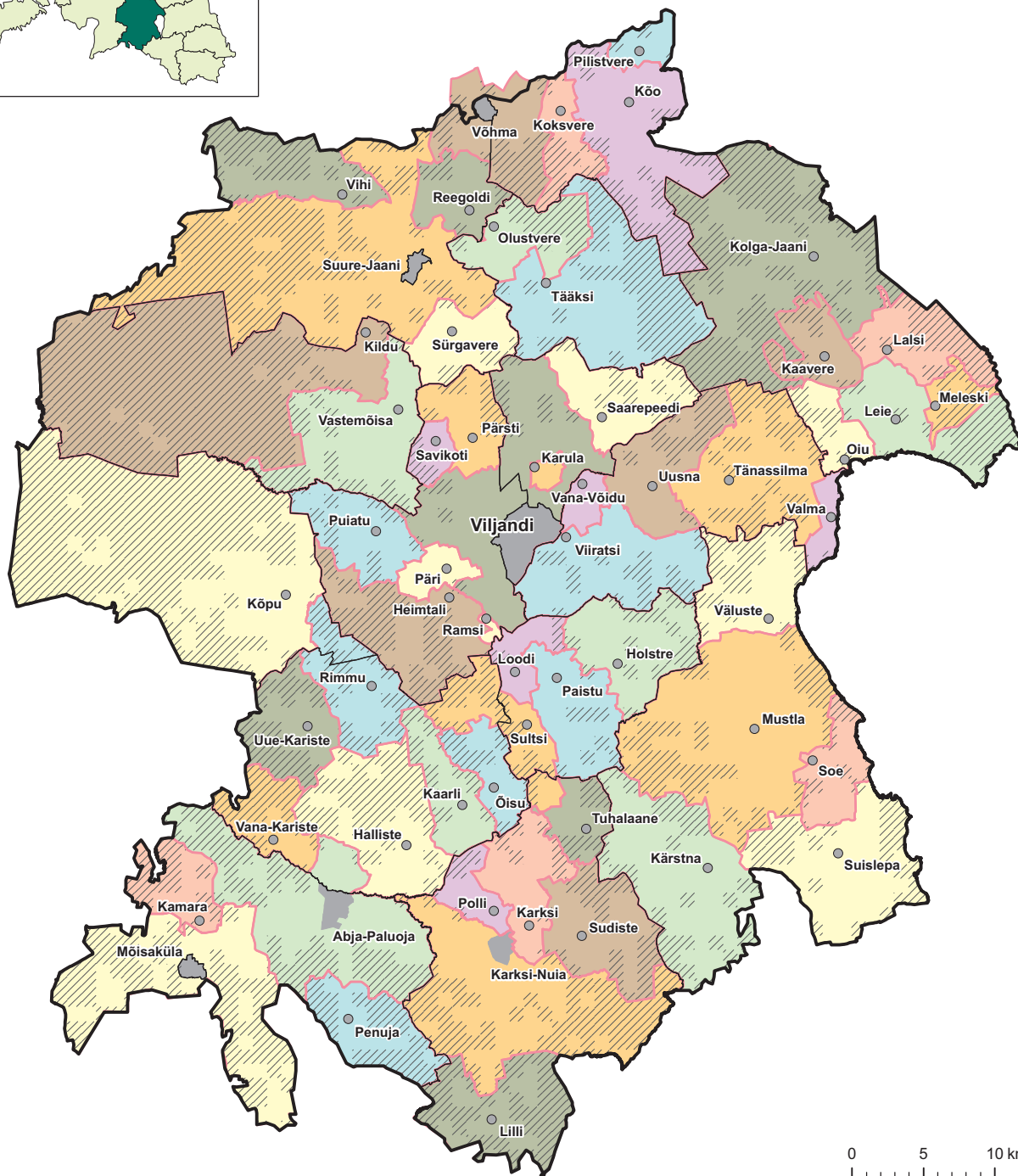
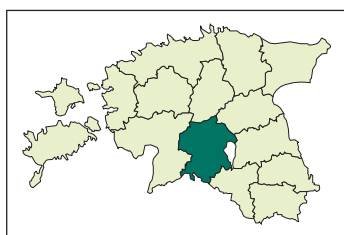
- asustustihedus ja "vaba maa" osatähtsus alla Eesti keskmise population density and proportion of "uninhabited area" below Estonian average
- asustustihedus alla ja "vaba maa" osatähtsus üle Eesti keskmise population density below and proportion of "uninhabited area" over Estonian average
- asustustihedus ja "vaba maa" osatähtsus üle Eesti keskmise population density and proportion of "uninhabited area" over Estonian average
- asustustihedus üle ja "vaba maa" osatähtsus alla Eesti keskmise population density over and proportion of "uninhabited area" below Estonian average

- HIIU maakonna nimi name of county
 - omavalitsuslik linn city with municipal status
 - maakonnapiir border of county
 - omavalitsusüksuse piir border of local government unit
- Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

* Eesti territooriumist on välja arvatud Võrtsjärv ja Peipsi järve Eestile kuuluv osa.
 ** Ala, kus 1 km x 1 km ruudustiku andmetel ei ela ühtegi elanikku.
 * Võrtsjärv and Estonian part of lake Peipus areas have been excluded from the territory of Estonia.
 ** Area without inhabitants, based on 1 km x 1 km grid data.

Kaart 10. Viljandi maakonna I tasandi tõmbekeskused ja nende mõjupiirkonnad, 2005

Map 10. 1st level attraction centres in Viljandi county and their areas of influence, 2005

Paistu I tasandi tõmbekeskuse nimi
name of 1st level attraction centre

● I tasandi tõmbekeskus
1st level attraction centre

— maakonnapiir
border of county

— omavalitsusüksuse piir
border of local government unit

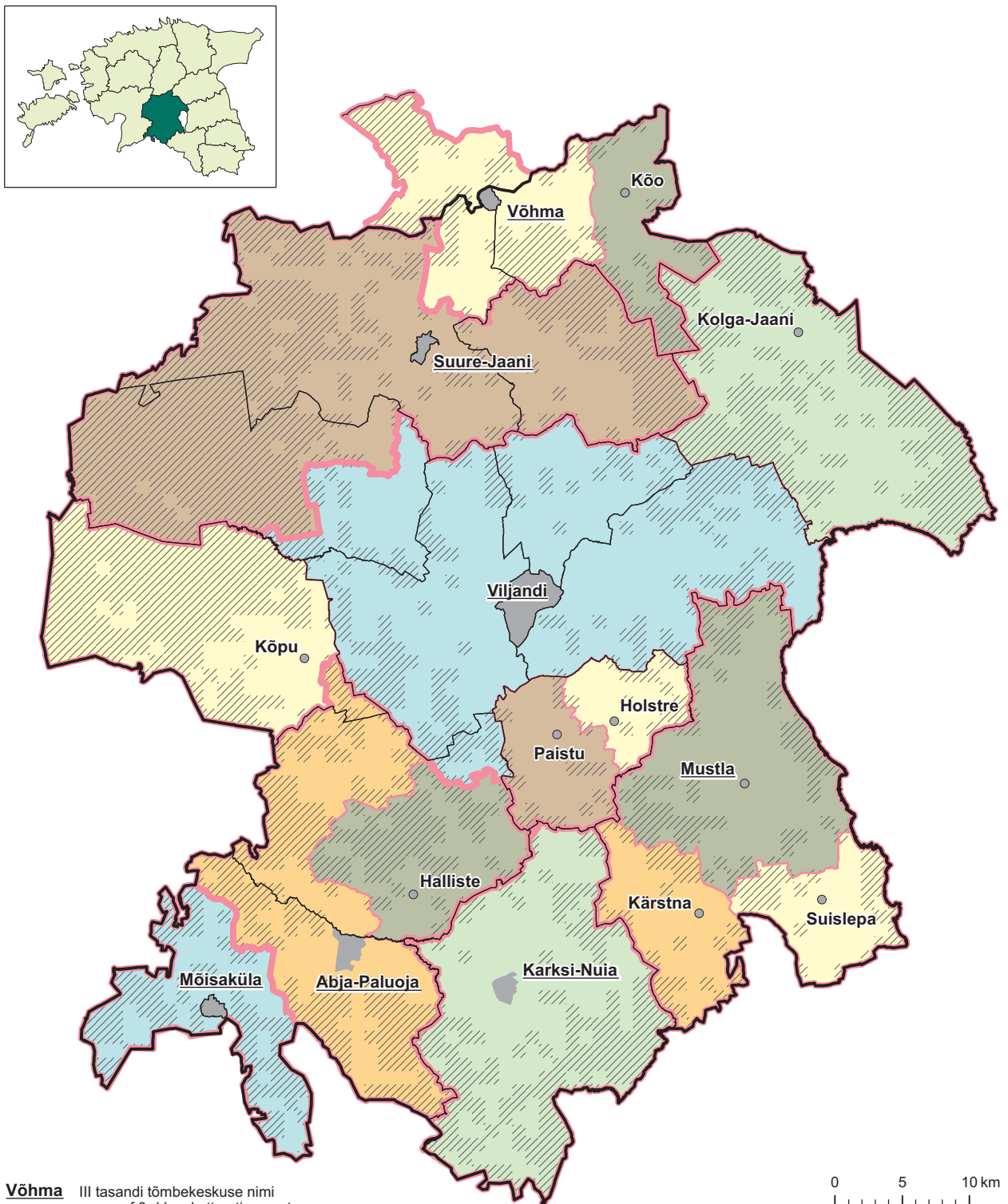
▨ I tasandi tõmbekeskuse mõjupiirkond
area of influence of 1st level attraction centre

▨ elanikke ei ole (1 km x 1 km ruudustiku andmed, 31.03.2000)
without inhabitants (1 km x 1 km grid data, 31.03.2000)

Allikad: Viljandi Maavalitsus, Statistikaamet.

Sources: Viljandi County Government, Statistical Office of Estonia.

Kaart 11. Viljandi maakonna II ja III tasandi tõmbekeskused ja nende mõjupiirkonnad, 2005
 Map 11. 2nd and 3rd level attraction centres in Viljandi county and their areas of influence, 2005

Võhma III tasandi tõmbekeskuse nimi
 name of 3rd level attraction centre

Paistu II tasandi tõmbekeskuse nimi
 name of 2nd level attraction centre

● ↙ II või II ja III tasandi tõmbekeskus
 2nd or 2nd and 3rd level attraction centre

— maakonnapiir
 border of county

— omavalitsusüksuse piir
 border of local government unit

— III tasandi tõmbekeskuse mõjupiirkonna piir
 border of area of influence of 3rd level attraction centre

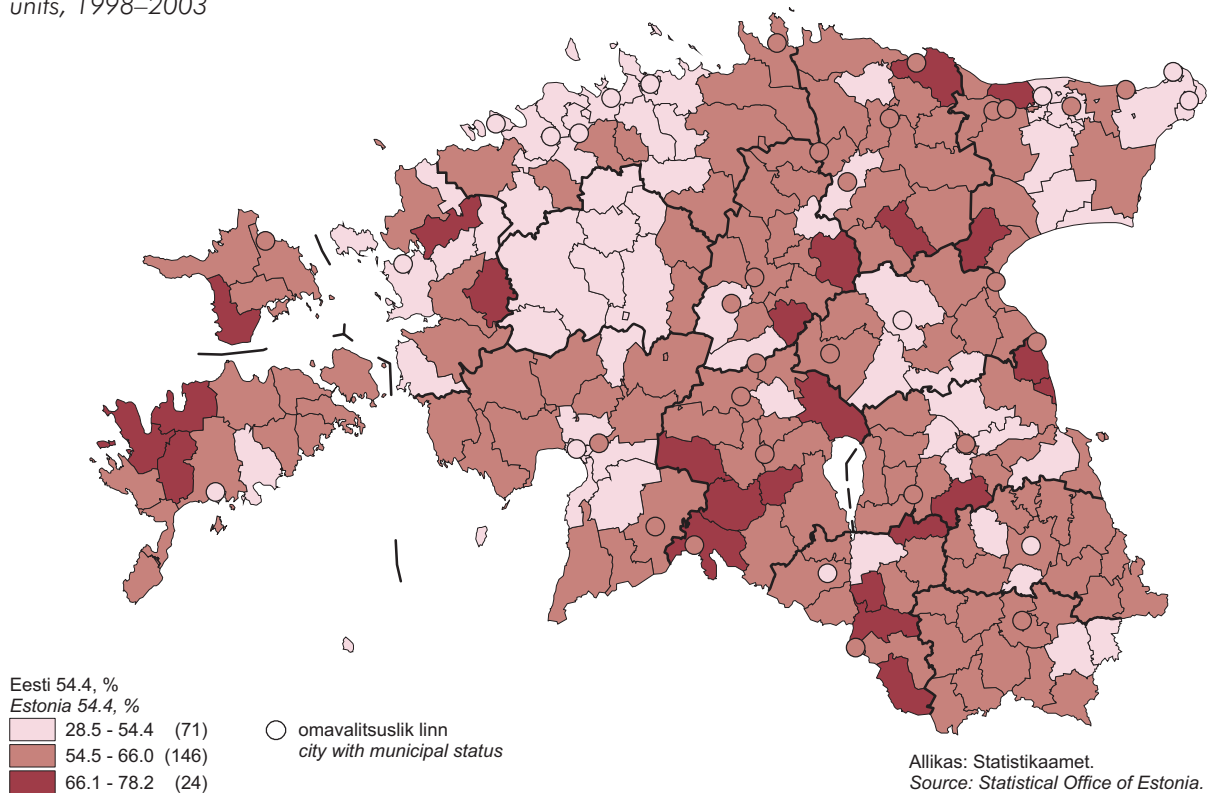
— II tasandi tõmbekeskuse mõjupiirkond
 area of influence of 2nd level attraction centre

— elanikke ei ole (1 km x 1 km ruudustiku andmed, 31.03.2000)
 without inhabitants (1 km x 1km grid data, 31.03.2000)

Allikad: Viljandi Maavalitsus, Statistikaamet.
 Sources: Viljandi County Government, Statistical Office of Estonia.

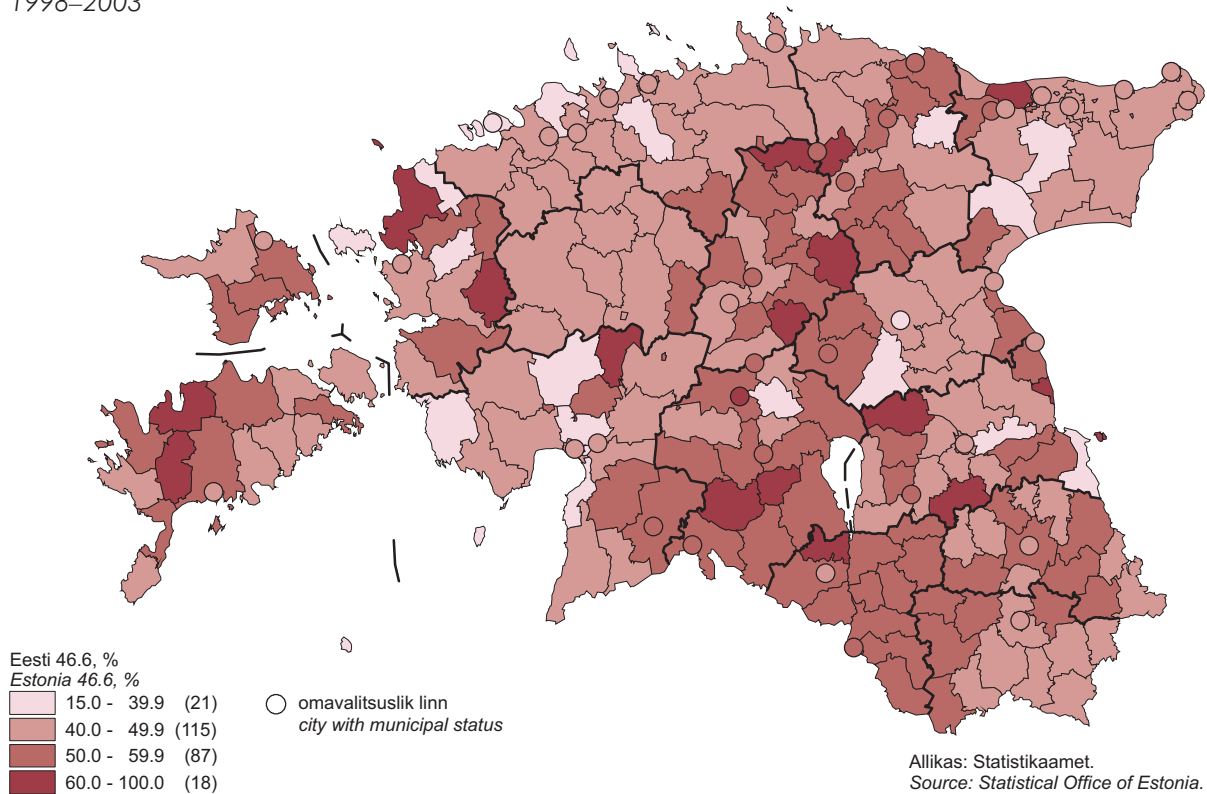
Kaart 12. Vereringeelundite haiguste osatähtsus elanike surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003

Map 12. The proportion of diseases of circulatory system as the cause of death of population in local government units, 1998–2003

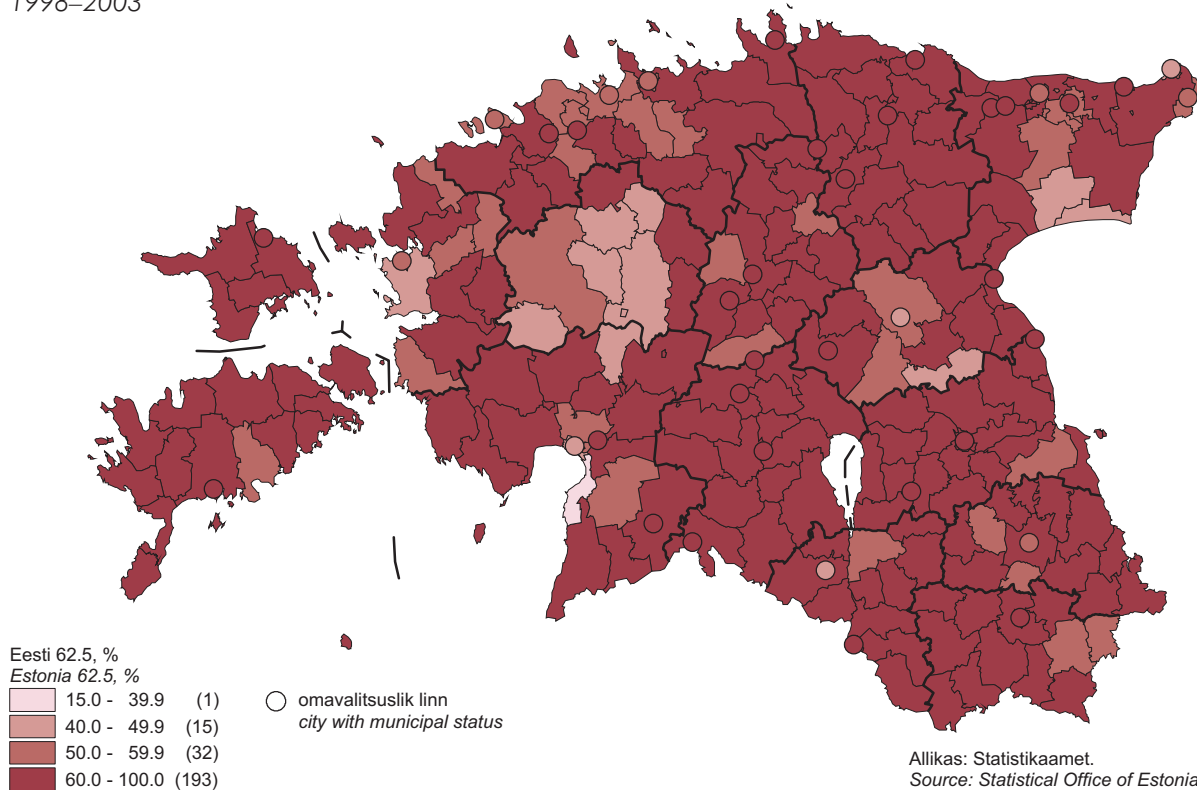
Kaart 13. Vereringeelundite haiguste osatähtsus meeste surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003

Map 13. The proportion of diseases of circulatory system as the cause of death of males in local government units, 1998–2003

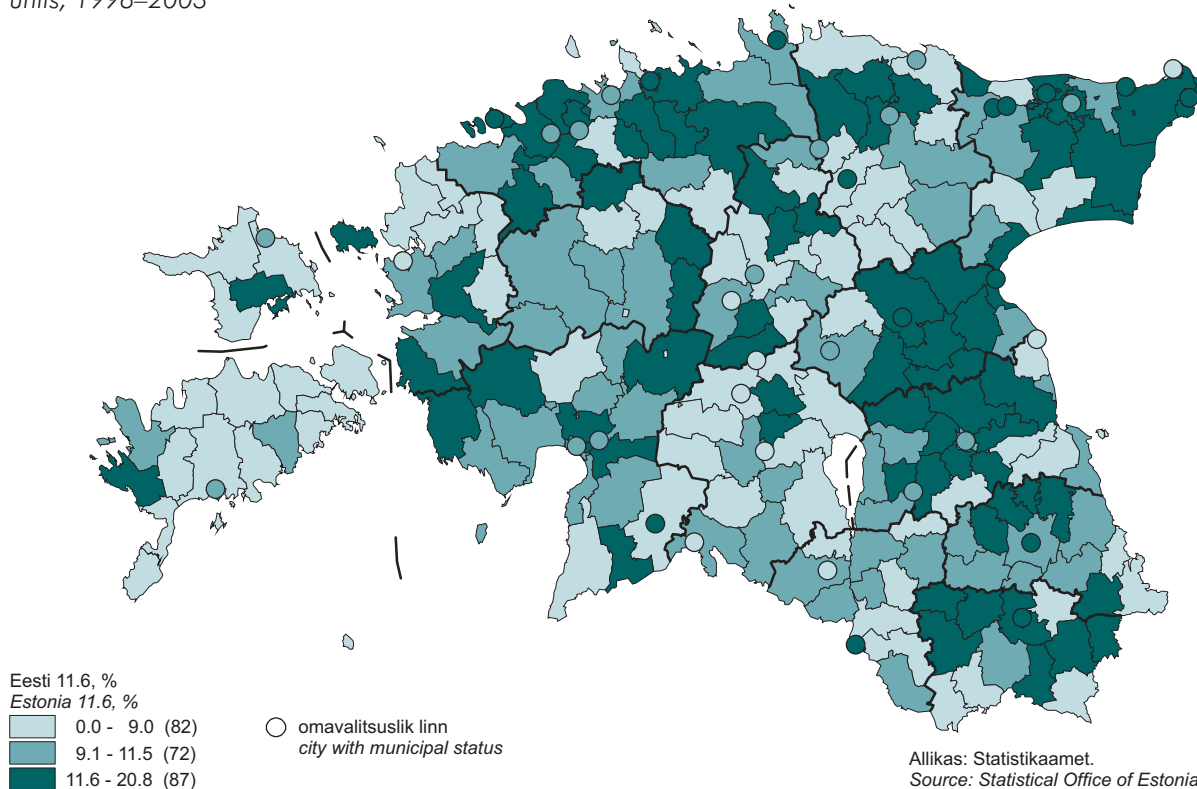
Kaart 14. Vereringeelundite haiguste osatähtsus naiste surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003

Map 14. The proportion of diseases of circulatory system as the cause of death of females in local government units, 1998–2003

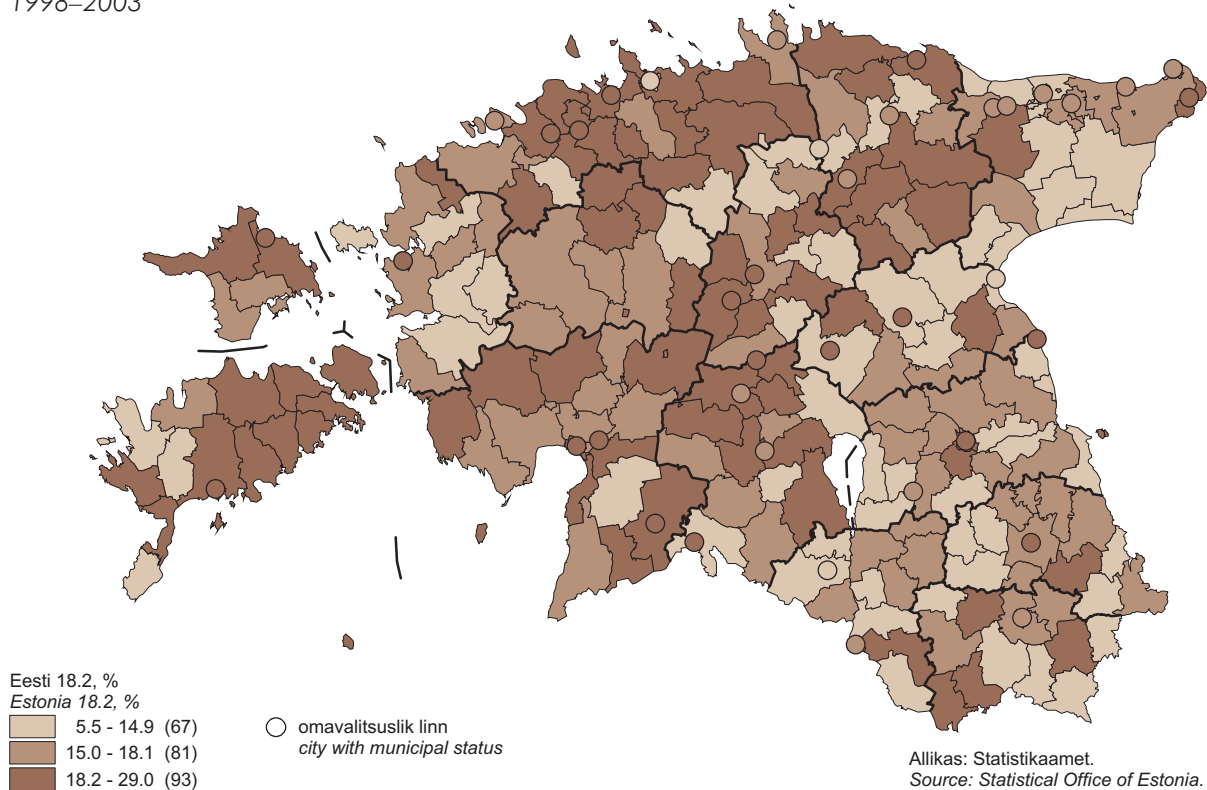
Kaart 15. Traumade ja mürgistuste osatähtsus elanike surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003

Map 15. The proportion of injuries and poisonings as the cause of death of population in local government units, 1998–2003

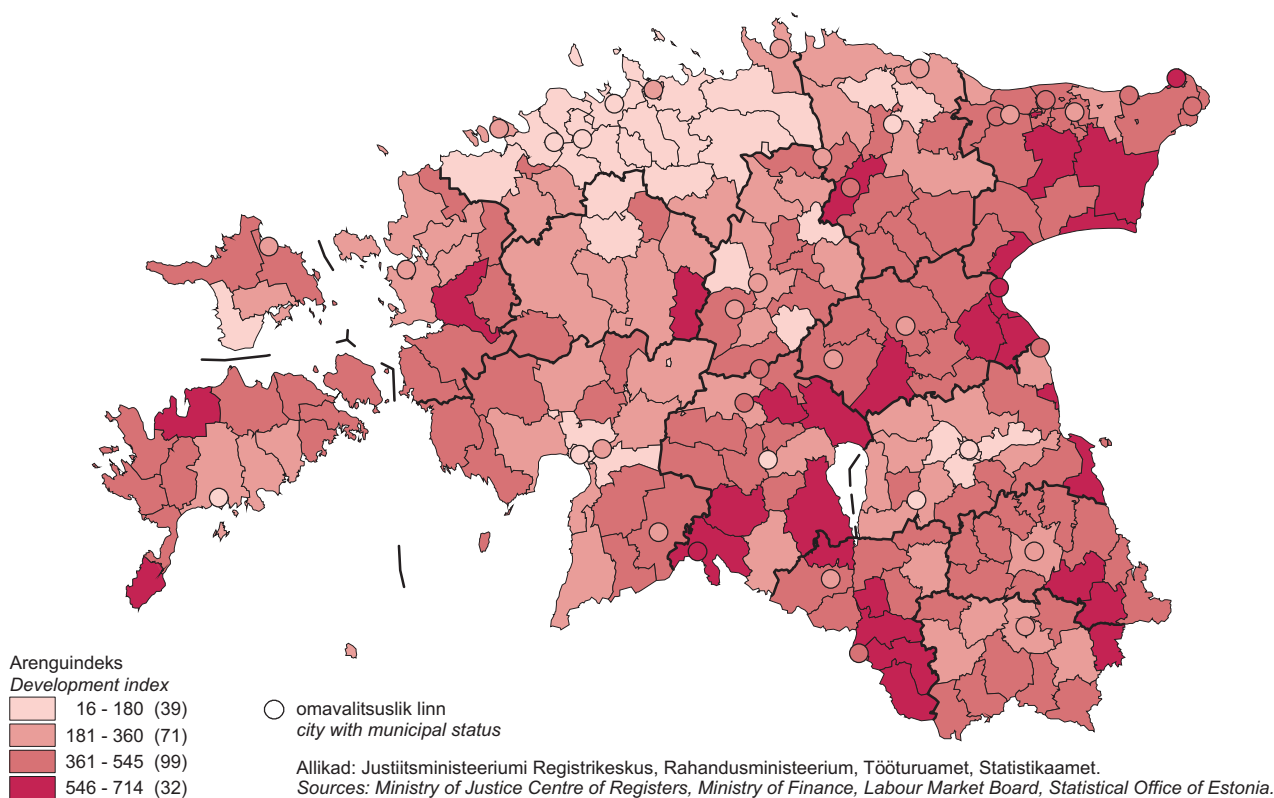
Kaart 16. Pahaloomuliste kasvajate osatähtsus elanike surmapõhjustes omavalitsusüksustes, 1998–2003

Map 16. The proportion of malignant neoplasms as the cause of death of population in local government units, 1998–2003

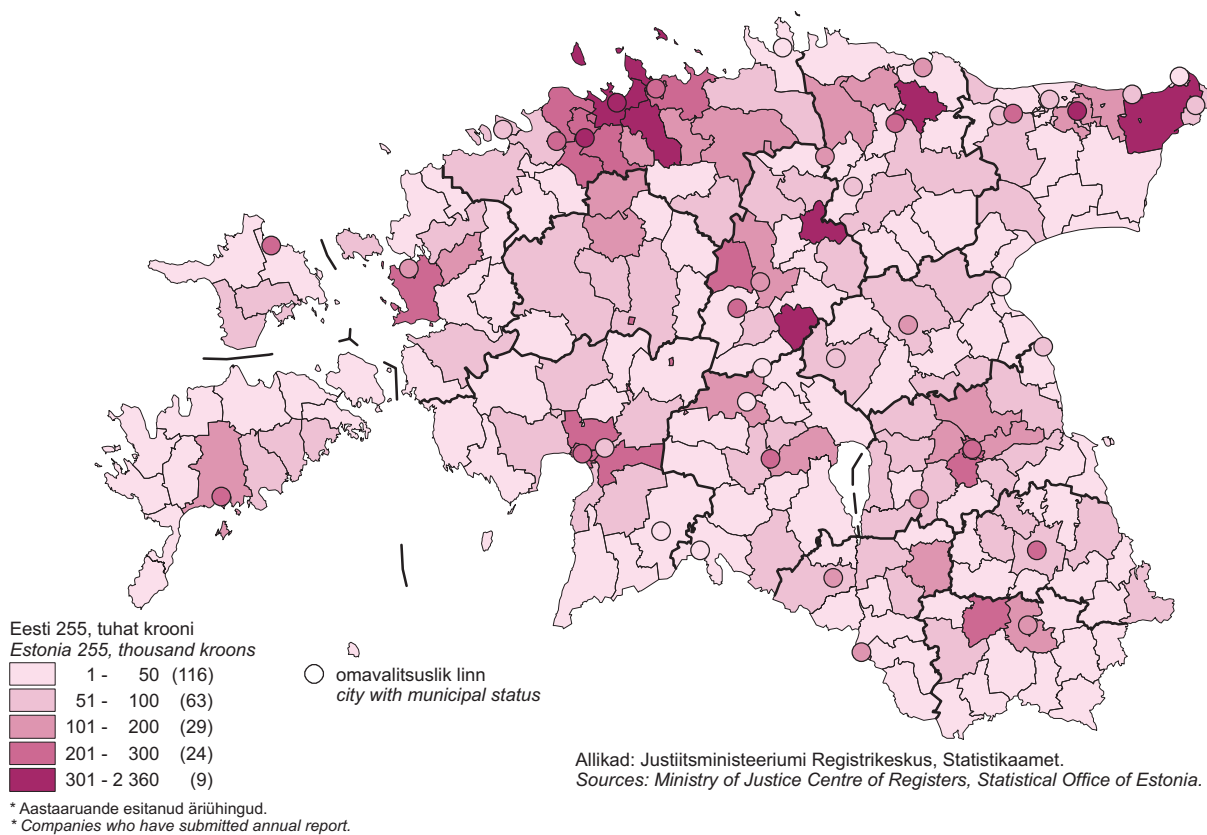
Kaart 17. Arenguindeks omavalitsusüksustes, 2003

Map 17. Development index in local government units, 2003

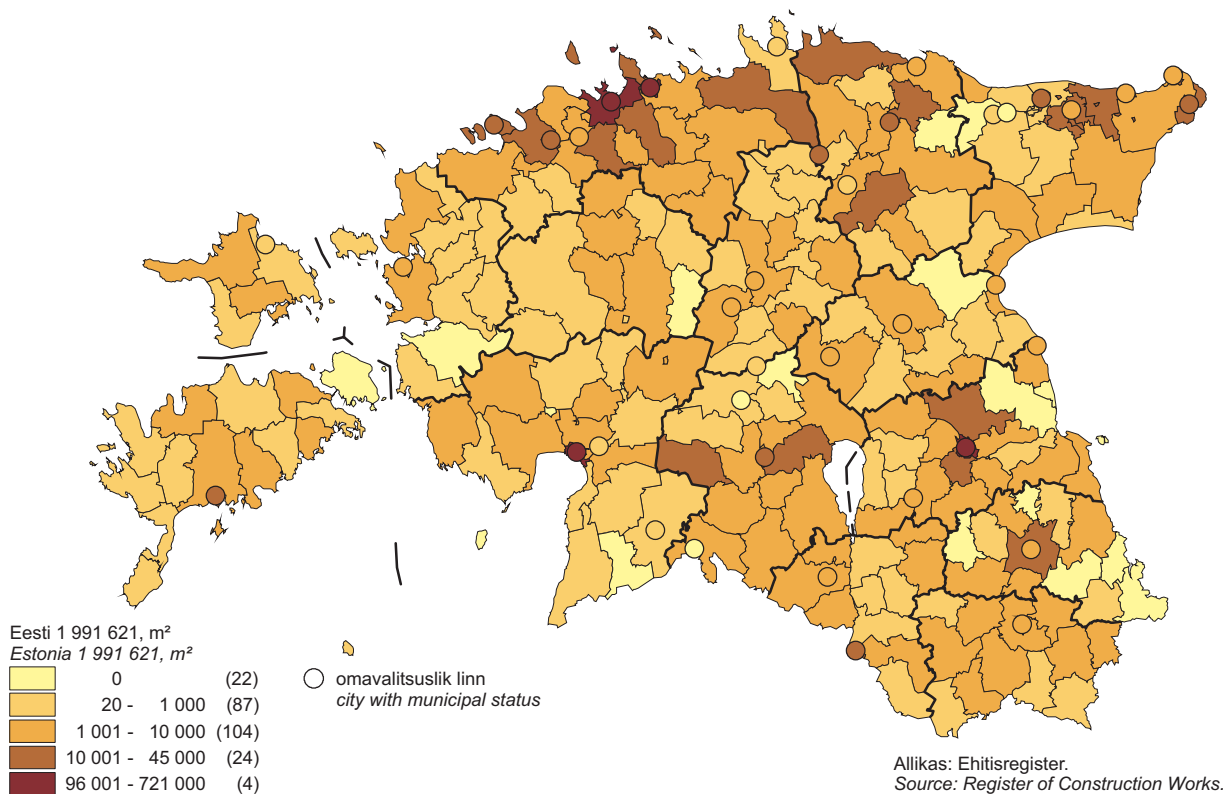
Kaart 18. Äriühingute* realiseerimise netokäive elaniku kohta omavalitsusüksustes, 2003

Map 18. Net sales of companies* per capita in local government units, 2003

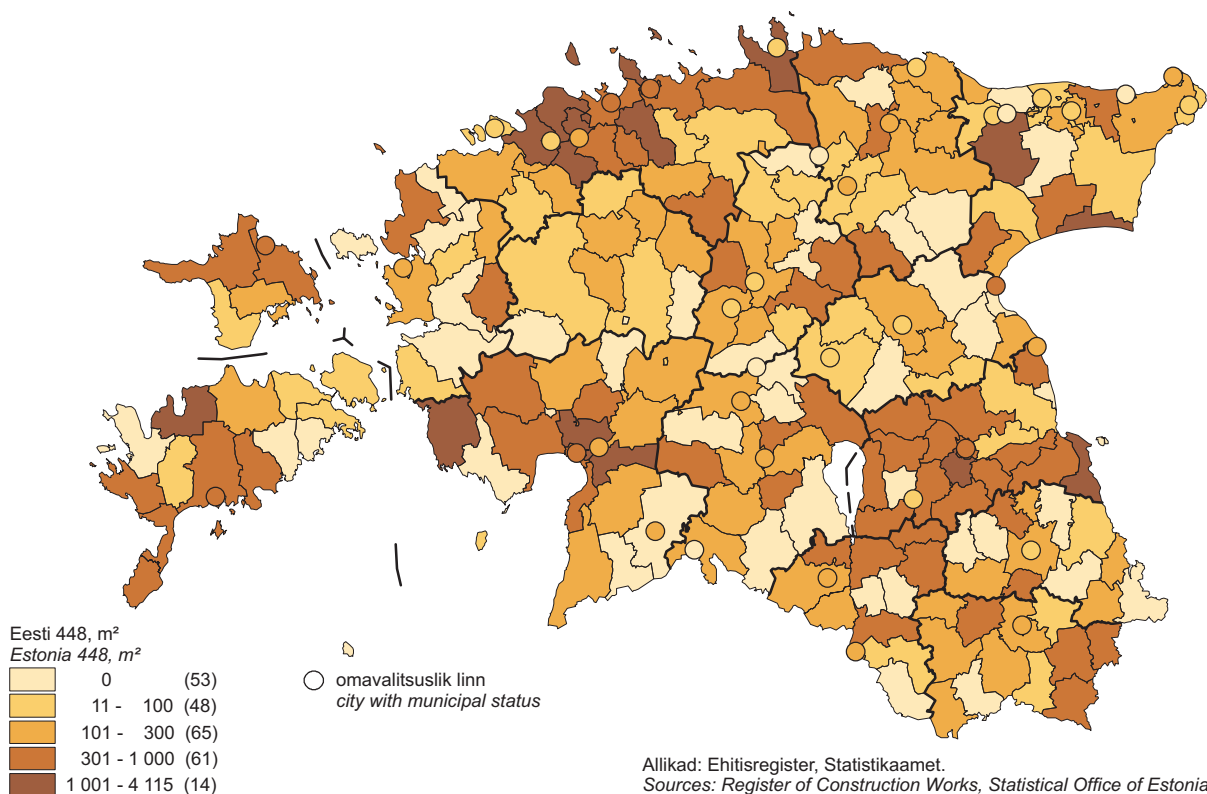
Kaart 19. Kasutusse võetud mitteeluhoonete kasulik pind omavalitsusüksustes, 2002–2004

Map 19. Useful floor area of non-residential building completions in local government units, 2002–2004

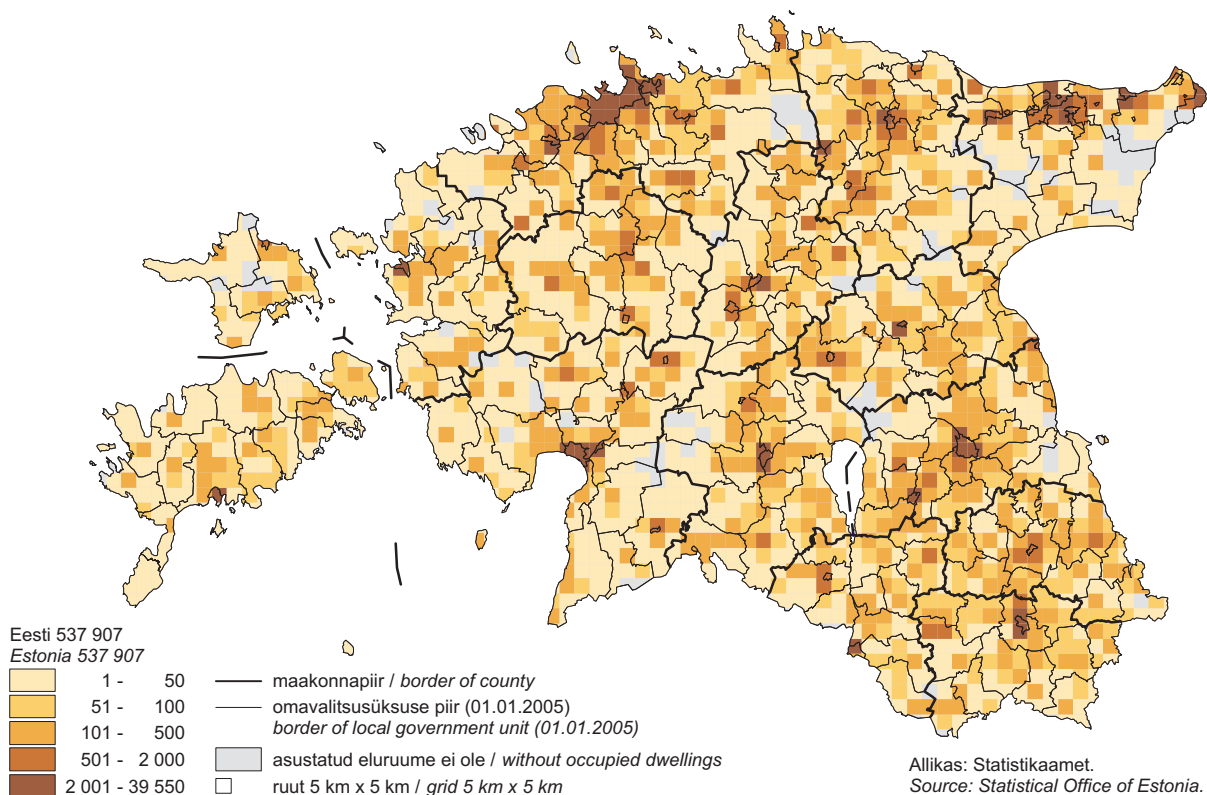
Kaart 20. Kasutusse võetud eluruumide pind elaniku kohta omavalitsusüksustes, 2002–2004

Map 20. Floor area of dwelling completions per capita in local government units, 2002–2004

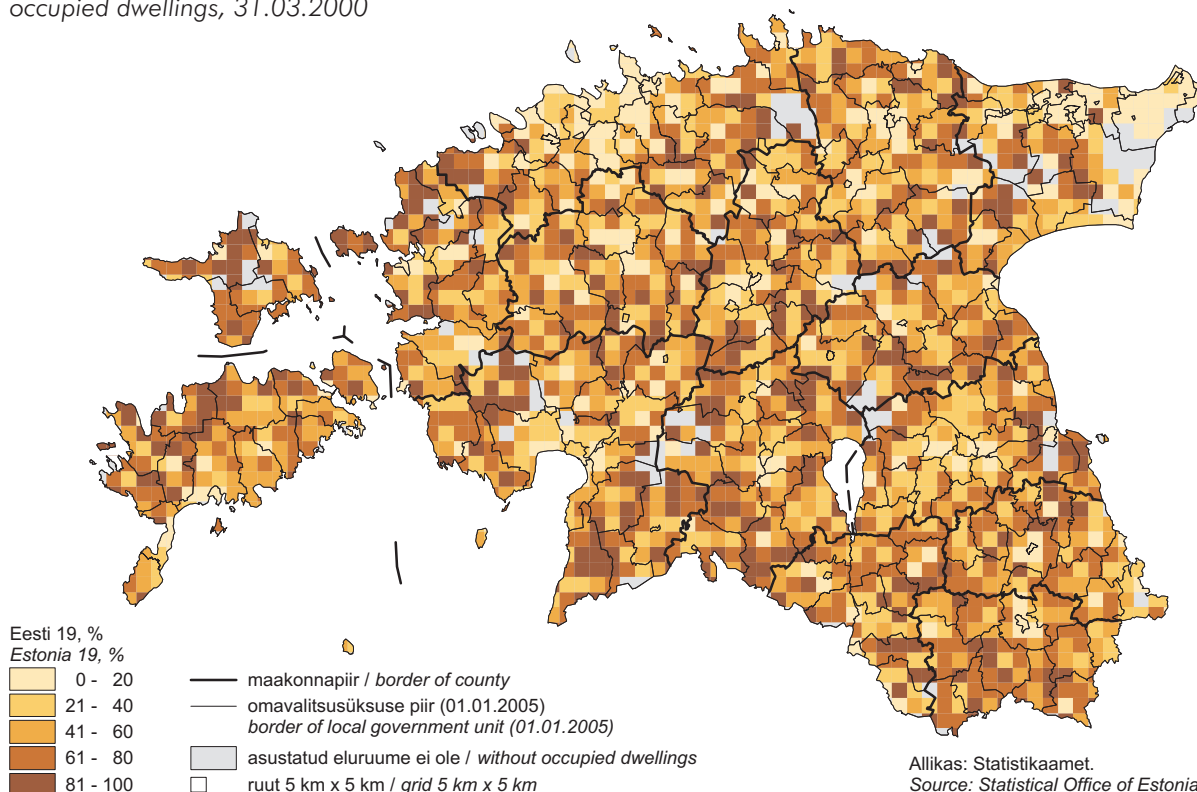
Kaart 21. Asustatud eluruumide koguarv, 31.03.2000

Map 21. Total number of occupied dwellings, 31.03.2000

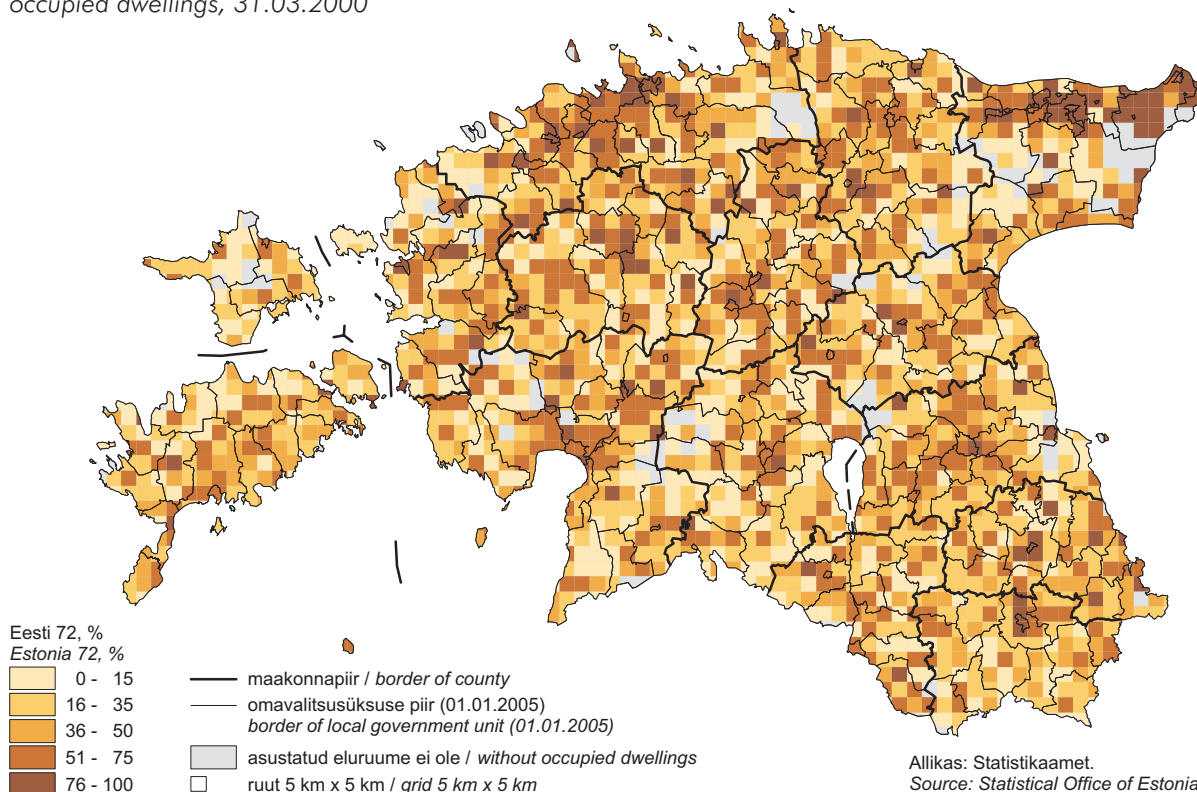
Kaart 22. 1945. aastal ja varem ehitatud hoonetes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000

Map 22. The proportion of occupied dwellings located in buildings built in 1945 and before in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000

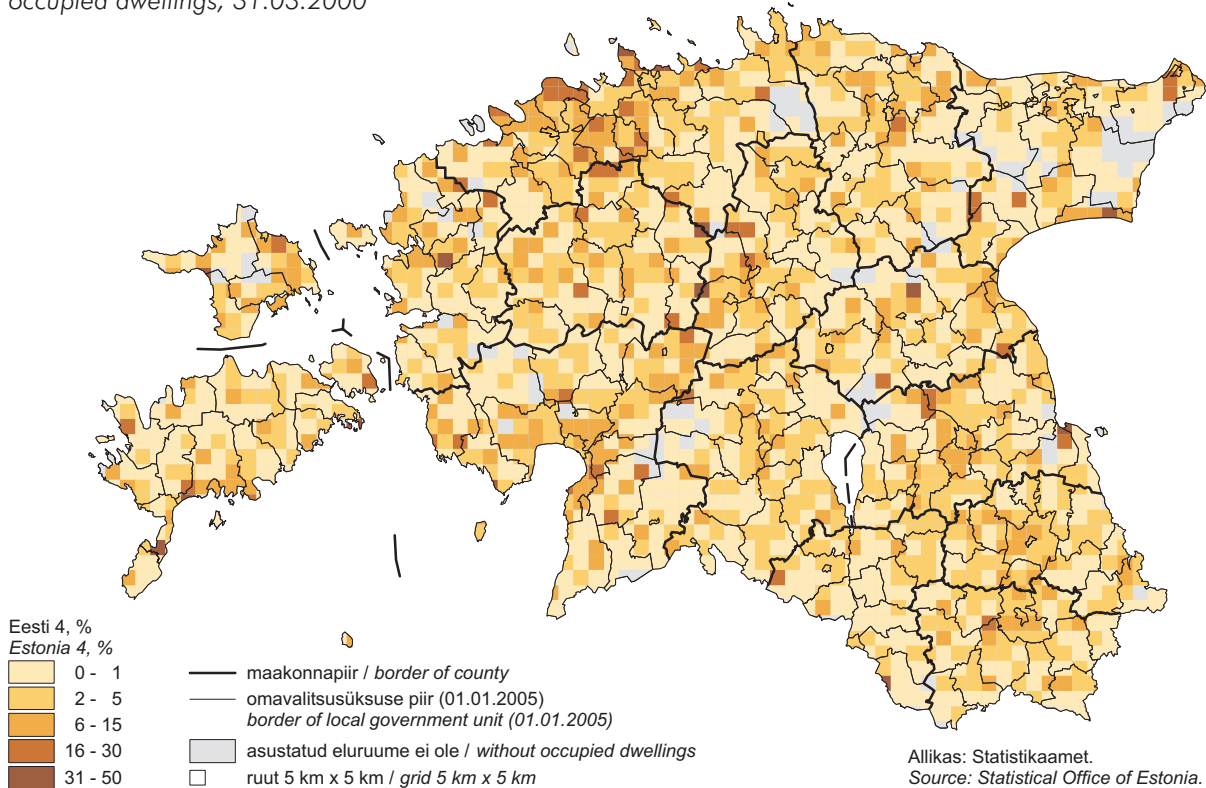
Kaart 23. Aastatel 1946–1990 ehitatud hoonetes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000

Map 23. The proportion of occupied dwellings located in buildings built in 1946–1990 in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000

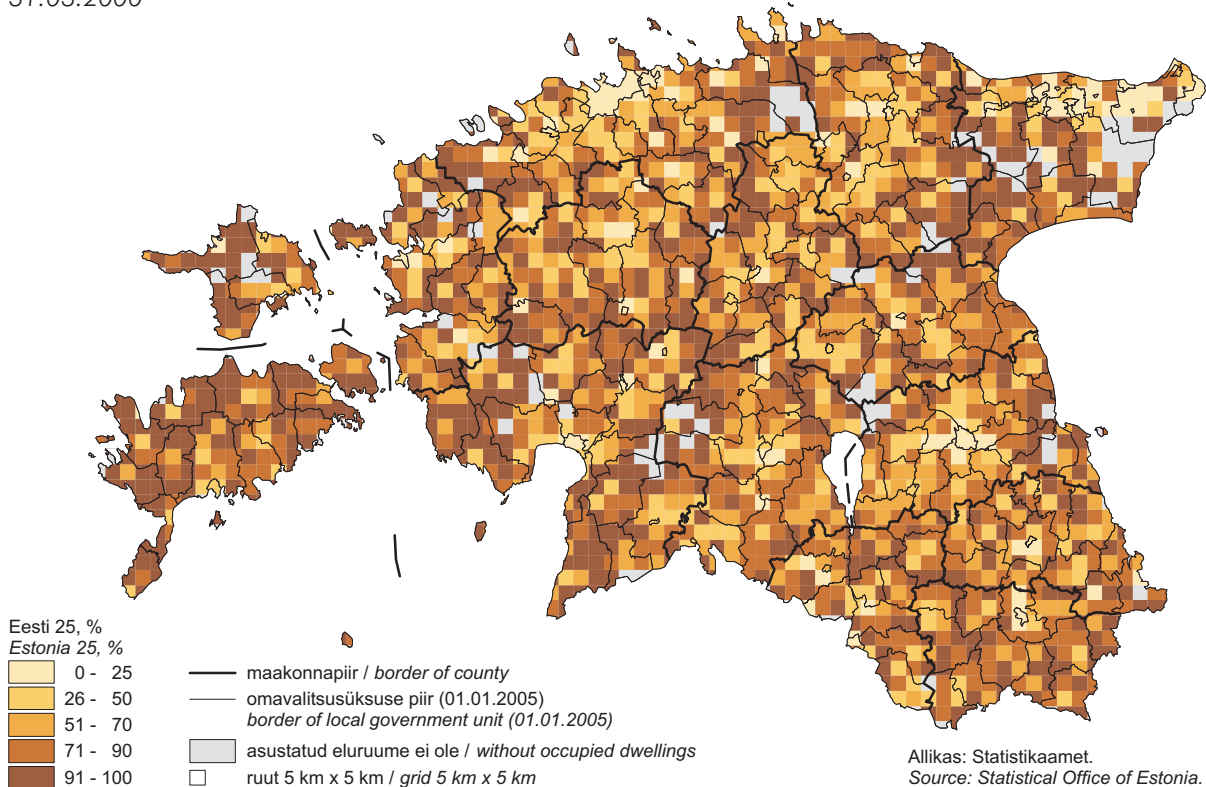
Kaart 24. Aastatel 1991–2000 ehitatud hoonetes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000

Map 24. The proportion of occupied dwellings located in buildings built in 1991–2000 in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000

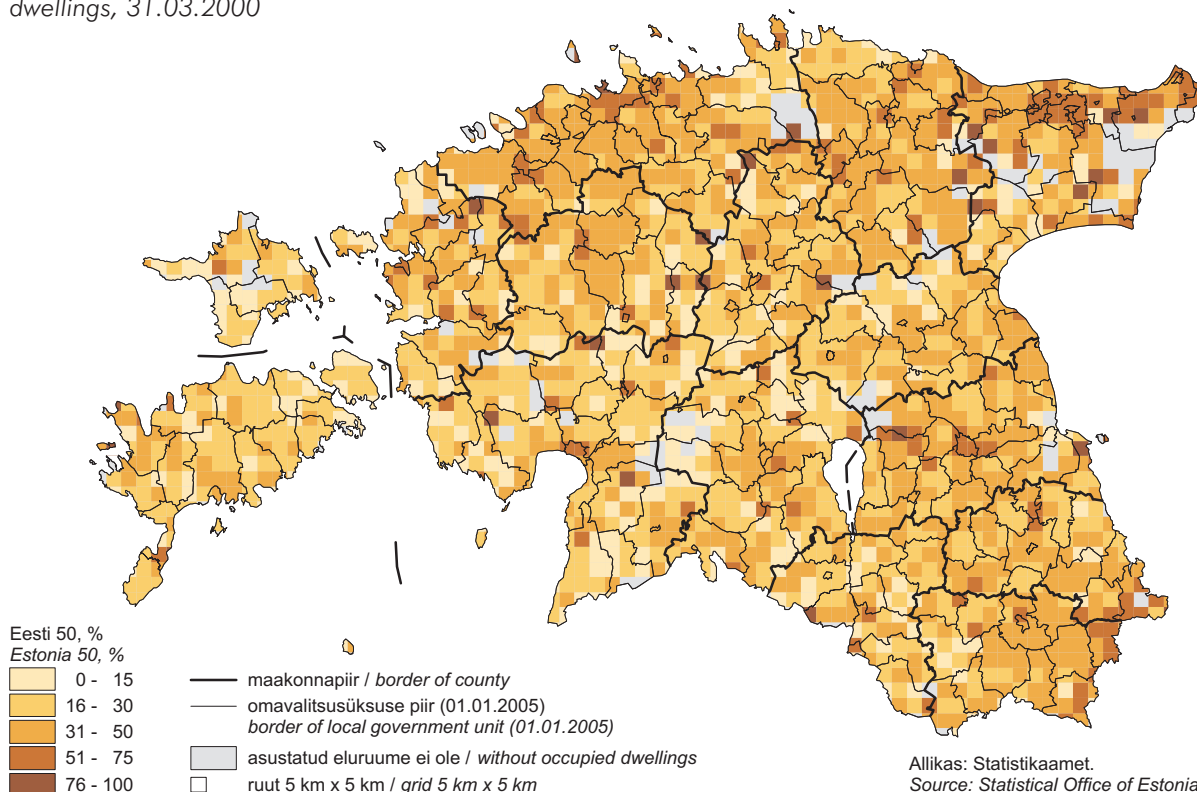
Kaart 25. Pereelamutes paiknevate asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000

Map 25. The proportion of occupied dwellings located in family dwellings in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000

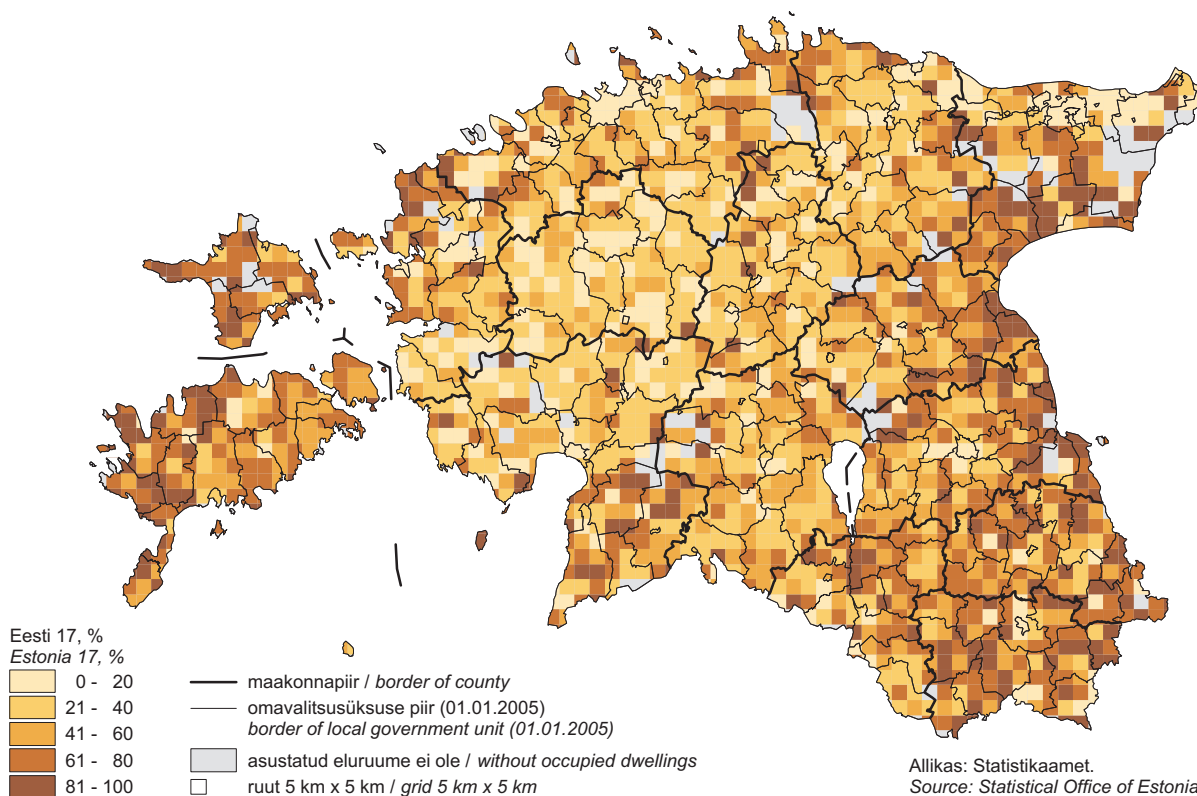
Kaart 26. Kahe- ja väiksemate kui kahetoaliste asustatud eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000

Map 26. The proportion of occupied dwellings with two rooms and smaller in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000

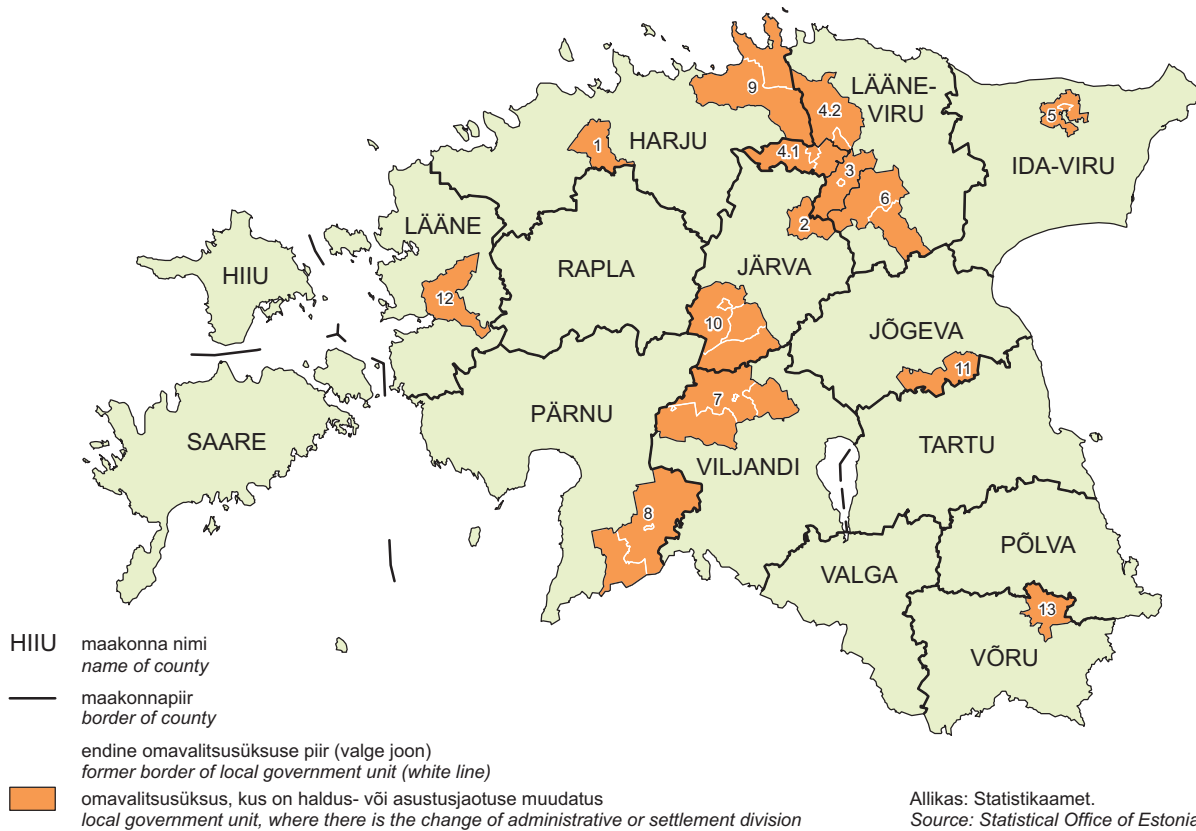
Kaart 27. Asustatud, saunaga eluruumide osatähtsus asustatud eluruumide koguarvus, 31.03.2000

Map 27. The proportion of occupied dwellings with sauna in the total number of occupied dwellings, 31.03.2000

Kaart 28. Haldus- ja asustusjaotuse muudatused, 1. jaanuar – 1. november 2005

Map 28. The changes of administrative and settlement division, 1 January – 1 November 2005

Muudatuste selgitused

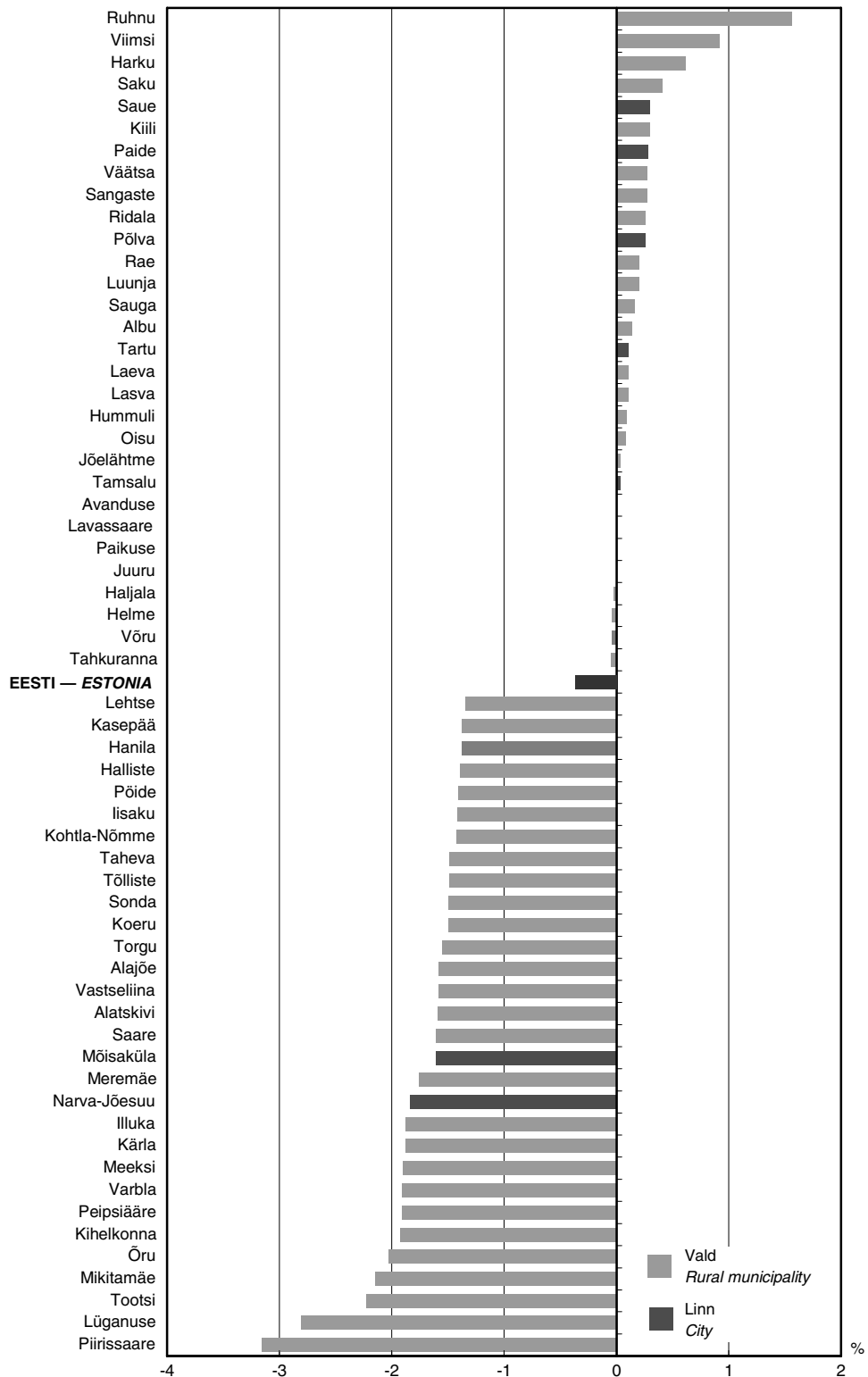
1. Saku vallas on moodustatud uus küla (Sookaera-Metsanurga).
2. Järva-Jaani vallas on Järva-Jaani alevik muudetud Järva-Jaani aleviks.
3. Tamsalu valla ja Tamsalu linna ühinemisel on moodustatud Tamsalu vald.
4. On moodustatud Tapa vald Tapa linna, Lehtse ja Saksi valla baasil. Muutub Järva ja Lääne-Viru maakonna vaheline piir.
- 4.1. Osa Saksi valla külasid (Imastu, Karkuse, Loksu, Lokuta, Moe, Nõmmküla, Näo, Piilu, Saiakopli, Saksi ja Vahakulmu küla) kuulub Tapa valda.
- 4.2. Teine osa Saksi valla külasid (Kiku, Pariisi ja Salda küla) kuulub Kadrina valda.
5. Jõhvi valla ja Jõhvi linna ühinemisel on moodustatud Jõhvi vald.
6. Väike-Maarja valla ja Avanduse valla ühinemisel on moodustatud Väike-Maarja vald.
7. Suure-Jaani valla, Suure-Jaani linna, Olustvere ja Vastemõisa valla ühinemisel on moodustatud Suure-Jaani vald.
8. Saarde valla, Kilingi-Nõmme linna ja Tali valla ühinemisel on moodustatud Saarde vald.
9. Muudatused Kuusalu vallas.
- 9.1. Kuusalu valla ja Loksa valla ühinemisel on moodustatud Kuusalu vald.
- 9.2. Kuusalu valla Kiiu küla on nüüd Kiiu alevik ja Kolga küla on Kolga alevik.
10. Türi valla, Türi linna, Kabala ja Oisu valla ühinemisel on moodustatud Türi vald.
11. Tabivere valla Maarja küla nimi on asendatud nimega Maarja-Magdaleena küla.
12. Martna vallas on moodustatud uus küla (Kuluse küla).
13. Lasva vallas on moodustatud uus küla (Pille küla).

Explanation of changes

1. A new village (Sookaera-Metsanurga) has been established in Saku rural municipality (r.m).
2. Järva-Jaani small town in Järva-Jaani r.m has been changed into Järva-Jaani town.
3. Tamsalu r.m has been established as a result of merging of Tamsalu r.m and Tamsalu city.
4. Tapa r.m has been established on the basis of Tapa city, Lehtse and Saksi r.m. The border between Järva and Lääne-Viru county changes.
- 4.1. Some villages (Imastu, Karkuse, Loksu, Lokuta, Moe, Nõmmküla, Näo, Piilu, Saiakopli, Saksi and Vahakulmu village) of Saksi r.m have been included in Tapa r.m.
- 4.2. Other villages (Kiku, Pariisi and Salda village) of Saksi r.m have been included in Kadrina r.m.
5. Jõhvi r.m has been established as a result of merging of Jõhvi r.m and Jõhvi city.
6. Väike-Maarja r.m has been established as a result of merging of Väike-Maarja r.m and Avanduse r.m.
7. Suure-Jaani r.m has been established as a result of merging of Suure-Jaani r.m, Suure-Jaani city, Olustvere and Vastemõisa r.m.
8. Saarde r.m has been established as a result of merging of Saarde r.m, Kilingi-Nõmme city and Tali r.m.
9. Changes in Kuusalu r.m.
- 9.1. Kuusalu r.m has been established as a result of merging of Kuusalu r.m and Loksa r.m.
- 9.2. Kiiu village and Kolga village in Kuusalu r.m have been changed into Kiiu small town and Kolga small town.
10. Türi r.m has been established as a result of merging of Türi r.m, Türi city and Kabala and Oisu r.m.
11. The name of Maarja village in Tabivere r.m has been replaced with the name of Maarja-Magdaleena village.
12. A new village (Kuluse) has been established in Martna r.m.
13. A new village (Pille) has been established in Lasva r.m.

Joonis 1. Rahvaarvu muutus, 2003–2004

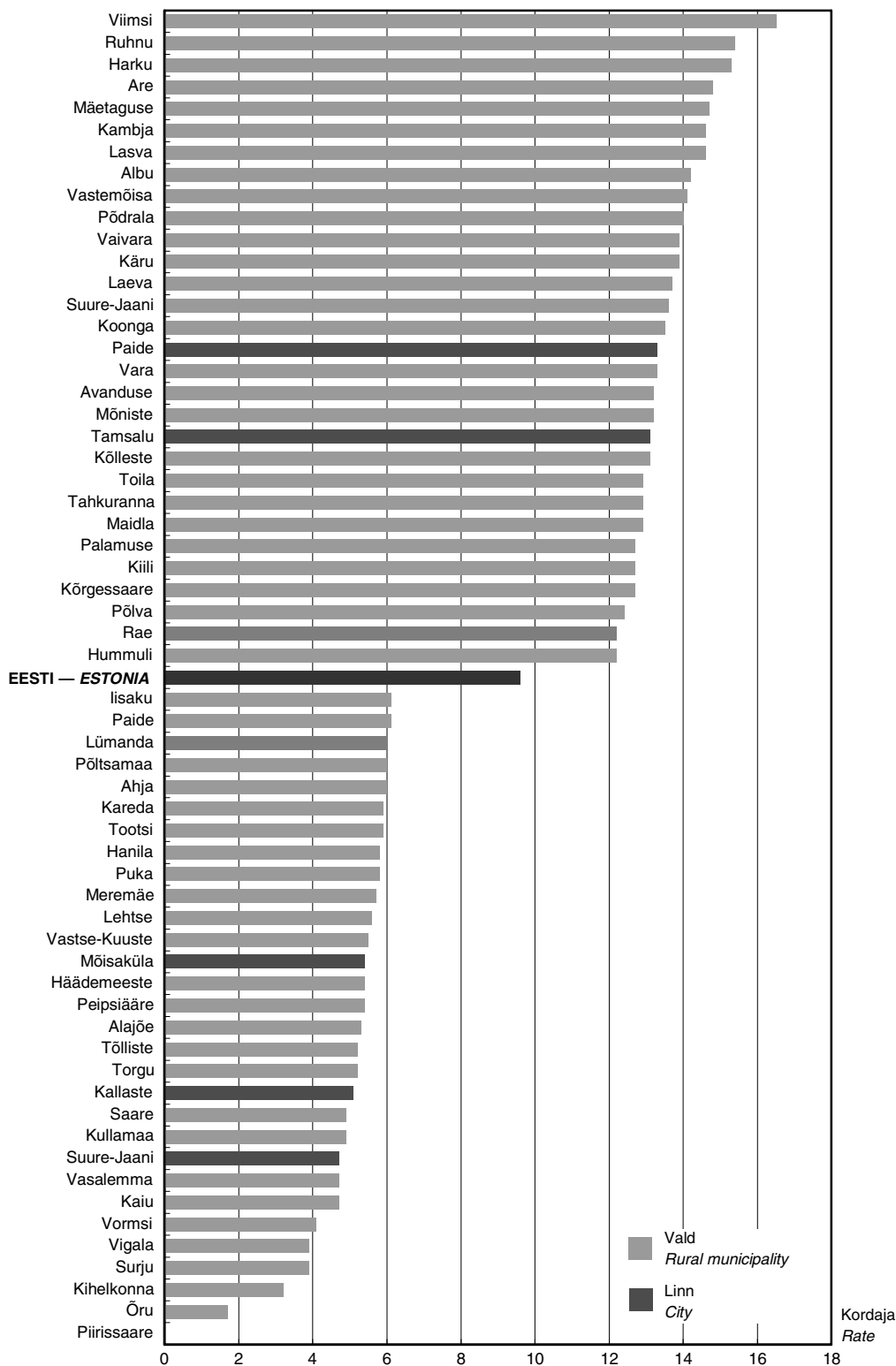
Figure 1. Change in population, 2003–2004

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 2. Sündimuse üldkordaja, 2003

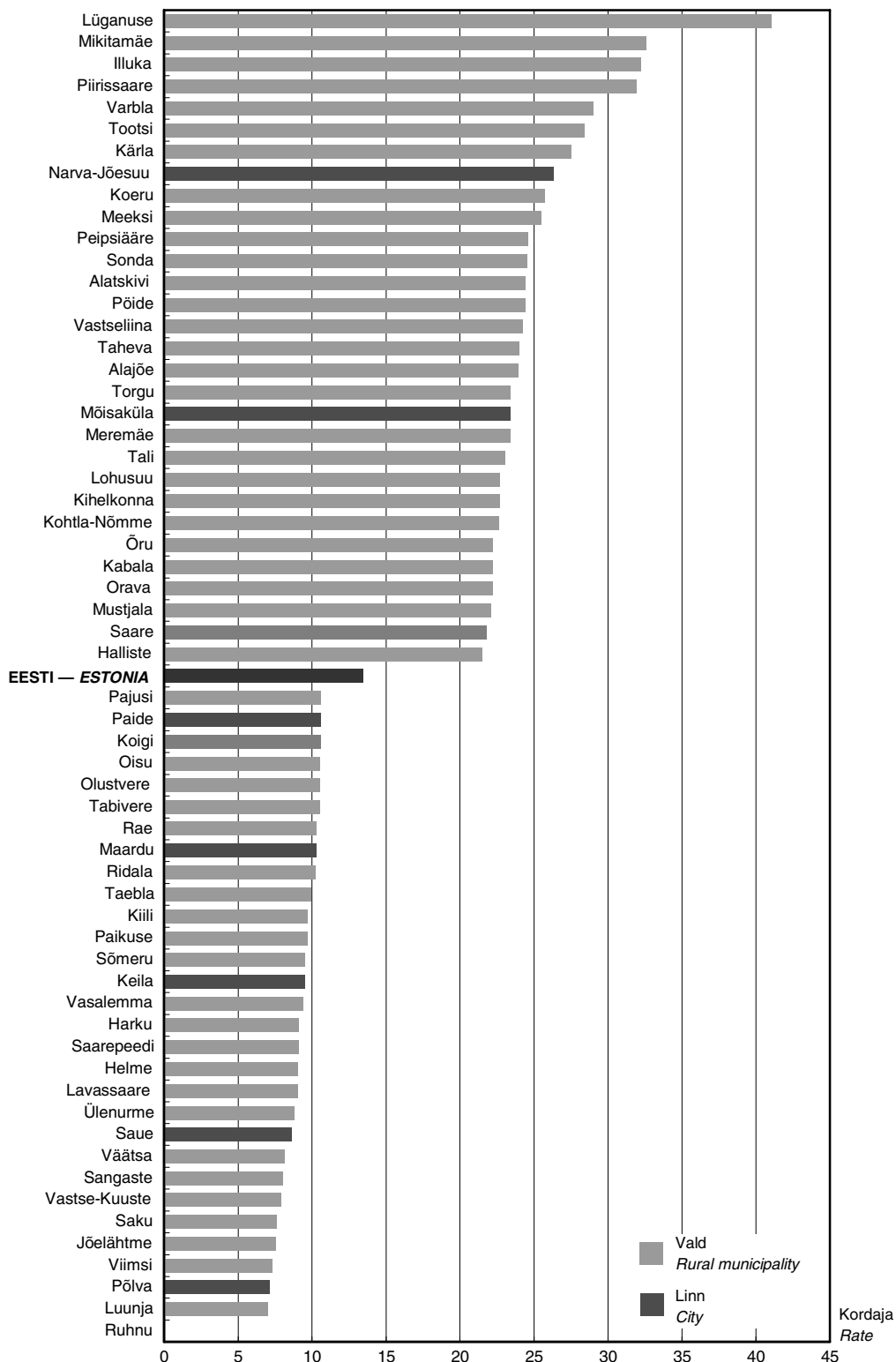
Figure 2. Crude birth rate, 2003

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 3. Suremuse üldkordaja, 2003

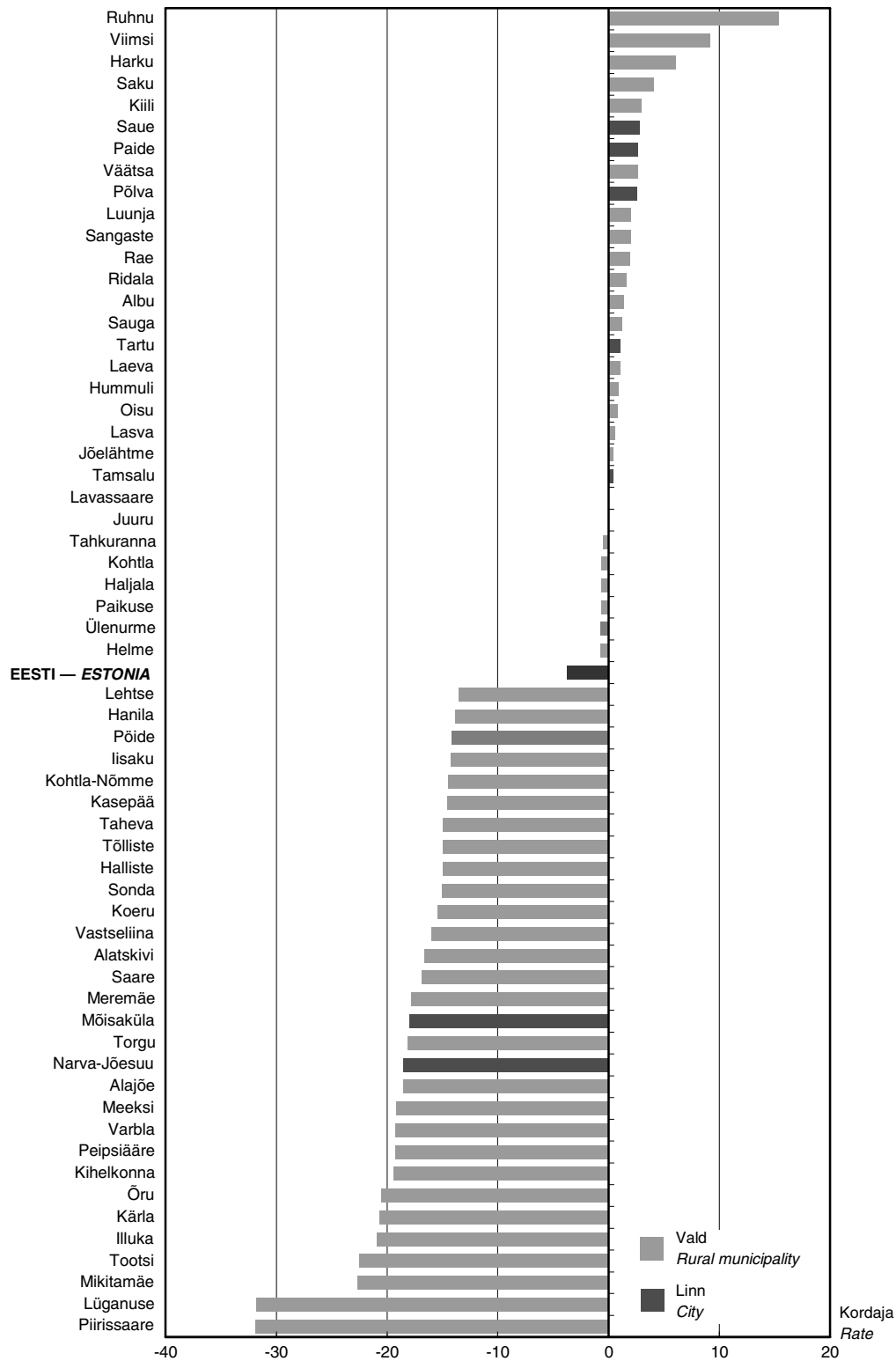
Figure 3. Crude death rate, 2003

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 4. Loomuliku iibe üldkordaja, 2003

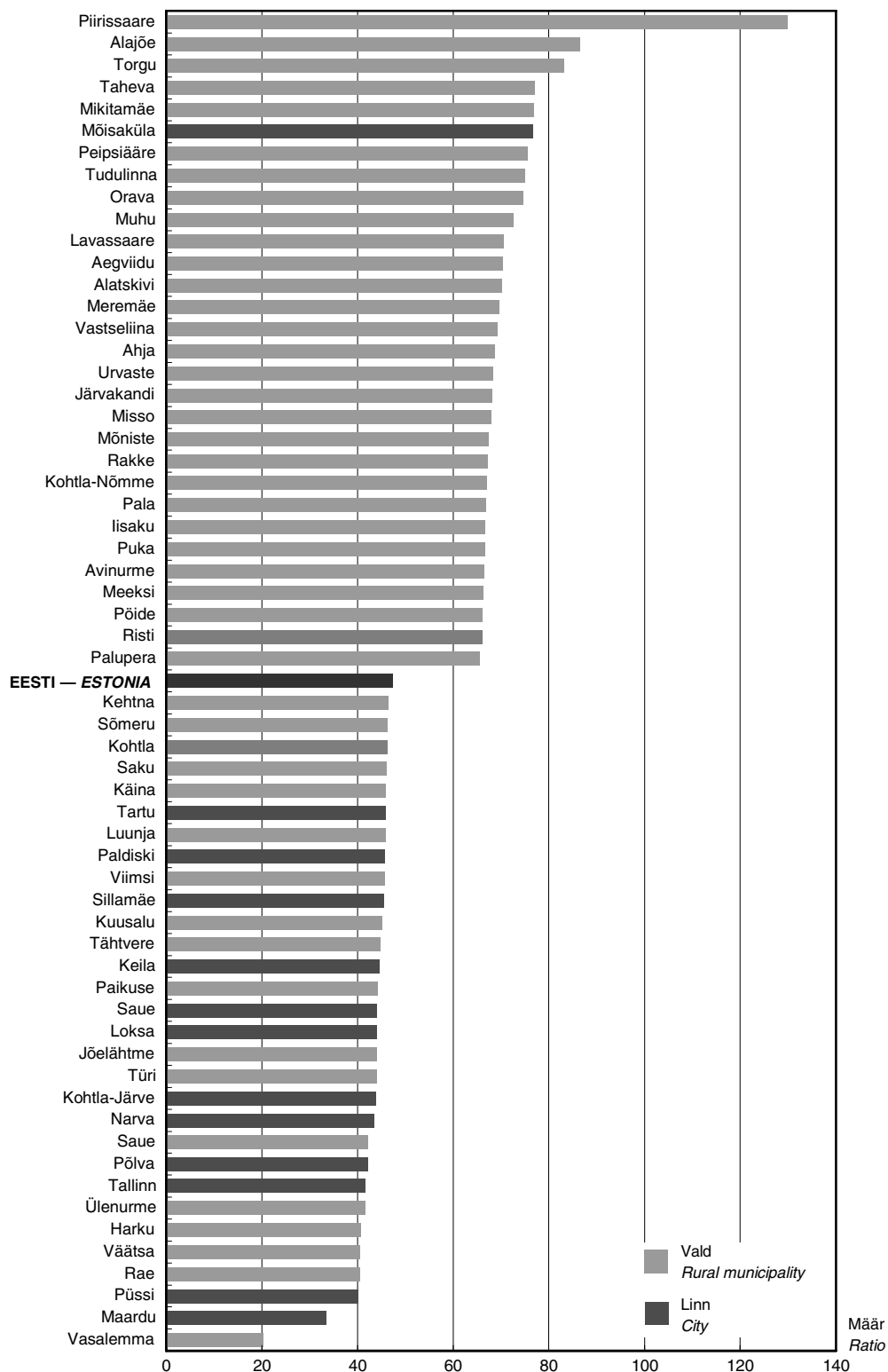
Figure 4. Crude rate of natural increase, 2003

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 5. Ülalpeetavate määr, 1. jaanuar 2004

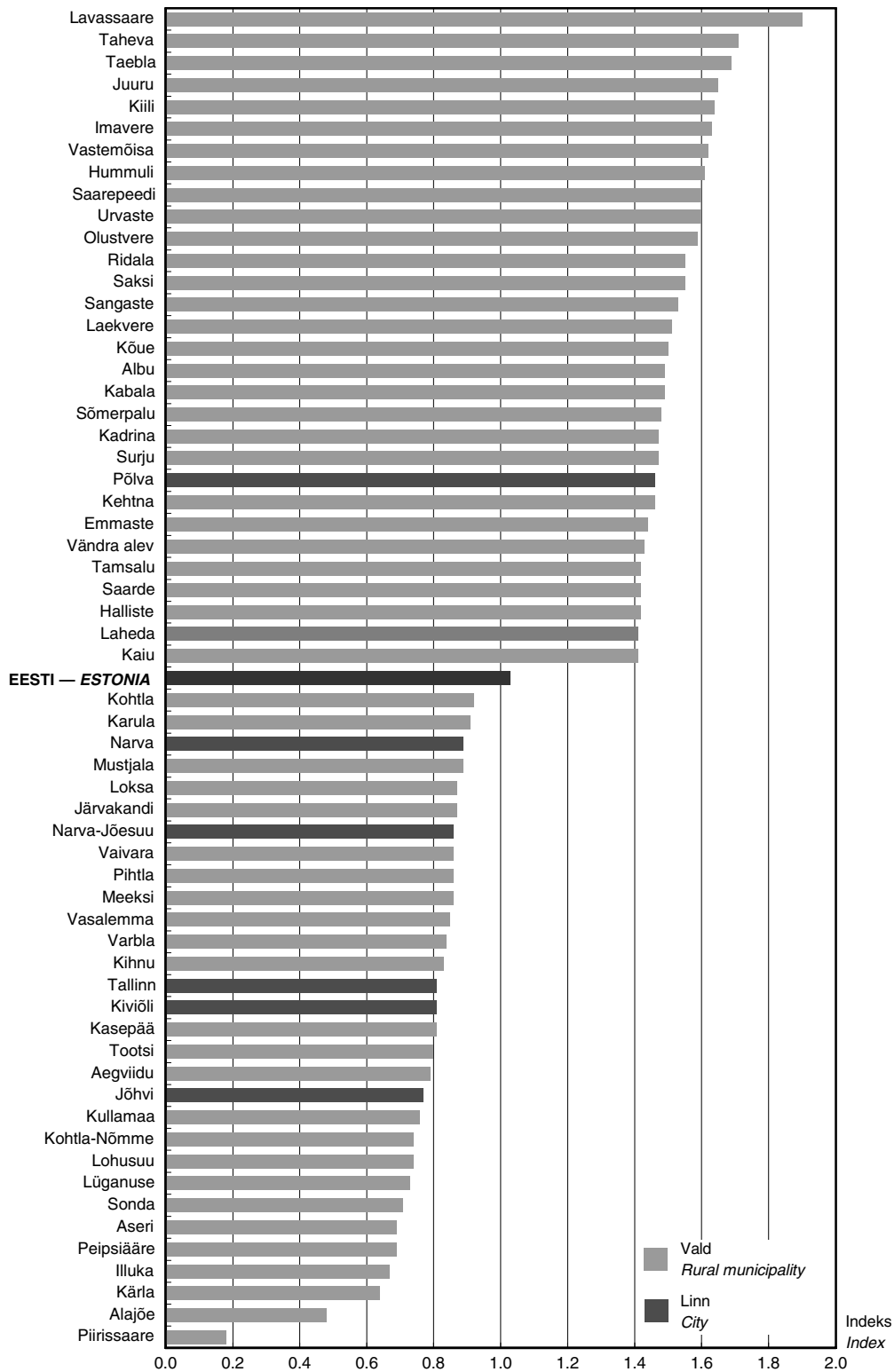
Figure 5. Dependency ratio, 1 January 2004

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 6. Demograafiline tööturusurveindeks, 1. jaanuar 2004

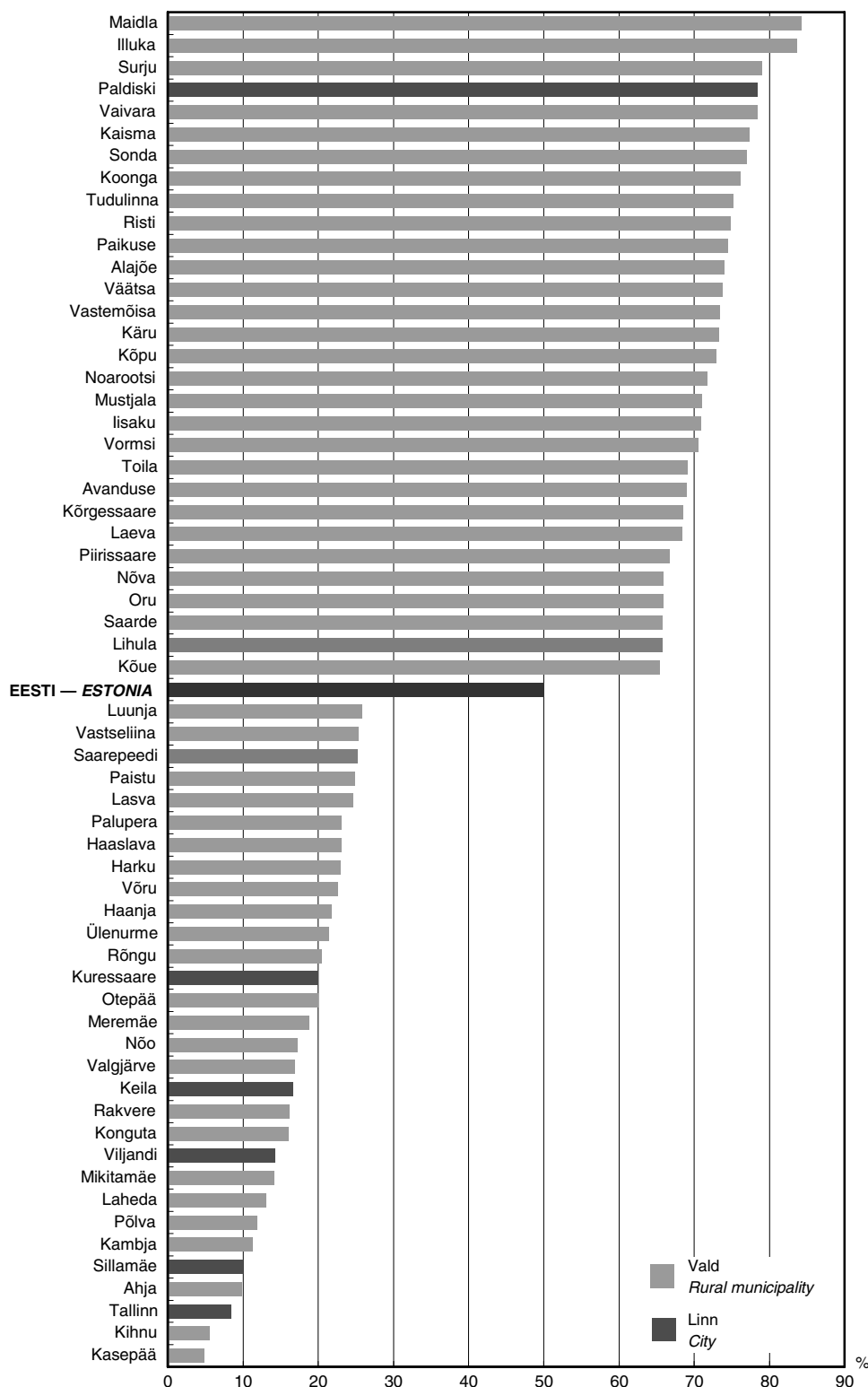
Figure 6. Demographic labour pressure index, 1 January 2004

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 7. Omaavalitsusüksused territooriumi osatähtsuse järgi, kus ei ela ühtegi inimest, 31. märts 2000*

Figure 7. Local government units by share of the territory with no inhabitants, 31 March 2000*

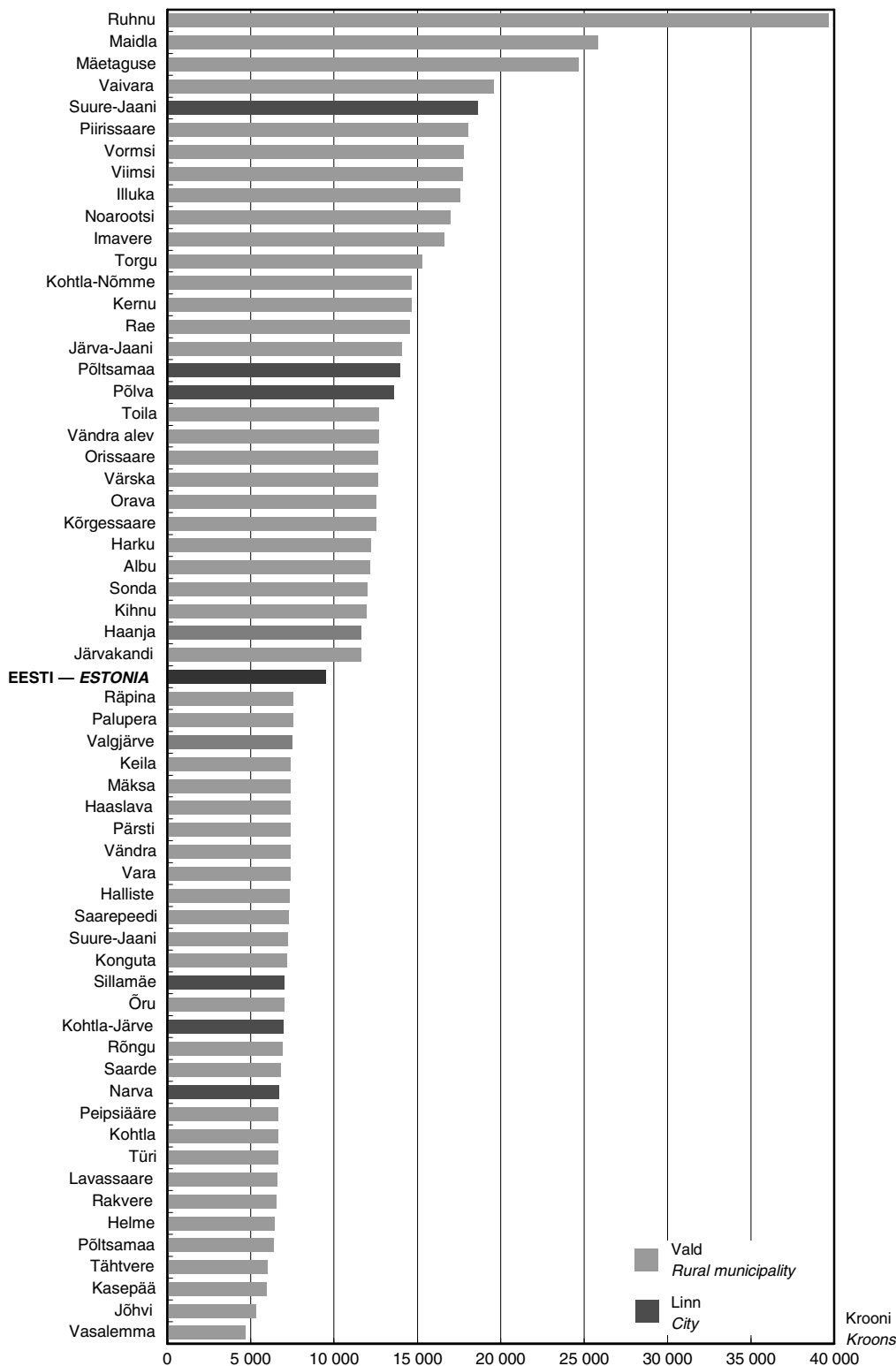

* Vt selgitusi esitatud andmete kohta lk 168.
 * See comments on presented data on page 171.

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 8. Kohalike eelarvete kogutulu elaniku kohta, 2004

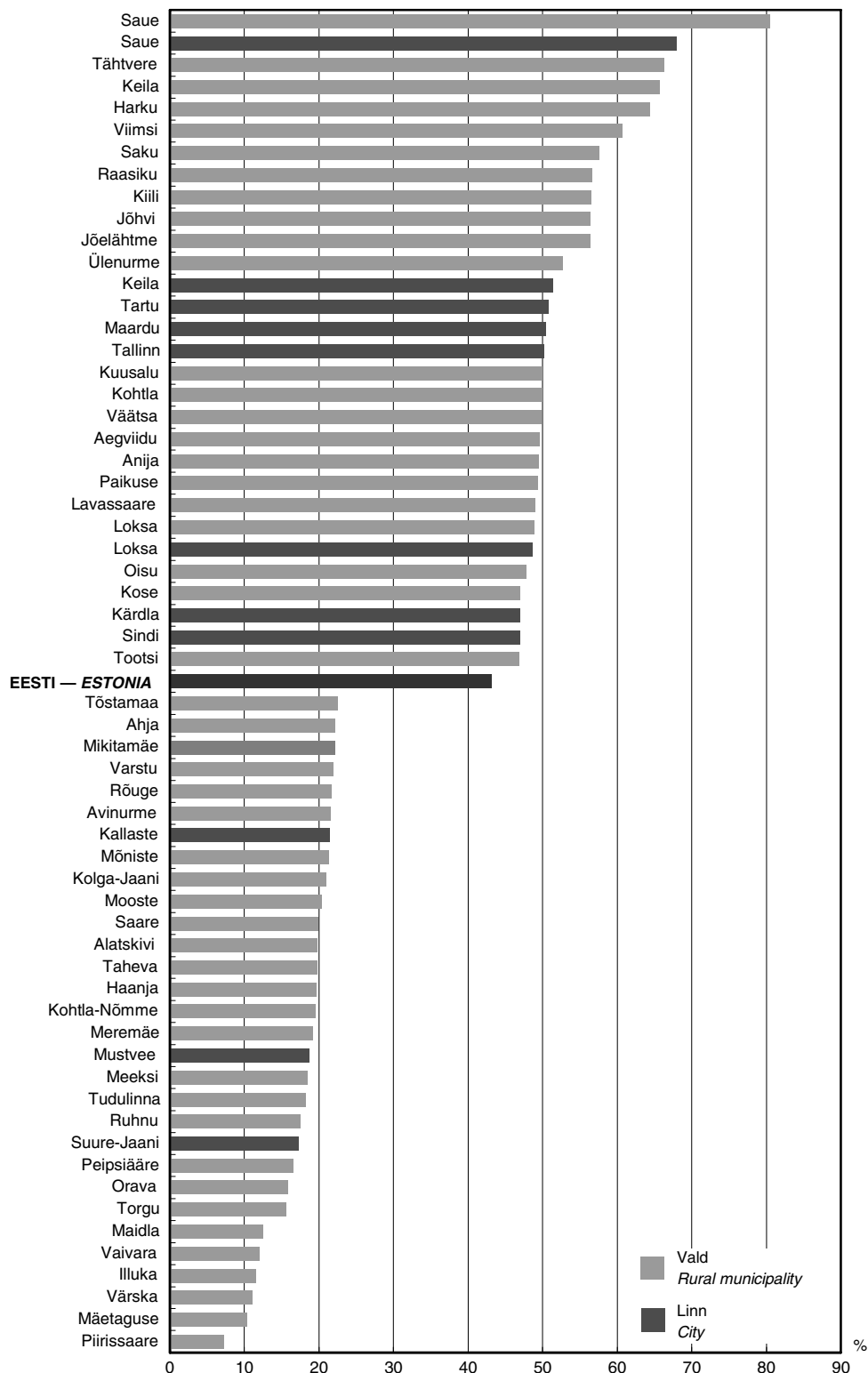
Figure 8. Total revenue of local budget per inhabitant, 2004

Allikad: Rahandusministeerium, Statistikaamet.
Sources: Ministry of Finance, Statistical Office of Estonia.

Joonis 9. Üksikisiku tulumaksu osatähtsus kohalike omavalitsuste kogutuludes, 2004

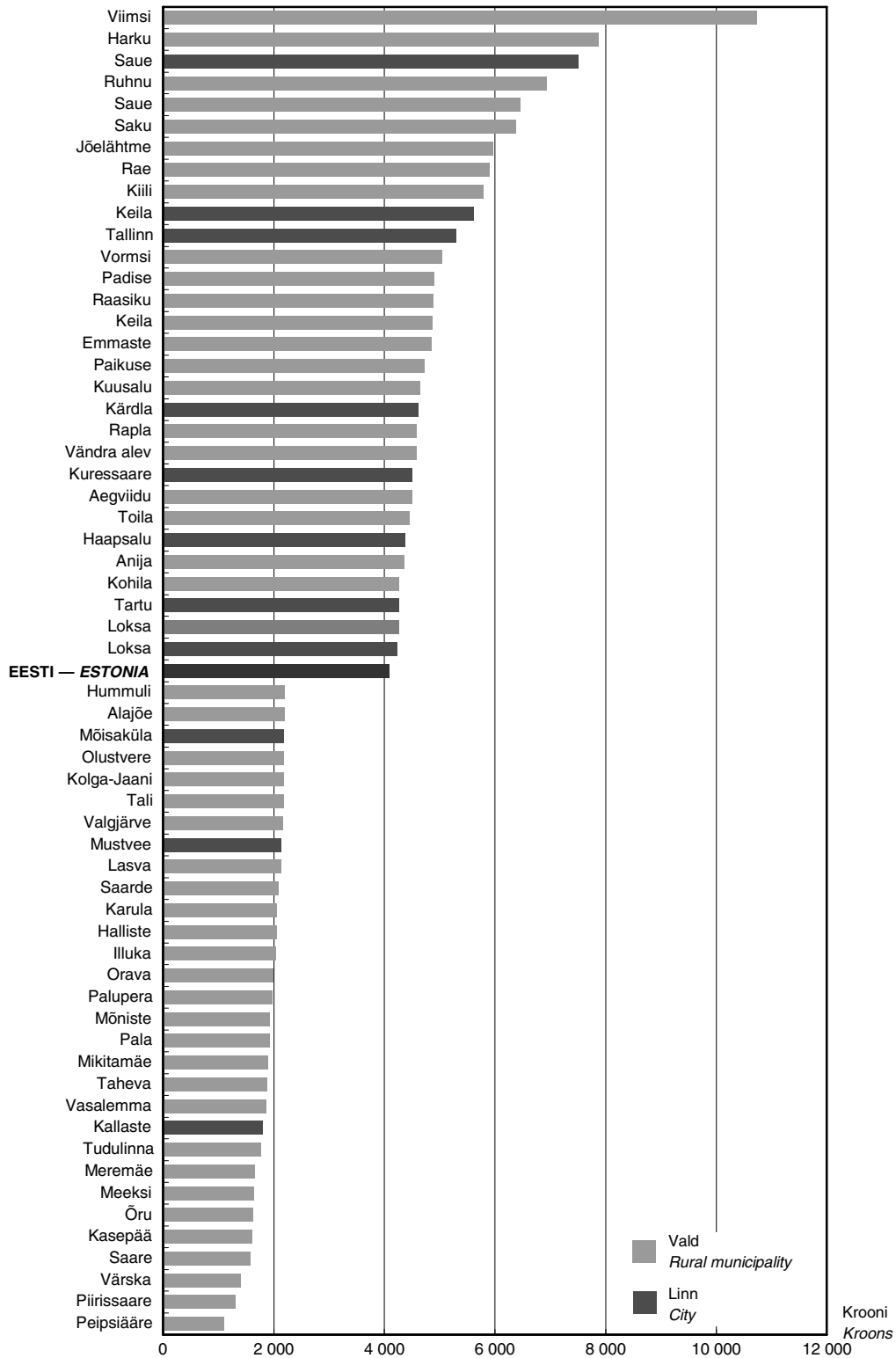
Figure 9. Share of personal income tax in the total revenue of local governments, 2004

Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance.

Joonis 10. Üksikisiku tulumaksu laekumine kohaliku omavalitsuse eelarvesse elaniku kohta, 2004

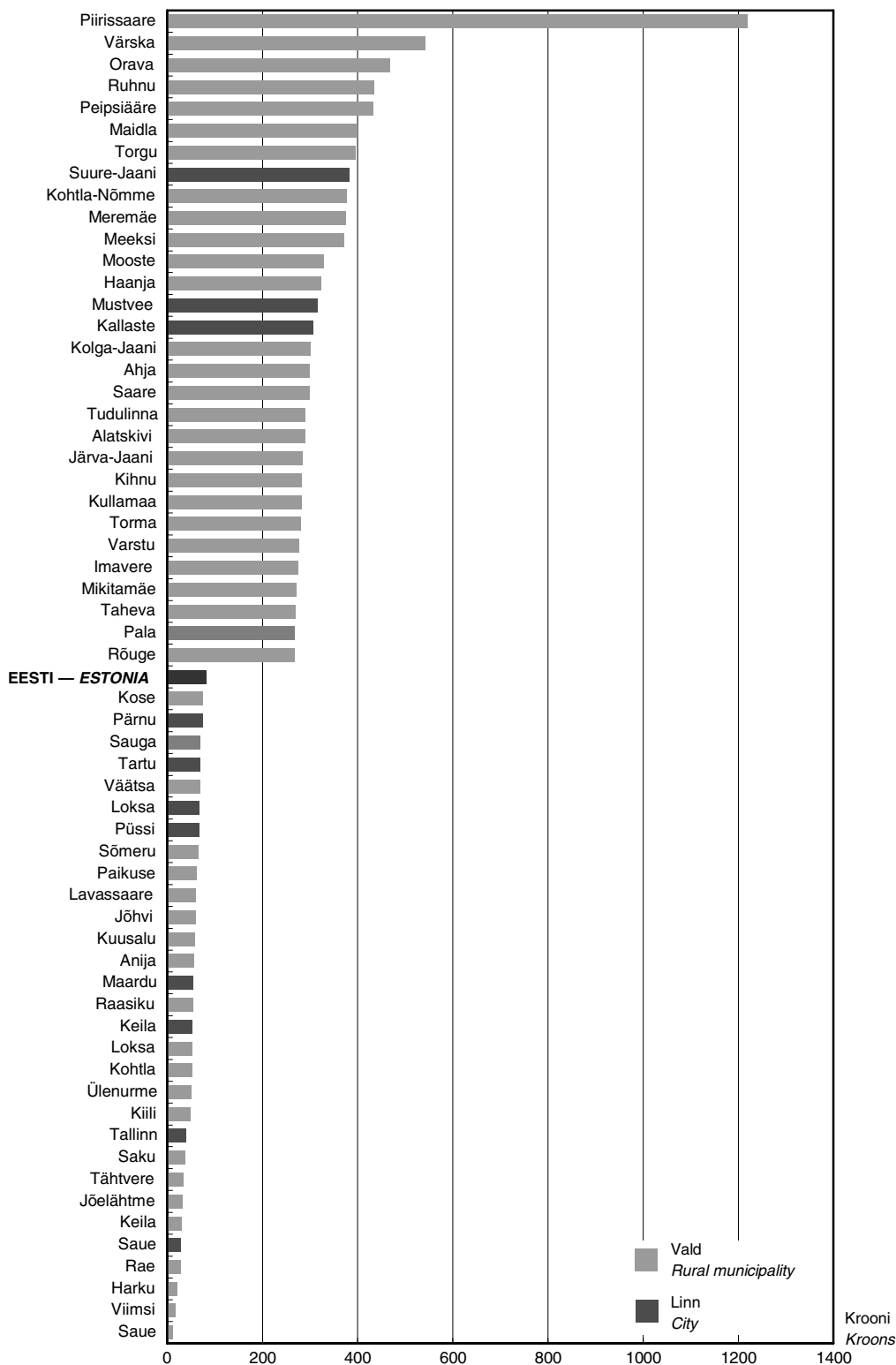
Figure 10. Personal income tax received into local budget per inhabitant, 2004

Allikad: Rahandusministeerium, Statistikaamet.
Sources: Ministry of Finance, Statistical Office of Estonia.

Joonis 11. Riigieelarvest saadud toetused üksikisiku tulumaksu 100 krooni kohta, 2004

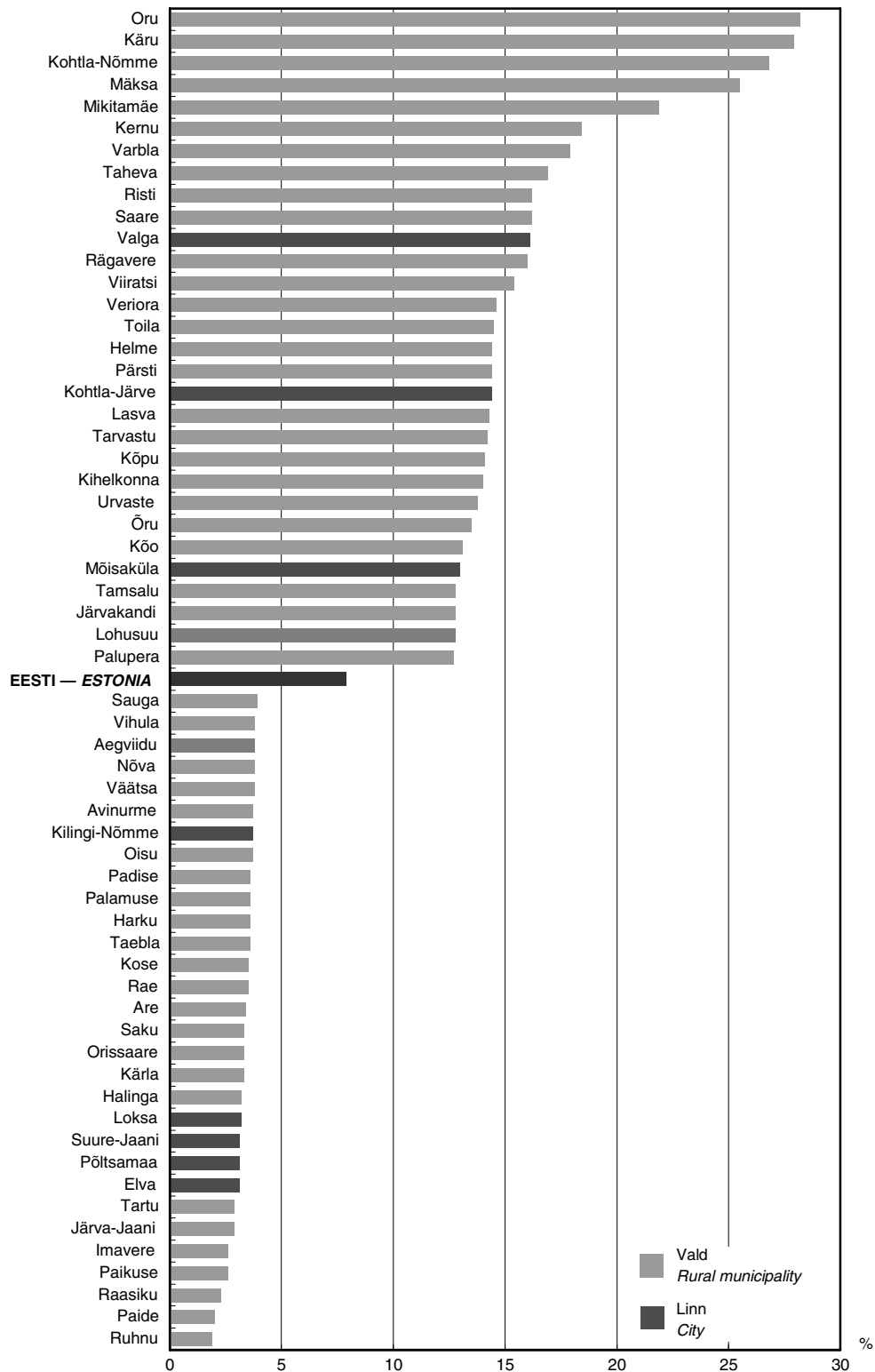
Figure 11. Subsidies from state budget per 100 kroons of personal income tax, 2004

Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance.

Joonis 12. Kohalike eelarvete sotsiaalse kaitse kulude osatähtsus kogukuludes, 2004

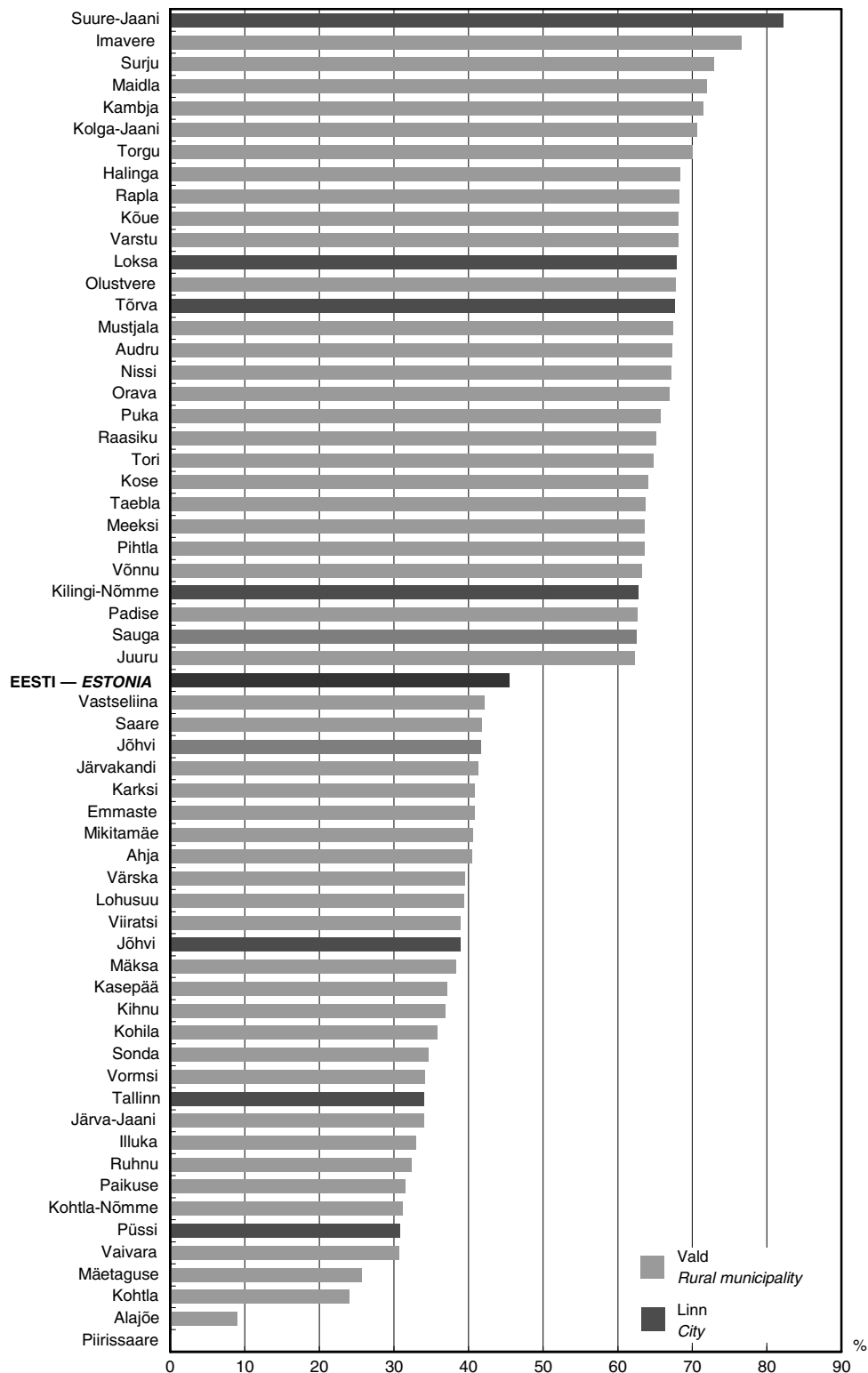
Figure 12. Share of social protection expenses of local budget in total expenditure, 2004

Allikas: Rahandusministeerium.
Source: Ministry of Finance.

Joonis 13. Kohalike eelarvete hariduskulude osatähtsus kogukuludes, 2004

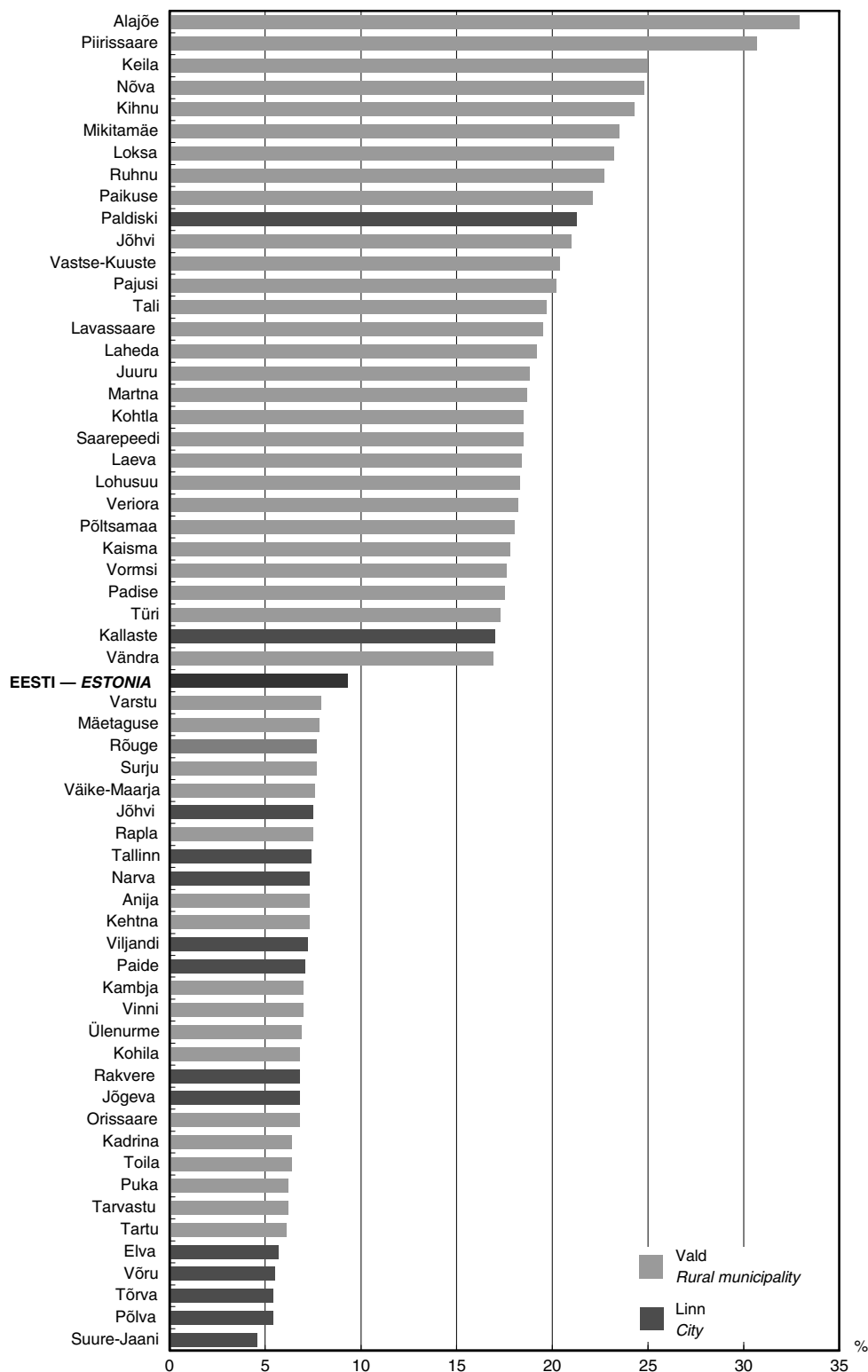
Figure 13. Share of education expenses of local budget in total expenditure, 2004

Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance.

Joonis 14. Kohalike eelarvete üldiste valitsemissektori teenuste kulude osatähtsus kogukuludes, 2004

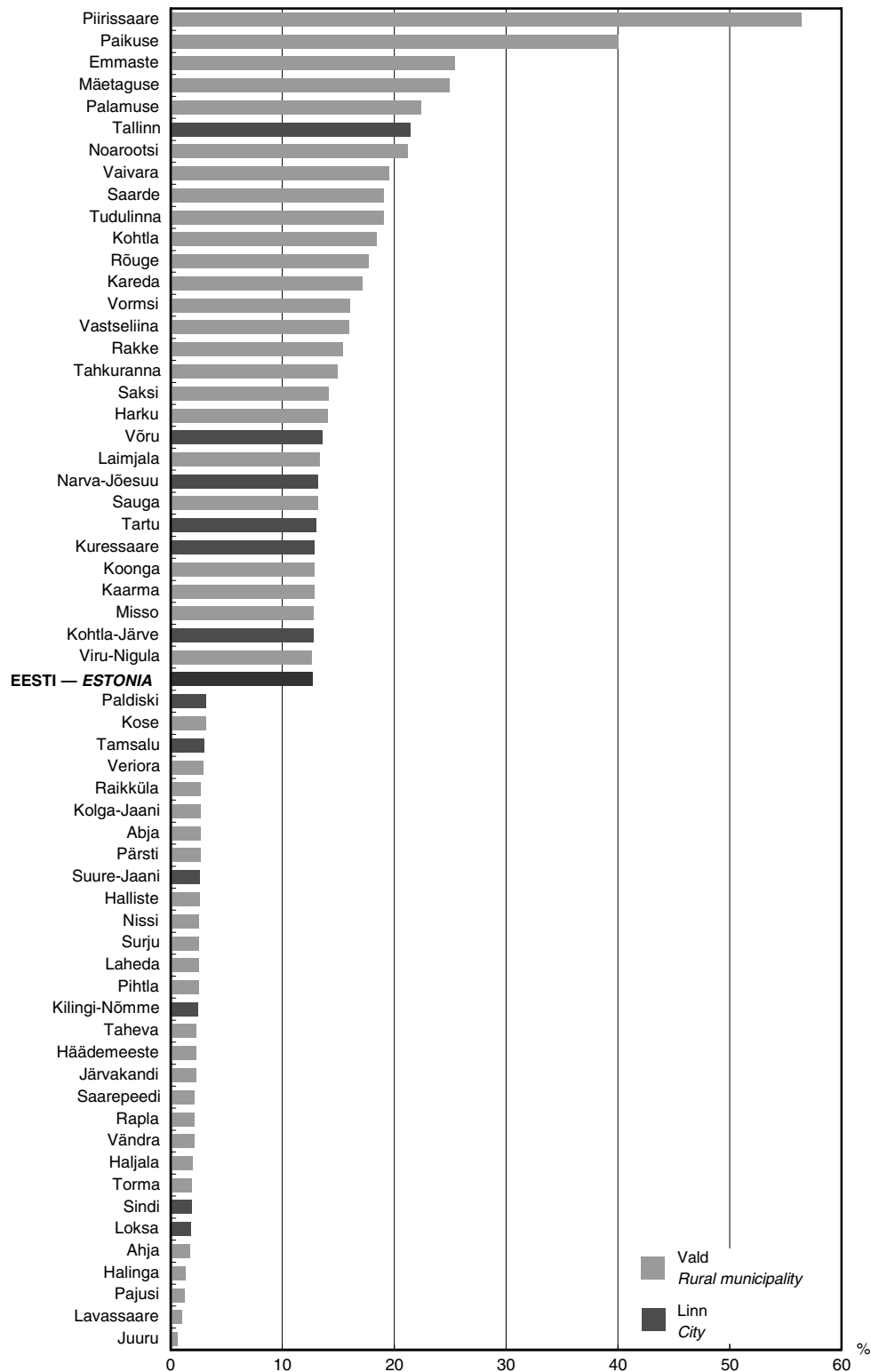
Figure 14. Share of administration expenses of local budget in total expenditure, 2004

Allikas: Rahandusministeerium.
Source: Ministry of Finance.

Joonis 15. Kohalike eelarvete majanduskulude osatähtsus kogukuludes, 2004

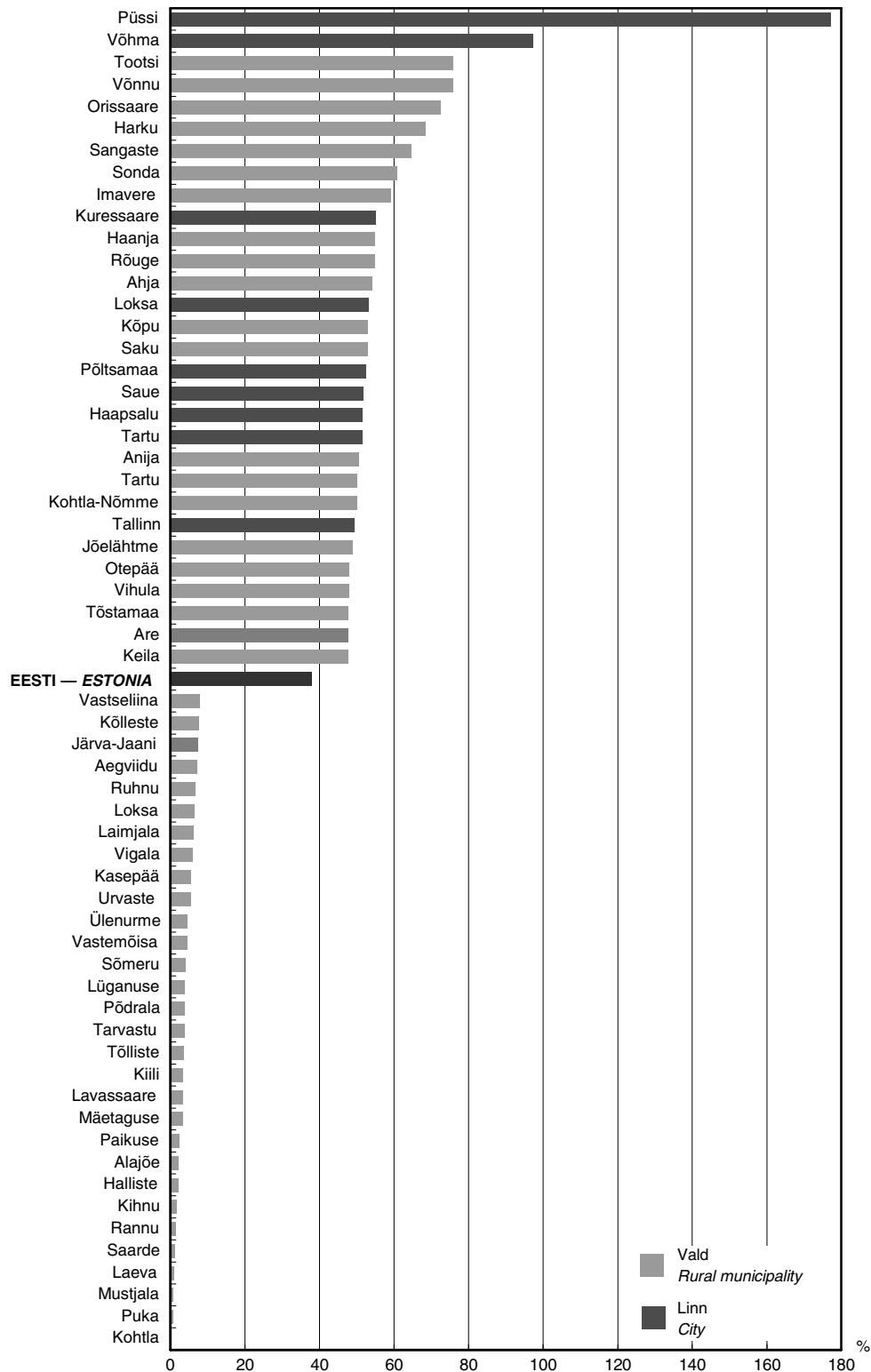
Figure 15. Share of economy expenses of local budget in total expenditure, 2004

Allikas: Rahandusministeerium.
 Source: Ministry of Finance.

Joonis 16. Kohalike omavalitsuste võlakoormus, 31. detsember 2004

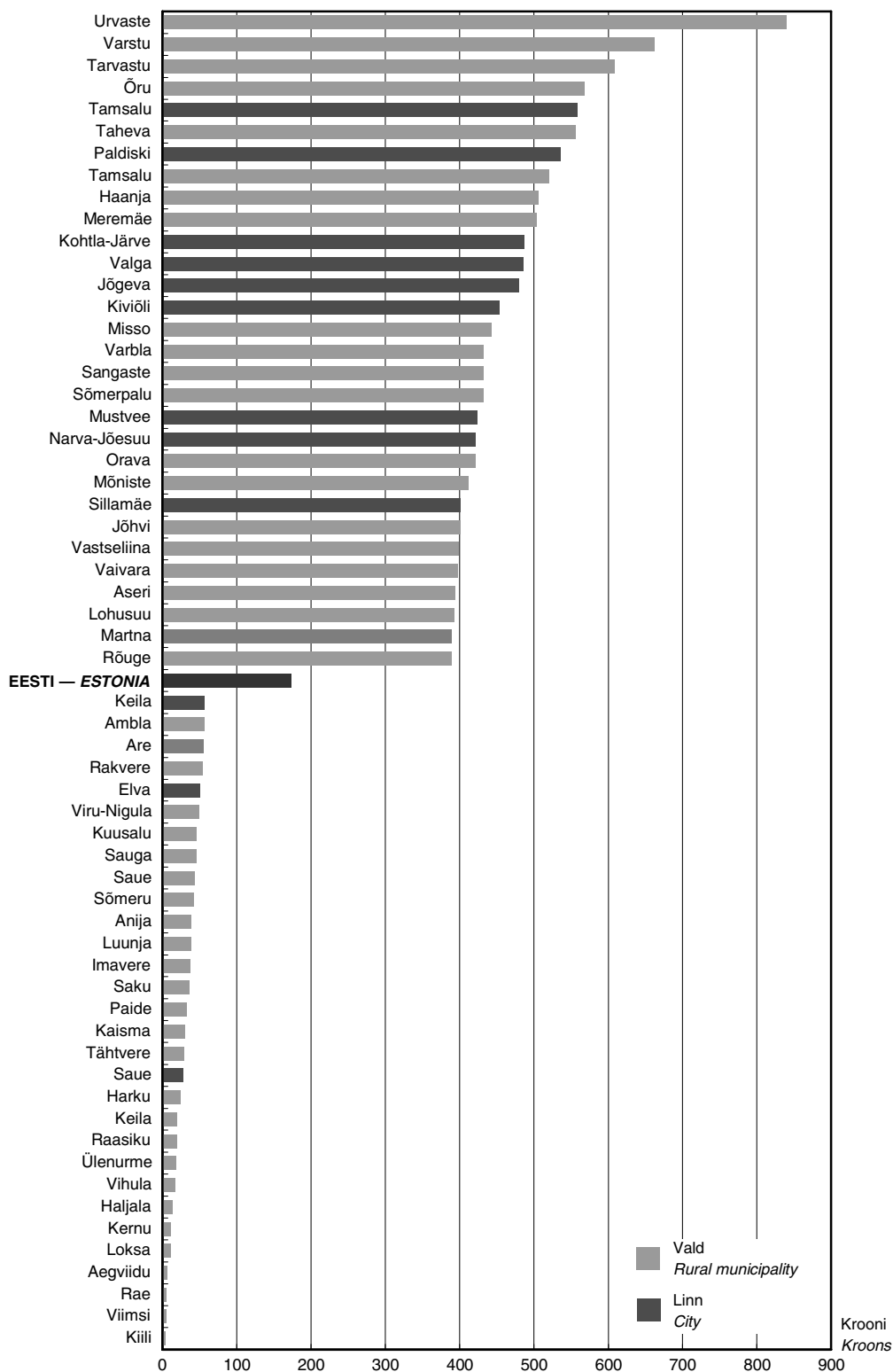
Figure 16. Debt burden of local governments, 31 December 2004

Allikas: Rahandusministeerium.
Source: Ministry of Finance.

Joonis 17. Toimetulekutoetus elaniku kohta, 2004

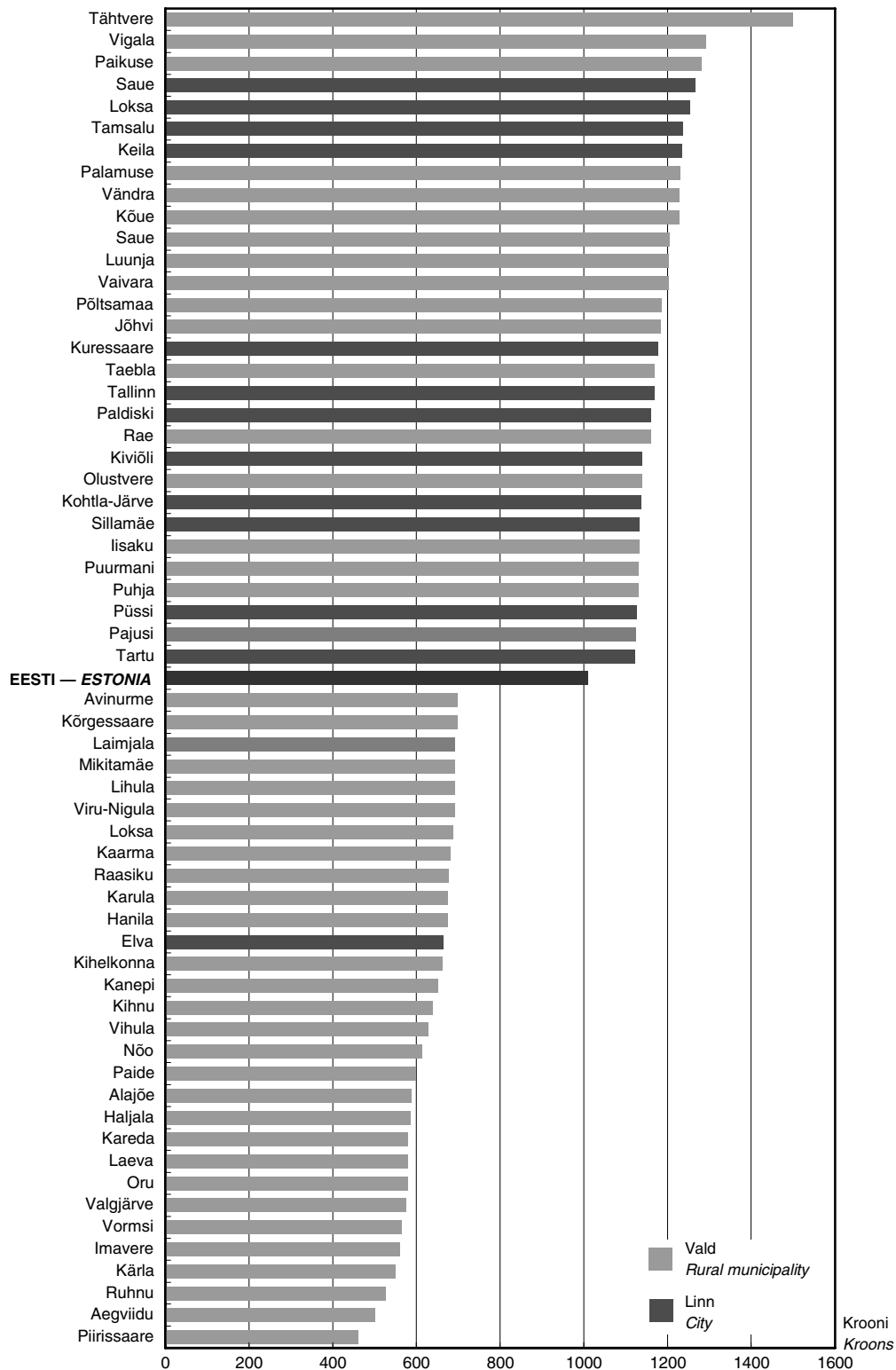
Figure 17. Subsistence benefits per inhabitant, 2004

Allikad: Sotsiaalministeerium, Statistikaamet.
 Sources: Ministry of Social Affairs, Statistical Office of Estonia.

Joonis 18. Toetus toimetulekupiiri tagamiseks rahuldatud taotluse kohta, 2004

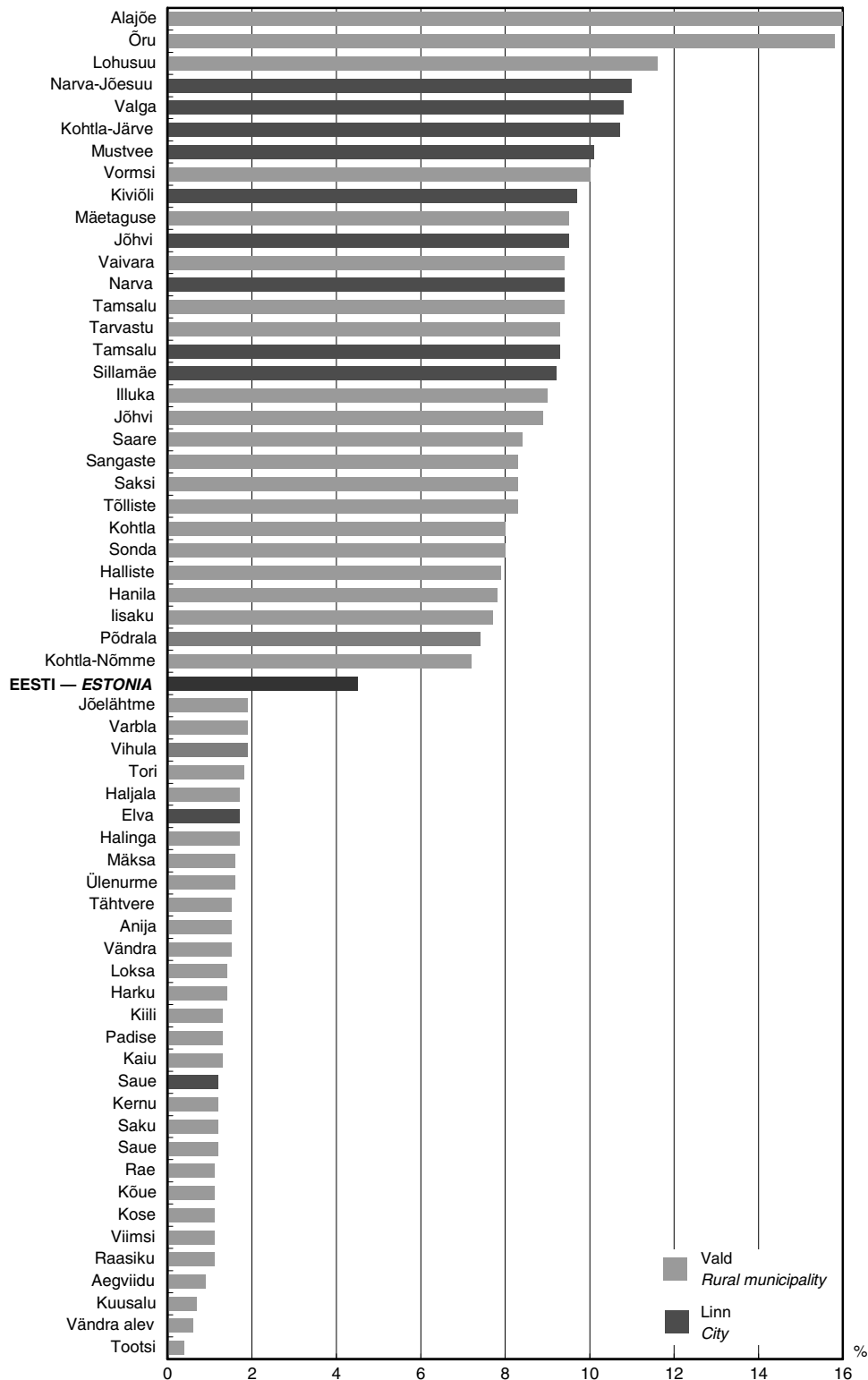
Figure 18. Subsistence benefit to guarantee subsistence level per application satisfied, 2004

Allikad: Sotsiaalministeerium, Statistikaamet.
Sources: Ministry of Social Affairs, Statistical Office of Estonia.

Joonis 19. Registreeritud töötute osatähtsus 16–62/58-aastaste hulgas, 2004

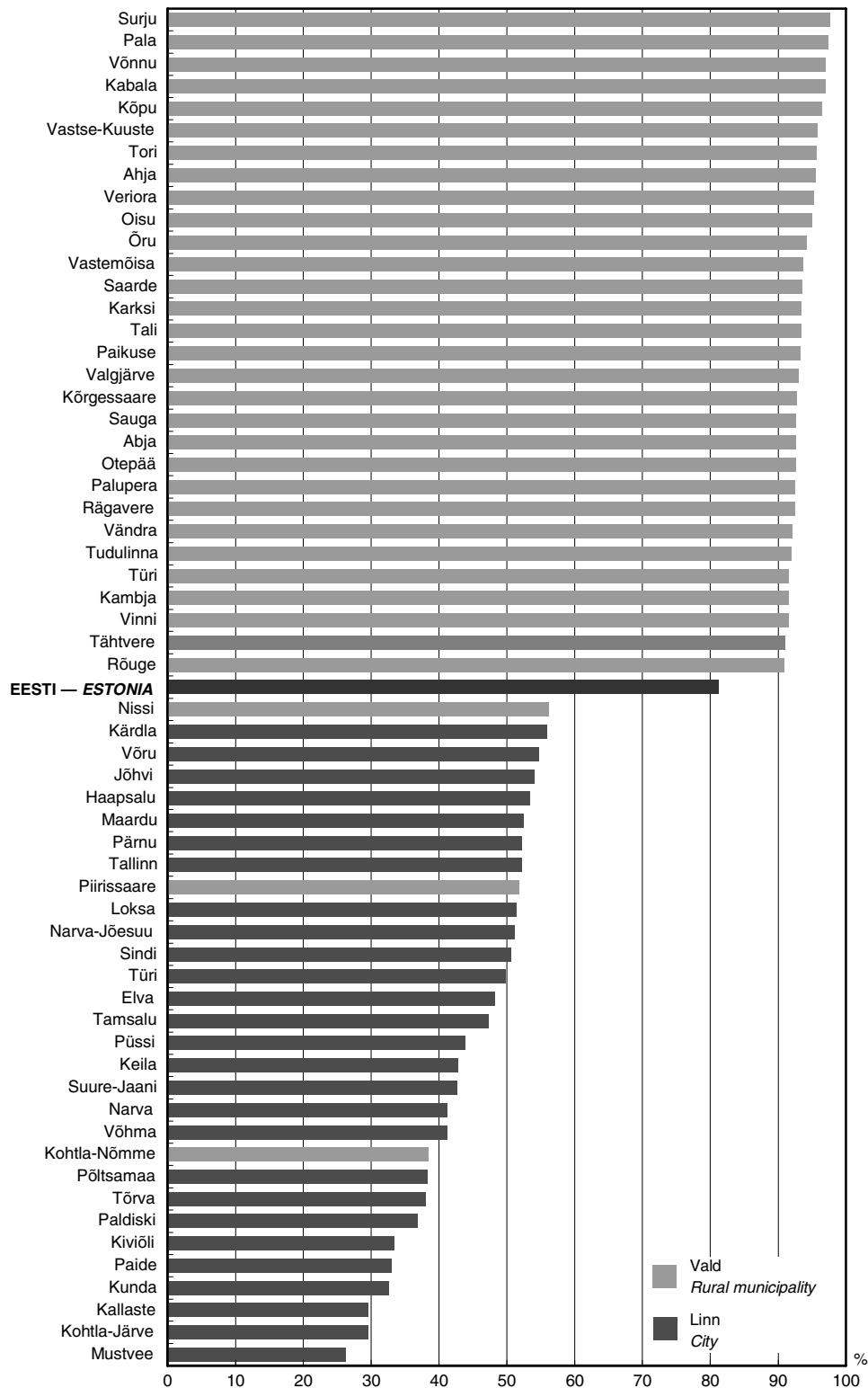
Figure 19. Registered unemployed as percentage of the population aged 16–62/58, 2004

Allikad: Tööturuamet, Statistikaamet.
 Sources: Labour Market Board, Statistical Office of Estonia.

Joonis 20. Katastris registreeritud maa osatähtsus kogu maas, 31. detsember 2004

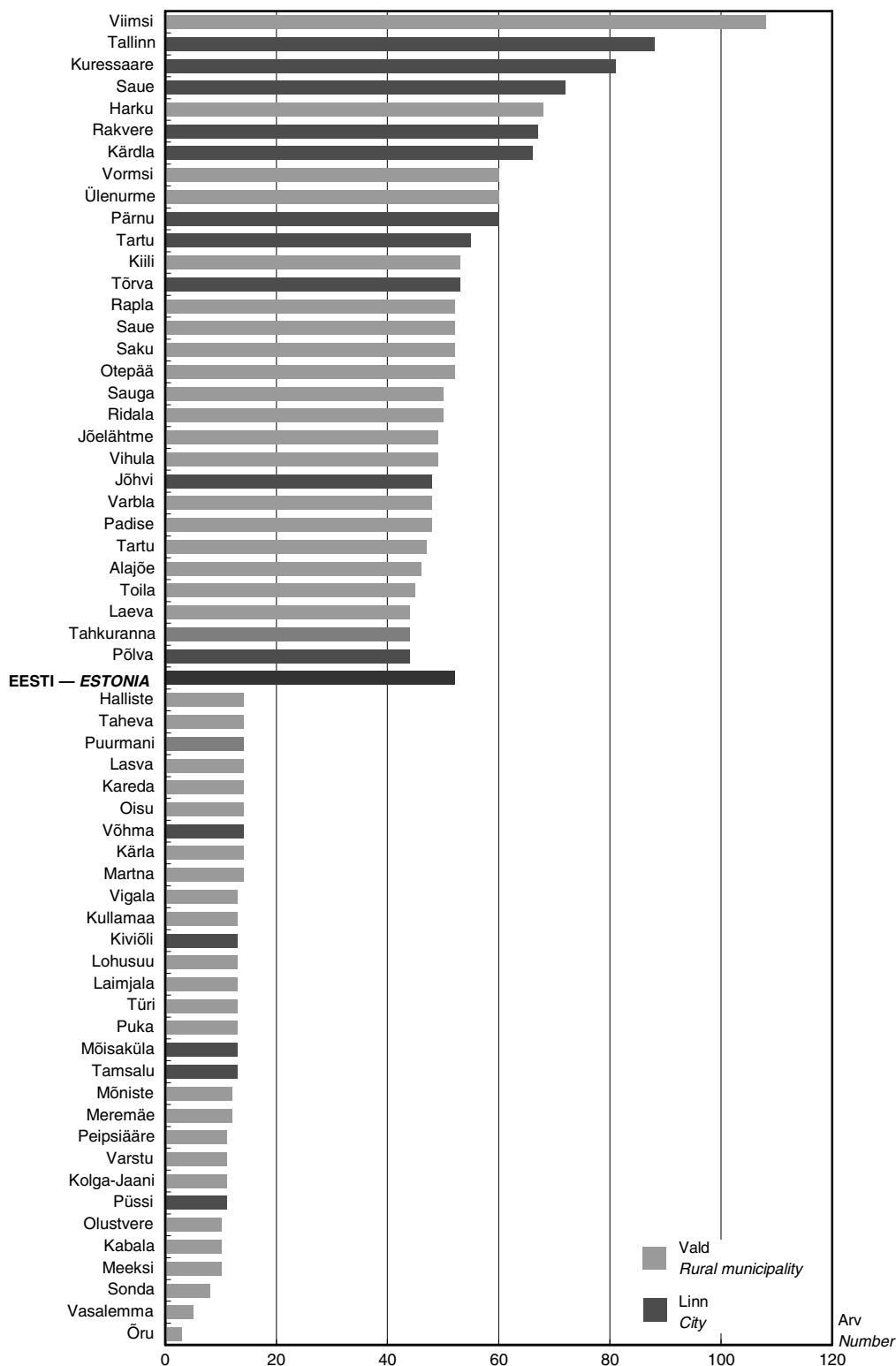
Figure 20. Share of land registered in the cadastre in the total land, 31 December 2004

Allikas: Maa-amet.
Source: Land Board.

Joonis 21. Aastaruande esitanud äriühingud 1000 tööealise elaniku kohta, 2003

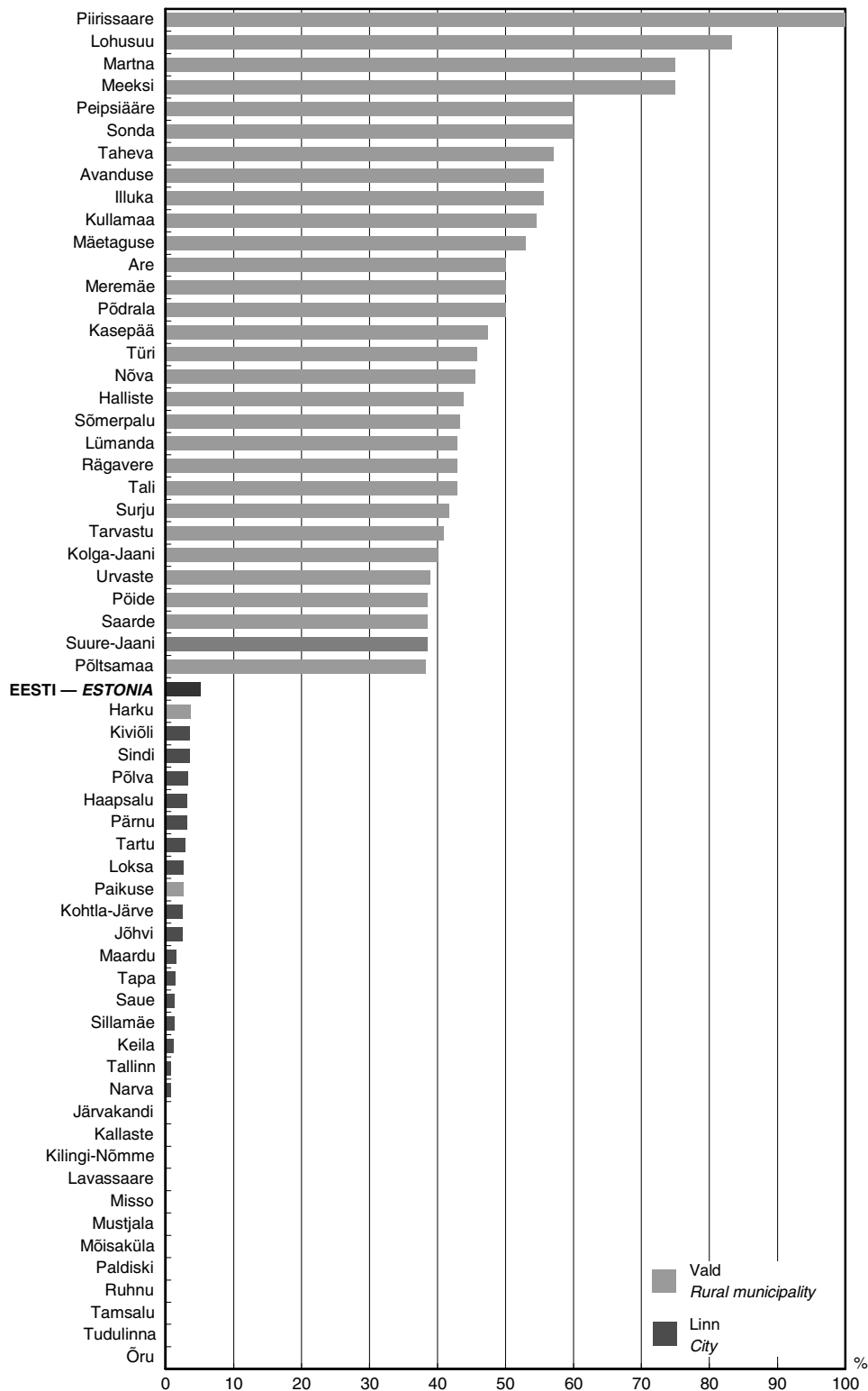
Figure 21. Companies having presented annual bookkeeping reports per 1,000 working age inhabitants, 2003

Allikad: Justiitsministeeriumi Registrikeskus, Statistikaamet.
 Sources: Ministry of Justice Centre of Registers, Statistical Office of Estonia.

Joonis 22. Aastaaruande esitanud primaarsektori äriühingud, 2003

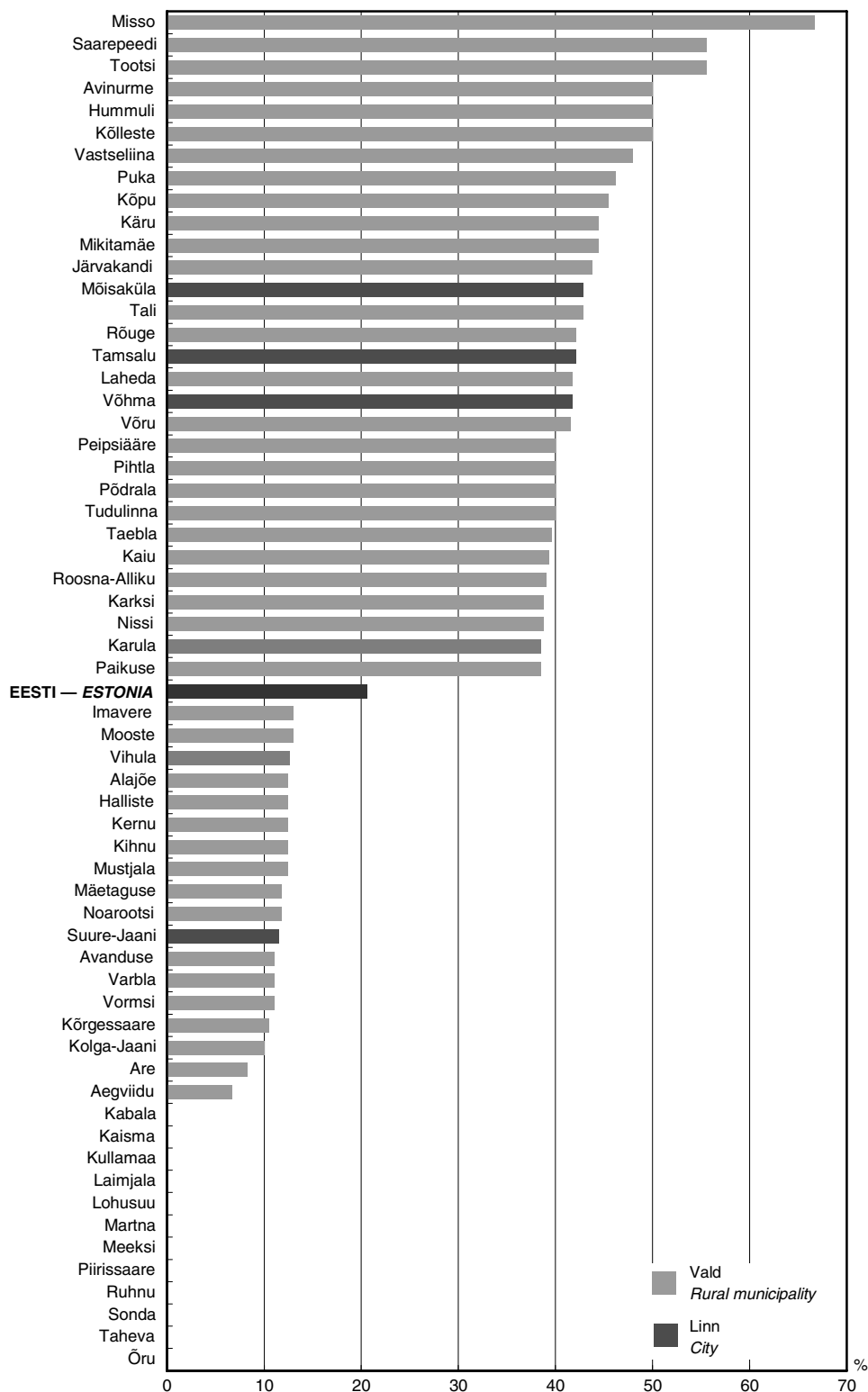
Figure 22. Primary sector companies having presented annual bookkeeping reports, 2003

Allikas: Justiitsministeeriumi Registrikeskus.
Source: Ministry of Justice Centre of Registers.

Joonis 23. Aastaruande esitanud sekundaarsektori äriühingud, 2003

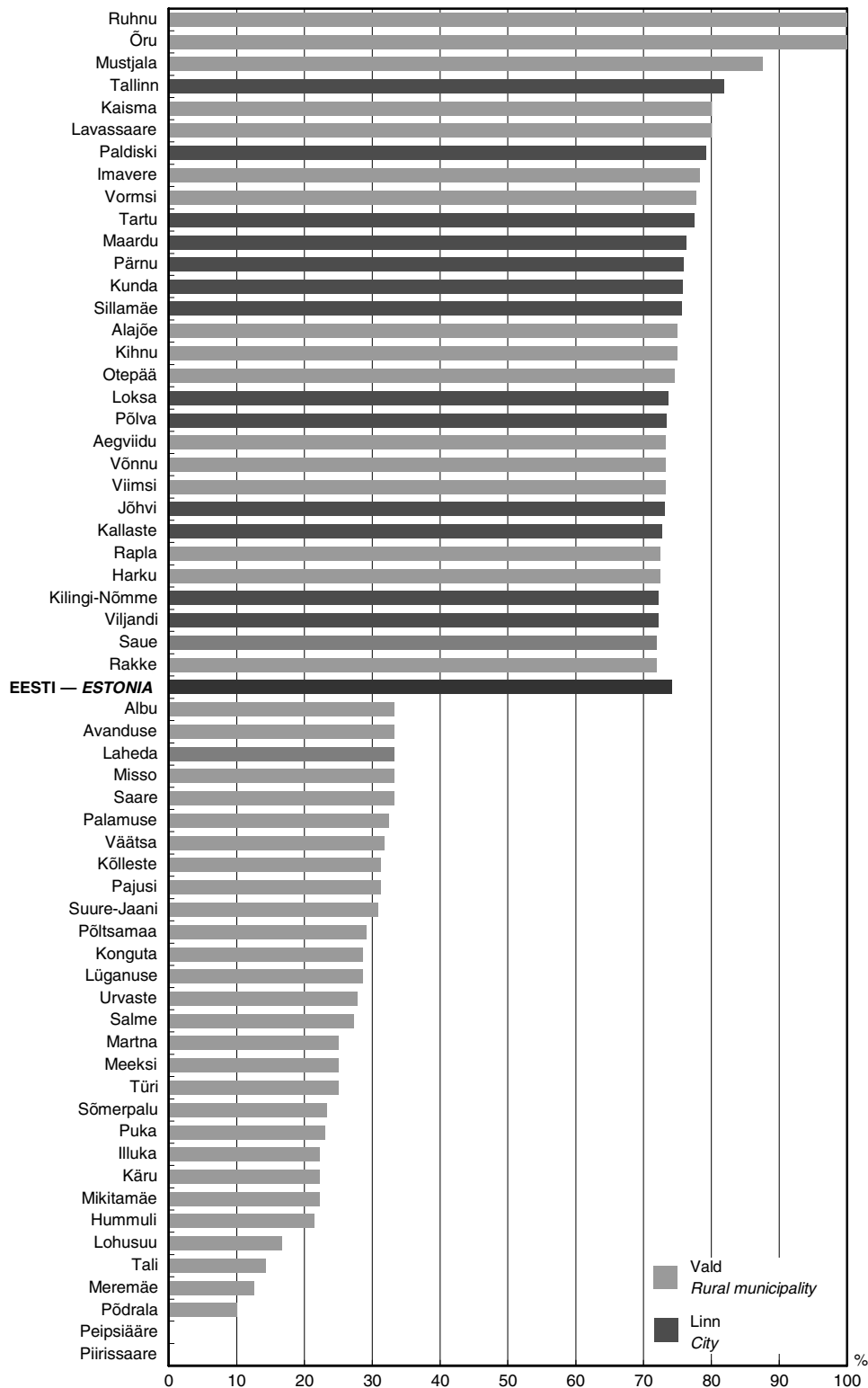
Figure 23. Secondary sector companies having presented annual bookkeeping reports, 2003

Allikas: Justiitsministeeriumi Registrikeskus.
 Source: Ministry of Justice Centre of Registers.

Joonis 24. Aastaaruande esitanud tertsiaarsektori äriühingud, 2003

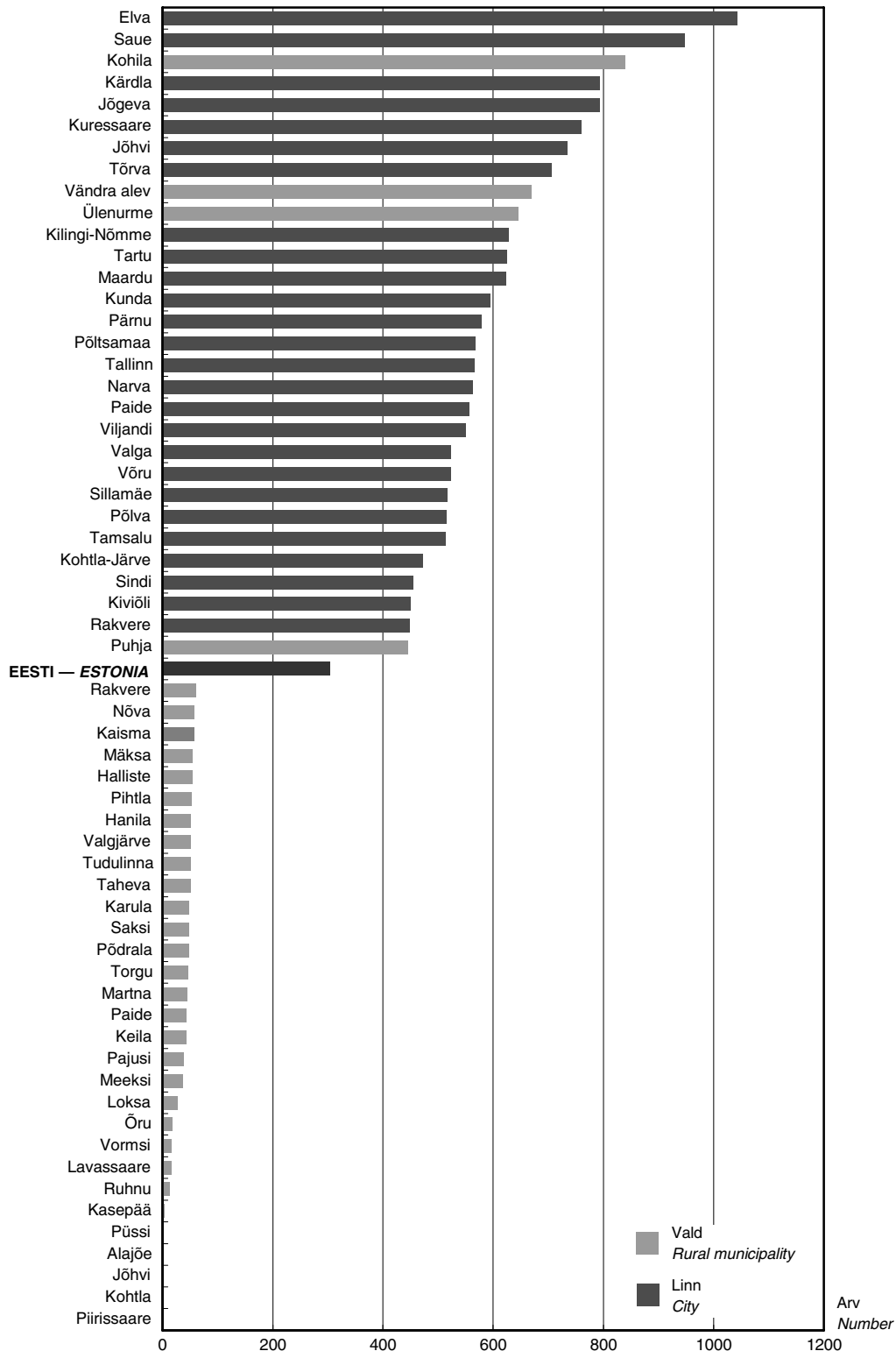
Figure 24. Tertiary sector companies having presented annual bookkeeping reports, 2003

Allikas: Justiitsministeeriumi Registrikeskus.
Source: Ministry of Justice Centre of Registers.

Joonis 25. Üldharidus päevaõppes: õpilasi kooli kohta, 2004/2005, õppeaasta alguses*

Figure 25. Full-time general education: pupils per school, 2004/2005, at the beginning of the academic year*

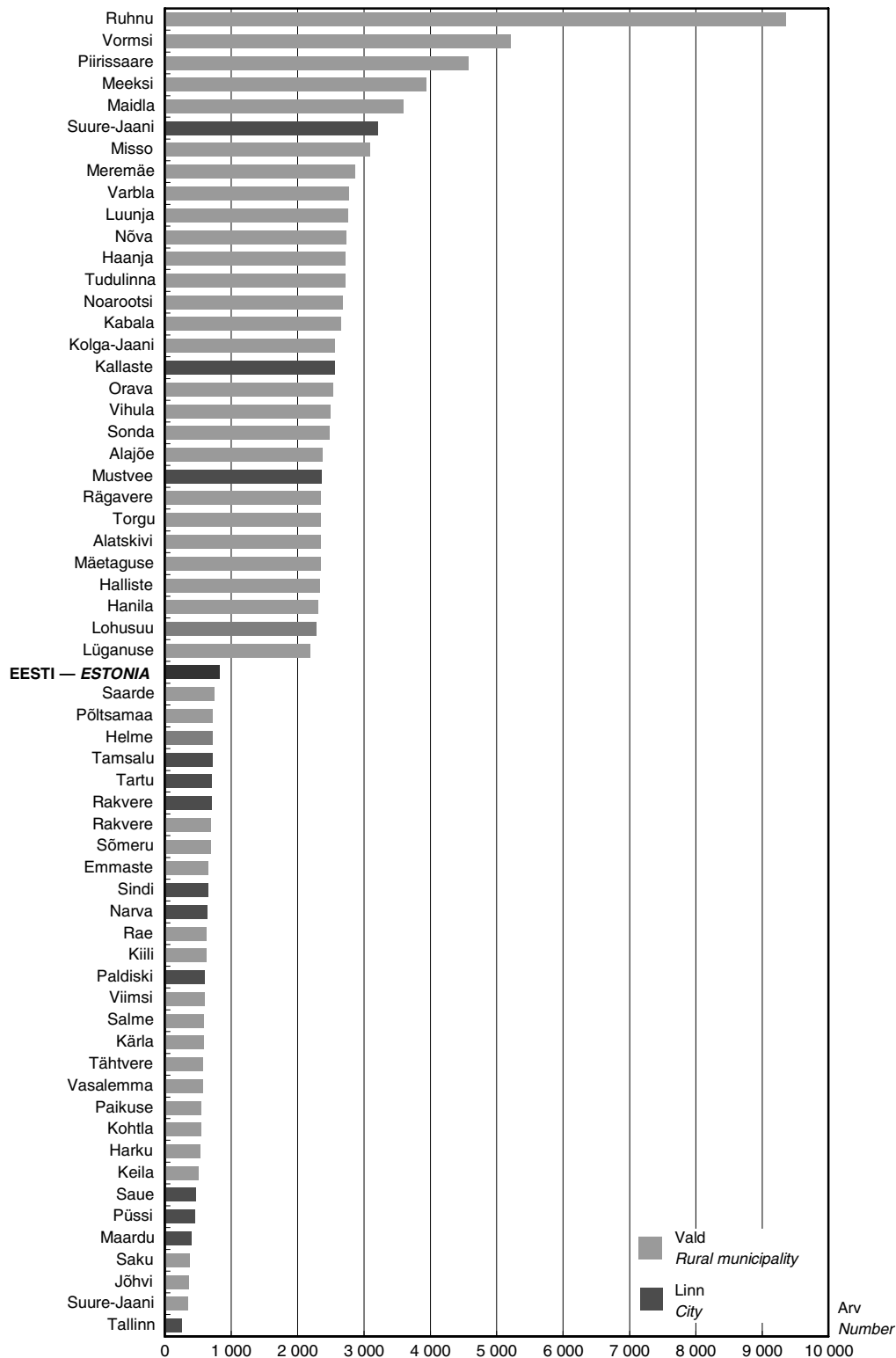
* Vt selgitusi esitatud andmete kohta lk 169.

* See comments on presented data on page 172.

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium.
 Source: Ministry of Education and Research.

Joonis 26. Üldkasutatavate rahvaraamatukogude fondi suurus 100 elaniku kohta, 2004

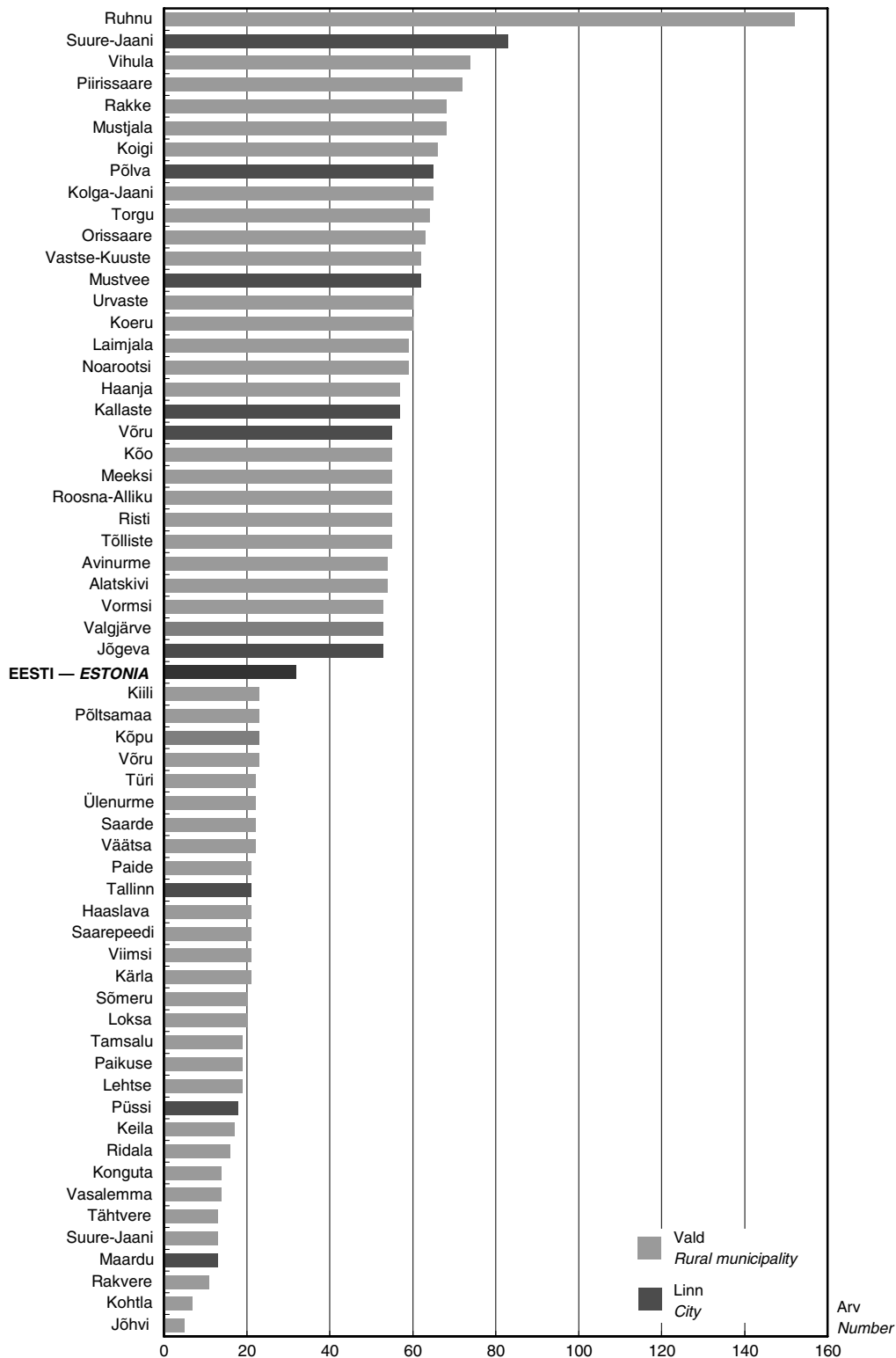
Figure 26. Stock of public library units per 100 inhabitants, 2004

Allikad: Eesti Rahvusraamatukogu, Statistikaamet.
Sources: National Library of Estonia, Statistical Office of Estonia.

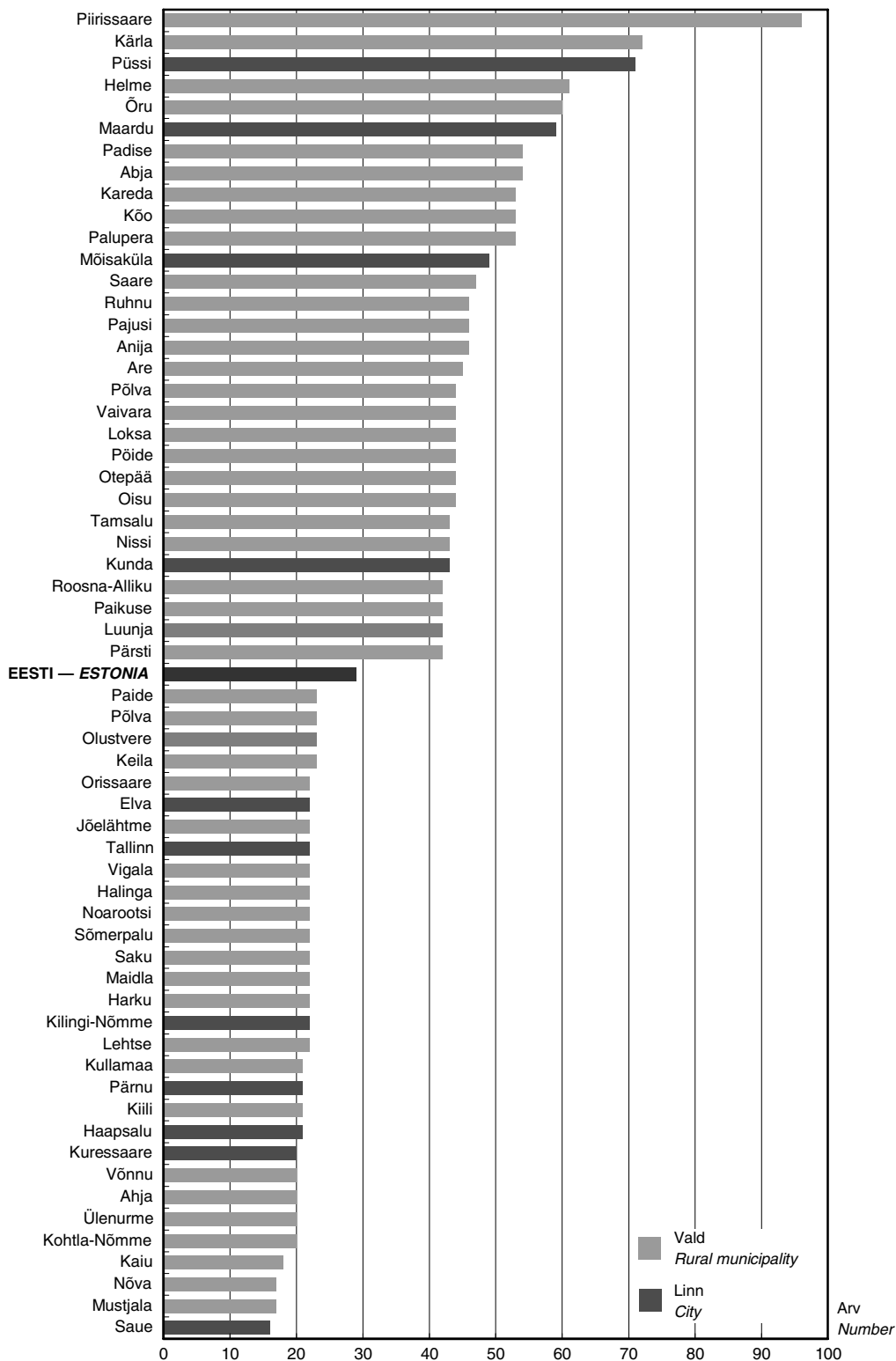
Joonis 27. Üldkasutatavate rahvaraamatukogude lugejaid 100 elaniku kohta, 2004

Figure 27. Registered users of public libraries per 100 inhabitants, 2004

Allikad: Eesti Rahvusraamatukogu, Statistikaamet.
 Sources: National Library of Estonia, Statistical Office of Estonia.

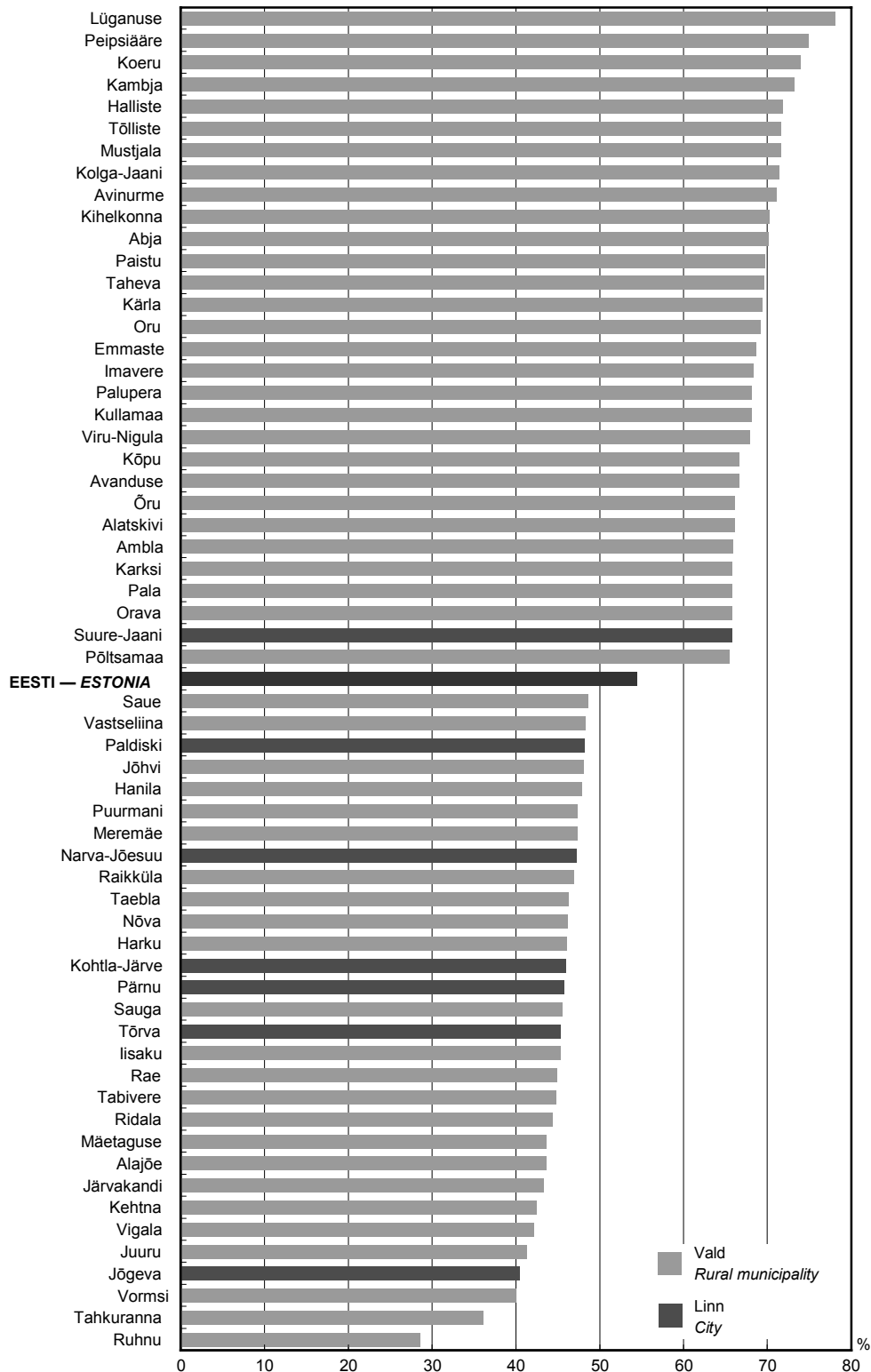
Joonis 28. Üldkasutatavates rahvaraamatukogudes laenutatud üksusi keskmiselt lugeja kohta, 2004
Figure 28. Average number of library units lent per user in public libraries, 2004

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu.
Source: National Library of Estonia..

Joonis 29. Vereringeelundite haiguste osatähtsus surmapõhjustes, 1998–2003

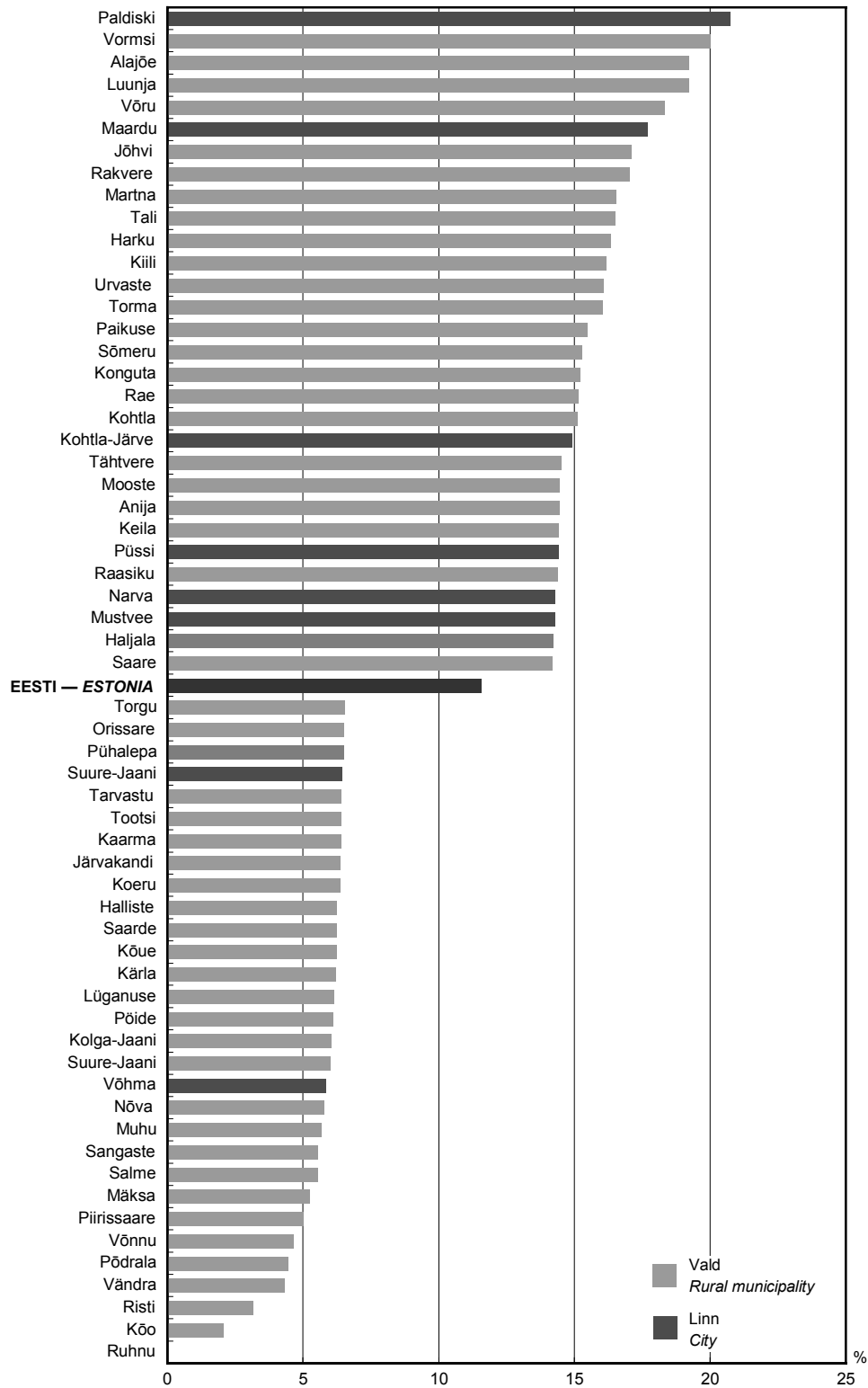
Figure 29. Proportion of the diseases of circulatory system, 1998–2003

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 30. Traumade ja mürgistuste osatähtsus surmapõhjustes, 1998–2003

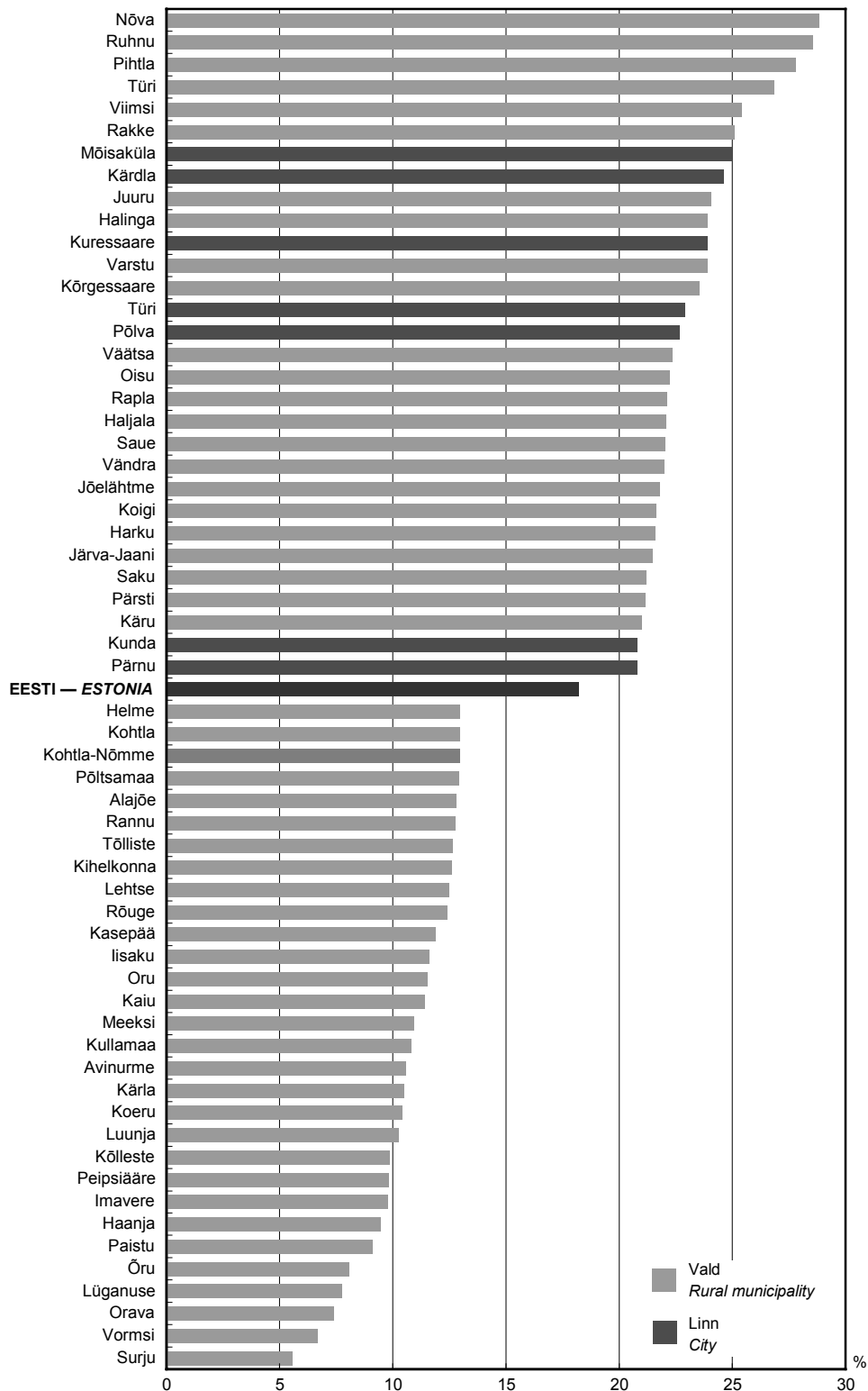
Figure 30. Proportion of injuries and poisonings in the causes of death, 1998–2003

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistical Office of Estonia.

Joonis 31. Pahaloomuliste kasvajatate osatähtsus surmapõhjustes, 1998–2003

Figure 31. Proportion of malignant neoplasms in the causes of death, 1998–2003

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistical Office of Estonia.

LISA 2. VALIK ANDMEID OMAVALITSUSÜKSUSTE KOHTA
ANNEX 2. SELECTION OF DATA ON LOCAL GOVERNMENT UNITS

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Eesti Estonia	Harju maakond county	Linnad Cities					
			Keila	Loksa	Maardu	Paldiski	Saue	Tallinn
Pindala, km ²	43 432.31	4 333.13	10.46	3.81	22.76	60.17	3.49	158.27
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	25.2	67.8	18.7	48.2	18.7	0.5
Tallinnast	24.7	68.8	19.8	47.6	20.1	0.9
Teede ja linnatänavate pikkus, km	40 379.7	5 295.6	40.0	24.5	99.5	59.2	30.7	892.0
Aastakeskmise rahvaarv	1 353 557	521 831	9 397	3 485	16 663	4 227	5 009	396 763
Rahvaarvu muutus, %	-0.37	-0.16	-0.06	-0.14	-0.17	-0.14	0.30	-0.20
Sündimuse üldkordaja	9.6	10.1	8.6	10.3	8.6	10.4	11.4	9.9
Suremuse üldkordaja	13.4	11.7	9.5	12.1	10.3	12.1	8.6	11.9
Loomuliku iibe üldkordaja	-3.8	-1.6	-0.9	-1.7	-1.7	-1.7	2.8	-2.0
Ülalpeetavate määr	47.4	42.1	44.6	44.0	33.4	45.7	44.1	41.6
Demograafiline tööturusurveindeks	1.03	0.89	1.31	1.07	1.26	1.32	0.97	0.81
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	12 854.4	5 472.7	102.8	30.4	135.1	41.6	55.4	4 192.2
maksud	6 114.8	3 082.6	54.6	15.1	83.6	18.8	38.7	2 298.1
üksikisiku tulumaks	5 544.5	2 787.3	52.8	14.8	68.1	17.0	37.6	2 102.9
toetused	4 570.7	1 140.4	27.5	10.0	36.8	18.1	11.0	837.8
Kulud kokku	13 079.1	5 642.3	101.5	35.5	147.1	41.4	56.9	4 397.8
üldised valitsemissektori teenused	1 211.6	473.3	10.9	3.6	15.2	8.8	8.6	325.2
majandus	1 664.0	1 035.3	3.3	0.6	14.4	1.3	4.7	941.0
haridus	5 949.4	2 156.3	50.1	24.1	74.6	20.3	32.0	1 495.6
sotsiaalne kaitse	1 035.3	447.6	4.4	1.1	13.8	3.2	2.6	378.0
Võlakooormus, %	37.8	46.0	42.0	53.1	41.9	41.0	51.7	49.3
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	235 023.4	49 907.9	531.4	203.2	2 080.7	2 265.0	138.3	40 689.2
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatus taotluse kohta	1 011	1 145	1 235	1 254	919	1 161	1 268	1 168
Registreeritud töötud, aastakeskmise	37 089	11 366	115	52	552	131	39	9 737
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	60 882	31 373	333	51	512	90	297	26 501
primaarsektor	10 154	920	12	4	9	18	4	245
sekundaarsektor	9 970	5 156	89	12	102	11	87	4 131
tertsiaarsektor	40 758	25 297	232	35	401	61	206	22 125
Äriühingud	43 090	25 895	247	38	401	48	228	22 460
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	345 820.7	239 476.5	2 431.2	100.8	4 720.3	372.8	1 777.0	210 200.1
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	6 675	4 348	3	2	88	3	8	3 390
eluruumide pind, m ²	606 782.7	387 732.5	630.0	137.0	6 930.6	255.4	1 059.9	282 578.9
mitteeluhooned	3 586	901	6	4	80	38	7	265
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	1 991 621.2	1 040 369.9	18 927.1	563.3	96 602.0	10 877.6	5 932.9	720 091.3
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	603	147	4	2	3	2	1	88
Õpilased	183 951	65 603	1 621	576	1 872	590	948	49 935
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	552	77	1	1	1	1	1	20
Fondi suurus, arvestusüksust	11 229 956	1 998 563	88 118	30 934	66 744	25 293	23 635	1 039 676
Lugejad	433 306	118 536	3 922	1 709	2 081	1 119	1 576	85 103
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	12 002	5 056	70	57	284	133	14	3 510

Vallad Rural municipalities								Indicator
Aegviidu	Anija	Harku	Jõelähtme	Keila	Kernu	Kiili	Kose	
11.97	520.94	159.77	210.86	178.97	174.70	100.37	237.33	Area, km ²
64.0	43.7	12.5	23.2	25.9	39.9	16.5	41.0	Distance, km
65.1	44.7	12.0	24.3	25.4	41.3	17.9	42.1	from the county centre
23.6	492.2	134.4	277.3	139.6	337.0	93.6	329.9	from Tallinn
931	6 321	6 673	5 204	3 830	1 667	2 369	5 744	Length of roads and urban streets, km
-0.54	-0.76	0.62	0.04	-0.18	-0.84	0.30	-0.24	Mean annual population
9.7	8.5	15.3	7.9	11.0	8.4	12.7	11.5	Change in population, %
15.0	16.1	9.1	7.5	12.8	17.4	9.7	14.1	Crude birth rate
-5.4	-7.6	6.1	0.4	-1.8	-9.0	3.0	-2.6	Crude death rate
70.4	52.4	40.7	44.0	48.6	62.4	49.8	49.5	Crude rate of natural increase
0.79	1.29	1.10	1.25	1.22	1.11	1.64	1.34	Dependency ratio
								Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
8.4	55.8	81.6	55.2	28.4	24.4	24.3	49.4	Total revenue
4.5	31.2	59.3	39.1	20.2	9.4	15.4	25.3	taxes
4.2	27.6	52.6	31.1	18.7	6.8	13.7	23.2	personal income tax
3.4	15.6	11.3	9.8	5.6	13.8	6.8	17.7	grants
8.5	68.6	78.0	58.4	26.0	24.7	24.3	49.2	Total expenditure
1.3	5.0	7.5	5.0	6.5	3.2	4.1	5.0	administration expenses
0.6	3.0	10.9	5.3	2.0	1.5	1.6	1.5	economy
5.0	29.2	37.7	28.5	12.5	13.2	13.4	31.5	education
0.3	2.9	2.8	2.5	2.6	4.5	1.0	1.7	social protection
7.1	50.6	68.5	48.9	47.6	46.1	3.3	42.3	Debt burden, %
6.5	247.6	159.7	715.5	76.1	18.5	10.2	411.5	Subsistence benefits, thousand kroons
501	837	1 102	1 082	826	771	932	1 032	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
4	56	59	63	50	11	19	39	Registered unemployed persons, annual average
37	143	402	214	114	51	127	175	Entrepreneurs in the statistical profile
6	43	20	38	29	26	17	52	primary sector
3	34	78	35	17	4	32	41	secondary sector
28	66	304	141	68	21	78	82	tertiary sector
15	82	294	161	73	24	78	118	Companies
175.9	826.7	1 571.6	1 346.4	356.9	41.8	247.3	280.8	Net sales, million kroons
1	2	153	24	28	2	12	11	Buildings completed in 2002–2004
125.2	329.9	13 852.1	4 203.2	4 454.1	210.8	1 660.3	680.8	dwelling dwellings
1	5	15	37	45	10	6	21	floor area of dwellings, m ²
521.7	5 312.5	7 580.0	7 266.8	18 618.6	442.0	2 968.9	7 731.1	non-residential buildings
								useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	2	4	3	3	2	1	4	Schools
84	798	916	477	129	245	359	1 071	Pupils
								Public libraries
1	3	3	5	2	3	1	4	Libraries
12 957	59 769	36 213	60 365	19 532	30 304	14 926	61 594	Stock in library units
366	1 471	1 817	1 306	637	700	545	2 171	Users
..*	80*	72	67	155	29	15	58	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities								
	Kuusalu	Kõue	Loksa	Nissi	Padise	Raasiku	Rae	Saku	Saue
Pindala, km ²	485.60	295.51	222.34	264.92	366.55	158.86	206.73	171.13	196.12
Kaugus, km									
maakonnakeskusest	38.1	57.8	67.8	46.4	46.3	24.9	13.8	15.8	13.1
Tallinnast	39.2	58.8	68.8	47.7	45.8	25.9	14.9	17.1	14.4
Teede ja linnatänavate pikkus, km	260.0	261.0	112.0	188.1	341.9	187.0	333.5	237.4	155.2
Aastakeskmise rahvaarv	4 644	1 661	1 775	3 314	1 773	4 387	8 034	7 357	7 346
Rahvaarvu muutus, %	-0.37	-0.36	-1.12	-0.57	-0.17	-0.50	0.20	0.41	-0.11
Sündimuse üldkordaja	9.9	10.8	9.0	8.4	9.6	8.9	12.2	11.7	11.6
Suremuse üldkordaja	13.6	15.1	20.3	14.2	11.3	13.9	10.3	7.6	12.7
Loomuliku iibe üldkordaja	-3.7	-4.2	-11.3	-5.7	-1.7	-5.0	1.9	4.1	-1.1
Ülalpeetavate määr	45.1	60.8	61.0	55.5	56.6	52.4	40.5	46.1	42.2
Demograafiline tööturusurveindeks	1.11	1.50	0.87	1.37	1.31	1.22	1.14	1.23	1.06
Kohalikud eelarved, miljonit krooni									
Tulud kokku	43.1	13.8	15.5	31.9	19.6	37.9	116.7	81.5	59.1
maksud	24.3	6.9	9.3	13.7	11.1	22.9	50.6	51.0	49.7
üksikisiku tulumaks	21.6	5.5	7.6	12.2	8.7	21.4	47.4	47.0	47.5
toetused	12.5	5.2	3.9	15.2	7.1	11.6	13.6	17.7	5.3
Kulud kokku	45.4	13.0	13.5	32.8	19.9	39.2	88.0	76.0	57.1
üldised valitsussektori teenused	3.6	1.8	3.1	3.3	3.5	4.8	9.3	9.3	5.8
majandus	4.9	0.5	0.9	0.8	1.2	1.4	8.2	7.6	4.8
haridus	27.9	8.9	5.8	22.0	12.5	25.5	49.8	42.1	29.4
sotsiaalne kaitse	2.3	0.7	1.0	2.5	0.7	0.9	3.1	2.5	6.1
Võlakoomus, %	11.1	18.0	6.3	17.1	40.9	35.2	13.9	52.9	19.7
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	211.0	318.3	19.2	451.0	145.0	86.4	39.1	261.9	321.8
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 076	1 228	687	1 079	983	677	1 161	933	1 205
Registreeritud töötud, aastakeskmise	21	11	14	47	13	28	60	56	55
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	189	53	79	100	81	128	342	327	315
primaarsektor	62	21	38	31	39	26	46	42	47
sekundaarsektor	40	11	11	29	12	32	73	72	57
tertsiaarsektor	87	21	30	40	30	70	223	213	211
Äriühingud	116	37	30	49	48	76	221	239	243
Realiseerimise netokäive, miljonit	332.1	115.2	43.8	113.0	141.2	568.9	7 016.3	1 733.9	1 646.9
Aastatel 2002–2004 kasutusse									
eluruumid	44	6	26	3	3	3	85	18	115
eluruumide pind, m ²	4 249.3	648.0	2 884.1	238.9	492.2	428.5	10 680.1	2 718.5	13 184.6
mitteeluhooned	46	45	19	13	5	6	74	28	28
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	15 084.8	4 113.4	926.8	391.2	1 887.1	1 404.3	37 729.5	24 218.5	7 742.5
Üldharidus päevaõppes									
Koolid	2	2	1	2	2	4	4	3	2
Õpilased	843	248	27	439	259	599	924	1 112	155
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud									
Raamatukogud	4	2	4	3	2	3	3	2	3
Fondi suurus, arvestusüksust	44 175	22 437	23 020	37 454	29 684	51 870	50 829	28 153	62 569
Lugejad	1 547	651	345	904	674	1 438	1 935	2 073	2 066
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	30	14	26	21	23	56	118	63	74

Järg — Cont.

		Hiiumaakond county	Linn City	Vallad Rural municipalities				Indicator
Vasalemma	Viimsi		Kärdla	Emmaste	Kõrgessaare	Käina	Pühalepa	
38.66	72.84	1 023.26	4.50	197.49	379.50	186.32	255.45	Area, km ²
								Distance, km
38.3	11.4	..	4.8	39.4	16.1	21.5	15.3	from the county centre
37.7	12.0	..	155.9	166.6	172.4	148.5	144.4	from Tallinn
47.0	199.0	901.5	35.2	168.4	282.7	189.3	225.9	Length of roads and urban streets, km
5 091	8 172	10 319	3 752	1 284	1 338	2 203	1 743	Mean annual population
-0.47	0.92	-0.57	-0.82	-0.23	-0.15	-0.50	-0.69	Change in population, %
4.7	16.5	9.4	9.9	10.9	12.7	7.3	7.5	Crude birth rate
9.4	7.3	15.3	18.1	14.0	14.2	12.3	14.9	Crude death rate
-4.7	9.2	-5.9	-8.3	-3.1	-1.5	-5.0	-7.5	Crude rate of natural increase
20.4	45.6	51.0	50.9	59.9	56.4	45.9	48.0	Dependency ratio
0.85	0.96	1.30	1.32	1.44	1.05	1.31	1.39	Demographic labour pressure index
Local budgets, million kroons								
23.9	144.7	110.0	36.9	14.6	16.7	24.1	17.7	Total revenue
9.9	120.1	49.4	17.8	7.1	6.8	10.1	7.5	taxes
9.5	87.8	44.4	17.3	6.2	5.2	9.3	6.3	personal income tax
8.6	14.6	49.0	14.8	6.2	7.8	11.6	8.5	grants
22.7	116.8	105.7	36.5	14.8	17.1	19.3	18.0	Total expenditure
2.8	16.0	10.1	3.5	1.4	1.6	2.2	1.5	administration expenses
1.4	12.0	9.8	2.8	3.8	0.8	1.0	1.4	economy
11.0	53.7	57.7	21.7	6.0	8.8	10.6	10.6	education
1.2	5.2	7.0	1.9	0.8	1.2	1.6	1.5	social protection
29.0	14.2	25.7	22.9	37.9	47.5	13.3	19.9	Debt burden, %
457.1	43.5	1 998.5	581.4	267.4	141.4	541.1	467.2	Subsistence benefits, thousand kroons
1 120	934	854	811	994	698	943	837	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
77	57	278	103	19	25	65	66	Registered unemployed persons, annual average
32	680	566	205	67	68	124	102	Entrepreneurs in the statistical profile
3	42	245	43	39	41	59	63	primary sector
5	138	78	39	7	2	21	9	secondary sector
24	500	243	123	21	25	44	30	tertiary sector
20	549	278	146	28	19	53	32	Companies
164.2	3 151.4	1 164.1	824.7	106.8	15.2	185.2	32.2	Net sales, million kroons
Buildings completed in 2002–2004								
9	309	49	26	1	11	6	5	dwellings
1 474.6	33 625.5	3 763.2	1 532.7	119.9	1 115.8	452.6	542.2	floor area of dwellings, m ²
9	88	56	2	13	19	16	6	non-residential buildings
1 762.2	41 673.8	6 627.7	70.7	590.1	1 483.2	3 522.5	961.2	useful floor area of non-residential buildings, m ²
Full-time general education								
2	3	7	1	1	2	1	2	Schools
285	1 091	1 725	794	186	156	388	201	Pupils
Public libraries								
2	2	8	1	1	1	2	3	Libraries
29 231	49 081	109 348	29 799	8 429	23 635	21 214	26 271	Stock in library units
687	1 693	4 564	1 774	349	688	986	767	Users
38	49	62	10	6	6	21	19	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Ida-Viru maakond county	Linnad Cities						
		Jõhvi	Kiviõli	Kohtla-Järve	Narva	Narva-Jõesuu	Püssi	Sillamäe
Pindala, km ²	3 364.05	7.62	11.75	41.77	84.54	11.03	2.10	10.54
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	..	0.0	32.0	9.5	48.9	42.2	28.3	22.4
Tallinnast	..	165.6	134.0	157.5	213.1	206.4	138.9	186.6
Teede ja linnatänavate pikkus, km	2 466.8	41.0	47.3	167.8	119.0	36.9	9.4	32.2
Aastakeskmise rahvaarv	175 495	11 672	7 114	46 556	67 554	2 849	1 848	16 854
Rahvaarvu muutus, %	-0.78	-1.22	-0.90	-0.90	-0.59	-1.84	-0.81	-0.56
Sündimuse üldkordaja	8.8	7.5	9.0	8.0	9.0	7.7	7.0	8.7
Suremuse üldkordaja	16.7	19.7	18.1	17.0	14.9	26.3	15.2	14.3
Loomuliku iibe üldkordaja	-7.9	-12.3	-9.1	-9.0	-5.9	-18.6	-8.1	-5.6
Ülalpeetavate määr	46.5	54.4	55.1	43.8	43.4	50.1	40.1	45.5
Demograafiline tööturusurveindeks	0.93	0.77	0.81	1.02	0.89	0.86	1.23	1.07
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	1 361.4	98.9	54.1	326.0	453.7	27.3	15.3	118.9
maksud	519.1	41.3	20.3	125.0	194.3	7.7	6.1	46.5
üksikisiku tulumaks	490.3	39.5	19.6	122.8	187.8	7.0	6.0	45.7
toetused	648.8	44.6	28.2	173.2	223.3	15.7	4.0	64.1
Kulud kokku	1 380.9	97.6	52.0	327.6	472.3	27.1	15.5	119.6
üldised valitsussektori teenused	124.2	7.3	5.1	27.1	34.6	4.4	1.6	13.9
majandus	131.2	11.1	3.3	41.8	32.1	3.6	0.5	10.3
haridus	618.2	38.0	24.6	147.8	228.1	11.7	4.8	55.2
sotsiaalne kaitse	149.5	9.8	5.3	47.1	45.1	1.8	1.0	14.5
Võlakooormus, %	32.5	29.0	31.9	35.8	31.3	32.4	177.2	41.5
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	66 224.3	4 144.3	3 213.0	22 555.3	21 551.3	1 191.0	678.7	6 737.0
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 074	1 107	1 140	1 137	995	1 037	1 127	1 133
Registreeritud töötud, aastakeskmise	10 408	633	400	3 184	4 028	187	77	973
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	3 583	431	78	645	1 267	64	24	239
primaarsektor	518	15	3	25	14	4	2	3
sekundaarsektor	766	89	23	178	290	7	7	56
tertsiaarsektor	2 299	327	52	442	963	53	15	180
Äriühingud	2 134	323	55	473	762	44	13	156
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	18 844.4	5 205.1	378.8	2 505.8	4 298.4	65.0	425.2	1 107.6
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	83	3	1	5	4	4	-	-
eluruumide pind, m ²	10 202.5	899.3	157.7	797.4	738.3	659.1	-	-
mitteeluhooned	553	8	2	23	262	4	-	13
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	101 214.7	2 557.9	408.0	14 005.3	28 926.1	2 895.2	-	8 803.9
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	49	2	2	12	14	2	-	4
Õpilased	20 287	1 467	899	5 661	7 883	228	-	2 066
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	46	2	1	7	3	1	1	2
Fondi suurus, arvestusüksust	1 618 558	112 989	87 705	454 138	432 780	25 651	8 451	144 423
Lugejad	55 917	4 709	2 436	14 682	19 676	1 009	340	6 508
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	1 858	115	104	488	469	43	21	150

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Alajõe	Aseri	Avinurme	lisaku	Illuka	Jõhvi	Kohtla	Kohtla-Nõmme	
109.61	67.14	193.62	257.62	543.82	116.45	101.56	4.64	Area, km ²
45.3	38.5	62.1	32.2	20.5	4.1	9.0	17.0	Distance, km
186.2	131.4	156.1	180.4	185.9	168.2	157.7	166.6	from the county centre
52.3	43.6	88.5	175.9	227.4	83.6	69.5	18.4	from Tallinn
376	2 270	1 559	1 467	1 055	1 739	1 497	1 107	Length of roads and urban streets, km
-1.58	-0.70	-1.02	-1.42	-1.88	-0.69	-0.07	-1.43	Mean annual population
5.3	8.8	7.7	6.1	11.4	9.2	12.0	8.1	Change in population, %
23.9	16.7	18.6	20.4	32.2	16.7	12.7	22.6	Crude birth rate
-18.6	-7.9	-10.9	-14.3	-20.9	-7.5	-0.7	-14.5	Crude death rate
86.5	52.5	66.4	66.6	64.8	47.4	46.2	67.0	Crude rate of natural increase
0.48	0.69	1.19	1.41	0.67	1.23	0.92	0.74	Dependency ratio
								Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
3.6	19.7	16.7	15.0	18.5	9.3	10.0	16.2	Total revenue
1.7	7.6	4.7	5.1	3.7	5.8	5.5	3.5	taxes
0.8	7.3	3.6	3.5	2.2	5.2	5.0	3.2	personal income tax
1.0	11.1	8.1	8.0	2.6	3.1	2.6	11.9	grants
3.2	18.3	18.1	13.8	21.9	9.1	9.4	13.7	Total expenditure
1.0	2.4	1.6	1.4	3.1	1.9	1.7	1.2	administration expenses
0.3	0.6	1.8	0.7	1.6	0.4	1.7	0.5	economy
0.3	8.4	7.6	7.9	7.2	3.8	2.3	4.3	education
0.3	1.6	0.7	1.4	1.3	1.0	1.0	3.7	social protection
2.2	20.3	27.0	11.5	15.9	21.5	0.1	50.0	Debt burden, %
85.3	891.3	170.0	402.0	319.8	695.5	329.2	184.4	Subsistence benefits, thousand kroons
588	1 005	699	1 132	904	1 183	977	847	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
28	83	44	60	50	98	75	41	Registered unemployed persons, annual average
25	54	71	65	31	55	47	16	Entrepreneurs in the statistical profile
18	16	36	37	18	15	14	4	primary sector
1	12	14	8	3	15	9	1	secondary sector
6	26	21	20	10	25	24	11	tertiary sector
8	25	24	21	9	34	22	10	Companies
7.8	188.5	73.8	40.4	18.2	295.9	46.0	10.5	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
6	2	7	12	2	5	1	1	dwellings
742.5	296.3	693.2	1 102.4	86.5	396.2	75.4	121.0	floor area of dwellings, m ²
6	19	18	13	4	47	3	2	non-residential buildings
285.3	1 044.9	756.3	1 310.3	1 402.7	11 650.2	154.9	46.8	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
-	1	1	1	1	-	-	1	Schools
-	242	312	249	95	-	-	110	Pupils
								Public libraries
1	2	2	1	2	1	1	1	Libraries
8 892	32 802	30 421	18 697	16 187	6 405	8 172	22 167	Stock in library units
138	642	844	549	341	86	110	407	Users
6	28	13	17	13	51	87	26	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities							
	Lohusuu	Lüganuse	Maidla	Mäetaguse	Sonda	Toila	Tudulinna	Vaivara
Pindala, km ²	103.28	104.57	332.30	285.04	148.08	159.66	269.38	397.97
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	59.3	26.5	33.6	19.3	40.4	12.0	49.8	24.5
Tallinnast	170.4	139.1	142.2	168.6	125.6	171.1	162.0	188.7
Teede ja linnatänavate pikkus, km	68.5	68.8	186.2	182.9	142.4	169.0	153.0	283.2
Aastakeskmise rahvaarv	836	1 194	774	1 560	1 060	2 327	649	1 584
Rahvaarvu muutus, %	-1.07	-2.81	-0.52	-0.26	-1.50	-0.13	-0.77	-0.19
Sündimuse üldkordaja	10.8	9.2	12.9	14.7	9.4	12.9	10.8	13.9
Suremuse üldkordaja	22.7	41.0	18.1	17.9	24.5	14.2	18.5	16.4
Loomuliku iibe üldkordaja	-12.0	-31.8	-5.2	-3.2	-15.1	-1.3	-7.7	-2.5
Ülalpeetavate määr	59.8	50.7	62.2	57.9	57.7	48.1	75.1	63.4
Demograafiline tööturusurveindeks	0.74	0.73	1.31	1.02	0.71	1.19	1.38	0.86
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	7.9	12.3	20.0	38.5	12.7	29.5	6.3	31.0
maksud	2.8	4.2	3.7	5.1	4.3	11.6	2.4	6.3
üksikisiku tulumaks	2.1	3.8	2.5	4.0	3.5	10.4	1.1	3.7
toetused	4.8	6.2	10.0	4.3	4.3	11.3	3.3	3.1
Kulud kokku	7.7	12.2	20.1	38.5	14.1	36.8	6.4	26.0
üldised valitsussektori teenused	1.4	1.6	1.8	3.0	1.7	2.3	0.8	2.9
majandus	0.5	1.1	0.6	9.6	0.8	1.9	1.2	5.1
haridus	3.0	6.6	14.5	9.9	4.9	15.8	3.4	8.0
sotsiaalne kaitse	1.0	1.0	0.9	2.2	0.8	5.3	0.3	2.5
Võlakoorumus, %	35.0	3.9	13.0	3.2	60.8	40.4	13.4	9.1
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	326.0	346.7	89.9	562.8	308.1	685.3	129.7	627.8
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 102	1 039	699	1 060	914	986	1 098	1 203
Registreeritud töötud, aastakeskmise	52	48	19	85	47	101	15	82
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	44	54	50	69	46	84	66	58
primaarsektor	33	33	38	54	36	21	52	27
sekundaarsektor	1	9	4	5	2	16	3	13
tertsiaarsektor	10	12	8	10	8	47	11	18
Äriühingud	6	21	15	17	5	65	5	21
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	2.6	50.8	51.0	37.7	6.5	249.2	41.3	3 738.2
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud eluruumid	1	-	6	-	1	19	1	2
eluruumide pind, m ²	205.3	-	919.3	-	86.6	1 856.7	64.4	304.9
mitteeluhooned	9	2	10	2	-	61	1	44
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	1 137.6	108.9	898.1	194.5	-	20 128.7	1 452.3	3 046.8
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	1	1	1	1	1	1	1
Õpilased	69	265	97	144	61	296	52	91
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	2	2	3	2	2	2	3
Fondi suurus, arvestusüksust	18 977	25 870	27 789	36 564	26 126	28 968	17 621	26 763
Lugejad	293	406	385	528	419	736	211	462
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	4	29	11	24	15	26	6	112

Järg — Cont.

Jõgeva maakond county	Linnad Cities			Vallad Rural municipalities				Indicator
	Jõgeva	Mustvee	Põltsamaa	Jõgeva	Kasepää	Pajusi	Pala	
2 603.83	3.86	5.45	5.99	458.80	40.87	232.47	156.71	Area, km ²
..	0.0	37.6	29.6	1.2	43.8	23.6	46.3	Distance, km
..	143.9	170.8	129.4	142.9	177.2	131.1	186.0	from the county centre
..	143.9	170.8	129.4	142.9	177.2	131.1	186.0	from Tallinn
2 228.6	35.6	21.7	48.9	301.0	66.9	261.0	178.5	Length of roads and urban streets, km
37 767	6 397	1 686	4 781	5 372	1 372	1 506	1 366	Mean annual population
-0.63	-0.41	-1.18	-0.83	-0.28	-1.38	-0.13	-0.44	Change in population, %
8.1	7.2	9.5	6.3	10.4	6.6	9.3	10.2	Crude birth rate
14.6	11.4	21.4	14.6	13.6	21.1	10.6	14.6	Crude death rate
-6.5	-4.2	-11.9	-8.4	-3.2	-14.6	-1.3	-4.4	Crude rate of natural increase
54.5	49.4	56.8	59.7	52.4	53.0	58.3	66.8	Dependency ratio
1.20	1.41	1.19	1.08	1.21	0.81	1.23	1.10	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
359.2	72.2	19.3	66.7	44.7	8.2	11.9	11.5	Total revenue
117.1	20.9	4.0	16.4	18.4	2.5	5.3	3.7	taxes
101.5	20.5	3.6	15.9	15.9	2.2	3.9	2.6	personal income tax
196.8	37.5	11.5	39.0	22.5	5.2	5.3	7.1	grants
364.7	75.9	19.0	62.6	44.2	8.6	12.0	11.3	Total expenditure
39.6	5.1	2.2	5.6	4.3	1.3	2.4	1.7	administration expenses
31.1	8.5	1.4	3.5	3.7	0.8	0.1	0.4	economy
179.7	37.9	10.7	30.3	19.8	3.2	5.4	6.2	education
25.9	5.6	1.1	1.9	4.4	0.8	1.1	1.1	social protection
29.5	20.2	47.5	52.4	25.8	5.4	38.6	13.6	Debt burden, %
9 706.3	3 061.9	710.4	576.3	1 058.0	237.1	303.4	329.0	Subsistence benefits, thousand kroons
1 010	1 122	721	759	1 082	723	1 124	810	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
1 182	249	98	74	204	32	47	47	Registered unemployed persons, annual average
1 419	194	36	134	198	40	100	49	Entrepreneurs in the statistical profile
787	17	10	13	112	29	88	28	primary sector
172	46	6	30	29	6	8	4	secondary sector
460	131	20	91	57	5	4	17	tertiary sector
578	145	15	107	75	19	16	19	Companies
2 613.2	830.6	40.9	459.8	451.3	19.0	50.2	29.2	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
30	4	8	2	8	-	1	2	dwellings
3 388.9	349.0	813.6	223.6	1 056.2	-	60.1	356.6	floor area of dwellings, m ²
139	12	6	11	27	2	6	11	non-residential buildings
26 413.2	3 627.6	1 885.1	1 097.4	4 141.3	1 312.1	857.3	576.9	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
28	2	2	2	5	1	2	1	Schools
5 687	1 586	499	1 137	428	3	78	171	Pupils
								Public libraries
30	1	1	1	5	2	3	2	Libraries
469 597	57 282	39 650	64 734	56 226	15 153	27 603	19 621	Stock in library units
15 067	3 393	1 034	2 311	1 564	486	716	560	Users
267	30	7	17	33	9	16	24	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>						Järva maakond <i>county</i>	Linnad <i>Cities</i>
	Palamuse	Puurmani	Põltsamaa	Saare	Tabivere	Torma	Paide	
Pindala, km ²	215.88	292.56	416.87	224.71	200.40	349.26	2 622.79	10.03
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	17.2	24.5	30.5	34.2	28.8	23.5	..	0.1
Tallinnast	158.8	150.0	128.8	173.9	169.1	156.7	..	94.0
Teede ja linnatänavate pikkus, km	158.1	226.0	272.7	238.0	181.2	239.0	2 240.7	36.2
Aastakeskmise rahvaarv	2 516	1 900	4 640	1 419	2 482	2 332	38 332	9 712
Rahvaarvu muutus, %	-0.36	-0.47	-1.11	-1.61	-0.40	-0.34	-0.40	0.28
Sündimuse üldkordaja	12.7	7.9	6.0	4.9	6.4	9.9	10.0	13.3
Suremuse üldkordaja	16.3	12.6	17.2	21.8	10.5	13.3	14.2	10.6
Loomuliku iibe üldkordaja	-3.6	-4.7	-11.2	-16.9	-4.0	-3.4	-4.2	2.7
Ülalpeetavate määr	53.4	59.9	48.8	63.2	53.6	59.1	50.9	46.8
Demograafiline tööturusurveindeks	1.17	1.32	1.21	1.02	1.20	1.22	1.14	1.09
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	24.2	15.5	29.4	11.2	21.3	23.0	372.5	94.4
maksud	8.4	6.2	12.4	3.6	7.6	7.8	157.8	42.0
üksikisiku tulumaks	7.1	4.7	10.8	2.2	6.6	5.2	139.2	40.8
toetused	13.0	8.2	14.8	6.7	11.6	14.7	169.5	37.2
Kulud kokku	28.3	16.1	31.6	12.5	21.4	21.3	364.4	89.7
üldised valitsussektori teenused	2.5	2.6	5.7	1.6	1.8	2.7	37.8	6.4
majandus	6.3	0.6	1.5	1.4	2.3	0.4	19.2	4.2
haridus	13.2	9.7	16.4	5.2	10.8	10.8	195.1	46.5
sotsiaalne kaitse	1.0	0.8	2.7	2.0	1.9	1.4	24.0	9.7
Võlakooormus, %	36.6	14.5	33.6	24.7	23.2	10.9	21.2	21.6
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	574.7	368.7	743.6	501.5	778.1	463.6	6 656.0	2 489.2
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 231	1 131	1 185	959	968	1 009	920	1 108
Registreeritud töötud, aastakeskmise	65	56	106	64	74	68	939	286
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	123	83	183	91	70	118	1 285	218
primaarsektor	84	62	141	73	41	89	636	13
sekundaarsektor	8	5	14	5	6	5	191	49
tertsiaarsektor	31	16	28	13	23	24	458	156
Äriühingud	34	15	55	21	22	35	630	189
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	71.1	32.8	299.6	55.7	146.6	126.4	5 554.0	1 229.2
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud eluruumid	2	-	1	-	2	-	28	4
eluruumide pind, m ²	253.9	-	70.8	-	205.1	-	4 110.4	676.4
mitteeluhooned	11	1	38	9	5	-	87	6
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	852.8	92.6	9 747.7	535.9	1 686.5	-	28 615.9	4 116.1
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	3	2	3	1	2	2	25	3
Õpilased	416	303	346	104	320	296	5 465	1 675
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	2	3	2	3	3	34	1
Fondi suurus, arvestusüksust	23 287	27 749	33 116	30 206	38 591	36 379	521 827	86 029
Lugejad	717	808	1 046	450	1 111	871	14 501	3 628
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	33	14	35	8	29	12	188	43

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Türi	Albu	Ambla	Imavere	Järva-Jaani	Kabala	Kareda	Koeru	
9.79	257.19	166.45	139.59	126.82	209.66	91.58	236.82	Area, km ²
								Distance, km
13.2	29.4	42.0	27.9	30.0	31.0	20.2	33.0	from the county centre
93.6	75.0	82.3	113.8	92.5	112.9	96.7	105.7	from Tallinn
43.0	181.1	78.0	108.1	107.1	144.6	61.0	147.2	Length of roads and urban streets, km
6 197	1 409	2 340	1 038	1 806	1 036	843	2 447	Mean annual population
-0.74	0.14	-0.60	-0.10	-0.61	-1.06	-1.06	-1.50	Change in population, %
8.9	14.2	7.7	10.6	11.6	9.7	5.9	10.2	Crude birth rate
16.3	12.8	14.1	12.5	17.7	22.2	17.8	25.7	Crude death rate
-7.4	1.4	-6.4	-1.9	-6.1	-12.5	-11.9	-15.5	Crude rate of natural increase
55.4	55.8	49.0	56.2	57.5	56.8	51.8	59.5	Dependency ratio
0.97	1.49	1.14	1.63	1.02	1.49	1.35	1.21	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
59.3	17.1	22.2	17.2	25.4	9.1	7.8	22.4	Total revenue
25.9	5.8	9.2	5.1	6.8	4.1	3.4	9.0	taxes
24.8	4.3	8.2	4.0	5.9	2.9	2.5	7.6	personal income tax
26.7	8.4	10.1	11.0	16.8	4.4	3.6	11.7	grants
59.8	17.8	21.6	18.1	24.3	8.5	7.9	24.1	Total expenditure
5.9	1.9	2.2	1.5	1.9	1.0	1.0	2.3	administration expenses
2.3	1.7	0.8	0.8	1.3	0.7	1.4	0.8	economy
34.9	8.9	12.2	13.9	8.3	4.8	3.5	12.3	education
2.5	0.8	1.4	0.5	0.7	0.8	0.4	2.9	social protection
18.7	33.3	17.0	59.1	7.3	12.1	9.4	17.1	Debt burden, %
963.3	226.9	133.1	38.1	233.8	383.9	58.2	575.3	Subsistence benefits, thousand kroons
887	828	1 073	561	740	741	580	827	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
193	22	34	19	21	30	20	34	Registered unemployed persons, annual average
156	76	73	63	56	46	28	100	Entrepreneurs in the statistical profile
9	57	46	44	31	37	21	66	primary sector
49	6	7	4	7	-	4	12	secondary sector
98	13	20	15	18	9	3	22	tertiary sector
129	24	26	23	26	6	7	45	Companies
1 334.5	134.8	122.9	1 015.7	568.2	13.4	22.6	212.8	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
1	1	1	1	-	-	-	5	dwellings
85.0	79.2	210.5	55.7	-	-	-	752.5	floor area of dwellings, m ²
5	3	4	4	4	4	2	19	non-residential buildings
1 052.6	498.0	615.6	2 304.5	97.9	537.9	904.8	2 316.1	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
3	2	2	1	1	1	1	1	Schools
1 307	144	401	130	272	81	80	376	Pupils
								Public libraries
1	3	4	2	2	2	1	3	Libraries
58 702	22 324	48 910	21 105	31 024	27 382	13 855	42 856	Stock in library units
2 604	482	961	446	701	292	268	1 449	Users
23	7	11	7	7	8	5	12	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities							Lääne maakond county
	Koigi	Lehtse	Oisu	Paide	Roosna-Alliku	Türi	Väätsa	
Pindala, km ²	204.45	163.22	118.06	300.40	132.11	261.31	195.33	2 383.12
Kaugus, km								..
maakonnakeskusest	16.8	47.7	23.0	0.5	19.0	13.5	8.7	..
Tallinnast	102.6	78.4	104.9	93.5	85.4	93.3	89.5	..
Teede ja linnatänavate pikkus, km	145.7	165.4	120.3	219.0	130.4	370.5	183.0	2 000.4
Aastakeskmise rahvaarv	1 132	1 619	1 331	1 793	1 258	2 898	1 477	28 167
Rahvaarvu muutus, %	-0.26	-1.35	0.08	-0.56	-0.56	-0.55	0.27	-0.46
Sündimuse üldkordaja	7.1	5.6	11.3	6.1	6.4	7.6	10.8	8.8
Suremuse üldkordaja	10.6	19.1	10.5	11.7	11.9	13.5	8.1	13.8
Loomuliku iibe üldkordaja	-3.5	-13.6	0.8	-5.6	-5.6	-5.9	2.7	-5.0
Ülalpeetavate määr	55.6	55.1	48.5	50.8	50.0	44.0	40.6	51.3
Demograafiline tööturusurveindeks	0.99	1.11	1.15	1.12	1.14	1.31	1.17	1.15
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	11.7	13.2	10.7	17.5	13.0	19.3	12.1	298.8
maksud	5.3	5.8	5.8	7.6	5.0	9.8	7.1	119.5
üksikisiku tulumaks	3.8	4.7	5.1	5.9	4.0	8.7	6.0	105.9
toetused	5.1	6.2	4.3	6.9	5.1	7.9	4.1	139.1
Kulud kokku	10.9	12.6	10.5	17.2	10.7	18.1	12.7	299.2
üldised valitsussektori teenused	1.8	1.8	1.4	2.7	1.6	3.1	1.3	32.1
majandus	0.5	0.7	0.4	1.2	0.4	1.2	0.9	16.1
haridus	5.7	6.9	6.2	8.8	6.3	9.4	6.5	159.3
sotsiaalne kaitse	0.4	0.9	0.4	0.3	0.8	1.1	0.5	20.4
Võlakoomus, %	24.3	21.0	33.6	32.9	27.5	12.2	8.0	34.0
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	82.5	410.0	117.3	59.2	335.6	442.1	107.4	6 231.3
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	1 044	965	798	600	834	811	1 001	880
Registreeritud töötud, aastakeskmise	28	46	24	39	26	91	27	817
Statistilise profiili kuuluvad ettevõtjad	60	66	45	97	52	90	59	1 171
primaarsektor	45	49	34	54	28	65	37	461
sekundaarsektor	6	7	4	14	5	8	9	197
tertsiaarsektor	9	10	7	29	19	17	13	513
Äriühingud	14	20	11	41	23	24	22	592
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	41.6	38.5	107.6	272.5	51.0	81.8	306.6	2 778.8
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud eluruumid	1	-	2	4	2	4	2	40
eluruumide pind, m ²	456.0	-	176.1	236.0	211.9	528.8	642.3	4 786.9
mitteeluhooned	1	1	2	7	8	11	6	86
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	216.0	51.7	189.8	1 624.0	8 700.9	4 531.7	858.3	11 515.2
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	2	2	1	2	1	1	1	27
Õpilased	228	170	114	87	124	103	173	4 561
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	1	2	3	2	4	1	22
Fondi suurus, arvestusüksust	21 296	16 589	28 453	27 391	21 705	38 139	16 067	384 078
Lugejad	749	301	589	384	687	642	318	10 865
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	8	8	5	18	6	12	8	267

Järg — Cont.

Linn City	Vallad Rural municipalities							Indicator
	Haapsalu	Hanila	Kullamaa	Lihula	Martna	Noarootsi	Nõva	
10.59	231.88	224.53	367.31	269.42	296.36	129.61	197.65	Area, km ²
1.0	66.6	41.0	52.3	22.1	35.3	47.7	14.4	Distance, km
99.4	125.3	81.4	111.0	93.3	107.8	78.2	87.8	from the county centre
54.1	201.5	196.7	258.3	197.3	232.0	100.0	129.4	from Tallinn
11 899	1 725	1 425	2 792	1 030	741	481	959	Length of roads and urban streets, km
-0.39	-1.38	-1.26	-1.03	-0.48	-0.27	-1.24	-0.21	Mean annual population
8.8	5.8	4.9	9.7	6.8	9.4	6.2	10.4	Change in population, %
12.7	19.7	18.2	20.1	11.7	12.1	18.7	14.6	Crude birth rate
-3.9	-13.9	-13.3	-10.4	-4.9	-2.7	-12.5	-4.2	Crude death rate
48.3	57.6	50.3	59.5	57.8	60.9	54.7	57.6	Crude rate of natural increase
1.07	0.94	0.76	1.17	0.96	0.98	0.97	1.33	Dependency ratio
								Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
132.5	18.2	15.3	29.3	9.7	12.6	4.5	10.8	Total revenue
55.4	6.0	4.1	10.0	3.8	4.3	2.0	4.2	taxes
52.1	5.3	3.5	8.6	2.7	3.0	1.6	3.4	personal income tax
56.0	8.3	9.8	16.9	4.9	7.1	2.3	4.0	grants
135.7	17.0	15.9	28.2	10.4	11.8	3.5	9.9	Total expenditure
11.6	2.5	1.6	3.3	1.9	1.3	0.9	1.3	administration expenses
4.4	0.6	0.7	1.5	1.2	2.5	0.2	0.9	economy
72.4	7.5	8.4	15.5	5.6	6.2	2.0	4.2	education
8.1	1.1	1.0	1.6	0.7	0.6	0.1	2.8	social protection
51.5	14.8	36.5	26.0	13.1	16.1	16.7	15.8	Debt burden, %
2 743.0	529.3	196.1	568.4	399.8	148.0	81.9	197.3	Subsistence benefits, thousand kroons
1 043	675	945	691	837	825	1 060	579	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
338	76	27	80	37	19	8	17	Registered unemployed persons, annual average
383	89	70	133	61	46	31	48	Entrepreneurs in the statistical profile
33	57	58	71	49	29	18	23	primary sector
95	6	-	18	1	4	4	7	secondary sector
255	26	12	44	11	13	9	18	tertiary sector
278	26	11	51	8	17	11	20	Companies
1 443.2	56.1	21.0	179.9	12.1	25.8	5.3	67.9	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
16	1	8	-	-	5	-	-	dwellings
2 515.4	143.1	645.1	-	-	570.4	-	-	floor area of dwellings, m ²
11	10	6	-	11	16	9	1	non-residential buildings
4 038.8	830.6	878.7	-	605.1	1 723.6	566.0	110.0	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
5	3	1	4	2	2	1	1	Schools
2 139	157	235	467	91	302	58	117	Pupils
								Public libraries
1	3	2	4	2	2	1	1	Libraries
118 333	39 663	28 391	53 286	21 102	19 879	13 075	13 447	Stock in library units
5 267	732	478	1 241	281	435	137	365	Users
138	13	5	26	3	8	2	14	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad <i>Rural municipalities</i>				Lääne-Viru maakond <i>county</i>	Linnad <i>Cities</i>		
	Ridala	Risti	Taebla	Vormsi		Kunda	Rakvere	Tamsalu
Pindala, km ²	253.56	167.84	141.46	92.93	3 464.58	10.01	10.64	3.92
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	0.0	33.2	13.9	24.9	..	25.0	0.4	27.6
Tallinnast	100.4	67.3	86.5	123.6	..	108.9	100.0	100.9
Teede ja linnatänavate pikkus, km	254.8	140.9	147.9	87.5	3 551.7	32.3	84.2	24.0
Aastakeskmise rahvaarv	3 042	903	2 926	245	66 898	3 809	16 882	2 605
Rahvaarvu muutus, %	0.26	-0.22	-0.10	-0.81	-0.46	-0.58	-0.37	0.04
Sündimuse üldkordaja	11.8	11.1	8.5	4.1	9.5	7.1	10.4	13.1
Suremuse üldkordaja	10.2	15.5	9.9	12.2	14.2	12.9	14.1	12.7
Loomuliku iibe üldkordaja	1.6	-4.4	-1.4	-8.2	-4.7	-5.8	-3.7	0.4
Ülalpeetavate määr	47.0	66.1	46.6	55.4	52.5	55.7	49.9	56.6
Demograafiline tööturusurveindeks	1.55	1.22	1.69	1.21	1.21	1.13	1.12	1.25
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	25.8	9.8	26.0	4.4	591.5	33.5	153.1	27.4
maksud	12.2	4.1	11.4	2.1	249.8	14.3	70.0	8.6
üksikisiku tulumaks	10.8	3.2	10.6	1.2	223.5	13.8	66.7	8.5
toetused	11.3	3.7	12.8	1.9	275.5	15.3	64.6	16.0
Kulud kokku	23.5	10.0	28.4	4.9	600.8	32.3	159.4	27.4
üldised valitsussektori teenused	3.0	1.6	2.3	0.9	54.2	3.7	10.8	2.5
majandus	2.0	0.4	1.0	0.8	53.2	2.8	20.0	0.8
haridus	12.5	5.2	18.1	1.7	309.2	16.3	74.1	16.0
sotsiaalne kaitse	1.6	1.6	1.0	0.3	42.5	2.2	9.3	2.7
Võlakoomus, %	11.1	12.7	28.5	31.2	26.1	25.1	24.9	25.0
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	762.6	150.6	374.1	80.1	10 097.4	540.3	1 567.2	1 455.7
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	805	915	1 169	566	965	1 045	961	1 236
Registreeritud töötud, aastakeskmise	133	16	51	15	1 823	102	413	139
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	153	40	89	28	2 506	68	751	37
primaarsektor	49	28	25	21	918	5	44	5
sekundaarsektor	32	2	26	2	402	15	155	14
tertsiaarsektor	72	10	38	5	1 186	48	552	18
Äriühingud	95	13	53	9	1 441	37	679	19
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	617.7	20.3	308.7	20.9	10 146.0	638.1	4 138.9	144.6
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	6	3	1	-	72	2	10	2
eluruumide pind, m ²	592.3	163.9	156.7	-	10 150.0	116.7	1 765.3	406.9
mitteeluhooned	12	1	5	4	169	4	37	3
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	2 161.8	110.0	386.9	103.7	123 893.3	6 075.9	33 740.3	908.5
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	3	1	3	1	42	1	7	1
Õpilased	305	116	558	16	10 162	595	3 144	513
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	1	2	1	35	1	1	1
Fondi suurus, arvestusüksust	27 022	13 849	23 325	12 706	674 662	31 677	118 254	18 656
Lugejad	487	493	819	130	25 240	1 218	8 572	873
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	39	4	14	1	583	39	145	22

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Tapa	Avanduse	Haljala	Kadrina	Laekvere	Rakke	Rakvere	Rägavere	
17.36	177.22	183.02	329.26	352.42	225.87	127.69	173.74	Area, km ²
29.1	41.6	10.7	14.7	36.3	43.5	0.3	18.8	Distance, km
88.9	126.2	90.3	90.3	135.5	119.5	100.0	115.5	from the county centre
53.0	120.5	248.9	396.8	284.4	161.2	167.0	167.1	from Tallinn
								Length of roads and urban streets, km
6 636	985	2 858	5 164	1 867	1 983	2 300	1 012	Mean annual population
-0.86	0.00	-0.03	-0.29	-0.53	-0.95	-0.56	-0.79	Change in population, %
10.8	13.2	10.1	9.1	7.5	7.6	8.3	9.9	Crude birth rate
19.4	15.2	10.8	12.0	13.4	17.1	14.3	17.8	Crude death rate
-8.6	-2.0	-0.7	-2.9	-5.9	-9.6	-6.1	-7.9	Crude rate of natural increase
57.5	51.5	48.3	48.9	58.1	67.3	50.5	55.1	Dependency ratio
1.04	1.21	1.30	1.47	1.51	1.28	1.38	1.02	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
53.8	8.8	25.9	45.7	17.0	20.7	15.1	9.1	Total revenue
22.7	3.6	11.5	20.0	6.6	6.1	7.4	3.6	taxes
22.1	2.6	10.6	17.8	4.4	4.9	6.7	2.6	personal income tax
26.6	4.6	12.0	22.3	8.9	11.2	6.4	3.9	grants
51.0	8.2	27.5	45.5	18.5	19.9	14.9	10.1	Total expenditure
4.2	1.0	3.6	2.9	2.1	1.6	1.8	1.0	administration expenses
3.6	0.8	0.5	4.4	1.7	3.1	1.0	0.6	economy
28.6	3.7	15.1	26.5	8.7	10.3	7.5	4.8	education
3.9	0.5	1.2	2.6	0.9	1.5	1.3	1.6	social protection
30.8	15.4	18.0	26.6	30.9	8.5	25.8	25.6	Debt burden, %
1 406.9	211.2	39.2	727.1	271.0	501.1	125.0	97.0	Subsistence benefits, thousand kroons
927	930	586	893	849	953	771	1 021	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
241	36	30	118	51	69	49	28	Registered unemployed persons, annual average
100	67	102	210	91	88	99	40	Entrepreneurs in the statistical profile
8	51	45	102	70	53	48	32	primary sector
23	4	21	27	5	7	21	2	secondary sector
69	12	36	81	16	28	30	6	tertiary sector
74	9	47	89	19	25	43	14	Companies
749.2	34.2	427.7	782.0	52.5	58.6	78.8	34.8	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
-	-	-	9	-	6	5	5	dwellings
-	-	-	1 145.3	-	1 428.5	727.8	257.1	floor area of dwellings, m ²
8	6	1	10	1	5	8	-	non-residential buildings
10 747.4	1 730.8	94.8	1 445.9	60.0	309.2	5 473.7	-	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
3	2	3	2	3	3	2	1	Schools
1 147	128	506	892	223	297	121	108	Pupils
								Public libraries
1	1	3	1	3	3	1	2	Libraries
53 965	17 453	34 730	48 359	36 601	37 513	15 939	23 759	Stock in library units
2 337	367	964	1 629	721	1 341	254	470	Users
121	1	16	36	13	8	31	7	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities							Põlva maakond county
	Saksi	Sõmeru	Tamsalu	Vihula	Vinni	Viru-Nigula	Väike-Maarja	
Pindala, km ²	109.30	168.29	210.69	364.28	486.65	234.05	280.17	2 164.77
Kaugus, km								..
maakonnakeskusest	25.6	6.3	27.0	35.6	9.1	25.4	26.8	..
Tallinnast	92.8	102.8	101.2	78.1	108.3	120.1	111.4	..
Teede ja linnatänavate pikkus, km	147.0	230.8	213.7	118.8	549.0	263.0	290.0	2 088.6
Aastakeskmise rahvaarv	1 191	3 895	2 070	2 050	5 661	1 399	4 535	32 038
Rahvaarvu muutus, %	-0.84	-0.21	-0.24	-0.49	-0.79	-0.14	-0.51	-0.52
Sündimuse üldkordaja	10.1	6.9	10.1	8.8	8.7	9.3	8.8	9.2
Suremuse üldkordaja	18.5	9.5	12.6	13.7	16.6	10.7	14.1	14.7
Loomuliku iibe üldkordaja	-8.4	-2.6	-2.4	-4.9	-7.9	-1.4	-5.3	-5.5
Ülalpeetavate määr	51.1	46.3	61.7	61.3	48.7	60.3	50.3	56.3
Demograafiline tööturusurveindeks	1.55	1.32	1.42	1.10	1.30	1.09	1.11	1.22
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	9.7	29.7	16.4	21.5	47.8	12.6	43.8	311.7
maksud	3.7	14.2	6.4	10.3	19.6	6.5	14.9	100.0
üksikisiku tulumaks	2.9	13.3	4.8	7.8	16.4	5.2	12.5	87.7
toetused	4.9	8.6	8.4	8.2	25.2	4.3	24.1	177.4
Kulud kokku	9.7	29.1	16.1	21.0	50.5	12.2	47.4	313.7
üldised valitsussektori teenused	1.6	3.5	1.9	3.3	3.5	1.4	3.6	35.5
majandus	1.4	1.8	1.2	1.5	2.7	1.5	3.7	17.1
haridus	4.5	16.6	7.3	11.5	27.4	5.5	24.7	155.8
sotsiaalne kaitse	0.9	2.4	2.1	0.8	2.6	0.7	5.3	23.9
Võlakoomus, %	27.1	4.0	16.0	47.9	41.2	9.0	38.1	20.7
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	404.2	161.9	1 076.7	34.0	480.2	69.8	929.0	7 980.6
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	813	719	1 113	629	932	691	877	847
Registreeritud töötud, aastakeskmise	58	79	108	21	103	24	154	917
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	45	122	76	162	220	55	174	1 075
primaarsektor	35	40	50	89	111	38	92	452
sekundaarsektor	3	25	4	12	36	5	24	181
tertsiaarsektor	7	57	22	61	73	12	58	442
Äriühingud	11	71	27	55	125	19	78	557
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	38.5	1 799.8	85.7	69.4	491.7	69.8	451.6	2 885.2
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud eluruumid	1	4	1	13	7	3	4	31
eluruumide pind, m ²	98.6	707.8	120.5	1 200.0	1 357.0	364.3	454.2	4 275.8
mitteeluhooned	1	19	1	29	8	18	10	91
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	165.0	16 714.9	4 723.0	22 356.4	1 302.0	7 990.7	10 054.8	40 781.7
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	3	2	2	3	1	2	28
Õpilased	48	555	153	138	814	116	664	4 589
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	1	2	2	5	5	1	1	34
Fondi suurus, arvestusüksust	11 356	26 917	21 477	51 066	73 786	13 085	40 069	511 859
Lugejad	348	794	397	1 516	1 714	324	1 401	14 332
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	6	29	17	20	28	20	24	219

Järg — Cont.

Linn City	Vallad Rural municipalities							Indicator
	Põlva	Ahja	Kanepi	Kõlleste	Laheda	Mikitamäe	Mooste	
5.47	72.10	231.43	150.42	91.47	104.41	185.12	175.52	Area, km ²
0.0	20.2	21.5	14.4	16.5	36.8	14.8	36.8	Distance, km
232.2	220.9	232.4	226.6	245.4	262.6	230.0	269.0	from the county centre
28.0	94.0	82.6	111.8	85.0	100.1	235.3	167.3	from Tallinn
6 492	1 175	2 637	1 067	1 397	1 103	1 602	899	Length of roads and urban streets, km
0.26	-0.68	-1.09	-0.09	-0.36	-2.15	-0.99	-1.00	Mean annual population
9.7	6.0	8.0	13.1	10.7	10.0	9.4	10.0	Change in population, %
7.1	12.8	19.3	15.0	14.3	32.6	20.0	22.2	Crude birth rate
2.6	-6.8	-11.4	-1.9	-3.6	-22.7	-10.6	-12.2	Crude death rate
42.1	68.7	60.4	60.5	59.1	76.8	55.4	74.6	Crude rate of natural increase
1.46	1.32	0.93	1.15	1.41	0.97	1.15	1.16	Dependency ratio
								Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
88.2	13.5	21.6	10.7	11.1	9.5	17.5	11.3	Total revenue
25.8	3.3	7.7	3.7	4.1	2.4	4.5	2.6	taxes
25.2	3.0	6.5	2.6	3.5	2.1	3.5	1.8	personal income tax
47.8	8.9	12.5	5.7	6.7	5.7	11.7	8.3	grants
89.4	13.9	22.0	10.0	10.8	8.8	17.8	12.4	Total expenditure
4.9	1.5	3.1	1.5	2.1	2.1	1.9	1.2	administration expenses
3.8	0.2	1.4	0.3	0.3	0.4	1.8	0.7	economy
41.0	5.6	11.1	5.0	6.4	3.6	10.9	8.3	education
4.7	1.1	1.6	1.1	0.8	1.9	1.1	1.0	social protection
28.9	54.2	14.3	7.7	15.6	12.6	21.7	37.7	Debt burden, %
2 001.0	286.9	631.3	185.6	518.0	318.3	516.1	377.6	Subsistence benefits, thousand kroons
1 006	982	653	985	745	692	885	878	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
212	29	31	30	33	17	56	31	Registered unemployed persons, annual average
243	39	58	43	25	43	56	40	Entrepreneurs in the statistical profile
9	24	32	27	13	34	38	27	primary sector
52	4	13	8	6	5	4	3	secondary sector
182	11	13	8	6	4	14	10	tertiary sector
184	13	23	16	12	9	23	10	Companies
1 700.1	22.1	34.6	86.0	29.1	6.2	73.6	13.8	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
3	1	3	-	8	1	-	3	dwellings
455.2	250.8	406.3	-	1 277.2	135.6	-	207.0	floor area of dwellings, m ²
22	-	5	2	20	-	1	13	non-residential buildings
8 200.9	-	2 727.9	139.7	1 456.3	-	50.3	653.4	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
3	1	2	1	2	1	3	1	Schools
1 545	187	390	108	176	92	212	102	Pupils
								Public libraries
1	1	3	2	2	1	3	2	Libraries
79 670	15 254	40 136	21 994	16 950	17 171	28 677	22 700	Stock in library units
4 220	336	847	395	382	332	547	327	Users
21	6	22	9	10	12	19	7	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities						Pärnu maakond county	Linnad Cities
	Põlva	Räpina	Valgjärve	Vastse-Kuuste	Veriora	Värskla	Kilingi-Nõmme	
Pindala, km ²	228.63	265.93	143.02	123.01	200.42	187.82	4 806.68	4.26
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	2.1	29.1	20.7	15.4	22.3	40.3	..	42.1
Tallinnast	230.1	248.3	222.8	217.7	254.5	269.0	..	170.0
Teede ja linnatänavate pikkus, km	310.6	274.0	97.7	119.5	286.7	96.0	3 561.4	27.0
Aastakeskmise rahvaarv	3 953	5 715	1 611	1 264	1 669	1 458	89 894	2 195
Rahvaarvu muutus, %	-0.23	-0.54	-0.80	-0.16	-1.31	-1.02	-0.52	-1.09
Sündimuse üldkordaja	12.4	8.6	7.4	5.5	6.6	8.9	9.1	6.4
Suremuse üldkordaja	14.7	14.0	15.5	7.9	19.8	19.9	14.5	17.3
Loomuliku iibe üldkordaja	-2.3	-5.4	-8.1	-2.4	-13.2	-11.0	-5.4	-10.9
Ülalpeetavate määr	53.3	59.8	60.7	55.6	62.9	64.0	51.9	63.4
Demograafiline tööturusurveindeks	1.09	1.29	1.31	1.10	1.04	1.34	1.06	0.98
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	31.9	43.3	12.1	9.8	12.9	18.4	794.6	23.7
maksud	13.8	14.4	4.3	4.1	4.6	4.7	367.0	6.4
üksikisiku tulumaks	12.5	13.2	3.5	2.8	3.8	2.0	324.1	6.1
toetused	14.4	26.4	6.1	5.1	7.0	11.1	310.7	13.9
Kulud kokku	29.8	44.6	12.0	9.9	12.6	19.6	785.7	22.0
üldised valitsussektori teenused	3.8	4.4	1.9	2.0	2.3	2.9	95.6	2.3
majandus	2.6	2.9	0.5	0.4	0.4	1.5	74.1	0.5
haridus	14.4	23.0	6.7	5.5	6.5	7.8	419.1	13.8
sotsiaalne kaitse	3.3	2.2	1.5	0.7	1.8	1.0	46.3	0.8
Võlakoomus, %	8.4	20.7	17.2	15.1	15.7	14.7	32.6	12.8
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	778.3	1 076.1	362.6	269.9	316.4	342.5	10 085.2	290.9
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	872	908	575	849	842	833	926	772
Registreeritud töötud, aastakeskmise	139	211	24	26	59	20	1 562	32
Statistilise profiili kuuluvad ettevõtjad	145	155	72	44	35	77	4 203	59
primaarsektor	54	58	46	21	23	46	1 207	11
sekundaarsektor	35	31	6	7	2	5	652	12
tertsiaarsektor	56	66	20	16	10	26	2 344	36
Äriühingud	76	103	23	24	18	23	2 423	36
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	350.3	353.5	21.7	86.3	25.1	82.5	13 289.9	96.7
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud eluruumid	6	2	-	4	-	-	734	2
eluruumide pind, m ²	788.8	311.8	-	443.1	-	-	58 940.1	323.8
mitteeluhooned	13	9	-	6	-	-	294	2
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	22 696.6	2 628.7	-	2 228.0	-	-	146 111.6	973.9
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	3	3	3	1	2	2	53	1
Õpilased	235	839	157	153	180	213	13 468	629
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	5	5	3	2	2	2	47	1
Fondi suurus, arvestusüksust	58 774	94 826	34 237	27 550	30 151	23 769	941 307	24 801
Lugejad	1 371	2 683	854	785	715	538	37 308	1 133
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	31	34	12	8	12	16	652	7

Järg — Cont.

Vallad Rural municipalities								Indicator
Pärnu	Sindi	Are	Audru	Halinga	Häädemeeste	Kaisma	Kihnu	
32.22	5.01	159.58	378.84	365.45	390.34	183.98	16.88	Area, km ²
								Distance, km
0.4	13.2	16.8	10.9	27.5	40.2	46.4	53.7	from the county centre
128.3	136.0	112.5	134.7	101.1	168.2	92.0	177.4	from Tallinn
197.0	36.0	146.7	230.2	222.0	407.6	101.5	37.0	Length of roads and urban streets, km
44 675	4 085	1 351	4 877	3 520	3 156	573	496	Mean annual population
-0.48	-0.39	-0.07	-0.20	-0.23	-1.23	-0.87	-0.60	Change in population, %
8.7	10.3	14.8	10.0	8.8	5.4	10.5	10.1	Crude birth rate
13.5	14.2	16.3	12.1	11.9	17.7	19.2	16.1	Crude death rate
-4.8	-3.9	-1.5	-2.1	-3.1	-12.4	-8.7	-6.0	Crude rate of natural increase
50.5	53.9	53.8	50.9	49.8	57.9	54.1	60.4	Dependency ratio
0.96	0.99	1.25	1.14	1.10	1.30	1.27	0.83	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
391.1	32.4	11.8	41.1	28.4	26.3	4.9	5.9	Total revenue
196.0	15.6	4.2	18.2	13.1	10.6	2.3	1.5	taxes
176.9	15.2	3.4	16.0	11.6	8.5	1.6	1.4	personal income tax
131.1	12.9	6.2	17.4	11.9	13.6	2.3	4.0	grants
371.3	30.0	14.2	40.1	30.3	24.6	5.3	5.6	Total expenditure
41.2	3.1	1.9	3.7	3.2	3.9	0.9	1.4	administration expenses
38.2	0.6	1.0	2.2	0.4	0.6	0.2	0.6	economy
187.2	18.0	7.1	27.0	20.7	13.7	2.4	2.1	education
21.8	1.3	0.5	2.4	1.0	1.9	0.3	0.3	social protection
43.3	9.8	47.7	25.0	16.1	44.1	12.8	1.6	Debt burden, %
3 481.1	385.5	74.6	944.0	224.0	287.0	17.8	75.5	Subsistence benefits, thousand kroons
938	809	733	901	803	926	772	640	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
899	66	17	87	35	40	9	16	Registered unemployed persons, annual average
2 116	106	71	294	129	147	41	78	Entrepreneurs in the statistical profile
156	12	50	150	62	95	30	66	primary sector
370	18	7	31	25	15	2	3	secondary sector
1 590	76	14	113	42	37	9	9	tertiary sector
1 582	55	12	115	64	57	5	8	Companies
9 175.1	313.8	22.9	295.2	220.2	140.2	10.7	20.7	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
544	13	16	24	4	4	-	1	dwellings
35 918.6	831.8	1 289.2	3 522.6	638.1	460.4	-	22.0	floor area of dwellings, m ²
115	1	19	47	5	13	7	-	non-residential buildings
112 030.5	232.5	4 127.3	8 393.2	309.1	790.2	564.9	-	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
13	1	2	4	4	4	1	1	Schools
7 523	455	191	654	511	476	58	62	Pupils
								Public libraries
4	1	2	5	4	4	1	1	Libraries
390 945	26 635	25 271	64 614	50 967	49 682	8 461	4 005	Stock in library units
21 624	1 323	703	1 194	1 512	1 268	273	154	Users
339	24	4	29	23	34	2	6	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities							
	Koonga	Lavassaare	Paikuse	Saarde	Sauga	Surju	Tahkuranna	Tali
Pindala, km ²	438.51	8.00	174.92	508.30	164.75	357.69	103.36	194.43
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	35.6	22.7	9.9	41.8	5.5	23.0	16.1	53.1
Tallinnast	120.1	122.7	137.9	169.8	122.9	150.9	144.1	181.0
Teede ja linnatänavate pikkus, km	220.2	9.6	123.0	451.0	94.5	253.4	52.2	95.7
Aastakeskmise rahvaarv	1 333	554	2 994	2 349	2 544	1 028	2 020	739
Rahvaarvu muutus, %	-0.52	0.00	0.00	-0.47	0.16	-1.06	-0.05	-1.21
Sündimuse üldkordaja	13.5	9.0	9.0	8.9	11.8	3.9	12.9	10.8
Suremuse üldkordaja	19.5	9.0	9.7	14.5	10.6	16.5	13.4	23.0
Loomuliku iibe üldkordaja	-6.0	0.0	-0.7	-5.5	1.2	-12.6	-0.5	-12.2
Ülalpeetavate määr	48.8	70.5	44.2	52.4	49.0	62.5	50.3	61.1
Demograafiline tööturusurveindeks	0.98	1.90	1.22	1.42	1.12	1.47	1.15	1.25
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	13.0	3.7	28.7	16.0	21.8	9.5	20.8	6.3
maksud	4.2	1.8	15.8	7.4	10.9	5.4	6.6	2.5
üksikisiku tulumaks	3.0	1.8	14.1	4.9	9.8	3.2	6.1	1.6
toetused	7.3	1.1	8.9	6.7	6.9	3.1	8.2	3.2
Kulud kokku	12.6	3.8	30.0	15.8	20.4	13.6	20.0	6.3
üldised valitsussektori teenused	2.1	0.8	6.6	2.4	1.9	1.0	2.3	1.2
majandus	1.6	0.0	12.0	3.0	2.7	0.3	3.0	0.3
haridus	6.6	2.1	9.5	6.8	12.8	9.9	9.2	3.1
sotsiaalne kaitse	0.8	0.2	0.8	1.9	0.8	1.2	0.8	0.4
Võlakoomus, %	10.8	3.2	2.4	1.2	17.8	15.0	23.2	30.9
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	462.4	43.4	184.7	637.4	116.5	257.0	296.0	153.1
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	821	886	1 282	1 058	949	960	992	766
Registreeritud töötud, aastakeskmise	28	14	43	48	43	28	41	10
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	69	10	131	93	143	54	111	48
primaarsektor	55	-	22	66	34	37	51	31
sekundaarsektor	2	3	41	9	25	2	13	9
tertsiaarsektor	12	7	68	18	84	15	47	8
Äriühingud	12	10	78	26	78	12	54	7
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	28.8	46.4	765.5	92.2	539.5	56.4	125.9	10.3
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	17	-	50	-	30	2	5	-
eluruumide pind, m ²	982.9	-	8 543.1	-	3 169.4	154.3	610.7	-
mitteeluhooned	10	-	14	2	19	3	2	-
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	2 160.7	-	4 803.0	479.8	5 039.9	855.2	795.4	-
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	2	1	2	1	2	1	2	1
Õpilased	148	16	386	122	207	123	203	83
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	1	1	1	2	1	2	1
Fondi suurus, arvestusüksust	25 216	7 288	16 435	17 502	26 816	9 527	20 468	12 196
Lugejad	441	222	569	516	597	336	731	202
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	11	2	17	20	46	4	18	7

Järg — Cont.

						Rapla maakond county	Vallad Rural municipalities	Indicator	
Tootsi	Tori	Tõstamaa	Varbla	Vändra (alev)	Vändra	Juuru			
1.76	282.07	261.01	313.81	3.28	458.24	2 979.71	152.40	Area, km ²	
33.2	26.8	39.8	60.0	49.0	48.3	..	14.2	Distance, km	
119.5	123.3	156.4	147.1	100.1	99.6	..	52.9	from the county centre	
6.7	209.1	185.1	201.7	21.4	232.8	3 067.6	128.2	from Tallinn	
1 020	2 572	1 621	1 035	2 581	2 582	37 182	1 593	Length of roads and urban streets, km	
-2.23	-0.74	-0.74	-1.91	-0.96	-0.54	-0.47	0.00	Mean annual population	
5.9	10.1	11.1	9.7	6.6	11.2	8.3	10.7	Change in population, %	
28.4	17.5	19.1	29.0	16.7	16.7	13.2	10.7	Crude birth rate	
-22.5	-7.4	-8.0	-19.3	-10.1	-5.4	-4.9	0.0	Crude death rate	
63.1	51.2	59.6	61.3	49.9	55.8	51.1	57.3	Crude rate of natural increase	
0.80	1.13	1.35	0.84	1.43	1.13	1.24	1.65	Dependency ratio	
								Demographic labour pressure index	
								Local budgets, million kroons	
8.1	23.1	16.8	9.3	32.7	19.1	364.7	14.5	Total revenue	
3.8	10.3	5.2	4.2	12.0	8.8	158.9	6.6	taxes	
3.8	9.1	3.8	2.7	11.8	7.3	139.9	5.8	personal income tax	
3.0	11.7	9.3	4.5	14.4	9.1	167.7	6.2	grants	
16.3	19.7	19.8	8.7	36.4	18.8	380.7	14.5	Total expenditure	
1.4	3.1	3.1	1.4	3.5	3.2	35.3	2.7	administration expenses	
0.9	0.9	1.3	0.8	2.6	0.4	13.5	0.1	economy	
7.6	12.7	12.1	3.7	21.2	9.8	204.3	9.0	education	
1.5	0.9	1.5	1.6	2.0	1.5	25.6	1.3	social protection	
75.8	23.5	47.7	29.2	27.3	23.6	32.9	17.9	Debt burden, %	
255.7	316.5	465.7	443.5	237.2	435.7	8 029.2	378.7	Subsistence benefits, thousand kroons	
1 023	720	913	1 063	1 229	1 112	910	976	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied	
2	28	33	11	9	22	754	41	Registered unemployed persons, annual average	
15	97	115	69	89	118	1 464	52	Entrepreneurs in the statistical profile	
2	49	84	50	13	81	585	26	primary sector	
5	12	4	3	23	18	235	7	secondary sector	
8	36	27	16	53	19	644	19	tertiary sector	
9	48	25	27	61	42	759	28	Companies	
221.6	181.2	19.1	25.0	765.5	116.9	3 745.4	51.5	Net sales, million kroons	
								Buildings completed in 2002–2004	
-	3	-	13	3	3	32	2	dwellings	
-	544.1	-	1 219.1	222.6	487.4	3 754.7	219.6	floor area of dwellings, m ²	
-	3	1	17	5	9	113	8	non-residential buildings	
-	137.3	109.0	1 749.2	1 111.1	1 449.5	25 700.8	613.3	useful floor area of non-residential buildings, m ²	
								Full-time general education	
1	3	1	1	1	3	29	2	Schools	
92	280	250	108	669	222	5 556	293	Pupils	
								Public libraries	
1	2	3	2	1	4	34	3	Libraries	
10 638	24 881	32 150	28 477	31 642	32 690	469 157	24 149	Stock in library units	
350	780	791	465	1 302	822	14 437	730	Users	
6	13	9	7	9	15	310	8	Fires registered by the fire and rescue services	

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities							
	Järvakandi	Kaui	Kehtna	Kohila	Käru	Märjamaa	Raikküla	Rapla
Pindala, km ²	4.83	261.06	507.30	230.20	214.91	871.62	224.20	243.37
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	27.5	19.4	11.4	20.1	32.5	27.9	13.2	0.5
Tallinnast	80.7	61.0	63.1	34.1	84.2	69.1	65.3	53.5
Teede ja linnatänavate pikkus, km	11.9	173.0	439.0	326.7	201.8	1045.0	288.0	264.0
Aastakeskmise rahvaarv	1 487	1 691	5 189	5 898	717	7 477	1 777	9 549
Rahvaarvu muutus, %	-0.87	-0.94	-0.27	-0.57	-0.56	-0.48	-0.95	-0.26
Sündimuse üldkordaja	6.7	4.7	9.3	9.7	13.9	6.8	7.9	9.1
Suremuse üldkordaja	15.5	14.8	12.1	15.8	19.5	11.6	17.4	11.7
Loomuliku iibe üldkordaja	-8.7	-10.1	-2.9	-6.1	-5.6	-4.8	-9.6	-2.6
Ülalpeetavate määr	68.2	47.6	46.5	52.1	58.5	52.6	55.6	48.1
Demograafiline tööturusurveindeks	0.87	1.41	1.46	1.22	1.16	1.13	1.27	1.24
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	17.3	14.5	42.7	57.0	8.2	72.3	18.3	103.8
maksud	5.6	6.6	20.1	28.0	3.4	29.5	7.2	46.4
üksikisiku tulumaks	5.4	5.5	18.0	25.2	1.9	24.1	5.7	43.7
toetused	8.9	7.0	18.2	25.3	2.8	37.7	10.2	44.8
Kulud kokku	16.3	14.1	42.0	69.6	7.5	73.7	19.4	107.7
üldised valitsussektori teenused	1.4	1.6	3.1	4.7	1.1	8.4	2.7	8.1
majandus	0.4	0.5	2.4	4.1	0.3	2.3	0.5	2.2
haridus	6.8	7.5	21.8	24.9	3.3	40.0	9.6	73.5
sotsiaalne kaitse	2.1	1.1	3.3	3.7	2.1	3.2	0.9	5.7
Võlakoomus, %	13.6	8.7	29.3	36.8	25.2	36.9	37.8	43.4
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	271.0	275.1	1 296.1	1 777.4	130.8	1 506.2	558.4	1 695.1
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	833	1 046	1 040	834	984	828	806	994
Registreeritud töötud, aastakeskmise	31	13	128	80	21	215	25	173
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	26	91	187	163	38	360	61	411
primaarsektor	1	65	101	46	26	171	39	53
sekundaarsektor	9	9	25	28	4	45	6	97
tertsiaarsektor	16	17	61	89	8	144	16	261
Äriühingud	16	28	79	99	9	159	21	305
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	371.9	63.1	481.9	618.4	9.5	483.7	122.6	1 518.8
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	-	2	2	4	-	3	7	12
eluruumide pind, m ²	-	263.1	318.6	561.7	-	462.0	483.0	1 446.8
mitteeluhooned	1	1	8	29	-	1	38	24
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	304.0	56.7	8 654.1	5 448.9	-	71.9	2 777.9	7 484.7
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	2	5	1	1	6	4	5
Õpilased	213	191	643	840	80	1 064	278	1 716
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	1	3	6	2	1	7	3	5
Fondi suurus, arvestusüksust	20 731	30 661	67 280	46 112	9 767	87 642	27 790	125 734
Lugejad	586	662	1 922	1 528	350	2 521	814	4 456
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	18	9	30	66	5	79	18	62

Järg — Cont.

Vigala	Saare maakond	Linn	Vallad					Leisi	Indicator
	county	City	Rural municipalities						
		Kuressaare	Kaarma	Kihelkonna	Kärla	Laimjala			
269.81	2 922.19	14.95	391.47	245.94	216.28	116.29	348.40	Area, km ²	
45.9	..	0.2	1.7	33.5	19.2	39.6	40.7	Distance, km	
90.2	..	217.5	216.6	242.8	228.5	180.7	198.5	from the county centre	
190.0	2 683.0	69.7	355.1	145.3	191.0	126.2	331.4	from Tallinn	
1 805	35 470	14 925	3 913	926	1 743	801	2 160	Length of roads and urban streets, km	
-0.99	-0.64	-0.35	-0.33	-1.93	-1.88	-0.37	-0.51	Mean annual population	
3.9	8.4	7.9	9.5	3.2	6.9	7.5	11.1	Change in population, %	
15.0	15.0	11.5	13.0	22.7	27.5	11.2	16.2	Crude birth rate	
-11.1	-6.6	-3.6	-3.6	-19.4	-20.7	-3.7	-5.1	Crude death rate	
49.0	53.1	46.9	49.3	64.0	49.2	58.5	64.2	Crude rate of natural increase	
1.31	1.11	1.18	1.19	1.08	0.64	1.23	1.11	Dependency ratio	
								Demographic labour pressure index	
								Local budgets, million kroons	
16.2	348.8	151.0	32.9	10.5	15.2	6.6	21.4	Total revenue	
5.5	147.3	70.3	16.1	3.5	5.4	2.5	7.8	taxes	
4.5	133.8	67.2	14.7	2.6	4.5	2.2	6.4	personal income tax	
6.8	156.6	56.7	14.0	4.4	8.6	3.6	10.3	grants	
16.0	357.0	158.8	29.9	9.4	15.8	6.4	21.1	Total expenditure	
1.6	35.5	13.3	2.9	1.5	2.4	1.0	1.8	administration expenses	
0.7	35.4	20.5	3.8	0.7	1.1	0.8	1.1	economy	
7.8	191.4	83.6	14.4	4.9	9.5	3.3	12.4	education	
2.0	23.1	9.7	2.1	1.3	0.5	0.5	1.5	social protection	
6.0	36.5	55.1	21.9	12.9	26.1	6.1	9.0	Debt burden, %	
140.2	6 456.1	3 233.7	414.0	209.4	186.0	117.5	280.6	Subsistence benefits, thousand kroons	
1 293	968	1 178	681	662	550	692	967	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied	
27	783	331	87	18	20	21	60	Registered unemployed persons, annual average	
75	1 722	713	208	45	35	29	95	Entrepreneurs in the statistical profile	
57	727	62	110	26	24	22	65	primary sector	
5	217	109	34	4	5	1	8	secondary sector	
13	778	542	64	15	6	6	22	tertiary sector	
15	1 078	747	98	16	14	6	20	Companies	
24.0	4 196.2	3 240.7	393.6	9.4	43.8	51.6	31.7	Net sales, million kroons	
								Buildings completed in 2002–2004	
-	147	89	19	-	2	-	2	dwellings	
-	13 540.0	7 637.6	2 284.9	-	104.5	-	492.8	floor area of dwellings, m ²	
3	148	36	42	7	2	5	4	non-residential buildings	
289.2	53 491.7	34 723.4	9 105.4	802.1	58.0	1 598.2	328.2	useful floor area of non-residential buildings, m ²	
								Full-time general education	
2	24	4	2	1	1	1	1	Schools	
238	5 511	3 040	270	101	180	93	333	Pupils	
								Public libraries	
3	31	1	5	1	1	2	3	Libraries	
29 291	389 321	112 898	35 395	10 292	10 159	15 921	28 577	Stock in library units	
868	15 777	7 570	964	270	355	475	894	Users	
15	163	51	23	16	8	3	8	Fires registered by the fire and rescue services	

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities							
	Lümanda	Muhu	Mustjala	Orissaare	Pihla	Põide	Ruhnu	Salme
Pindala, km ²	199.49	206.12	235.47	163.02	228.11	123.58	11.54	115.07
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	31.7	65.3	31.4	53.3	14.9	52.8	74.8	18.3
Tallinnast	246.3	152.5	234.6	165.8	208.7	168.3	291.3	235.9
Teede ja linnatänavate pikkus, km	196.0	155.0	207.1	118.4	194.0	127.6	5.0	158.2
Aastakeskmise rahvaarv	840	1 832	770	2 076	1 434	984	65	1 197
Rahvaarvu muutus, %	-1.18	-1.03	-1.16	-0.24	-0.97	-1.41	1.56	-0.42
Sündimuse üldkordaja	6.0	8.7	10.4	11.1	7.0	10.2	15.4	10.9
Suremuse üldkordaja	19.0	19.1	22.1	13.5	16.7	24.4	0.0	15.9
Loomuliku iibe üldkordaja	-13.1	-10.4	-11.7	-2.4	-9.8	-14.2	15.4	-5.0
Ülalpeetavate määr	60.3	72.6	59.7	57.4	54.4	66.2	51.2	58.1
Demograafiline tööturusurveindeks	1.14	0.99	0.89	1.33	0.86	0.99	1.17	1.27
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	7.4	18.0	7.5	26.2	14.2	7.7	2.6	9.9
maksud	3.3	6.4	2.9	7.9	5.5	3.6	0.5	4.9
üksikisiku tulumaks	2.6	5.8	2.0	7.4	4.7	3.1	0.4	4.4
toetused	3.7	9.1	4.4	15.4	7.5	3.4	1.9	4.3
Kulud kokku	7.3	17.3	8.6	27.2	17.7	7.2	2.9	9.7
üldised valitsussektori teenused	1.0	2.6	0.8	1.8	1.5	1.0	0.7	1.2
majandus	0.5	1.1	0.8	1.8	0.4	0.3	0.3	0.7
haridus	3.8	8.0	5.8	12.8	11.3	4.0	0.9	5.9
sotsiaalne kaitse	0.6	2.2	0.4	0.9	0.7	0.7	0.1	0.4
Võlakoomus, %	13.0	15.0	0.8	72.4	14.2	11.8	6.7	12.7
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	157.2	570.0	218.4	145.7	211.6	67.6	22.2	89.0
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	827	953	789	1 084	720	755	527	826
Registreeritud töötud, aastakeskmise	19	47	12	43	27	21	1	48
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	51	94	35	95	76	70	2	56
primaarsektor	36	60	19	53	61	57	-	42
sekundaarsektor	3	7	6	16	8	5	-	4
tertsiaarsektor	12	27	10	26	7	8	2	10
Äriühingud	14	36	8	41	25	13	1	11
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	15.9	35.4	2.5	66.3	136.5	7.6	1.0	47.0
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	3	1	15	1	6	1	-	6
eluruumide pind, m ²	320.6	28.6	801.5	138.4	893.8	49.0	-	651.7
mitteeluhooned	4	-	10	8	4	3	4	13
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	945.8	-	1 255.0	1 378.7	1 643.6	182.1	83.2	835.4
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	1	1	3	2	1	1	1
Õpilased	100	207	76	473	106	89	13	164
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	2	2	2	3	2	1	1
Fondi suurus, arvestusüksust	18 299	21 650	14 042	38 905	25 861	15 193	6 081	7 034
Lugejad	419	772	519	1 316	660	373	99	367
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	4	13	3	8	8	2	-	3

Järg — Cont.

		Tartu maakond county			Linnad Cities		Vallad Rural municipalities		Indicator
Torgu	Valjala		Elva	Kallaste	Tartu	Alatskivi	Haaslava		
126.44	180.02	2 992.74	9.92	1.93	38.80	128.38	110.02	Area, km ²	
46.1	26.3	..	26.0	49.9	1.0	41.9	11.6	Distance, km	
263.7	192.9	..	197.6	196.7	186.7	197.9	198.0	from the county centre	
122.0	181.0	3 089.6	55.7	12.5	327.6	95.9	74.1	from Tallinn	
384	1 425	148 932	5 896	1 188	101 244	1 434	1 684	Length of roads and urban streets, km	
-1.55	-1.12	-0.08	-0.63	-0.84	0.11	-1.59	-0.24	Mean annual population	
5.2	7.0	11.2	10.0	5.1	12.1	7.7	11.3	Change in population, %	
23.4	18.2	12.1	16.6	13.5	11.0	24.4	14.8	Crude birth rate	
-18.2	-11.2	-0.9	-6.6	-8.4	1.1	-16.7	-3.6	Crude death rate	
83.2	56.1	48.3	58.7	51.5	45.9	70.3	52.2	Crude rate of natural increase	
1.17	1.19	1.15	1.09	1.16	1.14	0.95	1.27	Dependency ratio	
								Demographic labour pressure index	
								Local budgets, million kroons	
5.9	11.7	1 261.0	61.7	10.0	853.0	16.1	12.5	Total revenue	
1.5	5.1	614.5	22.5	2.3	453.1	3.8	5.3	taxes	
0.9	4.7	579.8	21.7	2.1	432.4	3.2	4.8	personal income tax	
3.6	5.7	505.4	33.5	6.6	301.5	9.3	6.3	grants	
6.1	11.7	1 282.1	66.1	10.4	867.1	15.3	12.2	Total expenditure	
0.7	1.3	127.5	3.8	1.8	87.9	1.8	1.3	administration expenses	
0.5	0.9	137.7	3.0	0.5	112.4	0.7	0.9	economy	
4.3	6.7	663.8	38.2	5.8	425.9	8.1	6.6	education	
0.3	1.2	85.3	2.0	0.5	61.4	0.7	1.4	social protection	
14.7	15.7	42.0	37.4	43.9	51.4	33.2	13.1	Debt burden, %	
85.7	447.4	13 471.6	297.7	206.3	8 944.6	156.1	362.8	Subsistence benefits, thousand kroons	
1 021	760	1 042	664	721	1 123	1 020	852	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied	
11	18	2 033	56	22	1 372	18	54	Registered unemployed persons, annual average	
33	85	6 009	157	19	4 292	39	61	Entrepreneurs in the statistical profile	
25	65	840	14	4	140	28	23	primary sector	
1	6	1 033	40	1	733	2	12	secondary sector	
7	14	4 136	103	14	3 419	9	26	tertiary sector	
7	21	4 501	128	11	3 526	16	34	Companies	
0.9	112.4	27 727.3	784.8	89.1	22 842.6	63.2	88.7	Net sales, million kroons	
								Buildings completed in 2002–2004	
2	-	854	4	3	591	5	11	dwellings	
136.6	-	78 574.8	476.0	278.3	51 919.9	542.8	1 467.6	floor area of dwellings, m ²	
4	2	430	6	7	172	17	17	non-residential buildings	
141.9	410.8	201 626.3	4 181.0	1 905.8	111 631.4	2 606.3	2 443.5	useful floor area of non-residential buildings, m ²	
								Full-time general education	
1	2	53	1	1	24	1	1	Schools	
47	219	21 427	1 044	165	14 989	316	124	Pupils	
								Public libraries	
1	2	53	1	1	4	3	1	Libraries	
8 963	20 051	1 432 191	49 370	30 305	720 487	33 401	14 928	Stock in library units	
243	481	52 022	2 376	669	35 984	772	359	Users	
4	9	1 247	57	2	668	38	17	Fires registered by the fire and rescue services	

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad Rural municipalities							
	Kambja	Konguta	Laeva	Luunja	Meeksi	Mäksa	Nõo	Peipsiääre
Pindala, km ²	189.22	107.60	233.18	131.54	143.48	133.47	168.92	30.95
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	16.8	32.1	27.0	10.9	55.4	19.1	15.5	42.8
Tallinnast	203.0	188.2	161.7	197.5	242.0	205.6	196.8	206.7
Teede ja linnatänavate pikkus, km	305.0	141.0	151.0	114.3	115.3	89.3	252.8	21.1
Aastakeskmine rahvaarv	2 463	1 378	873	2 560	783	1 718	3 659	934
Rahvaarvu muutus, %	-0.24	-0.87	0.11	0.20	-1.90	-0.46	-0.14	-1.91
Sündimuse üldkordaja	14.6	11.6	13.7	9.0	6.4	8.1	10.1	5.4
Suremuse üldkordaja	18.3	21.0	12.6	7.0	25.5	12.8	11.5	24.6
Loomuliku iibe üldkordaja	-3.7	-9.4	1.1	2.0	-19.2	-4.7	-1.4	-19.3
Ülalpeetavate määr	58.3	55.2	56.7	45.8	66.3	54.6	55.5	75.5
Demograafiline tööturusurveindeks	1.32	1.31	1.15	1.26	0.86	1.32	1.26	0.69
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	25.8	9.9	7.5	20.0	7.0	12.7	32.1	6.2
maksud	7.5	3.9	4.0	9.4	1.8	4.9	13.5	1.3
üksikisiku tulumaks	6.6	3.4	2.8	8.9	1.3	4.6	12.6	1.0
toetused	16.3	5.3	2.6	8.2	4.8	4.6	15.7	4.4
Kulud kokku	25.9	9.3	7.7	20.5	7.1	12.5	31.5	6.1
üldised valitsussektori teenused	1.8	1.5	1.4	2.7	0.7	1.4	3.3	1.0
majandus	1.1	0.7	0.5	1.1	0.3	0.8	1.6	0.6
haridus	18.5	4.9	4.0	11.7	4.5	4.8	15.9	2.9
sotsiaalne kaitse	1.3	0.8	0.4	1.2	0.4	3.2	1.6	0.4
Võlakoomus, %	10.5	19.9	1.0	8.4	14.4	11.2	12.8	8.0
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	181.9	255.3	51.8	100.0	151.4	132.1	232.0	67.0
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	784	1 099	579	1 203	1 030	1 064	614	823
Registreeritud töötud, aastakeskmine	34	18	12	33	20	16	44	12
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	111	50	32	86	43	53	106	13
primaarsektor	62	32	19	37	41	20	35	10
sekundaarsektor	8	6	5	9	-	12	25	3
tertsiaarsektor	41	12	8	40	2	21	46	-
Äriühingud	49	14	22	46	4	25	83	5
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	69.1	39.0	74.7	338.1	1.9	102.6	207.4	5.1
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	13	-	11	1	20	15	11	-
eluruumide pind, m ²	1 193.7	-	630.9	150.6	1 331.4	1 382.2	1 475.7	-
mitteeluhooned	16	1	6	3	21	8	24	-
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	5 952.3	115.3	2 114.5	2 912.8	1 139.6	595.4	4 959.8	-
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	4	1	1	2	2	2	2	1
Õpilased	360	84	88	349	74	110	776	84
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	2	1	1	3	3	2	3	2
Fondi suurus, arvestusüksust	31 378	16 285	16 204	70 815	30 566	31 777	44 160	17 986
Lugejad	676	193	334	1 173	425	574	894	450
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	27	17	10	46	5	13	34	27

Järg — Cont.

								Indicator
Piirissaare	Puhja	Rannu	Rõngu	Tartu	Tähtvere	Vara	Võnnu	
7.76	167.54	158.01	164.19	300.26	114.79	333.81	232.63	Area, km ²
								Distance, km
75.2	25.7	38.1	39.6	8.3	13.0	22.9	25.7	from the county centre
261.8	182.2	184.9	197.4	186.7	181.4	189.5	212.2	from Tallinn
3.9	65.7	187.5	227.7	341.0	115.6	206.6	77.9	Length of roads and urban streets, km
94	2 373	1 724	2 967	5 053	2 948	1 956	1 252	Mean annual population
-3.16	-1.01	-0.64	-0.74	-0.26	-0.17	-0.26	-0.72	Change in population, %
0.0	8.8	7.5	8.4	8.7	9.8	13.3	8.8	Crude birth rate
31.9	19.8	13.9	15.8	11.3	11.5	15.8	16.0	Crude death rate
-31.9	-11.0	-6.4	-7.4	-2.6	-1.7	-2.6	-7.2	Crude rate of natural increase
130.0	57.0	59.4	57.1	49.8	44.8	59.8	56.9	Dependency ratio
0.18	1.35	1.20	1.04	1.14	1.30	1.33	1.24	Demographic labour pressure index
Local budgets, million kroons								
1.7	20.1	13.7	20.5	50.8	17.8	14.4	10.2	Total revenue
0.1	7.5	5.8	8.5	16.7	12.2	5.9	3.9	taxes
0.1	7.0	5.1	7.8	15.4	11.8	4.5	3.0	personal income tax
1.5	10.7	6.7	10.8	29.4	4.1	7.6	5.4	grants
1.6	21.2	13.5	19.3	56.8	17.1	15.5	10.1	Total expenditure
0.5	2.0	1.3	2.0	3.4	2.4	1.9	1.2	administration expenses
0.9	1.4	0.8	1.6	3.3	1.0	0.8	0.6	economy
0.0	12.2	7.7	10.9	34.7	9.1	9.0	6.4	education
0.1	1.7	0.8	1.1	1.7	1.2	1.0	0.7	social protection
21.5	14.6	1.4	8.0	50.1	13.1	22.4	75.8	Debt burden, %
14.3	633.0	157.0	209.5	502.0	88.0	360.7	282.0	Subsistence benefits, thousand kroons
462	1 130	779	874	866	1 500	951	894	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
1	49	20	37	76	29	43	20	Registered unemployed persons, annual average
7	74	73	92	241	94	78	40	Entrepreneurs in the statistical profile
7	31	51	45	102	28	44	22	primary sector
-	14	6	18	42	22	11	5	secondary sector
-	29	16	29	97	44	23	13	tertiary sector
1	34	28	46	144	60	26	15	Companies
0.1	147.6	130.2	213.8	823.3	397.7	155.3	25.6	Net sales, million kroons
Buildings completed in 2002–2004								
-	9	18	22	44	11	2	19	dwellings
-	1 060.9	1 533.2	1 952.4	4 460.5	1 787.9	152.2	1 213.7	floor area of dwellings, m ²
-	8	3	14	37	4	-	34	non-residential buildings
-	288.3	394.9	6 170.3	13 461.2	7 850.4	-	8 159.5	useful floor area of non-residential buildings, m ²
Full-time general education								
-	1	1	2	2	1	1	1	Schools
-	446	273	330	651	160	132	227	Pupils
Public libraries								
1	3	3	4	6	1	3	2	Libraries
4 214	41 438	36 646	30 704	82 208	17 026	42 181	21 350	Stock in library units
66	752	707	699	2 012	392	908	555	Users
-	24	13	33	87	22	25	25	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Vallad	Valga	Linnad		Vallad			
	Rural municipalities	maakond county	Cities		Rural municipalities			
	Ülenurme		Tõrva	Valga	Helme	Hummuli	Karula	Otepää
Pindala, km ²	86.35	2 043.53	4.80	16.54	312.73	162.70	229.92	217.36
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	6.6	..	28.9	1.0	32.0	15.6	22.0	47.4
Tallinnast	192.8	..	201.1	230.2	197.5	214.6	245.6	216.0
Teede ja linnatänavate pikkus, km	108.1	1 830.4	24.5	84.8	251.6	60.0	100.8	416.5
Aastakeskmise rahvaarv	4 758	35 151	3 140	14 088	2 558	1 066	1 127	4 149
Rahvaarvu muutus, %	-0.06	-0.52	-0.60	-0.46	-0.04	0.09	-0.62	-0.26
Sündimuse üldkordaja	8.0	9.1	7.3	10.6	8.2	12.2	8.0	8.2
Suremuse üldkordaja	8.8	14.4	13.4	15.3	9.0	11.3	16.0	10.8
Loomuliku iibe üldkordaja	-0.8	-5.3	-6.1	-4.6	-0.8	0.9	-8.0	-2.7
Ülalpeetavate määr	41.6	57.6	55.2	54.3	54.6	63.2	62.3	56.4
Demograafiline tööturusurveindeks	1.34	1.15	1.07	1.09	1.30	1.61	0.91	1.13
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	37.4	310.8	35.7	124.1	16.5	8.6	10.3	42.5
maksud	20.5	108.6	10.7	42.3	8.2	3.1	3.7	15.0
üksikisiku tulumaks	19.7	95.8	10.4	40.9	6.3	2.3	2.3	13.5
toetused	10.1	176.9	20.0	74.7	7.4	4.8	5.6	22.6
Kulud kokku	35.4	305.3	39.6	118.2	15.9	8.3	10.6	39.6
üldised valitsussektori teenused	2.4	29.7	2.1	11.7	1.4	1.2	1.4	3.6
majandus	2.9	18.0	2.2	5.7	1.2	0.7	0.8	3.0
haridus	21.9	161.9	26.8	54.1	8.3	4.4	5.2	21.9
sotsiaalne kaitse	1.6	35.4	2.0	19.1	2.3	0.9	1.2	2.6
Võlakoorumus, %	4.6	21.3	38.4	14.6	8.1	9.5	10.5	47.9
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	86.0	11 965.2	353.1	6 827.9	553.7	173.7	325.0	999.0
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	838	957	964	1 036	939	954	676	814
Registreeritud töötud, aastakeskmise	48	1 503	70	880	79	30	43	75
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	248	1 174	126	283	101	63	64	199
primaarsektor	45	459	18	13	72	51	42	43
sekundaarsektor	59	155	29	53	9	5	4	26
tertsiaarsektor	144	560	79	217	20	7	18	130
Äriühingud	184	581	96	218	29	14	13	122
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	1 127.4	2 988.1	459.0	1 466.4	186.8	51.2	14.3	444.7
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud eluruumid	44	100	3	27	2	4	1	19
eluruumide pind, m ²	5 565.0	8 473.0	454.2	1 953.5	322.7	271.6	87.1	2 231.5
mitteeluhooned	32	121	4	24	5	2	12	36
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	24 743.9	60 465.8	2 816.5	30 327.4	8 611.6	1 838.1	5 066.6	7 184.4
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	24	1	4	3	1	2	2
Õpilased	645	5 192	706	2 094	289	134	97	865
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	3	25	2	1	2	1	2	2
Fondi suurus, arvestusüksust	48 762	380 662	31 512	108 048	18 341	10 949	17 246	42 218
Lugejad	1 052	13 348	1 651	4 540	838	443	508	1 811
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	57	340	12	121	25	12	18	35

Järg — Cont.

							Viljandi maakond county	Indicator
Palupera	Puka	Pödrala	Sangaste	Taheva	Tölliste	Õru		
123.48	200.93	127.22	144.72	204.70	193.78	104.63	3 422.49	Area, km ²
							..	Distance, km
51.3	36.5	41.4	27.7	23.4	19.0	20.0	..	from the county centre
207.4	208.9	191.5	226.8	252.7	231.9	223.3	..	from Tallinn
127.0	219.9	46.5	138.8	129.7	118.3	112.0	2 964.9	Length of roads and urban streets, km
1 181	1 912	926	1 495	999	1 930	585	57 001	Mean annual population
-0.76	-0.78	-0.54	0.27	-1.49	-1.49	-2.03	-0.51	Change in population, %
8.5	5.8	14.0	10.0	9.0	5.2	1.7	9.3	Crude birth rate
16.1	14.1	19.4	8.0	24.0	20.2	22.2	14.6	Crude death rate
-7.6	-8.4	-5.4	2.0	-15.0	-15.0	-20.5	-5.4	Crude rate of natural increase
65.6	66.6	61.9	64.1	77.0	56.7	61.7	54.2	Dependency ratio
1.30	1.26	1.00	1.53	1.71	0.94	0.95	1.15	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
8.9	15.5	7.3	12.5	9.5	15.2	4.1	523.5	Total revenue
2.9	5.7	2.7	4.4	3.0	5.3	1.5	203.3	taxes
2.3	4.4	2.2	3.7	1.9	4.6	1.0	182.8	personal income tax
5.3	8.6	4.4	7.2	5.1	8.7	2.4	254.0	grants
10.0	14.7	7.4	12.4	9.6	14.6	4.2	520.6	Total expenditure
0.9	0.9	1.0	2.0	1.1	1.7	0.6	50.5	administration expenses
0.6	1.1	0.4	1.2	0.2	0.6	0.2	32.9	economy
5.2	9.7	4.3	6.6	4.7	8.7	1.9	278.5	education
1.3	0.8	0.5	1.5	1.6	1.1	0.6	48.6	social protection
15.9	0.6	3.9	64.5	9.1	3.5	16.2	29.5	Debt burden, %
315.0	252.2	148.0	648.5	551.0	489.3	328.9	13 285.4	Subsistence benefits, thousand kroons
1 063	801	700	1 005	742	821	871	920	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
14	39	37	68	27	91	51	1 682	Registered unemployed persons, annual average
58	50	43	69	38	62	18	2 015	Entrepreneurs in the statistical profile
37	29	35	41	31	32	15	858	primary sector
6	6	3	8	-	6	-	296	secondary sector
15	15	5	20	7	24	3	861	tertiary sector
15	13	10	19	7	24	1	957	Companies
15.4	111.0	13.6	130.8	2.2	92.0	0.8	6 534.2	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
4	6	5	-	-	29	-	69	dwellings
509.1	640.5	378.2	-	-	1 624.6	-	8 114.3	floor area of dwellings, m ²
14	1	12	2	1	7	1	210	non-residential buildings
1 666.8	29.5	1 348.8	136.0	700.0	719.7	20.4	89 852.2	useful floor area of non-residential buildings, m ²
								Full-time general education
1	2	2	1	2	2	1	41	Schools
88	276	96	159	103	267	18	8 492	Pupils
								Public libraries
2	3	1	2	2	4	1	42	Libraries
15 807	29 871	9 693	23 631	20 728	41 683	10 935	733 552	Stock in library units
310	774	325	610	343	1 045	150	23 503	Users
18	17	10	23	10	24	15	407	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja	Linnad Cities				Vallad Rural municipalities			
	Mõisaküla	Suure-Jaani	Viljandi	Võhma	Abja	Halliste	Karksi	Kolga-Jaani
Pindala, km ²	2.20	2.22	14.62	1.93	290.21	267.09	321.45	312.35
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	47.0	24.9	0.7	32.0	35.1	27.4	33.0	30.0
Tallinnast	189.1	130.3	151.9	122.7	185.8	179.2	184.8	145.2
Teede ja linnatänavate pikkus, km	16.6	19.0	119.0	14.0	212.8	114.7	272.4	65.7
Aastakeskmise rahvaarv	1 111	1 276	20 466	1 566	2 817	1 864	4 128	1 756
Rahvaarvu muutus, %	-1.61	-1.25	-0.42	-0.51	-0.35	-1.39	-0.56	-0.51
Sündimuse üldkordaja	5.4	4.7	8.7	8.9	11.4	6.4	9.9	8.5
Suremuse üldkordaja	23.4	17.2	12.9	14.0	15.6	21.5	16.0	13.7
Loomuliku iibe üldkordaja	-18.0	-12.5	-4.3	-5.1	-4.3	-15.0	-6.1	-5.1
Ülalpeetavate määr	76.6	59.5	50.7	59.6	63.4	51.6	51.0	65.2
Demograafiline tööturusurveindeks	1.07	1.24	1.04	1.08	1.18	1.42	0.99	1.10
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	10.0	23.8	197.8	16.6	23.3	13.7	35.4	18.4
maksud	2.5	4.3	83.9	4.6	8.5	5.2	15.5	5.5
üksikisiku tulumaks	2.4	4.1	82.2	4.5	6.9	3.8	12.9	3.8
toetused	5.5	15.7	84.7	9.6	12.6	8.0	17.8	11.6
Kulud kokku	9.5	28.9	191.7	16.5	22.7	12.7	39.3	20.4
üldised valitsussektori teenused	1.3	1.3	13.9	2.6	2.5	1.6	3.9	2.5
majandus	0.6	0.8	18.3	0.8	0.6	0.3	1.5	0.6
haridus	5.2	23.7	96.3	9.0	12.4	7.5	16.0	14.4
sotsiaalne kaitse	1.2	0.9	15.8	0.9	2.0	1.1	3.2	1.6
Võlakoomus, %	25.4	46.4	39.6	97.2	18.5	2.2	21.8	33.2
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	118.7	191.0	3 363.4	319.9	550.4	702.9	1 087.3	412.0
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	860	1 054	988	930	710	814	863	981
Registreeritud töötud, aastakeskmise	22	24	493	61	108	88	136	36
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	10	43	732	27	89	77	181	82
primaarsektor	2	10	39	2	65	64	98	65
sekundaarsektor	3	5	160	6	5	2	28	2
tertsiaarsektor	5	28	533	19	19	11	55	15
Äriühingud	7	26	525	12	29	16	67	10
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	16.2	27.1	4 675.8	33.7	113.9	16.6	396.7	6.0
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud eluruumid	-	2	19	-	6	3	-	7
eluruumide pind, m ²	-	264.4	2 811.4	-	667.5	201.5	-	606.7
mitteeluhooned	-	-	37	3	16	10	4	24
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	-	-	30 664.2	176.6	2 391.6	2 165.8	6 309.7	6 171.3
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	1	7	1	1	3	2	2
Õpilased	160	438	3 860	327	398	165	515	222
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	1	1	1	1	2	4	4	4
Fondi suurus, arvestusüksust	23 080	40 683	170 325	17 398	43 013	43 388	54 427	44 971
Lugejad	492	1 048	9 513	710	706	707	1 616	1 135
Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud	3	10	128	8	25	14	30	16

Järg — Cont.

								Indicator
Kõo	Kõpu	Olustvere	Paistu	Pärsti	Saarepeedi	Suure-Jaani	Tarvastu	
149.46	258.78	144.24	128.59	210.62	98.34	315.98	409.00	Area, km ²
								Distance, km
37.6	19.9	22.2	12.9	4.2	9.6	27.9	26.0	from the county centre
125.6	159.1	130.9	164.6	149.8	148.0	129.7	176.8	from Tallinn
102.0	163.9	117.0	144.0	383.0	81.5	301.2	409.1	Length of roads and urban streets, km
1 224	832	1 613	1 620	3 896	1 324	2 281	4 310	Mean annual population
-0.41	-0.12	-0.25	-0.49	-0.15	-0.15	-0.44	-0.85	Change in population, %
11.4	12.0	8.1	8.6	9.8	7.6	13.6	10.4	Crude birth rate
17.2	13.2	10.5	13.6	11.6	9.1	18.0	19.0	Crude death rate
-5.7	-1.2	-2.5	-4.9	-1.8	-1.5	-4.4	-8.6	Crude rate of natural increase
59.8	63.6	50.7	54.6	51.8	57.5	57.8	57.9	Dependency ratio
1.14	1.09	1.59	1.33	1.12	1.60	1.12	1.28	Demographic labour pressure index
								Local budgets, million kroons
11.2	9.1	13.2	15.9	28.8	9.7	16.5	36.2	Total revenue
3.9	3.6	4.3	5.2	13.1	4.4	8.5	12.8	taxes
3.2	2.3	3.5	4.5	12.0	3.7	6.8	11.1	personal income tax
5.6	4.0	7.6	8.2	12.3	4.6	6.9	20.9	grants
11.6	8.9	12.9	14.5	27.7	11.0	17.8	33.9	Total expenditure
1.8	1.3	1.8	1.6	3.1	2.0	2.5	2.1	administration expenses
0.8	0.9	0.5	0.9	0.7	0.2	0.6	1.9	economy
4.9	3.9	8.8	8.8	15.1	4.7	9.9	20.6	education
1.5	1.3	1.1	1.3	4.0	0.9	1.8	4.8	social protection
10.5	52.9	26.7	29.7	17.2	34.3	23.8	3.9	Debt burden, %
322.2	121.0	475.0	249.9	802.4	92.8	583.0	2 608.6	Subsistence benefits, thousand kroons
972	906	1 139	892	981	931	910	900	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
42	18	48	36	108	23	66	226	Registered unemployed persons, annual average
62	32	40	53	130	56	72	151	Entrepreneurs in the statistical profile
49	20	24	37	68	38	49	119	primary sector
4	5	6	3	22	9	10	9	secondary sector
9	7	10	13	40	9	13	23	tertiary sector
17	11	10	18	54	18	26	44	Companies
46.4	34.0	25.0	19.4	198.4	89.1	260.4	109.2	Net sales, million kroons
								Buildings completed in 2002–2004
-	3	-	4	5	3	8	-	dwellings
-	264.0	-	688.1	875.1	411.6	540.4	-	floor area of dwellings, m ²
-	26	10	17	12	7	8	5	non-residential buildings
- 21 967.1		542.4	2 807.3	1 651.3	1 296.9	720.5	1 846.4	useful floor area of non-residential buildings,
								Full-time general education
1	1	2	2	5	1	2	6	Schools
144	79	232	234	317	124	212	700	Pupils
								Public libraries
2	1	2	2	5	2	1	4	Libraries
18 694	13 195	20 890	26 830	60 308	20 175	7 937	73 463	Stock in library units
673	188	780	731	1 411	279	301	1 562	Users
13	8	12	15	29	12	19	34	Fires registered by the fire and rescue services

Valik andmeid omavalitsusüksuste kohta

Selection of data on local government units

Näitaja			Võru maakond county	Linn City	Vallad Rural municipalities			
	Vastemõisa	Viiratsi			Võru	Antsla	Haanja	Lasva
Pindala, km ²	280.39	215.02	2 305.44	13.24	270.79	170.47	172.18	131.97
Kaugus, km								
maakonnakeskusest	13.5	3.3	..	0.1	32.2	16.0	13.7	34.2
Tallinnast	141.7	154.0	..	254.2	244.7	270.0	259.6	283.1
Teede ja linnatänavate pikkus, km	191.0	238.0	2 408.9	72.0	300.0	144.0	190.4	143.0
Aastakeskmise rahvaarv	1 132	3 788	39 085	14 713	4 368	1 226	1 785	1 238
Rahvaarvu muutus, %	-0.18	-0.58	-0.60	-0.51	-0.57	-1.14	0.11	-1.76
Sündimuse üldkordaja	14.1	9.0	8.7	8.4	7.1	7.3	14.6	5.7
Suremuse üldkordaja	16.8	14.8	15.0	13.5	13.3	18.8	14.0	23.4
Loomuliku iibe üldkordaja	-2.7	-5.8	-6.3	-5.1	-6.2	-11.4	0.6	-17.8
Ülalpeetavate määr	56.4	49.8	57.2	51.5	56.6	61.9	60.5	69.7
Demograafiline tööturusurveindeks	1.62	1.27	1.18	1.17	1.22	1.03	1.23	0.97
Kohalikud eelarved, miljonit krooni								
Tulud kokku	9.6	34.3	373.3	142.4	37.2	14.3	15.4	10.7
maksud	3.8	13.7	120.0	47.7	12.2	3.5	4.4	2.6
üksikisiku tulumaks	2.7	12.2	108.5	46.3	11.1	2.8	3.8	2.0
toetused	5.4	13.2	202.7	70.3	20.9	9.1	9.3	7.7
Kulud kokku	9.4	31.3	376.2	146.4	37.8	14.0	14.8	11.0
üldised valitsussektori teenused	1.4	3.2	30.8	8.1	3.7	1.4	1.6	1.4
majandus	0.9	1.9	39.3	19.9	2.4	0.7	1.1	1.3
haridus	5.0	12.2	199.2	74.5	21.5	6.9	7.8	5.3
sotsiaalne kaitse	0.4	4.8	30.2	8.7	2.4	1.2	2.1	1.0
Võlakooormus, %	4.6	8.6	19.6	19.0	18.1	54.9	21.4	13.8
Toimetulekutoetused, tuhat krooni	164.8	1 120.1	12 928.3	3 747.3	930.0	617.2	551.5	619.0
Toetus toimetulekupiiri tagamiseks, krooni rahuldatud taotluse kohta	981	905	842	858	776	728	845	849
Registreeritud töötud, aastakeskmise	32	114	1 044	476	118	24	50	25
Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad	47	131	1 317	461	145	45	65	59
primaarsektor	29	80	541	30	82	28	48	48
sekundaarsektor	3	14	239	108	21	5	5	5
tertsiaarsektor	15	37	537	323	42	12	12	6
Äriühingud	10	57	686	366	64	22	14	8
Realiseerimise netokäive, miljonit krooni	12.5	453.6	3 877.5	2 202.3	427.2	32.7	43.6	9.7
Aastatel 2002–2004 kasutusse lubatud								
eluruumid	-	9	58	11	5	1	2	5
eluruumide pind, m ²	-	783.6	6 975.6	1 496.9	801.4	104.0	102.1	794.5
mitteeluhooned	5	26	188	13	9	2	15	13
mitteeluhoonete kasulik pind, m ²	608.7	10 532.4	34 941.4	8 521.5	3 584.9	513.9	2 394.8	2 364.7
Üldharidus päevaõppes								
Koolid	1	2	26	5	3	1	2	1
Õpilased	138	227	6 226	2 613	652	134	228	102
Üldkasutatavad rahvaraamatukogud								
Raamatukogud	1	4	34	1	4	3	3	2
Fondi suurus, arvestusüksust	15 623	39 152	595 274	166 026	72 763	33 255	35 107	35 093
Lugejad	382	1 269	17 889	8 094	1 828	690	672	591
Pääteteenistuste registreeritud tulekahjud	6	25	383	124	36	15	15	13

Järg — Cont.

								Indicator
Misso	Möniste	Rõuge	Sõmerpalu	Urvaste	Varstu	Vastselliina	Võru	
189.35	176.53	263.72	181.93	139.62	170.63	222.78	202.23	Area, km ²
								Distance, km
36.8	39.0	16.6	10.1	33.4	33.0	23.5	1.1	from the county centre
290.9	273.7	266.7	251.2	236.1	272.9	277.6	254.2	from Tallinn
98.7	166.0	273.0	119.0	148.5	208.0	224.2	322.1	Length of roads and urban streets, km
847	1 057	2 094	1 939	1 465	1 320	2 194	4 842	Mean annual population
-0.82	-0.47	-0.81	-0.72	-0.95	-0.53	-1.58	-0.04	Change in population, %
8.3	13.2	8.1	7.2	7.5	8.3	8.2	10.9	Crude birth rate
17.7	18.9	16.7	14.4	18.4	13.6	24.2	12.0	Crude death rate
-9.4	-5.7	-8.6	-7.2	-10.9	-5.3	-16.0	-1.0	Crude rate of natural increase
67.9	67.4	63.0	64.0	68.4	59.4	69.3	52.9	Dependency ratio
0.97	1.24	1.07	1.48	1.60	1.35	1.29	1.06	Demographic labour pressure index
Local budgets, million kroons								
7.5	9.6	23.3	18.7	13.0	15.1	23.1	42.9	Total revenue
2.7	3.0	6.5	6.0	4.1	4.2	6.4	16.7	taxes
2.0	2.0	5.1	5.5	3.5	3.3	5.4	15.7	personal income tax
4.0	5.1	13.5	10.1	8.3	9.2	13.7	21.6	grants
7.1	8.5	25.4	18.6	12.7	14.8	23.7	41.5	Total expenditure
0.9	1.3	2.0	2.5	1.1	1.2	1.9	3.7	administration expenses
0.9	0.7	4.5	0.8	1.2	0.7	3.8	1.4	economy
3.6	4.5	13.5	9.5	6.9	10.1	10.0	25.3	education
0.8	0.9	2.7	2.2	1.8	1.3	2.0	3.3	social protection
36.0	20.0	54.8	14.7	5.4	12.8	7.9	8.1	Debt burden, %
373.2	434.7	810.9	837.0	1 225.2	873.1	868.1	1 041.3	Subsistence benefits, thousand kroons
715	826	951	848	1 026	799	887	738	Subsistence benefit to guarantee subsistence level, kroons per application satisfied
12	23	39	35	26	28	30	158	Registered unemployed persons, annual average
27	29	109	74	64	42	59	138	Entrepreneurs in the statistical profile
15	21	68	51	48	26	28	48	primary sector
6	2	15	12	5	4	13	38	secondary sector
6	6	26	11	11	12	18	52	tertiary sector
9	7	38	30	18	8	25	77	Companies
6.0	28.1	58.3	441.0	23.2	7.0	89.1	509.4	Net sales, million kroons
Buildings completed in 2002–2004								
7	3	5	6	2	-	6	5	dwellings
428.3	285.9	408.3	891.8	203.2	-	757.6	701.6	floor area of dwellings, m ²
10	16	40	34	7	2	14	13	non-residential buildings
583.4	511.6	5 074.5	5 384.8	173.5	1 242.7	2 404.2	2 186.9	useful floor area of non-residential buildings, m ²
Full-time general education								
1	1	1	2	2	2	3	2	Schools
103	121	223	271	313	278	481	707	Pupils
Public libraries								
2	2	4	2	3	2	3	3	Libraries
26 025	22 103	45 079	24 339	28 656	23 689	45 548	37 591	Stock in library units
342	526	888	590	876	561	1 136	1 095	Users
7	11	27	13	19	16	34	53	Fires registered by the fire and rescue services

SELGITUSI ESITATUD ANDMETE KOHTA

Haldusüksus	<p>Allikas: Riigi Teatajas avaldatud haldusüksuste nimistu. Haldusjaotus on esitatud 2005. aasta 1. jaanuari seisuga.</p> <p><u>Haldusüksus</u> on haldusjaotusel põhinev, seaduse ja teiste õigusaktidega kindlaks määratud staatus, nime ja piiridega üksus, mille territooriumi ulatuses teostatakse riiklikku või omavalitsuslikku haldamist. Eesti territooriumi haldusjaotuse üksused on maakonnad, linnad ja vallad.</p>
Pindala	<p>Allikas: Maa-amet. Andmed 2005. aasta 1. jaanuari seisuga.</p> <p>Eesti pindala kokku on ilma Peipsi järve Eestile kuuluva osa ja Võrtsjärve pindalata. Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis esitatud kohalike omavalitsusüksuste pindalade summa alati maakonna pindalaga.</p>
Kaugus maakonnakeskusest ja Tallinnast	<p>Allikas: Maanteeamet. Andmed 2003. aasta 30. juuli seisuga.</p> <p><u>Linna- ja vallavalitsuse kaugus maakonnakeskusest</u> on arvestatud linna- ja vallavalitsuse asukohast mööda lühimat riigimaanteed ja veeteed vastava maakonna maavalitsuseni. Veetee pikkus on kahe punkti vaheline kaugus mööda sirgjoont.</p> <p><u>Linna- ja vallavalitsuse kaugus Tallinnast</u> on arvestatud linna- ja vallavalitsuse asukohast mööda lühimat riigimaanteed ja veeteed Tallinna Toompeale. Veetee pikkus on kahe punkti vaheline kaugus mööda sirgjoont.</p> <p>Piirissaare valla kohta on esitatud saare kaugus maakonnakeskusest ja Tallinnast. Piirissaare valla keskus asub Tartu linnas.</p>
Teede ja linnatänavate pikkus	<p>Allikas: Statistikaamet. Andmed 2004. aasta 31. detsembri seisuga.</p> <p><u>Teed</u> — kohalikud teed (kohalikud maanteed ja tänavad), metskondade teed, erateed ning omanikuta teed.</p>
Rahvastik	<p>Allikas: Statistikaamet. Andmed 2004. aasta 1. jaanuari seisuga. Andmed põhinevad 2000. aasta rahvaloendusel ja jooksva rahvastikuarvestusel.</p> <p><u>Aastakeskmise rahvaarv</u> — pool elanike aasta alguse ja aasta lõpu arvu summast.</p> <p><u>Sündimuse üldkordaja</u> — elussündide arv aasta jooksul 1000 aastakeskmise elaniku kohta.</p> <p><u>Suremuse üldkordaja</u> — surmajuhtumite arv aasta jooksul 1000 aastakeskmise elaniku kohta.</p> <p><u>Loomuliku iibe üldkordaja</u> — loomulik iive aasta jooksul 1000 aastakeskmise elaniku kohta.</p> <p><u>Ülalpeetavate määr</u> iseloomustab rahvastiku vanuskoosseisu ja arvutatakse järgmiselt:</p> $\frac{(\text{rahvastik vanuses } 0-14) + (\text{rahvastik vanuses } 65+)}{\text{rahvastik vanuses } 15-64} \times 100$ <p><u>Demograafiline tööturusurveindeks</u> võimaldab prognoosida demograafiliste protsesside tulemusel tekkivaid pingeid tööturul ja arvutatakse järgmiselt:</p> $\frac{\text{rahvastik vanuses } 5-14}{\text{rahvastik vanuses } 55-64}$ <p><u>Elaniketa territoorium</u> ehk “vaba maa” — statistilist territoriaalüksust (ruutu 1 km x 1 km) nimetatakse elaniketa territooriumiks ehk “vabaks maaks”, kui sellel ei ela ühtegi inimest. Andmed 2000. aasta 31. märtsi seisuga (rahva- ja eluruumide loendus). “Vaba maa” osatähtsus — elaniketa territooriumi osatähtsus kogu territooriumis.</p> <p>Omavalitsusüksused, kus ei ole “vaba maad”: linnad — Elva, Haapsalu, Jõgeva, Kallaste, Kehra, Kilingi-Nõmme, Kiviõli, Kohtla-Järve, Kunda, Kärdla, Loksa, Maardu, Mustvee, Mõisaküla, Narva-Jõesuu, Paide, Põltsamaa, Põlva, Pärnu, Püssi, Rakvere, Rapla, Röpina, Saue, Sindi, Suure-Jaani, Tamsalu, Tartu, Tõrva, Türi, Valga, Võhma ja Võru ning vallad — Aegviidu, Järvakandi, Kohila alev, Kohtla-Nõmme, Märjamaa, Tootsi ja Väandra alev.</p>
Kohalikud eelarved	<p>Allikas: Rahandusministeerium. Andmed 2004. aasta 31. detsembri seisuga.</p> <p><u>Üksikisiku tulumaks</u> — tulumaksuseaduse § 5 järgi laekub residendist füüsilise isiku makstud või temalt kinni peetud tulumaksust 44% riigile ja 56% maksumaksja elukohajärgsele kohalikule omavalitsusele.</p>

Võlakoormus — valla- ja linnaelarve seaduse järgi on kohalike omavalitsuste võlakoormuse lubatavaks piirmääraks 60% eelarveaasta tuludest, millest on maha arvatud riigielarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised. Võlakoormuse arvestamise aluseks oleva eelarve tuludena käsitatakse järgmisi tulusid: maksutulud, kaupade ja teenuste müük, mittesihtotstarbelised eraldised jooksvateks kuludeks ja muud tulud. Võlakoormust arvutatakse järgmiselt:

$$\frac{\text{võlakohustused kokku}}{\text{puhastatud eelarve kokku}} \times 100$$

Toimetuleku- toetused

Allikas: Sotsiaalministeerium. Andmed 2004. aasta kohta.

Toimetulekutoetus — riigi abi puudusekannatajatele, maksab kohalik omavalitsus. Koosneb toimetulekupiiri tagamise toetusest ja lisatoetusest.

Registreeritud töötus

Allikas: Tööturuamet. Andmed 2004. aasta kohta.

Registreeritud töötü — täieliku või osalise töövõimega isik, kes on 16-aastane kuni vanaduspensioniealine, kes on tööta, on valmis kohe tööle asuma ning otsib tööd. Isik otsib aktiivselt tööd, kui ta pöördub tööhõiveametisse vähemalt kord 30 päeva jooksul sooviga kohe tööle asuda ning on valmis osalema tööturukoolituses.

Maafond

Allikas: Maa-amet. Andmed 2004. aasta 31. detsembri seisuga.

Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtjad

Allikas: Statistikaamet. Andmed 2004. aasta kohta.

Statistiline profiil — majanduslikult aktiivsete institutsionaalsete üksuste andmebaas.

Institutsionaalne üksus — väikseim majanduslike otsuste tegemise keskus, mida iseloomustab käitumise ühetaolisus ja otsustamise autonoomia oma põhifunktsioonide täitmisel.

Ettevõtja — füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kaupade müük või teenuste osutamine on talle püsiv tegevus, ning seaduses sätestatud äriühing (täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts, tulundusühistu) ja välismaa äriühingu filiaal.

Primaarsektor — põllumajandus, jahindus, metsamajandus, kalandus.

Sekundaarsektor — mäetööstus, töötlev tööstus, energeetika, gaasi- ja veevarustus, ehitus.

Tertsiaarsektor — kaubandus, teenindus jms.

Äriühingud

Allikas: Justiitsministeeriumi Registrikeskus. 2003. aasta aastaaruande esitanud 2005. aasta 8. septembri seisuga.

Äriühingud — täisühingud, usaldusühingud, osaühingud, aktsiaseltsid ja tulundusühistud.

Kasutusse lubatud eluruumid ja mitteeluhuoned

Allikas: Ehitisregister. Andmed aastate 2002–2004 kohta.

Eluruum — alaliseks elamiseks sobiv ühepereelamu, kahepere- või ridaelamu sektsioon või korter, mis koosneb ühest või mitmest toast ja vastab sanitaartechnilistele nõuetele.

Hoone — maapinnaga püsikindlalt ühendatud, katuse, välispiire ja siseruumiga ehitus.

Üldharidus päevaõppes

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium. Andmed 2004/2005. õppeaasta alguse seisuga.

Püssi, Alajõe, Jõhvi, Kohtla ja Piirissaare valla territooriumil üldhariduse päevaõppe koole ei ole.

Õpilased — omavalitsusüksuse territooriumil asuvas koolis käivad õpilased.

Üldkasutatavad rahvaraamatukogud

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu. Andmed 2004. aasta kohta.

Üldkasutatav rahvaraamatukogu — küla-, valla-, linna- ja maakonnaraamatukogu.

Päästeteenistuste registreeritud tulekahjud

Allikas: Päästamet. Andmed 2004. aasta kohta.

Aegviidu valla andmed on esitatud Anija valla andmete hulgas.

Ruutkaardid

Allikas: Statistikaamet. 2000. aasta rahva ja eluruumide loenduse andmed.

Eluruum — aastaringseks elamiseks sobiv pereelamu, korter või muu omaette ruum. Peale selle loeti eluruumiks eluase, mis ei olnud alaliseks elamiseks kavandatud, kuid kus loendusmomendil elas alaliselt vähemalt üks isik.

Pereelamu — väikeelamu (sh taluelamu, kaksikelamuboks, ridaelamuboks või endine suvemaja, mis on kohandatud aastaringseks kasutamiseks), mis moodustab ühe eluruumi.

Saun — “on” märgiti nii siis, kui saun oli korterisse, ühepereelamusse või muusse väikeelamusse sisse ehitatud, kui ka siis, kui saun asus omaette hoonena ühepereelamu või muu väikeelamu krundil (s.o väljaspool eluruumi). Kortereelamute keldritesse ehitatud ühis-saunad arvesse ei läinud.

Tubade arv eluruumis — toaks loeti elutuba, magamistuba, lastetuba, kabinet, ärklituba, söögituba jne. Kui toa ja köögi vahel püsiseina ei olnud (näiteks lõhutud), loeti köök toa osaks. Kööki, esikut, tualettruume, vannituba, sahvrit, saunaruume jm abiruume tubade hulka ei arvatud. Kööktuba ja tuba ühiselamu tüüpi hoones (kui tuba kasutati eraldi eluruumina) loeti samuti toaks. Tube, mida kasutati ainult äri- või tööeesmärgil, ei arvestatud.

Asustatud eluruum — eluruum, mis oli loendusmomendil vähemalt ühe isiku alaline elukoht.

Hoone ehitusaeg — ajavahemik, kuhu kuulub hoone ametliku vastuvõtmise (eksploatatsiooniandmise) aasta. Kui hoone oli hiljem umber ehitatud, laiendatud vms, märgiti ehitusajaks ikkagi ajavahemik, kuhu jäi hoone esialgse vastuvõtmise aasta (v.a juhul, kui hoone oli täielikult hävinud ja hiljem taastatud). “Ehitus pooleli” märgiti hoone puhul, mille mõnda ruumi kasutati loendus-momendil juba alaliseks elamiseks, kuid kohalik omavalitsus ei olnud andnud hoone kasutusluba.

Comments on presented data

Administrative unit

Source: The list of administrative units published in the Riigi Teataja. Administrative division has been presented as of 1 January 2005.

An administrative unit is a unit based on administrative division, the status, name and boundaries of which are determined by law and other legislation, and in the territory of which state or local government administration is carried out. The units for administrative division of the territory of Estonia are counties, cities and rural municipalities.

Area

Source: National Land Board. Data as of 1 January 2005.

The total area of Estonia is the area without the part of Lake Peipsi that belongs to Estonia and the area of Lake Võrtsjärv.

Due to rounding the total county areas do not always equal the sum of local government unit areas.

Distance from county centre and Tallinn

Source: Estonian Road Administration. Data as of 30 July 2003.

The distance of the city and rural municipality from the county centre has been calculated from the location of the City and Rural Municipality to the County Government of the respective county along the shortest state road and waterway. The distance of waterway is the distance between two points along the straight line.

The distance of the city and rural municipality from Tallinn has been calculated from the location of the local government to Toompea in Tallinn along the shortest state road and waterway. The distance of waterway is the distance between two points along the straight line.

For Piiressaare rural municipality, the distance from island to the County Government and to Toompea in Tallinn has been presented. Piiressaare Municipality Government locates in Tartu city.

Roads and urban streets

Source: Statistical Office of Estonia. Data as of 31 December 2004.

Roads — local roads total (local roads and streets), forest district roads, private roads and roads without owner.

Population

Source: Statistical Office of Estonia. Data as of 1 January 2004. Data are based on the 2000 Population Census and the current population account.

Mean annual population — half the sum number of the population at the beginning and end of the year.

Crude birth rate — annual number of live-born persons per 1,000 of mean annual population.

Crude death rate — annual number of deaths per 1,000 of mean annual population.

Crude rate of natural increase — annual natural increase per 1,000 of mean annual population.

Dependency ratio shows age distribution and the index is calculated as follows:

$$\frac{(\text{population aged 0–14})+(\text{population aged 65 and older})}{\text{population aged 15–64}} \times 100$$

Demographic labour pressure index allows to predict pressures in the labour market caused by demographic processes and is calculated as follows:

$$\frac{\text{population aged 5–14}}{\text{population aged 55–64}}$$

Territory without inhabitants or “uninhabited area” — the statistical unit of territory (grid 1 km x 1 km) is called the territory without inhabitants or “uninhabited area” where there are no inhabitants living on this territory. Data as of 31 March 2000 (Population and Housing Census). The share of “uninhabited area” — the share of territory without inhabitants in the total territory.

Local government units where there is no “uninhabited area”: cities — Elva, Haapsalu, Jõgeva, Kallaste, Kehra, Kilingi-Nõmme, Kiviõli, Kohtla-Järve, Kunda, Kärdla, Loksa, Maardu, Mustvee, Mõisaküla, Narva-Jõesuu, Paide, Põltsamaa, Põlva, Pärnu, Püssi, Rakvere, Rapla, Râpina, Saue, Sindi, Suure-Jaani, Tamsalu, Tartu, Tõrva, Türi, Valga, Võhma and Võru; and rural municipalities — Aegviidu, Järvakandi, Kohila town, Kohtla-Nõmme, Märjamaa, Tootsi and Väandra town.

Local budgets

Source: Ministry of Finance. Data as of 31 December 2004.

Personal income tax — according to the Article 5 of the Income Tax Act, 44% of the income tax paid by or withheld from a resident natural person is received by the State and 56% is received by the local government of the taxpayer’s residence.

Debt burden — pursuant to the Rural Municipality and City Budgets Act, the marginal rate of debt burden of local governments is 60% of proposed budget revenue for that budgetary year, from which allocations for specific purpose from state budget have been deducted. Budget revenue, which is the basis for calculating debt burden, includes taxes, sale of goods and services, non-allocations for specific purposes for current spending and other revenue. Debt burden is calculated as follows:

$$\frac{\text{total debt}}{\text{total net revenue}} \times 100$$

Subsistence benefits

Source: Ministry of Social Affairs. Data for the year 2004.

Subsistence benefit — a state support paid by a local government to persons whose monthly net income is below the subsistence level. Consists of benefits to guarantee subsistence level and supplementary benefits.

Registered unemployment

Source: Labour Market Board. Data for the year 2004.

Registered unemployed person — a person with total or partial capacity for work who has attained at least 16 years of age and is under pension age, who is not employed, is ready to commence work immediately and seeks employment. A person seeks employment if he or she reports to an employment office at least once within 30 days, is willing to commence work immediately and is ready to participate in employment training.

Land stock

Source: Estonian Land Board. Data as of 31 December 2004.

Entrepreneurs in the statistical profile

Source: Statistical Office of Estonia. Data for the year 2004.

Statistical profile — the database of economically active institutional units.

Institutional unit — an elementary economic decision-making centre characterised by uniformity of behaviour and decision-making autonomy in the exercise of its principal functions.

Entrepreneur — natural person who offers goods or services for payment in his or her own name where the sale of goods and services is his or her permanent activity, or a company provided by law.

Primary sector — agriculture, hunting and forestry, fishing.

- Secondary sector* — mining, manufacturing, electricity, gas and water supply, construction.
Tertiary sector — trade, services, etc.
- Companies** Source: Ministry of Justice Centre of Registers. Annual bookkeeping reports for the year 2003 as of 8 September 2005.
Companies — general partnerships, limited partnerships, private limited companies, public limited companies and commercial associations.
- Dwelling and non-residential building completions** Source: Register of Construction Works. Data for the years 2002–2004.
Dwelling — a one-family house, section of a two-family or a terraced house or a flat, which consists of one or more rooms and meets sanitary engineering requirements and is suitable for permanent residence.
Building — a construction firmly attached to the ground, covered by a roof, surrounded by walls and containing an interior room.
- Full-time general education** Source: Ministry of Education and Research. Data at the beginning of the academic year 2004/2005.
There are no full-time general education schools in the territory of Püssi, Alajõe, Jõhvi, Kohtla and Püri rural municipalities.
Pupils — pupils going to school situated in the territory of the local government unit.
- Public libraries** Source: National Library of Estonia. Data for the year 2004.
Public library in general use — village, rural municipality, city and county library.
- Fires registered by the fire and rescue services** Source: Rescue Board. Data for the year 2004.
The data for Aegviidu rural municipality are presented among the data for Anija rural municipality.
- Grid maps** Source: Statistical Office of Estonia. The data of the 2000 Population and Housing Census.
Dwelling — family dwelling, apartment or other separate room suitable for all-the-year-round habitation. In addition rooms which were not designed for permanent habitation were considered to be dwellings if at the Census moment at least one person was residing there permanently.
Family dwelling — a small residential building (including farmhouse, housing unit of row house and semi-detached house or former summer cottage that has been rebuilt for all-the-year-round habitation), which comprises one dwelling.
Sauna — "yes" was recorded in case sauna had been built into the apartment, one-family house or any other small residential building, also in case sauna was in a separate building in the grounds of one-family house or of any other small residential building (i.e. outside the dwelling). Public saunas built in the cellars of the apartment buildings were not included here.
Number of rooms in the dwelling — room is a living room, bedroom, nursery, study, attic, dining room, etc. If a permanent wall between a room and a kitchen was missing (for example, it had been torn down) the kitchen was regarded as part of the room. Kitchen, entrance hall, toilet, bathroom, pantry, sauna rooms and other secondary rooms were not counted as rooms. Kitchenette and a room in a building of a hostel type (if the room was used separately as a dwelling) were counted as rooms. Rooms that were used only for business or work purposes did not count as rooms.
Occupied dwelling — dwelling was occupied if at the Census moment it was a permanent place of residence of at least one person.
Time of construction of the building — the period, which includes the year of official completion of the building (taken into exploitation). If the building had undergone reconstruction, extension etc., the period containing the year of first completion of the building was still recorded as construction time (excluding the case when the building had been completely destroyed and then rebuilt). "Uncompleted building" was recorded in the case of a building some rooms of which were already used for permanent habitation although the local government had not given the permission to use it.